

Vlaanderen
is erfgoed

Onderzoeksrapport

EVALUATIE ARCHEOLOGIE 2018

Evaluatie van het Onroerenderfgoeddecreet - hoofdstuk Archeologie voor
het werkjaar 2018

Agentschap
Onroerend
Erfgoed

EVALUATIE ARCHEOLOGIE 2018

Evaluatie van het
Onroerenderfgoeddecreet - hoofdstuk
Archeologie voor het werkjaar 2018

7	Effecten op vergunningetraject en bouwproces	40
7.1	Inleiding	40
7.2	Effecten van toevalsvondsten op lopende bouwwerven	40
7.3	Effecten van de opmaak van archeologienota's op vergunningetraject en bouwproces	41
7.3.1	Vergunningstrajecten met archeologienota: hoeveel, waar, wat, wie?	41
7.3.2	Archeologienota's en nota's: welk soort onderzoek is nodig?	43
7.3.3	Archeologienota's en nota's: welke maatregelen?	47
7.3.4	Archeologienota's en nota's: hoe lang duurt het?	53
7.4	Effecten van opgravingen op vergunningetraject en bouwproces	55
7.5	Archeologietraject en ruimtelijk proces: de flow	57
8	Financiële effecten	58
8.1	Inleiding	58
8.2	Financiële effecten van toevalsvondsten	59
8.3	Premie voor buitensporige opgravingskosten	59
8.4	Solidariteitsfondsen	60
8.5	Projectsubsidies synthese-onderzoek	60
8.6	Archeologienota's en nota's	60
8.7	Totale financiële effecten	65
9	Effecten op kenniswinst	66
9.1	Inleiding	66
9.2	Aanvulling Centrale Archeologische Inventaris	66
9.3	Aanvulling vastgestelde archeologische zones	67
9.4	Aanvulling Kaart met gebieden waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt	67
9.5	Oppervlakte onderzochte gebieden	68
9.6	Resultaten van de opgravingen	68
10	Conclusies, engagementen en aanbevelingen	68
10.1	Samenvattende conclusie	68
10.2	Engagementen agentschap Onroerend Erfgoed	75
10.3	Aanbevelingen voor de volgende evaluatie	76

Beleidsmonitoring¹. We beperken ons in wat volgt echter niet tot een beschrijving van deze indicatoren of combinaties ervan. We nemen ook bijkomende gegevens mee, die intern (binnen het agentschap) of extern (databank Statbel (Algemene Directie Statistiek FOD Economie)) beschikbaar zijn. Op basis van al deze data maken we een reeks bijkomende analyses die bepaalde aspecten verder uitdiepen. Daarnaast bevat het rapport kwalitatieve vaststellingen, die niet zozeer uit de voorliggende cijfers blijken maar eerder voortkomen uit de opgedane ervaring tijdens de toepassing van de regelgeving. Deze vaststellingen zijn dan zowel afkomstig van het agentschap Onroerend Erfgoed, als vanwege erkende archeologen en (inter)gemeentelijke diensten.

Het beschikken over correcte basisdata vormt het belangrijkste uitgangspunt bij een dergelijke evaluatie. Vooraleer basisgegevens te gebruiken, gebeurde daarom eerst een doorlichting van de kwaliteit ervan. Deze zogenaamde 'bronnenkritiek' is eigen aan elke vorm van gegevensanalyse waar geen volledige controle is over de opbouw van het gegevensbestand. Dit is bijvoorbeeld het geval bij het archeologieportaal waar derden de cijfers aanleveren of gegevens over bouwvergunningen afkomstig van gemeenten.

Uit de analyse van de beschikbare basisgegevens blijkt dat de aangeleverde gegevens in een beperkt aantal gevallen onbetrouwbaar zijn. In verhouding tot het globale gegevensaanbod betekent dit echter een verwaarloosbare vertekening. Daarom nemen we in de analyses en indicatoren te erg afwijkende cijfers niet in rekening. Bij andere gegevens gebeurde waar mogelijk een manuele correctie. Op die manier wordt erover gewaakt dat de verzamelde gegevens voldoende representatief en betrouwbaar zijn in functie van de evaluatie van de regelgeving. Bovendien blijkt dat de kwaliteit van de aangeleverde gegevens erop vooruitgegaan is ten opzichte van de voorgaande evaluatie. Dat is enerzijds het gevolg van een aantal controlemechanismen die intussen in het archeologieportaal zijn ingebouwd, en anderzijds van verhoogde inspanningen vanwege de erkende archeologen om volledige en correcte gegevens in te voeren en meer vertrouwdheid met het gebruik van het archeologieportaal.

In de loop van 2018 onderging de regelgeving geen wijzigingen die al effect hadden op het lopende jaar, dit in tegenstelling tot de voorgaande evaluatie. Voor sommige delen van het archeologietraject, zoals opgravingen, hebben we nog steeds onvoldoende gegevens om al gefundeerde uitspraken te doen. De totale aantallen zijn gewoonweg te laag om nu al betrouwbare trends te tonen.

Voor deze evaluatie bekwam het agentschap Onroerend Erfgoed input vanwege de archeologische sector via twee wegen. Enerzijds organiseerde het agentschap in het najaar van 2018 een interactiedag met en voor de brede Vlaamse archeologiesector. Daar kwamen naast de evaluatie over het werkjaar 2017 en de aanpak van de jaarlijkse evaluatie in het algemeen ook verschillende aspecten aan bod over de praktijkuitvoering van het archeologisch traject en de effecten daarvan. Anderzijds gebeurden een aantal telefonische interviews met enkele erkende archeologen, erkende onroerenderfgoedgemeenten en erkende intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten om te peilen naar inzichten bij de voornaamste tendensen die naar voor komen uit de cijfers over het werkjaar 2018. Deze feedback vanwege de sector biedt bijkomende verklaringen bij de cijfers en biedt inzicht in de thema's die leven in de Vlaamse archeologiesector (zie ook bijlage 4).

---

¹ <https://monitor.onroenderfgoed.be/>

Het evaluatierapport vertrekt zo veel mogelijk vanuit effecten en resultaten, en niet vanuit de achterliggende processen. Op die manier wordt per thema nagegaan wat de sterktes, de kansen, de moeilijkheden en de knelpunten zijn en worden er waar nodig voorstellen geformuleerd tot aanpassing van regelgeving, bijsturing van de uitvoeringspraktijk of aanzetten tot actie.

Het evaluatierapport volgt zo veel mogelijk de opbouw en inhoud van het voorgaande rapport over het werkjaar 2017. De cijfers en interpretaties kregen uiteraard een update naar 2018, maar de opbouw en de vorm van het verslag bleven dezelfde. Ook de inhoud bleef behouden voor de aspecten die niet wijzigden. Op die manier is een eenvoudige vergelijking mogelijk tussen de huidige en de voorgaande evaluatie en bovendien zorgt deze aanpak voor herkenbaarheid. Voor sommige aspecten waren geen gegevens meer beschikbaar voor het werkjaar 2018 (bv. over de aard van de vergunde werken of over de verloning in de archeologiesector)². Die komen dan ook niet meer voor. Anderzijds besteedt het evaluatierapport over 2018 extra aandacht aan een aantal aspecten die bij de vorige evaluatie niet of minder aan bod kwamen. Het gaat dan om de weigeringsgronden voor archeologienota's en nota's, de inhoud van de opgelegde voorwaarden en het resultaat van de uitgestelde vooronderzoeken. Dat komt tegemoet aan aanbevelingen en engagementen uit de vorige evaluatie. Tot slot houdt de voorliggende evaluatie in de mate van het mogelijke en binnen het beschikbare tijdsbestek rekening met de aanbevelingen en suggesties die de archeologiesector formuleerde tijdens de vermelde interactiedag uit 2018 (bijlage 4).

Het rapport omvat 10 hoofdstukken.

De inleidende hoofdstukken gaan in op het doel en de aanpak van de evaluatie (hoofdstuk 1), het archeologisch proces (hoofdstuk 2), de wijzigingen aan de regelgeving die in werking traden sinds de vorige evaluatie (hoofdstuk 3) en de context waarbinnen de bepalingen inzake archeologie zich situeren (hoofdstuk 4).

De eigenlijke gegevensanalyse en evaluatie omvat cijfermatige basisgegevens over het archeologisch traject (hoofdstuk 5) en vervolgens een beschrijving van de waargenomen effecten. Daarbij komen achtereenvolgens de effecten op actoren (hoofdstuk 6), de effecten op het vergunnings- en bouwproces (hoofdstuk 7) en de financiële effecten (hoofdstuk 8) aan bod.

De effecten op kenniswinst vormen het onderwerp van het als bijlage 3 toegevoegde onderzoeksrapport over de resultaten van het archeologisch onderzoek. Deze worden aangevuld met een aantal bijkomende inzichten (hoofdstuk 9).

Het rapport sluit af met conclusies, aanbevelingen en engagementen (hoofdstuk 10).

Bij het rapport horen volgende bijlagen:

- Bijlage 1 "Meting indicatoren 2018" bevat een uittreksel van de beleidsmonitor 2018, namelijk de indicatorenfiches die de basis vormen van het rapport. Elke fiche bevat een omschrijving van de indicator, een grafische voorstelling van de cijfers en een toelichting.
- Bijlage 2 "Analyses" verzamelt de resultaten van de verdere uitwerking van bijkomende indicatoren en data en geeft ze grafisch weer.

---

² Dergelijke gegevens werden het voorgaande jaar afzonderlijk verzameld in een specifiek kader (dat niet noodzakelijkerwijs de evaluatie was) of waren het gevolg van eenmalige acties. Wanneer deze gegevensverzameling niet meer verder gezet werd of de actie niet herhaald, dan zijn er geen basiscijfers meer beschikbaar voor het huidige werkjaar en kunnen we deze analyses niet meer hernemen.

- Bijlage 3 “Resultaten van archeologisch onderzoek: 2018” bevat het onderzoeksrapport dat de kenniswinst in beeld brengt.
- Bijlage 4 “Input van derden” bevat het verslag van de interactiedag voor de Vlaamse archeologiesector die eind september 2018 doorging. Mensen uit het archeologische werkveld gaven tijdens rondetafelgesprekken feedback en suggesties over de jaarlijkse evaluatie en over het archeologisch traject en zijn kader.

In het rapport zelf staan geen afbeeldingen, tabellen of grafieken: de teksten hebben de bedoeling op zichzelf verstaanbaar te zijn. Elk tekstdeel verwijst wel steeds naar de indicatoren of analyses waar het zich op baseert. Op die manier kan de lezer zelf bepalen welke basisdata hij wil raadplegen of wanneer hij een grafische voorstelling wil zien. Elke indicator en analyse heeft een eigen nummer en is in oplopende volgorde opgenomen in de desbetreffende bijlagen³.

Tot slot is het belangrijk om in het achterhoofd te houden dat de wijzigingen aan het Onroerenderfgoeddecreet en -besluit goedgekeurd in de loop van 2018 pas in 2019 in werking getreden zijn. Het evaluatierapport gaat uit van de in 2018 geldende regelgeving. Daarom spreekt het evaluatierapport nog steeds over meldingen van vooronderzoek met ingreep in de bodem (en geen toelatingen), over de bekrachtiging van archeologienota's (en niet over aktename) en bevat het geen informatie over de gediversifieerde erkenning van archeologen. Deze concepten en procedures waren immers nog niet in voege in 2018.

2 PRO MEMORIE: HET ARCHEOLOGISCH PROCES

2.1 INLEIDING

In het archeologisch proces staat onderzoek centraal. Het Onroerenderfgoeddecreet onderscheidt drie trajecten die dit onderzoek kan volgen. Ofwel is het onderzoek als een verplichting gekoppeld aan ruimtelijke ontwikkelingen, ofwel is het van wetenschappelijke aard, ofwel vindt het plaats naar aanleiding van een toevalsvondst.

Het archeologisch onderzoek omvat zowel archeologisch vooronderzoek (zonder of met ingreep in de bodem) als archeologische opgravingen. Voor het uitvoeren van archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem en archeologische opgravingen is steeds een melding of toelating vereist. Bovendien gelden er per traject specifieke rapporteringsverplichtingen via de archeologienota, de nota, het archeologierapport of het eindverslag.

De initiatiefnemers, de erkende archeologen, de vergunningverlenende overheden, het agentschap Onroerend Erfgoed, de erkende onroerenderfgoedgemeenten en intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten en de afdeling Handhaving van het departement Omgeving zijn de belangrijkste spelers in het archeologisch proces. Hun rol en opdracht wisselt naargelang het traject dat wordt gevolgd.

---

³ De nummers van de indicatoren en analyses zijn niet noodzakelijkerwijs een doorlopende reeks. Sommige nummers verdwenen uit de reeks omdat de indicator of analyse niet meer uitgevoerd is in het kader van deze evaluatie. Omwille van vergelijkbaarheid met voorgaande evaluaties is ervoor gekozen de bestaande nummering aan te houden, en nieuwe analyses of indicatoren achteraan de reeks toe te voegen.

2.2 ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK BIJ VERGUNNINGSPLICHTIGE INGREPEN IN DE BODEM

In het Onroerenderfgoeddecreet zijn specifieke verplichtingen opgenomen voor de aanvrager van vergunningsplichtige ingrepen in de bodem. Zo is de vergunningsaanvrager in bepaalde gevallen verplicht om een bekrachtigde archeologienota of een archeologienota die ter bekrachtiging is ingediend, toe te voegen aan de omgevingsvergunningsaanvraag voor stedenbouwkundige handelingen of voor het verkavelen van gronden.

De verplichting om een archeologienota te laten opmaken hangt af van een aantal drempelcriteria die in artikel 5.4.1 (stedenbouwkundige handelingen) en artikel 5.4.2 (verkavelen van gronden) van het Onroerenderfgoeddecreet bepaald zijn. Er wordt onder meer een onderscheid gemaakt op basis van de perceelsoppervlakte en de ruimtelijke bestemming van de grond. Ook de ligging van het terrein is bepalend: voor percelen in beschermde archeologische sites gelden bijvoorbeeld strengere criteria dan voor percelen die binnen een archeologische zone uit de vastgestelde inventaris liggen. En voor percelen in een vastgestelde archeologische zone gelden opnieuw strengere criteria dan voor percelen die zich daarbuiten bevinden. Anderzijds worden er ook gebieden vastgesteld waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt. Indien een vergunningsaanvraag betrekking heeft op zo'n gebied geldt voor de aanvrager in alle gevallen een vrijstelling van de verplichting tot archeologisch vooronderzoek en is een archeologienota niet nodig.

De archeologienota is het resultaat van een archeologisch vooronderzoek. Dat maakt een inschatting of er op het terrein archeologisch erfgoed aanwezig is, en bepaalt welke maatregelen nodig zijn om daar bij de bouw- of verkavelingswerken op een gepaste manier mee om te gaan. Er is daarbij gekozen om het verstoordersprincipe uit het Verdrag van Valletta toe te passen. Dit betekent dat de initiatiefnemers van ingrepen met bodemimpact de kosten dragen van het noodzakelijk geachte archeologisch onderzoek.

De uitvoering van het archeologisch vooronderzoek ligt in handen van een erkende archeoloog. Het is zijn taak om de mogelijke effecten van de geplande werken op de bodem en het archeologisch potentieel ervan zo nauwkeurig mogelijk in te schatten. De archeologienota is daar de schriftelijke weerslag van: ze bevat een verslag over de resultaten van het vooronderzoek, een voorstel over de noodzakelijke maatregelen, en een aanpak daarvan. Het vooronderzoek start altijd met een bureauonderzoek van bestaande bronnen. De erkende archeoloog bestudeert hiertoe de inplantings- en bouwplannen, gaat na of er op het terrein of in de omgeving al archeologische vindplaatsen bekend zijn, of er historische aanwijzingen bestaan, en onderzoekt de landschappelijke ligging van het terrein. Daarna weegt de erkende archeoloog af of er nog bijkomend vooronderzoek op het terrein nodig is. Soms zal er na het bureauonderzoek nog een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem nodig zijn, zoals bv. een landschappelijk booronderzoek. En soms zal er na dat vooronderzoek zonder ingreep in de bodem ook nog een vooronderzoek met ingreep in de bodem nodig zijn met bv. proefsleuven. De resultaten van het vooronderzoek zijn dus afhankelijk van een groot aantal factoren. Voor het ene project volstaat een bureauonderzoek of een booronderzoek terwijl in een ander geval wel degelijk proefsleuven of een opgraving aan de orde zijn. Dit is in grote mate het gevolg van het archeologisch potentieel van de ondergrond, dat per geografische locatie sterk kan variëren. De erkende archeoloog dient de archeologienota ter beoordeling in bij het agentschap Onroerend Erfgoed of de erkende onroerenderfgoedgemeente. Voldoet ze, dan volgt een bekrachtiging. In het andere geval behoren

een weigering of het bekrachtigen mits voorwaarden tot de mogelijkheden. Volgt er binnen de voorziene termijn van 21 dagen geen expliciete beslissing, dan is de archeologienota stilzwijgend bekrachtigd.

De initiatiefnemer doet er goed aan om de erkende archeoloog zo vroeg mogelijk bij zijn bouw- of verkavelingsproject te betrekken en met hem alle noodzakelijke bodemingrepen te bespreken. Blijft de ingreep beperkt tot een zeer lokale verstoring, dan houdt de erkende archeoloog daar ook rekening mee bij de opmaak van het zgn. programma van maatregelen in de archeologienota. Tijdig overleg met de erkende archeoloog maakt het ook mogelijk om de plannen in samenspraak aan te passen zodat de impact op het archeologisch erfgoed en de daaraan gekoppelde kosten zo beperkt mogelijk blijven. Ook kunnen de onderzoeken en de uit te voeren werken op die manier qua timing beter op mekaar afgestemd worden. Een opgraving kan eventueel gefaseerd gebeuren, afgestemd op de werken, als dat voorzien is in de archeologienota.

Is vooronderzoek met ingreep in de bodem nodig, dan gaat de regelgeving er in principe van uit dat dit voorafgaand aan de vergunningsaanvraag gebeurt. Op die manier is het voor de opdrachtgever al bij indiening van de vergunningsaanvraag duidelijk of er nog verdere vervolgstappen zoals een opgraving of behoud in situ noodzakelijk zijn, inclusief de kosten en benodigde tijd daarvoor. Wanneer het echter praktisch onmogelijk of onwenselijk is om het vooronderzoek met ingreep in de bodem voorafgaand aan het indienen van de vergunningsaanvraag te laten uitvoeren, kan de erkende archeoloog het vooronderzoek uitstellen en pas uitvoeren nadat de vergunning is aangevraagd of verleend. Hij moet het uitstel steeds motiveren en dat uitstel houdt bovendien een bijkomende administratieve last in, aangezien de erkende archeoloog nadien verplicht is om over de resultaten van dit uitgestelde vooronderzoek een bijkomende nota op te stellen. Ook deze nota moet hij, net als de archeologienota, ter bekrachtiging indienen. Het agentschap of de erkende onroerenderfgoedgemeente heeft opnieuw 21 dagen om de nota te bekrachtigen, te weigeren of er voorwaarden aan te verbinden. Blijft een tijdige beslissing uit, dan is de nota stilzwijgend bekrachtigd. Bovendien verlengt de keuze voor dit traject de totale doorlooptijd waardoor de initiatiefnemer langer in het ongewisse blijft over de maatregelen die hij moet nemen bij de uitvoering van de werken en de wijze waarop hij het archeologisch onderzoek best kan inpassen in de geplande ontwikkeling.

De erkende archeoloog is verder verplicht om over de resultaten van de eventuele archeologische opgraving te rapporteren in een archeologierapport en eindverslag, binnen respectievelijk twee maanden en twee jaar na het beëindigen van het veldwerk.

2.3 ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK MET HET OOG OP WETENSCHAPPELIJKE VRAAGSTELLINGEN

Het archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen bestrijkt een brede waaier van onderzoeken. Het kan gaan om academisch onderzoek op niet-bedreigde sites, waarderend onderzoek om na te gaan of een site al dan niet beschermingswaardig is, of onderzoek dat een initiatiefnemer van bouwwerken proactief laat uitvoeren in een ander kader dan de verplichtingen die volgen uit artikel 5.4.1 of 5.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet. Verder is het mogelijk dat het agentschap of de erkende onroerenderfgoedgemeente oordeelt dat archeologisch onderzoek moet uitgevoerd worden voor toelatings- of vergunningsplichtige handelingen aan beschermde monumenten, cultuurhistorische landschappen en stads- of

dorpsgezichten die niet gevat zijn door de decretale drempelcriteria, en voor toelatingsplichtige handelingen aan beschermde archeologische sites. Ook dit onderzoek verloopt via deze procedure.

2.4 ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK NA TOEVALSVONDSTEN

Iedereen die, op een ander moment dan bij het uitvoeren van een archeologisch vooronderzoek, een archeologische opgraving of het gebruik van een metaaldetector, een roerend of onroerend goed vindt waarvan hij weet of vermoedt dat het archeologische erfgoedwaarde heeft, is verplicht daarvan binnen drie dagen aangifte te doen bij het agentschap en de vondst en de vindplaats gedurende initieel 10 dagen te beschermen. In de praktijk komt dit voor wanneer de bouwheer of aannemer tijdens graafwerken, waaraan geen archeologisch onderzoek diende vooraf te gaan, onverwachts een archeologisch voorwerp, een bijzondere structuur of een spoor in de bodem aantreft. Het agentschap voert het nodige onderzoek uit, waartoe het de initiële termijn van 10 dagen ook kan verlengen of inkorten, en het draagt ook de kosten ervan. Er ontstaat een recht op schadevergoeding als het onderzoek van de vondst langer dan 30 kalenderdagen duurt.

2.5 MELDINGS- EN TOELATINGSPLICHTEN VOOR DE ERKENDE ARCHEOLOOG

De erkende archeoloog moet voor elk onderzoek dat ingrijpt in de bodem vooraf zijn onderzoeksintenties verduidelijken via het indienen van een melding of het aanvragen van een toelating. Hij is dus verplicht om de noodzaak van het onderzoek en de manier waarop hij het wenst uit te voeren te motiveren. Voor de uitvoering van een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem, zoals archiefonderzoek, landschappelijk booronderzoek of veldkartering, is geen melding of toelating nodig aangezien het geen vernietiging van, of schade aan, archeologisch erfgoed met zich meebrengt. Vooronderzoek met ingreep in de bodem is gebonden aan een melding bij Onroerend Erfgoed of de erkende onroerenderfgoedgemeente. Volstaat de voorgestelde aanpak niet, dan is een weigering mogelijk of kunnen er voorwaarden verbonden worden aan de uitvoering van het vooronderzoek. Wanneer in het kader van een vergunningsplichtig bouwwerk een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem of een opgraving noodzakelijk is, vormt de bekrachtigde archeologienota of de bekrachtigde nota daar de toelating toe. Bij opgravingen geldt de randvoorwaarde dat de vergunning al verleend moet zijn en dat de vergunde werken overeenstemmen met de werken omschreven in de bekrachtigde (archeologie)nota. Het agentschap en de erkende onroerenderfgoedgemeente zijn bevoegd voor de bekrachtiging. Aangezien de toelating of melding geen beperking kent in geldigheidstermijn, moet de erkende archeoloog het agentschap of de erkende onroerenderfgoedgemeente op de hoogte brengen wanneer hij het veldwerk van het vooronderzoek of de opgraving start.

Bij onderzoek dat ingrijpt in de bodem met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen moet de erkende archeoloog steeds een toelating aanvragen bij het agentschap. Daarnaast moet de erkende archeoloog de aanvang van elk vooronderzoek met ingreep in de bodem en van elke archeologische opgraving melden aan het agentschap.

Het onderzoek van toevalsvondsten wordt integraal uitgevoerd door of onder de autoriteit van het agentschap Onroerend Erfgoed, en valt qua uitvoering mee onder de procedure van de toelatingen voor archeologisch onderzoek vanuit wetenschappelijke vraagstellingen.

3 WIJZIGINGEN REGELGEVING SINDS VORIGE EVALUATIE

3.1 INLEIDING

Zowel het Onroerenderfgoeddecreet als het Onroerenderfgoedbesluit ondergingen in 2018 een aanzienlijke wijziging naar aanleiding van de evaluatie van de volledige regelgeving in 2017. Deze aanpassingen zijn gekend als “wijzigingen naar aanleiding van de ex-post evaluatie”. De inwerkingtreding daarvan gebeurde echter pas in 2019. Ze hebben dan ook geen gevolgen voor de evaluatie van het werkjaar 2018 en blijven hier buiten beschouwing.

Hierna volgt een chronologisch overzicht van de wijzigingen die wel een impact hadden in het werkjaar 2018. Technische wijzigingen aan de regelgeving laten we hier buiten beschouwing.

3.2 WIJZIGINGEN AAN HET ONROERENDERFgoedDECREET EN - BESLUIT SINDS 1 JANUARI 2018

De archeologiebepalingen uit het Onroerenderfgoeddecreet ondergingen geen wijzigingen die in 2018 in werking traden.

Het Onroerenderfgoedbesluit kende wel één aanpassing, en dit voor een specifiek thema. Op 20 april 2018 keurde de Vlaamse regering namelijk een wijziging goed van het Onroerenderfgoedbesluit waarmee ze projectsubsidies voor archeologisch syntheseonderzoek activeerde⁴. Deze projectsubsidie moet archeologisch vervolgonderzoek of syntheseonderzoek stimuleren. Volgens het Verdrag van Valletta is de initiatiefnemer van een ruimtelijk ontwikkelingsproject verantwoordelijk om de nodige flankerende archeologische maatregelen te treffen en ook de kosten hiervan te dragen. Maar dit onderzoek beperkt zich tot de terreinregistratie en een basisrapportage waarin de archeoloog onderzoeksvragen beantwoordt op het niveau van de onderzochte site. Om tot echt nieuwe kennis over het verleden te komen, is diepgaander onderzoek nodig dat de resultaten van deze “Malta-onderzoeken” synthetiseert of verder uitdiept. Dat kan niet op kosten van de initiatiefnemer. De projectsubsidie voor archeologische syntheseonderzoek vult deze leemte in. Daarom worden deze projecten ook wel eens “de oogst van Malta” genoemd.

Via een jaarlijkse oproep kan iedereen projectvoorstellen indienen, zowel academische en wetenschappelijke instellingen, archeologische bureaus en overheidsinstanties, als privépersonen. Samenwerking vormt daarbij een meerwaarde. Een onafhankelijke jury beoordeelt de ingediende voorstellen op basis van verschillende criteria. Die hebben betrekking op de wetenschappelijke relevantie, de wetenschappelijke omkadering en het bronnengebruik, maar ook op het

---

⁴ Besluit van de Vlaamse Regering van 20 april 2018 houdende de wijziging en de bijzondere bepalingen voor het jaar 2018 van het Onroerenderfgoedbesluit van 16 mei 2014, wat betreft projectsubsidies. De projectsubsidies zijn sindsdien geregeld via artikel 10.3.1 tot en met 10.3.18 van het Onroerenderfgoedbesluit.

participatieve karakter, de maatschappelijke relevantie, de voorbeeldfunctie en de haalbaarheid van het voorgestelde onderzoek.

De goedgekeurde projecten krijgen een subsidie die 90% van de aanvaarde projectkosten bedraagt. Jaarlijks is een totaalbudget van 1 miljoen euro voor deze subsidies vooropgesteld.

3.3 WIJZIGINGEN AAN DE CODE VAN GOEDE PRAKTIJK SINDS 1 JANUARI 2018

De Code van Goede Praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren (CGP) is de kwaliteitsnorm voor het archeologisch onderzoek in Vlaanderen. De minister bevoegd voor onroerend erfgoed stelt deze Code vast met een ministerieel besluit. Op 20 juli 2018 keurde de minister versie 3.0 van de CGP goed, met inwerkingtreding op 1 oktober 2018⁵. Deze nieuwe versie kwam voort uit afspraken, gemaakt in het kader van de herziening van de onroerenderfgoedregelgeving die in 2018 lopende was.

Het meest in het oog springt de uitbreiding van het toepassingsgebied van de archeologienota met beperkte samenstelling. Deze bijzondere vorm van de archeologienota is in welbepaalde gevallen mogelijk en kent een beperktere omvang dan een reguliere archeologienota. De bedoeling is om sneller en goedkoper te zijn in die gevallen waar het op basis van een bureauonderzoek evident is dat geen verdere maatregelen aan de orde zijn. Waar er voorheen slechts één doorslaggevend aspect mocht aangehaald worden om aan te tonen dat geen erfgoed aanwezig is, geen verstoring zal plaatsvinden of geen kenniswinst mogelijk is, kan dat door de wijziging aan de CGP voortaan op basis van meerdere aspecten. Bovendien moest de archeoloog voordien “met aantoonbare zekerheid” aantonen dat er geen negatieve gevolgen waren voor het archeologisch erfgoed. Dit criterium is sinds versie 3.0 van de CGP geformuleerd als “met hoge waarschijnlijkheid”. Dat sluit meer aan bij de archeologische realiteit, waarbij absolute zekerheid niet altijd bereikt kan worden, en spiegelt zich aan de formuleringen met betrekking tot de kaart met gebieden waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt (GGA).

Daarnaast beperkt deze versie van de CGP de omvang en diepgang van het archeologierapport en stelt ze de verwachtingen daaraan bij. Zo is verduidelijkt dat het archeologierapport zich baseert op de vaststellingen tijdens het veldwerk en geen assessment of verwerking vereist. Ook is de reikwijdte van beschrijvingen en de diepgang van de verwachte informatie ingeperkt. Hetzelfde gebeurde met de hoeveelheid aan te leveren illustratie- en bewijsmateriaal, zoals foto's en plannen. Op die manier neemt de inspanning die de erkende archeoloog moet leveren voor de opmaak van een archeologierapport aanzienlijk af en bestaat meer duidelijkheid over de verwachtingen.

Verder gebeurde er een scherpstelling van de handelingen die nodig zijn in het kader van aardkundig onderzoek en de inzet van de aardkundige daarbij. Sommige bepalingen bleken in de

---

⁵ Ministerieel besluit van 20 juli 2018 tot vaststelling van de code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren

praktijk namelijk te uitgebreid en andere niet helder genoeg, wat leidde tot interpretatieverschillen.

Ook het aantal natuurwetenschappelijke stalen dat ongezeefd bijgehouden moet worden en het volume daarvan is voortaan beperkt. De bepalingen in de vorige versie van de Code leidden tot problemen bij het deponeren en bewaren van deze stalen en tot oneigenlijk gebruik van de bepaling. De beperking zorgt voor een beter evenwicht tussen het onderzoekspotentieel en de bewaring van het archeologisch ensemble.

Vervolgens werden passages die leidden tot foutieve interpretaties, en daarmee tot overbodige inspanningen, weggewerkt of verduidelijkt.

Tot slot zorgt versie 3.0 van de CGP voor een betere afstemming met het online archeologieportaal door de metadata die de archeoloog daar invoert niet meer verplicht te laten opnemen in de rapportering zelf. Dit vermijdt dubbel werk.

Naast meer mogelijkheden om een archeologienota met beperkte samenstelling op te stellen, is deze herziening van de Code van Goede Praktijk erop gericht om een beter evenwicht te bereiken tussen de onderzoeksresultaten en de inspanningen die de archeoloog daarvoor moet doen.

3.4 GEWIJZIGDE INTERPRETATIES OF TOEPASSINGEN VAN DE REGELGEVING SINDS 1 JANUARI 2018

De toepassing van regelgeving vergt soms interpretaties of keuzes in de administratieve praktijk. In 2018 beperkte dit zich tot enkele specifieke aspecten van de Code van Goede Praktijk. Zo besteedde het agentschap Onroerend Erfgoed bijkomende aandacht aan een aantal elementen bij de beoordeling van archeologienota's en nota's. Meer bepaald ging het om:

- In het programma van maatregelen voor uitgesteld vooronderzoek moest de erkende archeoloog meer in detail ingaan op de criteria die bepalen wanneer een onderzoeksmethode al dan niet uitgevoerd moet worden. Dit gebeurde om meer houvast te bieden aan de erkende archeoloog die dat uitgestelde vooronderzoek nadien uitvoert;
- Het agentschap volgde nauwgezet op of alle periodes voldoende aan bod kwamen bij de archeologische verwachting die de erkende archeoloog formuleert. Van sommige periodes, bijvoorbeeld de prehistorie, bestond de indruk dat deze structureel onderbelicht bleven;
- Het agentschap Onroerend Erfgoed hanteerde een striktere beoordeling bij het niet uitvoeren van bepaalde onderzoeken omwille van de toestand van het terrein op het moment van aanvang van dat onderzoek, indien dit leidde tot een onvoldoende evaluatie van het terrein. Vermijdbare terreinomstandigheden, zoals de aanwezigheid van gewas of dieren, tijdelijke grondstockage, de aanwezigheid van bomen en struiken, of natte ondergrond door regen, mogen een degelijke waardering van een terrein niet in de weg staan. Ze zijn geen reden om het onderzoek onvolledig uit te voeren en delen van een terrein vrij te stellen van verdere interventie.

4 CONTEXT: INVENTARIS, BESCHERMINGEN, ACTOREN

4.1 INLEIDING

Artikel 5.4.1 en 5.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet leggen vast wanneer een archeologienota bij een vergunningsaanvraag moet worden toegevoegd. De criteria gaan onder meer uit van de ligging binnen of buiten een beschermde archeologische site, een archeologische zone uit de vastgestelde inventaris, of een gebied op de kaart met gebieden waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt (GGA-kaart). Daardoor hebben deze instrumenten een impact op het aantal archeologienota's en nota's dat opgemaakt moet worden. Hoe meer vastgestelde archeologische zones en beschermde archeologische sites en hoe groter deze zijn, hoe meer archeologienota's en nota's. Uiteraard betekent dit ook: hoe meer kenniswinst het archeologisch onderzoek zal opleveren. Omgekeerd: hoe meer gebieden op de GGA-kaart en hoe groter deze zijn, hoe minder archeologienota's en nota's. Daarom bespreken we in dit hoofdstuk het aantal en de oppervlakte van deze sites, zones en gebieden, inclusief de evolutie ten opzichte van 2017, als achtergrond bij de latere bespreking van de effecten van de regelgeving.

Ook de actoren vormen een deel van wat we zouden kunnen omschrijven als de context van het archeologische traject. Het aantal erkende archeologen is belangrijk voor de marktcapaciteit, het aantal erkende onroerenderfgoedgemeenten en hun ligging spelen een rol in de te volgen procedure, erkende intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten zeggen iets over de ontwikkeling en uitvoering van lokaal erfgoedbeleid, en het aantal onroerenderfgoeddepots (en hun capaciteit) bepaalt in welke mate een eigenaar zijn archeologische ensembles kan deponeren, indien hij dat wenst. Erkende metaaldetectoristen komen aan bod omwille van hun bijdrage aan de kenniswinst voor het archeologisch erfgoed.

4.2 VASTGESTELDE ARCHEOLOGISCHE ZONES

In 2018 voegde de minister **12 nieuwe archeologische zones** toe aan de vastgestelde inventaris. De helft daarvan, zes zones, zijn prehistorische sitecomplexen in alluviale context. Dat zijn groepen van archeologische sites uit de steentijd die in eenzelfde rivierdal gelegen zijn en samen een "prehistorisch landschap" vormen. De andere zes zones zijn Bandkeramische sites. Het gaat om nederzettingen uit de Bandkeramische periode (5250-4900 v.Chr.), de eerste landbouwgemeenschappen in onze streken, die gelegen zijn op hogere plateau's in het landschap. Dit brengt het totale aantal vastgestelde archeologische zones in Vlaanderen op 70 stuks (evarch61). Deze 12 nieuw vastgestelde zones beslaan samen een oppervlakte van 3.347 hectare. Daarmee nam het totale oppervlak aan vastgestelde archeologische zones in 2018 toe tot 9.557 hectare (evarch62). Dat staat gelijk met **0,71% van het oppervlak van het Vlaams Gewest** (dat bedraagt 1.352.225 ha). Dit betekent een toename van 54% ten opzichte van het voorgaande jaar. De nieuw vastgestelde archeologische zones zijn globaal genomen groter dan de eerder vastgestelde historische stadskernen, maar ze zijn gelegen in landelijk gebied en de percelen erbinnen zijn over het algemeen groter dan die van de historische stadskernen. Voor een overzicht van de ligging en de aard van de vastgestelde archeologische zones verwijzen we naar het geoportaal van Onroerend Erfgoed⁶.

---

⁶ <https://geo.onroerenderfgoed.be>, selecteer bij lagen "vastgestelde inventarissen" en bij legende "archeologische zones"

4.3 BESCHERMDE ARCHEOLOGISCHE SITES

Afgelopen jaar kregen **vijf erfgoedobjecten het statuut van definitief beschermde archeologische site** (indicator monitor16d). Er vonden geen wijzigingen of opheffingen plaats. Daarmee klokt het totale aantal definitief beschermde archeologische sites eind 2018 af op 41. Wat betreft oppervlak vertegenwoordigen deze 5 nieuwe sites 57,4 hectare, wat de totale oppervlakte aan definitief beschermde archeologische sites op 1.153 hectare brengt (evarch63). Dit staat voor **0,08% van het Vlaamse grondgebied**. Daarnaast zijn er nog twee archeologische sites die in 2018 een voorlopige bescherming kregen, maar nog geen definitieve. De sites zelf kan men terugvinden op het geoportaal van Onroerend Erfgoed⁷.

4.4 KAART MET GEBIEDEN WAAR GEEN ARCHEOLOGISCH ERFGOED TE VERWACHTEN VALT (GGA)

De vaststelling van de GGA-kaart gebeurt sinds 2017 door de administrateur-generaal van het agentschap Onroerend Erfgoed. Afgelopen jaar vond driemaal een vaststelling plaats (maart, mei, augustus). In 2017 was dit vier keer. Het aantal gebieden op de kaart **nam toe met 629 stuks tot 4.885 (+15%)**. Deze aanvullingen omvatten in hoofdzaak terreinen waar in het verleden al onderzoek plaatsvond (in toepassing van het Archeologiedecreet), waar een archeologenota of nota concludeerde dat er geen archeologisch erfgoed (meer) aanwezig was, of waarvoor lokale archeologische diensten de nodige onderbouwing aanleverden⁸. In oppervlakte betekent dit een toename met 1.061 hectare, wat het totaal op 28.730 hectare brengt (+3,8%), goed voor **2,12% van het Vlaamse territorium** (indicator evarch23). Ook hier verwijzen we voor de geografische spreiding naar het geoportaal⁹.

4.5 ERKENDE ARCHEOLOGEN

In 2018 verkregen **17 archeologen een erkenning** (indicator evarch01¹⁰). Dat waren allemaal natuurlijke personen. Er vroeg geen enkele rechtspersoon een erkenning als archeoloog aan. Deze nieuwe erkenningen brengen het totale aantal erkende archeologen van 194 (eind 2017) op 211 (eind 2018). Daarvan zijn er 184 natuurlijke personen, waarvan 14 van rechtswege erkend (archeologen in dienst van een gemeente). De andere 27 erkende archeologen zijn rechtspersonen, waarvan er twee van rechtswege aangeduid zijn (agentschap Onroerend Erfgoed en UGent). Een overzicht van alle erkende archeologen is te vinden via de online erkenningendatabank van Onroerend Erfgoed (<https://erkenningen.onroenderfgoed.be/>).

---

⁷ <https://geo.onroenderfgoed.be>, selecteer bij lagen “beschermd onroerend erfgoed” en bij legende “archeologische sites”

⁸ Zo leverde de dienst Stadsarcheologie van de Stad Gent in 2018 informatie aan voor 44 nieuwe gebieden op de GGA-kaart.

⁹ <https://geo.onroenderfgoed.be>, selecteer bij lagen “Gebieden geen archeologie”

¹⁰ De aantallen voor het werkjaar 2017 van deze indicator werden gecorrigeerd. Door een fout in de registratie telde de indicator in het voorgaande werkjaar in totaal twee erkende archeologen te veel. Eén van rechtswege erkende natuurlijke persoon was gerekend als natuurlijk persoon volgens de reguliere procedure, één van rechtswege erkende rechtspersoon was geregistreerd als natuurlijk persoon en twee erkende natuurlijke personen volgens de reguliere procedure kwamen dubbel voor. Deze foutieve telling had geen impact op de detailanalyses maar betrof enkel de globale cijfers.

4.6 ERKENDE ONROENDERFGOEDGEMEENTEN

Het aantal erkende onroenderfgoedgemeenten veranderde niet ten opzichte van 2017 (indicator monitor66). Het aantal blijft daarmee **stabiel op 19**, goed voor 6% van de Vlaamse gemeenten. Dat is normaal: het aanvragen van een erkenning als onroenderfgoedgemeente verloopt volgens de lokale beleidscyclus en kan daardoor maar in bepaalde jaren gebeuren. 2018 was een jaar waarin een erkenningsaanvraag niet mogelijk was. De volgende erkenningsmogelijkheid is in 2020. 16 van deze erkende onroenderfgoedgemeenten maken deel uit van een erkende intergemeentelijke onroenderfgoeddienst, terwijl drie gemeenten hun werking zelfstandig uitbouwen. Een overzicht van de erkende onroenderfgoedgemeenten, inclusief kaart, is terug te vinden op de website van Onroerend Erfgoed via volgende link: <https://www.onroenderfgoed.be/overzicht-van-de-erkende-onroenderfgoedgemeenten>.

4.7 ERKENDE INTERGEMEENTELIJKE ONROENDERFGOEDDIENSTEN

2018 zag het aantal erkende intergemeentelijke onroenderfgoeddiensten (IOED) niet wijzigen ten opzichte van 2017. Het bleef **stabiel op 25 erkende diensten** (indicator monitor67). Samen ondersteunen die het lokale onroenderfgoedbeleid van 174 Vlaamse gemeenten. Het overzicht van de erkende diensten is terug te vinden op de website van Onroerend Erfgoed via volgende link: <https://www.onroenderfgoed.be/overzicht-van-de-erkende-ioeds>.

4.8 ERKENDE ONROENDERFGOEDDEPOTS

In 2018 verkreeg het depot “**Regionaal Erfgoeddepot Potyze**” uit West-Vlaanderen een erkenning. Dit depot bevindt zich in Ieper en neemt erfgoedobjecten op uit de zuidelijke Westhoek. Het totale aantal erkende onroenderfgoeddepots stijgt daardoor tot 14 (indicator monitor68). Een overzicht met links naar de depots in kwestie kan geraadpleegd worden op de website

<https://www.onroenderfgoed.be/overzicht-van-de-erkende-onroenderfgoeddepots>.

Over de evolutie van de beschikbare capaciteit in de depots kunnen we nog niet rapporteren (indicator monitor44). Deze gegevens komen voort uit de werkingsverslagen van de erkende depots en deze zijn pas beschikbaar na publicatie van dit rapport.

4.9 ERKENDE METAALDETECTORISTEN

Ook in 2018 kende het aantal erkende metaaldetectoristen een gestage groei (indicator evarch03). **996 nieuwe erkenningen** werden verleend, waarvan 17 aan erkende archeologen (van rechtswege) en 979 via de gewone procedure aan vrijetijdsdetectoristen. Deze stijging ligt aanzienlijk hoger dan de voorgaande jaren toen telkens ruim 500 vrijetijdsdetectoristen een erkenning verkregen. Het totale aantal detectoristen bedroeg eind 2018 daarmee 2.828, waarvan 211 erkende archeologen en **2.617 vrijetijdsdetectoristen**. Dat is een toename met maar liefst 50%.

5 HET ARCHEOLOGISCH TRAJECT IN CIJFERS

5.1 INLEIDING

In hoofdstuk 2 staat het archeologisch traject beschreven. De verschillende stappen in dit traject leiden tot acties en producten: archeologienota's, meldingen, indieningen, bekrachtigingen en dergelijke meer. In dit hoofdstuk bieden we de basisgegevens hierover. Die zijn noodzakelijk om verder in het rapport de effecten van het archeologisch traject op verschillende domeinen te kunnen schetsen. De nadruk ligt op aantallen en grote lijnen, en het vertrekpunt zijn individuele indicatoren zoals die in bijlage 1 zijn opgenomen.

5.2 MELDINGEN VAN VOORONDERZOEK MET INGREEP IN DE BODEM

In 2018 meldden de erkende archeologen 100 vooronderzoeken met ingreep in de bodem (evarch27, evarch28, evarch29). 23 daarvan voldeden niet, wat leidde tot **77 uitvoerbare meldingen**. Dat impliceert een aanvaardingsgraad van 77%. In 2017 was dit nog 85,9%. 94 meldingen gebeurden bij Onroerend Erfgoed en zes bij de erkende onroerenderfgoedgemeenten. Daarmee daalde het aantal meldingen van vooronderzoek met ingreep in de bodem sterk ten opzichte van de 263 van het voorgaande jaar (**-62%**). Deze tendens loopt gelijk met de daling van het aantal archeologienota's (zie verder). Anderzijds zal verder blijken dat de tendens om vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te stellen zich voortzet, wat zich logischerwijs uit in een daling van het aantal meldingen voor voorafgaand vooronderzoek met ingreep in de bodem.

5.3 ARCHEOLOGIENOTA'S EN NOTA'S

Centraal in het archeologisch traject staan de archeologienota's en nota's. Daarvan bekrachtigden het agentschap en de erkende onroerenderfgoedgemeenten er in 2018 respectievelijk 2.080 en 612 (evarch17). In 2017 waren dat 3.124 archeologienota's en 229 nota's.

Een eerste opvallende tendens is dan ook de sterke daling van het aantal bekarchtigde archeologienota's (-33%). De logische gevolgtrekking is dan dat er ook een sterke afname is van het aantal aanvragen voor omgevingsvergunningen waar de aanvrager een archeologienota bijvoegt. Mogelijke verklaringen hiervoor zijn:

- In 2016 was er een achterstand in het opmaken van archeologienota's door de erg grote vraag naar archeologienota's en de moeizame opstart van de vernieuwde archeologieprocedures. Deze achterstand heeft nog doorgewerkt in 2017 en stuwde het aantal archeologienota's in dat jaar boven het normale aantal;
- Het aantal vergunningsaanvragen voor handelingen die een archeologienota vereisen nam af, ongeacht de evolutie van het totaal aantal vergunningen. Hoewel de vrijstellingen in de onroerenderfgoedregelgeving niet veranderden, kan de ruimtelijke dynamiek en het soort aangevraagde projecten evolueren, bv. onder invloed van wijzigingen in het ruimtelijk beleid. Zo kan het aantal vergunningen gelijk blijven of oplopen, maar systematisch in omvang afnemen waardoor er minder gevat zijn door de criteria die bepalen wanneer een archeologienota nodig is. Tendensen waar men op wijst zijn de sterkere inbreiding in bestaande kernen waar de percelen veelal kleiner zijn en dus vaker vrijgesteld van de opmaak van een archeologienota en de sterkere ontwikkeling in

woonparkgebieden onder invloed van de eventuele invoering van de boskaart. Ontwikkelingen in dit gebied verlopen minder via verkavelingsvergunningen en de impact van de individuele woningen is te klein om gevat te zijn door het archeologische traject;

- Een deel van de archeologienota's uit 2017 vormde een voorbereiding op projecten waarvoor initiatiefnemers nog een vergunning wilden aanvragen voor dat jaareinde, in functie van nakende wijzigingen op het vlak van omgevingsbeleid¹¹. Dit zorgde voor een grotere vraag naar archeologienota's in 2017, waarbij de bijhorende vergunningen pas in 2018 verleend worden, gelet op de behandeltermijn daarvan. Het aantal archeologienota's lag in 2017 daardoor hoger dan normaal. Dit vormt een aanvulling op de voorgaande verklaring, al blijkt deze achtergrond niet overal even sterk voor te komen;
- Door de wijzigingen aan de archeologieregelgeving medio 2017 nam het aantal situaties af waarin de initiatiefnemer een archeologienota bij zijn vergunningsaanvraag moet voegen (bv. regularisatie, bodembeheer, bijstelling van verkavelingen, enz.). Op de implementatie van nieuwe regelgeving zit altijd een vertragingseffect, waardoor de impact van deze vrijstellingen pas in 2018 ten volle zichtbaar is. De impact hiervan kan evenwel beperkt zijn aangezien deze vrijstellingen al door sommige initiatiefnemers en vergunningverleners in de praktijk zo toegepast werden nog voor ze in de regelgeving opgenomen waren;
- Initiatiefnemers zijn intussen meer vertrouwd geraakt met de criteria die bepalen wanneer een archeologienota nodig is. Daardoor zijn ze ook meer vertrouwd met de mogelijkheden om de omvang van hun projecten te beperken, door ze te verkleinen of in meerdere projecten op te delen, om op die manier uit te komen bij oppervlaktes die vrijgesteld zijn van archeologische verplichtingen;
- Niet alle initiatiefnemers zijn voldoende op de hoogte van de regelgeving of hebben de wijzigingen aan de regelgeving in 2017 correct begrepen of toegepast, waardoor ze onterecht geen archeologienota laten opmaken. Indien eenzelfde situatie zich voordoet bij de vergunningverleners worden deze aanvragers hier ook niet op gewezen tijdens het verdere verloop van hun vergunningsaanvraag. Hoewel die situatie zich ook in de voorgaande jaren voordeed, kunnen de wijzigingen uit 2017 tot bijkomende verwarring geleid hebben. Het aanvoelen leeft sterk dat vergunningverleners en initiatiefnemers door een gebrek aan transparantie en helderheid van de criteria en door de complexiteit ervan de bomen niet meer door het bos zien. Dit is geen bewust vermijden van de verplichtingen of onwil, maar een gebrek aan informatie en inzicht;
- Sommige initiatiefnemers zijn zich bewust van de verplichtingen die zij hebben, maar pogen die te ontlopen door geen archeologienota te laten opmaken. Zij rekenen er dan op dat de vergunningverlener dit niet zou opmerken en hun vergunning dus zonder archeologienota verleend wordt. Mogelijk hebben meer initiatiefnemers deze kaart getrokken in 2018.

Het was niet mogelijk om binnen het bestek van deze evaluatie eenduidig vast te stellen welke van bovenstaande scenario's het meeste doorwoog in 2018. Naar alle waarschijnlijkheid is het juist een **combinatie** van al deze factoren die ervoor zorgde dat het aantal archeologienota's

---

¹¹ Op 1 januari 2018 trad het S-peil in werking, een norm waaraan nieuwbouwwoningen moeten voldoen op het vlak van energiezuinigheid. Dit peil gold voor woningen waarvoor de bouwvergunning werd aangevraagd vanaf 1 januari 2018, wat veel initiatiefnemers aanzette om nog voor het einde van 2017 de vergunning aan te vragen, of minstens te pogen om deze deadline te halen. De verstrengde regels betekenden immers een grotere investering in energiezuinige maatregelen.

sterk daalde in 2018. Enkel de laatste twee situaties zijn hierbij problematisch, aangezien ze geen correcte uitvoering van de regelgeving vormen en archeologisch erfgoed verloren dreigt te gaan. De daling blijkt ook niet gelijkmatig gespreid te zijn over Vlaanderen, maar variatie te kennen al naargelang de aard van de lokale ruimtelijke dynamiek. Archeologen geven aan dat de vraag naar archeologienota's sinds het einde van 2017 gestabiliseerd is en sindsdien op een relatief gelijk peil blijft doorlopen. Daarnaast vermelden ze dat soms bepaalde factoren, zoals de invoering en uitbouw van het omgevingsloket, zorgen voor lichte schommelingen doorheen het jaar.

Als tweede opvallende tendens zien we dat het aantal **bekrachtigde nota's dan weer ruim 2,5 keer hoger ligt** dan in het voorgaande jaar (612 t.o.v. 229). Daarmee lijkt de uitvoering van de vooronderzoeken in uitgesteld traject, die in 2017 nog achterwege bleef, **toch op gang te komen**. De tijd tussen het bekrachtigen van een archeologienota met maatregel "uitgesteld vooronderzoek" en de daadwerkelijke uitvoering daarvan blijkt langer te zijn dan initieel verwacht. Toch blijft nog steeds een deel van dat uitgestelde vooronderzoek vooralsnog achterwege. Het is niet mogelijk hier een eenduidige reden voor aan te wijzen, maar volgende elementen spelen net als het voorgaande jaar zeker een rol:

- vergunningsaanvragen die wachten op indiening (de archeologienota heeft namelijk geen beperkte geldigheidstermijn);
- ingediende vergunningsaanvragen waarvan de behandeling nog loopt;
- geweigerde vergunningsaanvragen;
- verleende vergunningen waartegen nog een beroepsprocedure loopt, waardoor de vergunning niet uitvoerbaar is of de aanvrager wacht tot hij zekerheid heeft over de uitvoerbaarheid;
- verleende vergunningen waarvan de bouwheer heeft gekozen om ze niet uit te voeren;
- vergunningsaanvragen die men niet meer wenst in te dienen;
- speculatieve vergunningsaanvragen (waarbij de initiatiefnemer geen eigenaar is van het betreffende goed en niet noodzakelijk toestemming heeft van de eigenaar van het goed om de aangevraagde vergunning uit te voeren);
- verleende vergunningen waarbij de verlener heeft nagelaten om een voorwaarde op te nemen met betrekking tot het uitvoeren van de bekrachtigde archeologienota en het uitgestelde vooronderzoek daarin;
- verleende vergunningen waarbij de bouwheer de opgenomen voorwaarde met betrekking tot het uitvoeren van de bekrachtigde archeologienota niet naleeft.

In totaal hadden de bekrachtigde archeologienota's en nota's betrekking op 8.062 hectare (evarch21). 1.108 ha daarvan vormde het onderwerp van een nota, en is daarmee een herneming van oppervlaktes die al deel uitmaakten van een eerdere archeologienota. Dit maakt dat **6.954 hectare "nieuw" terrein** voorwerp was van vooronderzoek in 2018. Dat is een daling van 2.291 ha voor de archeologienota's (-24,8%) en een toename van 664 ha bij de nota's, wat 2,5 maal zoveel is als het voorgaande jaar. 9,9 hectare lag in beschermde archeologische sites (0,14%) en 155,7 ha in een vastgestelde archeologische zone (2,2%). Dat is in beide situaties gelijkaardig aan hun aandeel in 2017 (respectievelijk 0,1% en 1,6%). Het grootste oppervlak (6.788 hectare of 97,6%) lag volledig buiten een beschermde archeologische site of vastgestelde archeologische zone. Voor de geografische spreiding van de bekrachtigde archeologienota's en nota's verwijzen we naar het geoportaal van Onroerend Erfgoed (<https://geo.onroenderfgoed.be>, laag "archeologienota's en nota's") en figuur 22 van bijlage 3 "kenniswinst en resultaten".

Uitgedrukt in aantallen lagen 14 van de bekrachtigde archeologienota's en nota's (0,5%) binnen een beschermde archeologische site en 335 stuks (12,4%) binnen een archeologische zone uit de vastgestelde inventaris (evarch19). Deze verhouding is vergelijkbaar met 2016 en 2017.

Voor een beperkt aantal vergunningsaanvragen bestaan er meerdere bekrachtigde archeologienota's. Dat gebeurt wanneer de erkende archeoloog na bekrachtiging een gewijzigde archeologienota indient, voornamelijk omdat de geplande vergunningsaanvraag aanpassingen onderging nog voor de indiening ervan. Dan gaat het meestal om een uitbreiding of inperking van het betrokken projectgebied of de bodemingreep daarbinnen.

Niet alleen de bekrachtiging is van belang bij de archeologienota's en nota's, maar ook manier waarop die bekrachtiging gebeurde, al dan niet onder voorwaarden en al dan niet stilzwijgend, en de weigering ervan. Daarom vertrekken we vanuit het aantal ingediende archeologienota's en nota's en gaan we nader in op de beslissingen die erover genomen werden, inclusief de redenen daarvoor.

In 2018 dienden de erkende archeologen respectievelijk 2.795 archeologienota's en 780 nota's in (evarch17). **2.080 archeologienota's** (74,4%) en **612 nota's** (78,5%) kregen na beoordeling door het agentschap of de erkende onroerenderfgoedgemeente een bekrachtiging, al dan niet onder voorwaarden of stilzwijgend. Wat betreft de archeologienota's betekent dit een stijging van het weigeringspercentage met 2,9% ten opzichte van het voorgaande jaar. Bij de nota's is dit een toename met 1%. **Het globale weigeringspercentage ligt daarmee op 25,6% voor de archeologienota's en 21,5% voor de nota's.** Verdere uitdieping hiervan volgt in hoofdstukken 6 en 7. Passen we de lagere weigeringspercentages van 2017 toe op de dossierstroom van 2018, dan zou dit uitmonden in 81 extra bekrachtigde archeologienota's en acht extra bekrachtigde nota's. De grond voor het toegenomen weigeringspercentage ligt niet in een toename van het aantal meervoudige weigeringen (opeenvolgende weigeringen van eenzelfde archeologienota, zie hoofdstuk 6.2.2). Het is voornamelijk het aantal archeologienota's dat eenmalig op een weigering stuit dat is gestegen.

Bij de beoordeling van archeologienota's en nota's hanteert het agentschap Onroerend Erfgoed sinds 2017 drie afwegingen:

1. Is de doorgevoerde inschatting van de archeologische waarde van het onderzochte gebied plausibel en gemotiveerd onderbouwd ("verwachting")?
2. Is het programma van maatregelen dat de erkende archeoloog voorstelt adequaat voor een goede omgang met het erfgoed ("PVM adequaat")?
3. Is het programma van maatregelen begrijpelijk voor en uitvoerbaar door derden ("PVM uitvoerbaar")?

Indien de archeologienota of nota niet voldoet aan een of meerdere van deze criteria volgt een weigering. Of anders gezegd: de weigeringsgronden voor een (archeologie)nota die het agentschap Onroerend Erfgoed hanteert zijn een niet-plausibele en/of ongemotiveerde verwachting, een inadequaat programma van maatregelen en/of een onvoldoende helder geformuleerd programma van maatregelen. We gingen voor de archeologienota's en nota's die

het agentschap in 2018 weigerde na welke van deze gronden in de motivering van de weigeringsbeslissing opgenomen waren¹² (analyse26).

De weigering gebeurde in 55,3% van archeologienota's en 59,0% van de nota's op basis van één criterium. In 34,8% van de archeologienota's en 30,2% van de nota's gebeurde dat met vermelding van twee van de weigeringsgronden. 9,9% en respectievelijk 10,8% van de weigeringen baseerden zich op alle drie de aspecten. Globaal kunnen we dus stellen dat in ruim de helft van de gevallen één aspect niet voldeed en in één op de drie gevallen twee verschillende aspecten. De verschillen tussen archeologienota's en nota's zijn daarbij beperkt.

Het meest frequent (36,5%) gebeurt de **weigering op basis van de verwachting die niet plausibel of onvoldoende gemotiveerd bevonden wordt**. Op de tweede plaats komt de combinatie van diezelfde grond met een **inadequaat geacht programma van maatregelen** (24,2%). Als derde figureert de weigeringsgrond dat het programma van maatregelen inadequaat blijkt, maar dan afzonderlijk (13,1%). Een combinatie van alle drie de criteria komt voor bij 10% van de gevallen.

Vergelijken we de weigeringsgronden bij de archeologienota's met die van de nota's, dan zien we dat het criterium "programma van maatregelen onvoldoende helder", al dan niet in combinatie met andere gronden, meer meespeelt bij archeologienota's dan bij nota's. Andersom komt een gebrekkig geachte inschatting van de archeologische waarde ("verwachting") dan weer relatief vaker voor bij nota's als motivering voor een weigering. Bij archeologienota's oordeelt het agentschap dus vaker dat het programma van maatregelen niet voldoende duidelijk is, terwijl het bij de nota's vindt dat de verwachting minder goed geformuleerd is. Dit verschil heeft te maken met het soort onderzoek dat uitgevoerd is voor de opmaak van deze documenten en de voorgestelde maatregelen. Kijken we naar de weigeringen in relatie tot het voorgestelde programma van maatregelen, dan zien we in de eerste plaats dat (archeologie)nota's die geen maatregelen voorstellen relatief gezien minder vaak een weigering krijgen dan (archeologie)nota's die wel maatregelen voorstellen. Daarvan krijgen archeologienota's met "uitgesteld vooronderzoek" of "opgraving" dan weer iets vaker een weigering.

Bij archeologienota's en nota's die "geen maatregelen" voorstellen, ligt de klemtoon bij het weigeren het sterkste op een fout geachte of onvoldoende gemotiveerde verwachting. Bij archeologienota's met "uitgesteld vooronderzoek" als maatregel komen de verschillende weigeringsgronden gelijkmatiger voor, al is er een lichte nadruk op de verwachting en op een inadequaat beoordeeld programma van maatregelen. Hetzelfde geldt voor documenten met de maatregel "opgraving". Op zich is dat erg logisch: als de erkende archeoloog besluit dat er geen maatregelen nodig zijn, dan stelt hij ook geen uitgebreid programma van maatregelen op¹³. Weigeren op basis van het programma van maatregelen is dan niet aan de orde. Bij "uitgesteld vooronderzoek" en "opgraving" als maatregel maakt de archeoloog een gedetailleerd programma van maatregelen op, en dat doet hij op basis van de verwachting die hij formuleerde over de aanwezigheid, de aard en het kennispotentieel van archeologisch erfgoed. Weigeringen gaan dan logischerwijze wat vaker in op dat programma van maatregelen en de verwachting als

---

¹² De weigeringen door erkende onroerenderfgoedgemeenten zijn niet opgenomen in deze analyse, gezien zij niet noodzakelijk de vermelde beoordelingscriteria hanteren.

¹³ Indien de archeoloog voorstelt dat geen maatregelen nodig zijn, dan beperkt het programma van maatregelen zich tot de motivering daarvoor. Indien wel maatregelen nodig zijn, zoals een verder vooronderzoek of een opgraving, dan bevat het programma van maatregelen daar een uitgebreide aanpak voor.

motivering daarvoor. Als conclusie zien we dus dat de optie “geen maatregelen” minder vaak een weigering krijgt, en als dat toch gebeurt is het meestal op grond van de verwachting die de archeoloog bepaalt. De maatregelen “opgraving” en “uitgesteld vooronderzoek” stoten iets vaker op een weigering, en dat om diverse redenen, met een lichte klemtoon op de verwachting en de geschiktheid van het voorgestelde programma van maatregelen.

Naast deze formele gronden voor weigering geven erkende archeologen ook nog een aantal tendensen mee die hen opvielen. Zo gebeurt het dat een archeologienota per ongeluk al ingediend wordt, nog voor het dossier compleet is. Dan ontbreekt bijvoorbeeld een van de bijlagen omdat die nog niet in het archeologieportaal opgeladen was. De archeologienota kan in die gevallen niet anders dan geweigerd worden, al heeft dat niet te maken met een inhoudelijke beoordeling. Dat is het gevolg van de snelle procedure voor het behandelen van deze documenten. Een ontvankelijkheidsfase is daarin niet mogelijk, zodat bij vormelijke fouten en vergissingen enkel een weigering kan. Dit trekt het weigeringspercentage artificieel wat omhoog. Daarnaast merken de erkende archeologen “**golven**” in het weigeringspercentage doorheen het jaar. Die zijn dan vaak het gevolg van een keuze van het agentschap Onroerend Erfgoed om bepaalde aspecten extra aandacht te geven bij de beoordeling of nauwlettender toe te zien om bepaalde elementen. Dat leidt dan tijdelijk tot extra weigeringen, tot alle erkende archeologen hiervan voldoende bewust zijn en weten hoe ze hiermee best omgaan bij nieuwe archeologienota's en nota's. Een voorbeeld uit 2018 is de extra aandacht die het agentschap sinds het midden van dat jaar besteedt aan de inschatting van potentieel op prehistorische artefactensites en de manier waarop het vooronderzoek daar rekening mee houdt. De archeologen zien niet direct een relatie met het gestegen aandeel van de maatregel “uitgesteld vooronderzoek”. Het lagere weigeringspercentage bij de nota's relateren zij aan het **betere houvast** dat ze bij die documenten hebben doordat al meer vooronderzoek is uitgevoerd en dus meer informatie beschikbaar is. Ook zien zij een link met het feit dat deze methodes beter gekend zijn uit de vroegere regelgeving en meer vertrouwd zijn. Tot slot signaleren erkende archeologen dat het voorkomt dat sommige initiatiefnemers vragen om een archeologienota die nog niet klaar is toch al in te dienen zodat ze hun vergunningsaanvraag alvast kunnen indienen. Dit is het gevolg van de procedure waarbij de initiatiefnemer sinds 2017 ook een ingediende, maar nog niet bekrachtigde, archeologienota aan hun aanvraag mogen toevoegen, op voorwaarde dat ze voor het einde van de behandelingstermijn alsnog het bekrachtigde document bezorgen aan de vergunningverlener. Deze archeologienota's krijgen dan, geheel verwacht, met een weigering te maken. Men geeft wel aan dat dit zeker geen structureel fenomeen is, en dat de meeste erkende archeologen vanuit hun beroepsernst niet ingaan op dit soort vragen.

In bepaalde gevallen verbinden het agentschap Onroerend Erfgoed of de erkende onroerenderfgoedgemeente ook voorwaarden aan de bekrachtiging van archeologienota's en nota's. Dat gebeurde in 2018 bij 156 van de archeologienota's (7,5% van de bekrachtigingen). Bij de nota's ging het om 2% (12 stuks), wat aanzienlijk minder is. Deze cijfers zijn nagenoeg gelijk aan die uit 2017 (respectievelijk 7,1% en 2,2%).

Sinds 2018 is de inhoud (tekst) van de voorwaarden mee opgenomen in het archeologieportaal, samen met die uit de voorgaande jaren, wat een inhoudelijke analyse ervan mogelijk maakte (analyse 27). Daarvoor onderzochten we 385 archeologienota's en nota's uit de jaren 2017 en 2018 wat betreft de inhoud van de voorwaarden, de maatregel die de archeoloog voorstelt en diegene tot wie de voorwaarde zich richt. Daaruit blijkt dat van de 385 onderzochte documenten maar

liefst 96,6% een archeologienota is. In 83,9% van de gevallen ging het om een archeologienota met “uitgesteld vooronderzoek” als maatregel. 7,5% had de maatregel “opgraving” en 4,7% besloot dat geen maatregelen nodig waren¹⁴. Het is duidelijk dat dus **vooral bij uitgesteld vooronderzoek voorwaarden** worden opgelegd, wat mee kan verklaren waarom vooral archeologienota’s voorwaarden krijgen (bij nota’s komt deze maatregel namelijk niet voor). De erkende onroerenderfgoedgemeenten behandelden 8,6% van de onderzochte documenten. Dat aantal is niet hoog genoeg om betrouwbare vergelijkingen te maken tussen de voorwaarden die het agentschap opneemt en die van de onroerenderfgoedgemeenten.

De voorwaarden zijn **in hoofdzaak gericht op de erkende archeoloog (62,9%), en in mindere mate op de bouwheer (25%)**. In 11,2% van de gevallen richt ze zich op beide. Slechts in 1% verwacht de voorwaarde een actie vanwege de vergunningverlener. Wanneer de initiatiefnemer degene is tot wie de voorwaarde zich richt, dan gaat het meestal om randvoorwaarden bij de handelingen die op het terrein mogelijk zijn voorafgaand aan het archeologisch onderzoek. Voorbeelden zijn de manier waarop het slopen van bestaande gebouwen of het rooien van bomen kunnen gebeuren. In mindere mate bevatten de voorwaarden extra modaliteiten over de uitvoering van een behoud in situ of brengen ze de regelgeving in herinnering (de nog uit te voeren procedurele stappen). De voorwaarden die zich richten tot de vergunningverlener gaan meestal over het expliciet opnemen van een afzonderlijke voorwaarde in de omgevingsvergunning die de uitvoering van bepaalde handelingen verbiedt in het kader van behoud in situ. Zo kan een dergelijke voorwaarde stellen dat in een bepaald deel van het projectgebied geen grondverzet mag gebeuren. De voorwaarden ten aanzien van de erkende archeoloog zijn diverser. Dit komt zo dadelijk nog aan bod.

We deelden de voorwaarden in volgens 23 categorieën (zie bijlage 2, analyse 27 voor details). In bijna 1 op de 3 gevallen bevat de voorwaarde twee of meer van die categorieën¹⁵. **Het meest voorkomend zijn randvoorwaarden aan de activiteiten die op het terrein mogen gebeuren in aanloop naar het onderzoek (29,3%)**. Dat is niet onlogisch: dit aspect maakt geen deel uit van de Code van Goede Praktijk want die is enkel bindend voor de archeoloog, terwijl de activiteiten in kwestie hier gebeuren door de bouwheer. En in regelgeving hebben dergelijke eerder gedetailleerde bepalingen geen plaats. Dus indien de archeoloog nalaat om dergelijke randvoorwaarden op te nemen in het programma van maatregelen bij de archeologienota of nota, dat wel bindend is voor de initiatiefnemer, neemt het agentschap of de onroerenderfgoedgemeente een extra bepaling op in de vorm van een voorwaarde.

Een volgende grote groep, met 22,1% van de voorwaarden, zijn de **onderzoekstechnieken**. Deze voorwaarden gaan over de technische uitvoeringswijze van het archeologisch onderzoek, bv. oriëntatie of inplanting van proefsleuven, de maaswijdte bij het zeven van stalen of sediment, de diameter van de gebruikte boor of de dimensies van het boorgrid, enz. Het gaat dan om kleinere bijstellingen die geen weigering noodzakelijk maken: de kern van het programma van

---

¹⁴ Op het eerste zicht lijkt het vreemd om voorwaarden op te leggen bij archeologienota’s en nota’s die voorstellen dat geen maatregelen nodig zijn. Dit gebeurt echter occasioneel wel wanneer geen maatregelen nodig zijn omdat de technische uitvoeringswijze van de werken, zoals die voorzien is door de initiatiefnemer, maakt dat er geen impact is op archeologisch erfgoed. In die gevallen luidt de voorwaarde dat de technische uitvoeringswijze van de werken, die niet altijd vergunningsplichtig is, gevolgd dient te worden zoals beschreven in de archeologienota of nota.

¹⁵ In de verdere bespreking zijn de percentages afgezet tegen het totaal aantal toekenningen van categorieën. Aangezien bepaalde voorwaarden meerdere categorieën bevatten, is de totaalsom dus niet gelijk aan het aantal archeologienota’s en nota’s, maar hoger. Bepaalde archeologienota’s en nota’s komen dus “dubbel” of “in drievoud” voor. In totaal zijn 582 categorieën toegekend aan 385 archeologienota’s en nota’s. De percentages zijn dus afgezet tegen deze 582.

maatregelen zoals de archeoloog dat voorstelt houdt stand, maar enkele technische uitvoeringsdetails wijzigen.

In 14,5% van de gevallen **breidt de voorwaarde de onderzoekszone uit**, in oppervlak of in diepte. Dat houdt meestal in dat de archeoloog bij het verdere onderzoek een (beperkt) extra deel van het terrein moet opnemen dat hij in het programma van maatregelen uitgesloten had (bv. ter hoogte van bestaande bebouwing of op de locatie van bepaalde geplande ingrepen). Deze voorwaarde komt ook voor indien het nodig is om tot een iets grotere diepte op te graven dan voorzien in het programma van maatregelen, om zo te garanderen dat er voldoende buffer is tussen de impact van de werken en een deel van de site dat op grotere diepte in situ behouden blijft.

12,5% van de voorwaarden **brenkt de Code van Goede Praktijk of de regelgeving in herinnering** of legt de nadruk op bepaalde delen daarvan. De voorwaarde verwijst dan naar een bepaalde passage uit de regelgeving of herneemt een passage uit de Code van Goede Praktijk om te benadrukken dat die in deze situatie van toepassing is. Op zich is dit niet noodzakelijk, aangezien de regelgeving en Code van Goede Praktijk altijd gelden, maar gebeurt dit wanneer er aanwijzingen zijn dat men deze zaken uit het oog verloren heeft of wanneer de toepassing ervan bij complexere situaties niet voor de hand ligt. In mindere mate (7,5%) worden randvoorwaarden gesteld aan de uitvoering van het verdere archeologisch onderzoek. Het gaat dan vaak om praktische belemmeringen op het terrein die verwijderd moeten worden om het onderzoek goed te kunnen uitvoeren (gebouwen, verharding, begroeiing) of om het voorzien van bijkomende logistieke middelen (bv. bemaling).

Als laatste aanzienlijkere categorieën zie we drie groepen, telkens goed voor 6% van de voorwaarden. Enerzijds gaat het om extra argumenten die de archeoloog moet meenemen bij de keuze om verder vooronderzoek uit te voeren tijdens het vervolg van het archeologische traject (bv. bij de keuze of na uitgesteld landschappelijk bodemonderzoek ook archeologisch booronderzoek moet volgen). Anderzijds leggen sommige voorwaarden extra onderzoeksvragen op die beantwoord moeten worden bij het verdere (voor)onderzoek. Dat zijn dan ofwel concreet geformuleerde vragen, ofwel globale onderzoeksthema's die niet of onvoldoende voorkwamen in het programma van maatregelen, maar wel relevant geacht worden. Een derde type voorwaarde vraagt om extra onderzoeksmethodes uit te voeren, bovenop hetgeen de erkende archeoloog al voorzien had in het programma van maatregelen. Vaak gaat het om metaaldetectie (bv. bij slagveldarcheologie), om aanvullende proefputten i.f.v. prehistorische artefactensites bovenop de voorziene waarderende boringen, of om extra landschappelijke boringen om de inplanting of diepte van andere onderzoeksmethodes beter te onderbouwen.

Tot slot komen een aantal andere categorieën minder frequent voor (telkens minder dan 5% van de voorwaarden). Het gaat dan bv. om het betrekken van de IOED of onroerende erfgoedgemeente, modaliteiten bij de uitvoeringswijze van behoud in situ, ervaringsvereisten ten aanzien van de uitvoerders van het verdere onderzoek, een inperking van de onderzoekszone, of een explicitering van onduidelijke passages uit het programma van maatregelen.

Als we de voorwaarden uit 2017 vergelijken met die uit 2018 zien we een evolutie. In 2017 merken we vaker randvoorwaarden bij de werken die op het terrein mogen gebeuren voorafgaand aan het onderzoek, meer voorwaarden die onderzoeksvragen toevoegen, meer uitbreidingen van de onderzoekszone en vragen voorwaarden frequenter extra aandacht voor bepaalde periodes. In 2018 daarentegen ligt de klemtoon meer op de onderzoekstechnieken en criteria voor het al dan

niet uitvoeren van verder vooronderzoek. De recentere voorwaarden zijn iets minder generiek en gaan eerder in op de specifieke situatie waar de archeologienota in kwestie over handelt.

Keren we terug naar de **bekrachtiging**. Die gebeurde bij de 2.080 archeologienota's **in bijna alle gevallen expliciet**: slechts 56 stuks ontvingen een stilzwijgende bekrachtiging¹⁶ (2,7%). Bij de 612 nota's gaat het om 27 gevallen (4,4%).

Het aantal bekrachtigde archeologienota's met **beperkte samenstelling**, een nieuw instrument sinds 2017, klokte in 2018 af op 179 stuks van de 2.080. Dat is **8,6%** van alle bekrachtigde archeologienota's, wat exact hetzelfde aandeel is als het voorgaande jaar (evarch59). Het weigeringspercentage bedroeg 16% (33 op 212), wat een aanzienlijke verbetering is. In 2017 kwam het weigeringspercentage voor deze groep namelijk nog op 25,1%. De voornaamste weigeringsgrond, in 60% van de gevallen, was in 2017 de vaststelling dat de archeologienota in kwestie niet in aanmerking kwam voor beperkte samenstelling. Dit kwam voornamelijk doordat het om een nieuw instrument ging waar de erkende archeologen nog vertrouwd mee moesten raken. Dit effect speelt intussen niet meer, wat het hogere bekrachtigingspercentage van deze archeologienota's ten opzichte van het voorgaande jaar verklaart. Terzijde: dit is ook aanzienlijk lager dan het globale weigeringspercentage bij de archeologienota's als gehele groep (zowel beperkte samenstelling als volledige samenstelling), dat 25,6% bedraagt. Aangezien de beperkte samenstelling bedoeld is voor gevallen waar het evident is dat geen verdere maatregelen aan de orde zijn, lijkt het logisch dat die minder redenen geven tot weigering.

5.4 ARCHEOLOGIERAPPORTEN

Na een opgraving of een vooronderzoek met ingreep in de bodem stelt de erkende archeoloog een archeologierapport op, dat hij indient bij Onroerend Erfgoed. Een dergelijk archeologierapport is een eerste voorlopig verslag over het uitgevoerde veldwerk. In 2018 ontving het agentschap 172 van deze documenten (evarch32). **122 daarvan volgden uit opgravingen in het kader van vergunningsplichtige ingrepen**, 29 uit vooronderzoek met ingreep in de bodem en opgravingen met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen en 21 op basis van onderzoek na een toevalsvondst door het agentschap. Zoals al vermeld in hoofdstuk 2 zijn de onderzoeken met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen niet gelijk te stellen met academisch onderzoek. In praktijk gaat het vooral om vooronderzoek of opgravingen in het kader van toelatingsplichtige handelingen aan beschermd erfgoed of bepaalde overgangssituaties vanuit de vroegere regelgeving. De cijfers voor 2018 betekenen een **verdrievoudiging** ten opzichte van 2017 wat betreft het aantal ingediende archeologierapporten. Toen dienden erkende archeologen daar maar 53 van in. Het gros van deze toename is voor rekening van opgravingen in het kader van vergunningsplichtige handelingen (+119). Dit toont dat de opgravingen die volgen uit een archeologienota of nota **nu ook op gang komen** en dat minstens het veldwerk ervan afgerond is. Doordat het archeologisch traject fases kent met vooronderzoek en opgraving, en de

---

¹⁶ Indien het agentschap of de erkende onroerenderfgoedgemeente binnen de voorziene termijn geen expliciete beslissing neemt tot bekrachtiging of weigering, dan gebeurt de bekrachtiging stilzwijgend. De archeologienota of nota "wordt geacht bekrachtigd te zijn". De erkende archeoloog en de initiatiefnemer ontvangen van het agentschap wel een informatieve brief die hen hiervan op de hoogte stelt en de archeologienota of nota verschijnt op het archeologieportaal van het agentschap.

vooronderzoeken pas vanaf 2016 van start gingen, is het logisch dat er een vertragingseffect zit op de opgravingen en de rapportering daarover.

In totaal hadden deze archeologierapporten betrekking op een onderzocht oppervlak van 146,7 hectare (evarch33). 30,3 ha daarvan betrof vooronderzoek met ingreep in de bodem en opgravingen vanuit wetenschappelijke vraagstellingen, inclusief onderzoek na toevalsvondsten. Het overgrote deel, **116,5 hectare**, kaderde in een verplicht uit te voeren opgraving bij vergunningsplichtige handelingen. Dit is een aanzienlijke toename ten opzichte van 2017 (10 ha in totaal).

5.5 EINDVERSLAGEN

Na beëindiging van de verwerking van het opgegraven materiaal en de opgemaakte onderzoeksdocumenten stelt de erkende archeoloog een eindverslag op. Daarin staat de volledige verslaggeving over het archeologisch onderzoek en de beantwoording van de onderzoeksvragen. De maximale termijn voor het indienen van dit verslag bedraagt twee jaar na het beëindigen van de opgraving. Dit verklaart meteen het **nog steeds lage aantal eindverslagen** dat het agentschap in 2018 ontving: 28 stuks (evarch35). Op zich is dit wel een verdrievoudiging ten opzichte van 2017 toen het aantal beperkt was tot 10 eindverslagen. Was in het voorgaande jaar slechts 10% van de eindverslagen het resultaat van een opgraving in het kader van vergunningsplichtige ingrepen, dan loopt dit aandeel in 2018 al op tot 57%. De resterende eindverslagen zijn het resultaat van onderzoek na een toevalsvondst (14%) en vooronderzoek met ingreep in de bodem of opgravingen vanuit wetenschappelijke vraagstellingen (28%). Het aantal eindverslagen zegt evenwel niets over het aantal opgravingen dat in uitvoering was in 2018: de erkende archeoloog heeft immers twee jaar om het eindverslag in te dienen, dus doet zich ook hier een vertragingseffect voor. De stijging van het aantal archeologierapporten (zie hoofdstuk 5.4) is dan ook een voorbode van een stijging in het aantal eindverslagen in de komende twee jaar: De geografische spreiding van de eindverslagen is beschikbaar via het geoportaal van Onroerend Erfgoed¹⁷. 25 van de 28 eindverslagen waren binnen de termijn van twee jaar ingediend.

Erkende archeologen geven aan dat deze termijn van twee jaar haalbaar is voor doorsnee opgravingen, maar dat dit voor echt grootschalige en complexe onderzoeken die veel sporen en vondsten opleveren niet altijd evident zal zijn. Ook blijkt er een effect van aanbestedingsprocedures, zeker bij overheidsopdrachten of opdrachten die in regie gebeuren, waarbij de initiatiefnemer in eerste instantie het veldwerk en het archeologierapport aanbesteedt. Na afronding daarvan, wanneer duidelijk is wat nodig is voor de verwerking en het eindverslag, moet een nieuwe onderhandeling en goedkeuring gebeuren voor de uitvoering daarvan (overigens door dezelfde erkende archeoloog) van start kan gaan. Dit betekent een vertraging in het archeologische proces waardoor de termijn van twee jaar in het gedrang kan komen. Een ander effect dat meespeelt is de inzet van de meest ervaren archeologen. Die zijn vaak nodig voor de verwerking en rapportering over complexere opgravingen, maar tegelijk voor het veldwerk van nieuwe opgravingen. Daardoor schuift de start van de verwerking soms op in de tijd, terwijl de einddatum van de rapporteringstermijn dezelfde blijft. Dit heeft te maken met de eerder vermelde schaarste aan archeologen met veel ervaring. Anderzijds geven erkende

---

¹⁷ <https://geo.onroerenderfgoed.be>, laag "eindverslagen archeologie"

archeologen aan dat de duidelijke deadline hen ook houvast biedt en hen aanzet om tijdig te beginnen met de verwerking. In de toekomst zal moeten blijken of deze rapporteringstermijn gehaald wordt, en welke factoren daar in het andere geval in meespelen.

5.6 TOELATINGEN ONDERZOEK VANUIT WETENSCHAPPELIJKE VRAAGSTELLINGEN

Voor vooronderzoek met ingreep in de bodem en opgravingen met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen is een toelating vanwege Onroerend Erfgoed nodig. In 2018 vroegen erkende archeologen 93 van dergelijke toelatingen aan (evarch37, evarch38). Negen van de aanvragen voldeden niet, **84 kregen een positief antwoord**. Van de verleende toelatingen dienden negen voor vooronderzoek met ingreep in de bodem, 35 voor een opgraving en 40 voor onderzoek na een toevalsvondst. Die laatste verlopen namelijk ook via dit kader¹⁸. In vergelijking met het voorgaande jaar zijn er bijna **tweemaal zo veel** van dit soort toelatingen verleend (2017: 50). De stijging situeert zich in mindere mate bij de toelatingen in het kader van toevalsvondsten (+12), maar in hoofdzaak bij de opgravingen vanuit wetenschappelijke vraagstellingen. Het aantal daarvan ligt viermaal zo hoog als in 2017. De toelatingen geven vooral de intentie aan om een bepaald onderzoek te ondernemen: men is immers niet verplicht om de toelating daadwerkelijk uit te voeren. Het is pas op het moment van aanvang van het veldwerk dat blijkt welke toelatingen effectief uitvoering zullen krijgen.

5.7 TOEVALSVONDSTEN

Wanneer iemand buiten de context van een archeologisch onderzoek per toeval archeologische artefacten of een archeologische site vindt, moet hij dit melden aan het agentschap Onroerend Erfgoed. Dit gebeurde 116 maal in 2018, een stijging van ruim 50% ten opzichte van 2017 (monitor40). Van die 116 meldingen **leidden er 40 (34,5%) tot een onderzoek op het terrein** (evarch12). Dit aandeel ligt in de lijn met de voorgaande jaren. Het aandeel meldingen dat leidt tot een onderzoek blijft dus gelijk, maar door het hogere aantal meldingen ligt ook het **absolute aantal terreinonderzoeken een stuk hoger dan vorig jaar**. Omwille van deze toename besteedde het agentschap Onroerend Erfgoed het veldwerk van deze onderzoeken deels uit aan archeologische bedrijven. Naast de 40 opgravingen of registraties konden 30 gemelde toevalsvondsten behouden blijven op het terrein (in situ) en bleken 18 vondsten geen of onvoldoende archeologische relevantie te hebben. De resterende vondsten konden niet onderzocht worden doordat ze bv. niet meer aanwezig waren bij terreininspectie of ontoegankelijk waren (bv. door ernstige bodemverontreiniging). Net als in 2016 en 2017 lag de klemtoon bij de geografische spreiding op de provincie West-Vlaanderen (28 van de 40 onderzoeken) door de vele meldingen van resten uit WO-I. In Limburg gebeurde geen enkel onderzoek en in Oost-Vlaanderen maar één. Vlaams-Brabant (vijf) en Antwerpen (zes) sluiten de reeks. Van vier van de toevalsvondsten was op voorhand al geweten dat ze aan het licht zouden komen. Dit gebeurde wanneer een vooronderzoek plaatsvond en een archeologienota opgesteld

---

¹⁸ Artikel 5.5.4 van het Onroerenderfgoedbesluit bepaalt expliciet dat voor onderzoek na een toevalsvondst een onmiddellijke toelating met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen geldt, zonder de aanvraagprocedure daarvoor te moeten doorlopen. Toevalsvondsten zijn dus een deel van het traject voor wetenschappelijke vraagstellingen en krijgen ook een toelating. Ze moeten ook tot een archeologierapport en eindverslag leiden.

was, maar de verplichting om deze bij de vergunningsaanvraag te voegen en een opgraving uit te voeren kwam te vervallen door de invoering van bijkomende vrijstellingen in de loop van 2017. Anders gezegd: het archeologische traject was deels doorlopen, maar plots niet meer verplicht.

6 EFFECTEN OP ACTOREN

6.1 INLEIDING

Dit hoofdstuk beschrijft de effecten van de archeologieregelgeving op de diverse betrokken actoren. Meer bepaald gaat het over erkende archeologen, erkende onroerenderfgoedgemeenten en intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten (IOED), erkende metaaldetectoren en erkende onroerenderfgoeddepots. Het agentschap Onroerend Erfgoed komt niet afzonderlijk aan bod: de evaluatie van de regelgeving is geen werklasmeting van het agentschap. De nadere analyses over beoordelingen, weigeringsgronden, opgelegde voorwaarden, herhaalde weigeringen, toevalsvondsten en dergelijke meer die in dit rapport voorkomen, bieden alvast enig inzicht in de effecten van de werking van het agentschap op de verschillende actoren en het archeologisch traject. De analyses in dit deel gaan over werklasmeting, activiteitengraad, efficiëntie van procedures uit de regelgeving en de manier waarop actoren met die procedures omgaan.

6.2 EFFECTEN OP ERKENDE ARCHEOLOGEN

6.2.1 Marktomvang en activiteitengraad

Zoals vermeld in hoofdstuk 4 steeg het aantal erkende archeologen (natuurlijk persoon), in 2018 van 167 naar 184. Dat is een toename van 10%. Anderzijds nam het totale aantal archeologienota's en nota's af van 3.353 naar 2.692 (-19,7%). Als absoluut gemiddelde bedroeg de verhouding tussen het aantal ingediende archeologienota's en nota's enerzijds en het aantal erkende archeologen, natuurlijk persoon, anderzijds doorheen het afgelopen jaar 14,6 (in 2017 was dat 20,1 en in 2016 14,5). Dit komt verder in detail aan bod, met nuancering. Anderzijds nam de werklasmeting van de opgravingen toe: in totaal startte het veldwerk van 255 opgravingen (evarch44). 40 daarvan volgden uit een toevalsvondst en blijven hier buiten beschouwing aangezien het agentschap het merendeel van deze opgravingen zelf uitvoerde. De 215 andere resulteren uit een archeologienota of nota, of verliepen via de procedure van de wetenschappelijke vraagstellingen voor overgangsdossiers en bij beschermd erfgoed (bv. restauraties). **Dit betekent een stijging in werklasmeting van de opgravingen met een factor 3,5.** Naast de gestegen vraag naar opgravingen vanuit het Onroerenderfgoeddecreet **valt een verdere sterke afname op bij de uitvoering van de vroegere regelgeving**, het Archeologiedecreet. Het aantal vergunde prospecties met ingreep in de bodem (vergelijkbaar met meldingen van vooronderzoek met ingreep in de bodem) was al sterk gedaald van 279 stuks in 2016 naar 92 in 2017. Deze afname zette zich in 2018 verder door tot amper 24 vergunde prospecties (-74%). Dat wijst erop dat de uitvoering van vooronderzoeken volgens de vroegere regelgeving quasi ten einde is gelopen (indicator monitor24). Ook bij de vergunde opgravingen die nog verlopen volgens het Archeologiedecreet (indicator monitor25) deed zich eenzelfde uitgesproken daling voor. Dit aantal was al enigszins teruggelopen van 172 vergunningen in 2016 naar 114 in 2017, maar bleef in 2018 beperkt tot 36 vergunde opgravingen (min 68,4%). De afname verliep dus veel sneller dan in het vorige werkjaar. Dat volgt uit het procesverloop van het archeologisch traject: eerst gebeuren de vooronderzoeken, dan volgen de opgravingen. Dit zorgt voor een vertragingseffect. De vorige evaluatie voorspelde deze versnelde daling overigens al. De personen en bedrijven die nu de archeologienota's en nota's opstellen en

de opgravingen uitvoeren zijn grotendeels dezelfde als degenen die vroeger de prospecties en opgravingen uitvoerden volgens de oude regelgeving. **De daling van de werklast voor de uitvoering van het Archeologiedecreet en voor de opmaak van archeologienota's creëert dus een stuk ruimte voor het uitvoeren van het gestegen aantal nota's en opgravingen.** Als kanttekening geven we mee dat de daling zich vooral bij de archeologienota's voordeed, terwijl de nota's een toename kenden. Die houden vaker een vooronderzoek met ingreep in de bodem in, zoals proefsleuvenonderzoek, wat per stuk een grotere tijdsinvestering vergt, zoals nader toegelicht wordt in hoofdstuk 7.3.2 en 7.3.4. **Erkende archeologen geven aan dat de toename aan terreinonderzoeken, zowel bij uitvoering van het uitgestelde vooronderzoek als bij de opgravingen, zorgt dat de totale werklast is toegenomen.** Dat is nog meer het geval voor erkende archeologen die zich specifiek teleggen op dit soort onderzoek. Anderzijds geven ze aan dat ze **nog steeds aan de vraag kunnen voldoen** en dat er geen bijzondere echte wachttijden ontstaan. Ze vermelden wel dat het voor hen niet evident is om extra menskracht aan te werven om tegemoet te komen aan deze gestegen werkdruk. De uitstroom aan studenten archeologie die ook effectief in het archeologische veldwerk willen stappen is daarvoor momenteel te beperkt. Ook ervaren veldarcheologen blijken een schaars en gegeerd goed. Daarnaast signaleren sommigen dat ook de firma's die het mechanische grondverzet voor hun rekening nemen (graafmachine) en die ervaring hebben in archeologisch werk overvolle planningen hebben, wat soms leidt tot (beperkte) wachttijden. Het effect op en van de verwerking en rapportering over opgravingen die nog verlopen volgens het Archeologiedecreet blijkt overigens beperkt. Die activiteiten gebeuren mee met de workflow van de projecten volgens het Onroerenderfgoeddecreet. Ze zorgen wel voor een zekere impact, maar dit is een aflopende zaak. Het is in elk geval niet zo dat men deze projecten laat liggen om te kunnen voldoen aan de vraag naar nieuwe opgravingen en uitgestelde vooronderzoeken. Als gevolg van de gestegen werkdruk blijkt dat er zich een zekere specialisatie voordoet in de archeologische markt waarbij bedrijven zich op bepaalde segmenten richten. Dat is geen bewuste keuze of strategie, maar het gevolg van de geëvolueerde vraag op de markt.

De eerder geschetste gemiddelde activiteitsgraad kent grote variaties binnen de groep van erkende archeologen (analyse19). Een eerste vaststelling is dat in 2018 **101 van de 184 erkende archeologen (natuurlijk persoon) archeologienota's en nota's indienden (55%).** Dat betekent dat 45% van de erkende archeologen niet zichtbaar is, eenzelfde aandeel als in het voorgaande werkjaar. Daaruit mag men echter niet afleiden dat deze personen niet betrokken zijn bij het opstellen van archeologienota's: de telling gebeurt op het niveau van de indiening. De regelgeving zegt dat de erkende archeoloog de archeologienota indient ter bekrachtiging. Door in te dienen, neemt de erkende archeoloog dus de verantwoordelijkheid voor de inhoud en kwaliteit van het ingediende document en het onderzoek dat eraan voorafging. Uiteraard zijn er veel meer personen betrokken bij het opstellen van die documenten: assistent-archeologen, (assistent-)aardkundigen, historici, specialisten, maar ook erkende archeologen die op dat moment de rol van veldwerkleider op zich nemen. Deze rollen zijn nader beschreven in de Code van Goede Praktijk. **De indiener van de archeologienota blijkt in praktijk niet altijd de verantwoordelijke van het document te zijn, hoewel de regelgeving daar van uit gaat.** Dat blijkt ook uit een vergelijking tussen de auteurs zoals die voorkomen op de documenten zelf en in het archeologieportaal, en de erkende archeoloog die ze indient. Deze cijfers bevestigen dat er **nog steeds ruimschoots voldoende erkende archeologen voorhanden** zijn, maar dat die in praktijk niet allemaal deze rol opnemen, wat ook geen verplichting is.

////////////////////////////////////

wat betekent dat twee erkende rechtspersonen (exclusief Onroerend Erfgoed en UGent) niet actief waren in 2018. In praktijk gaat het om Nederlandse bureaus die vaak ook in Vlaanderen een dochter- of zusterbedrijf hebben, en dan via die rechtspersoon indienen. Dit was ook vorig jaar zo. Vier rechtspersonen waren goed voor 1 tot 20 bekrachtigde documenten, 5 voor 30 tot 60 stuks, drie rechtspersonen stonden voor 70 tot 90 bekrachtigingen, en tien voor 100 tot 200 documenten. Het maximum is één bedrijf met 279 bekrachtigde archeologienota's en nota's. In vergelijking met vorig jaar zijn er **op het eerste zicht meer rechtspersonen die een groter volume aan bekrachtigde archeologienota's en nota's hebben gemaakt**. Dat beeld is echter wat vertekend doordat men consequenter omging met de toewijzing aan de rechtspersoon bij het indienen.

Tot slot opereert een aantal erkende archeologen (natuurlijke personen) binnen een geografisch beperkt werkingsgebied. De van rechtswege erkende archeologen in dienst van een gemeente werken in praktijk vooral binnen de grenzen van die gemeente of binnen de grenzen van een intergemeentelijk samenwerkingsverband met enkele naburige gemeenten. In 2018 genereerden 11 van de 14 van rechtswege erkende archeologen 45 bekrachtigde archeologienota's en nota's. Met 1,7% van de bekrachtigde archeologienota's en nota's is dat een iets kleiner aandeel dan vorig jaar (2,3%). De nadruk ligt daarbij in hoofdzaak op de stad Gent.

6.2.2 Toezicht en kwaliteitscontrole

De kwaliteitscontrole op het archeologisch onderzoek gebeurt op twee manieren: enerzijds door het beoordelen van meldingen van vooronderzoek met ingreep in de bodem, archeologienota's en nota's, en anderzijds door het toezicht op de erkenning van de archeoloog. Het eerste is een preventieve kwaliteitscontrole: nagaan of de voorgestelde handelingen conform zijn aan de regelgeving en de Code van Goede Praktijk. Het tweede is een curatieve actie: verifiëren of de uitgevoerde handelingen correct verlopen zijn. Dat laatste gebeurt door terreinbezoeken, opvolgen van de erkenningsvoorwaarden, nalezen van documenten zoals archeologierapporten en eindverslagen, enz. Indien er tekortkomingen blijken op het vlak van kwaliteit volgt in de eerste situatie een weigering, in de tweede kan een evaluatie van de erkenning gebeuren, indien nodig gevolgd door een schorsing en mogelijk zelfs een intrekking van de erkenning. Andere instrumenten bij toezicht en kwaliteitscontrole zijn de raadgeving, de aanmaning en de ingebrekestelling. Dat zijn vormen van de zogenaamde “zachte” handhaving. Een raadgeving is een bericht van het agentschap aan de erkende archeoloog dat hij dreigt een inbreuk te plegen als hij bepaalde handelingen zou uitvoeren en waarschuwt de betrokkene daarvoor. Een aanmaning kan gebeuren nadat een handeling heeft plaatsgevonden die een misdrijf is volgens de regelgeving. Een dergelijke aanmaning wijst de betrokkene op het gebeurde misdrijf en verzoekt om de handeling stop te zetten, te herstellen of in de toekomst niet meer te herhalen. De ingebrekestelling is dan weer een bericht aan de archeoloog dat hij bepaalde zaken heeft nagelaten of op een foutieve wijze heeft gedaan. Dit instrument is vergelijkbaar met een aanmaning. Het is evenwel niet te verwarren met een proces-verbaal. Naast de formele procedure van evaluatie hanteert het agentschap Onroerend Erfgoed tot slot bij voorkeur het informele traject van feedbackgesprekken. Daarbij krijgt de erkende archeoloog feedback over zijn werking met enerzijds aandachtspunten die verbetering vergen en anderzijds sterke punten. De erkende archeoloog bepaalt dan zelf welke aspecten hij ter harte neemt en hoe hij die integreert in zijn werking.

In 2018 lag het **weigeringspercentage van meldingen van vooronderzoek met ingreep in de bodem op 23%**. Dat is bijna 9% hoger dan het jaar voordien. Bij de **archeologienota's bedroeg dit 25,6% en bij de nota's 21,5%**. Ook dat is een **toename** ten opzichte van het voorgaande werkjaar. Dit gegeven kwam ook al aan bod in hoofdstuk 5.

Deze cijfers krijgen wat meer nuance wanneer we kijken naar de relatie tussen het weigeringspercentage en de erkende archeoloog, natuurlijk persoon. In hoofdstuk 5 bleek het gemiddelde weigeringspercentage van alle ingediende archeologienota's en nota's samen op 24,7% te liggen. De mediaan per erkende archeoloog ligt op 22%, wat iets lager is. Dat geeft aan dat een aantal minder goede individuele resultaten het gemiddelde naar beneden trekt. Het contrast is evenwel kleiner dan in 2017. Dit krijgt bevestiging in een verdere verdeling van de 101 erkende archeologen die in 2018 documenten indienden op basis van het weigeringspercentage per persoon (analyse21). Omwille van evidente redenen bevat dit rapport geen namen en zijn de gegevens geaggregeerd. **25 van deze 101 personen (24,7%) zien 0 tot 10% van hun ingediende archeologienota's en nota's geweigerd.** Omgekeerd gesteld ligt hun succesgraad dus op 90% of meer. 21 personen uit deze groep (85%) scoren zelfs 100% en ontvingen geen enkele weigering. Een tweede groep van **21 erkende archeologen (20,8%) kent een weigeringspercentage van 11 tot 20%**. Een volgende groep van **28 personen (27,7%) krijgt te maken met een weigeringsgraad van 21 tot 30%**. Van de resterende groep ontvangen 25 archeologen (24,7%) een weigering voor 31 tot 50% van hun ingediende documenten. De twee resterende archeologen kregen te maken met 67% en respectievelijk 100% weigeringen. Het gaat echter om dermate kleine aantallen ingediende documenten dat deze percentages niet representatief zijn. In vergelijking met 2017 zien we vooral een **verschuiving waarbij meer archeologen terecht komen in de klassen met een hoger weigeringspercentage**, vooral de groep boven 30%. De groep tussen 10 en 30% blijft nog steeds de grootste, net zoals vorig jaar.

In 2018 voerde het agentschap **één evaluatie** uit van een erkende archeoloog (evarch08, evarch09). Het ging daarbij om een erkende rechtspersoon die niet meer voldeed aan een erkenningsvoorwaarde. De evaluatie leidde tot een verbetertraject waardoor een schorsing van de erkenning niet aan de orde was (evarch10, evarch11). **Er vonden geen intrekkingen plaats.**

Daarnaast voerde het agentschap in 2018 **feedbackgesprekken met twee erkende rechtspersonen.** Daarbij kregen deze rechtspersonen feedback over het geheel van hun werking, wat hen een inzicht biedt in hun sterktes en hun verbeterpunten. Ook verstuurde het agentschap **zes ingebrekestellingen** aan vijf erkende archeologen. Dat waren vier rechtspersonen en twee natuurlijke personen. Het ging onder meer om overschrijdingen van de termijn voor het indienen van archeologierapporten, archeologierapporten die niet conform waren aan de bepalingen daarover in de Code van Goede Praktijk en afwijkingen bij de uitvoering van het programma van maatregelen uit de archeologienota. Raadgevingen en aanmaningen gebeurden niet in 2018.

Een laatste aspect met betrekking tot toezicht en kwaliteitscontrole is het aantal pogingen dat een erkende archeoloog moet ondernemen om een bekrachtiging te bekommen (analyse16). Het weigeringspercentage waarvan eerder sprake kent namelijk geen één-op-één relatie met het aantal vergunningsaanvragen dat te maken krijgt met een archeologisch traject. Anders gezegd: het aantal weigeringen van (archeologie)nota's staat niet gelijk aan het aantal vergunningsaanvragen dat met een geweigerde archeologienota te maken krijgt. Eenzelfde archeologienota of nota kan immers meerdere keren stoten op een weigering, maar het gaat telkens maar om één vergunningsaanvraag. Na een weigering past de erkende archeoloog namelijk het document aan en dient het opnieuw in. Dit geldt als een nieuwe archeologienota,

//

hoewel het om hetzelfde onderzoek en hetzelfde ontwikkelingsproject gaat. Het aantal pogingen dat nodig is om te komen tot een bekrachtigd document is een verdere nuancering van de slaagpercentages van erkende archeologen: herhaalde weigeringen leiden immers tot een lager percentage. **Bij de archeologienota's raakt 69,8% van de ingediende documenten bij de eerste indiening bekrachtigd. Dat is ruim 7% minder dan vorig jaar. 22,8% stoot op 1 weigering vooraleer goedgekeurd te raken, tegenover 17,8% in 2017. Daarmee zijn de eenmalige weigeringen van archeologienota's de hoofdreden voor het globale gestegen weigeringspercentage.** Ook de meervoudige weigeringen namen toe, maar in aanzienlijk mindere mate. Zo kregen 5,9% of 123 archeologienota's te maken met twee opeenvolgende weigeringen voor bekrachtiging (2017: 4,2%) En moesten 31 stuks (1,5%) drie of meer pogingen ondernemen alvorens goedkeuring te bekomen (2017: 0,9%). Het maximum bedraagt zes weigeringen, in één geval. In 2017 was dit nog een maximum van vijf.

Bij de nota's liggen de verhoudingen beter, al is de evolutie gelijkaardig. **76,1% van de nota's krijgt namelijk een bekrachtiging bij de eerste indiening, en 18,6% na één weigering.** In 2017 bedroeg dat eerste cijfer nog 85,2%, wat een daling met 9,1% inhoudt. De eenmalige weigeringen kwamen toen op 13,1% (+5,5%). 4,4% stoot op twee weigeringen tegenover 1,3% in 2017. Daarmee zijn de dubbele weigeringen bij de nota's sterker toegenomen dan bij de archeologienota's. De resterende 0,8% (vijf stuks) krijgt drie of vier weigeringen te verwerken voor bekrachtiging (2017: 0,3%). In vergelijking met 2017 merken we bij de archeologienota's dus vooral een toename van de eenmalige weigeringen, terwijl bij de nota's ook de tweevoudige weigeringen aanzienlijk toenamen. Bij de nota's ligt het percentage dat bij de eerste indiening een bekrachtiging krijgt wel nog steeds aanzienlijk hoger dan bij de archeologienota's.

6.3 EFFECTEN OP ERKENDE ONROERENDERFGOEDGEMEENTEN EN INTERGEMEENTELIJKE ONROERENDERFGOEDDIENSTEN

De erkende onroerenderfgoedgemeenten krijgen in het Onroerenderfgoeddecreet een aantal bevoegdheden toegewezen. Wat betreft archeologisch erfgoed gaat het onder meer om het behandelen van meldingen van vooronderzoek met ingreep in de bodem, archeologienota's en nota's. Van de 100 meldingen van vooronderzoek kwamen er zes bij de erkende onroerenderfgoedgemeenten terecht (evarch27). Dat is logischerwijs 6%, wat een lichte toename ten opzichte van het voorgaande jaar inhoudt toen dit nog 4,6% was. Bij de archeologienota's gaat het om 136 stuks op 2.795 (4,9%) en bij de nota's om 44 van de 780 (5,6%) (evarch17). In absolute aantallen betekent dit een lichte afname bij de archeologienota's ten opzichte van het voorgaande werkjaar (-19,5%), wat normaal is gelet op de globale daling van het aantal ingediende documenten. Bekijken we echter de verdeling tussen de onroerenderfgoedgemeenten en het agentschap, dan zien we dat het aandeel van de gemeenten licht toeneemt (+0,7%). **In totaal behandelden de erkende gemeenten dus 186 archeologie-gerelateerde dossiers¹⁹.** Globaal genomen is dat net geen 10 dossiers per gemeente over 2018. **Dat is 5,1% van het totaal, wat een iets groter aandeel is dan in 2017 (4,3%).** Dit heeft niet zozeer te maken met een gestegen werkvolume bij de erkende onroerenderfgoedgemeenten (dat zelfs licht afneemt in lijn met de

---

¹⁹ Daarnaast hebben de erkende onroerenderfgoedgemeenten onder meer nog bevoegdheden in het behandelen van toelatingsaanvragen voor handelingen aan beschermd erfgoed. Deze vallen buiten het onderwerp van dit rapport.

algemene tendens), maar wel met een iets andere verhouding in de ligging van de projecten in kwestie. Die leidt tot een andere verdeling tussen Onroerend Erfgoed en de erkende gemeenten.

Binnen dat globale gemiddelde bestaan er grote verschillen (analyse22). Die komen door een andere ruimtelijke dynamiek binnen de verschillende gemeenten en door het verschil in omvang van de gemeenten.

Wat betreft behandeling van archeologienota's en nota's is de **stad Leuven net als vorig jaar koploper met 38 dossiers, opnieuw gevolgd door Turnhout met 22 stuks**. Dit impliceert twee tot drie dossiers per maand. De absolute aantallen liggen hier wel lager dan in 2017, maar dat ligt in lijn met de algemene daling van de dossierstroom ten opzichte van dat jaar. Een volgende groep erkende onroerenderfgoedgemeenten behandelde tussen de 10 en 15 archeologienota's en nota's per jaar, wat gemiddeld één per maand inhoudt. Het gaat om Brecht, Rijkevorsel, Haacht, Kasterlee, Kontich en Oud-Turnhout. De andere erkende gemeentes komen op lagere aantallen (één tot zeven dossiers op jaarbasis). Zonnebeke behandelde in 2018 geen enkele archeologienota of nota. Dit verschil heeft hoofdzakelijk te maken met de ruimtelijke dynamiek in de desbetreffende gemeentes, en wordt deels beïnvloed door de aanwezigheid van vastgestelde archeologische zones (zoals Leuven en Turnhout). 16 van de 19 erkende onroerenderfgoedgemeenten laten zich ondersteunen door een intergemeentelijke onroerenderfgoeddienst. Doordat Zonnebeke (IOED CO7) geen archeologienota's ontving, gaat het in 2018 om vijf verschillende diensten die beoordelingen van (archeologie)nota's voorbereidden voor het college van burgemeester en schepenen. **Erfgoed Noorderkempen²⁰ bereidde de beslissing voor over 70 archeologienota's en nota's**, goed voor 57% van alle documenten waarover een erkende onroerenderfgoedgemeente een beslissing nam. **WinAr²¹ stond voor 25 dossiers**, wat 20% inhoudt. De andere IOED's kennen een aanzienlijk lager volume. Deze verhoudingen zijn gelijkaardig aan die uit het voorgaande jaar.

In hoofdstuk 5 kwam de aard van de genomen beslissingen al in hoofdlijnen aan bod (bekrachtiging, bekrachtiging met voorwaarden, stilzwijgende bekrachtiging, weigering). Nader beschouwd blijkt er een variatie te bestaan tussen de beslissingen die een erkende onroerenderfgoedgemeente neemt en die van het agentschap Onroerend Erfgoed (analyse22). Het globale weigeringspercentage over 2018 bedroeg 24,7% voor de archeologienota's en nota's samen²² (evarch17). Bij het agentschap lag dit op 25,7% en bij de erkende onroerenderfgoedgemeenten samen op 5,6%. In vergelijking met het voorgaande jaar stijgt het weigeringspercentage bij het agentschap lichtjes, terwijl dat bij de erkende onroerenderfgoedgemeenten aanzienlijk daalt (2017: 9,1%). Erkende Onroerenderfgoedgemeenten geven zelf een aantal verklaringen voor het verschil in weigeringspercentage bij de dossiers die zij behandelen en de positieve evolutie daarvan. In eerste instantie verwijzen zij naar het **informele vooroverleg** dat zij (vaak structureel) voeren met de erkende archeoloog, meestal op initiatief en vraag van deze laatste. Enerzijds bezorgen zij de archeoloog informatie die minder toegankelijk is of specifieke regiokennis vergt, waardoor archeologienota's beter onderbouwd zijn. Ook via terreinbezoeken geven ze inhoudelijke input. Anderzijds ontvangen ze vaak een

---

²⁰ Erfgoed Noorderkempen ondersteunt de erkende onroerenderfgoedgemeenten Baarle-Hertog, Beerse, Kasterlee, Oud-Turnhout, Rijkevorsel, Turnhout en Vosselaar

²¹ WinAr ondersteunt sinds 1 juli 2017 de erkende onroerenderfgoedgemeenten Bekkevoort, Haacht, Holsbeek en Rotselaar.

²² Door het relatief beperkte aantal nota's bij de erkende onroerenderfgoedgemeenten (44 stuks) gaat de verdere analyse uit van archeologienota's en nota's samen, zonder nader onderscheid.

conceptversie van de archeologienota of nota nog voor de erkende archeoloog die ingediend heeft. Op basis van de feedback daarover past de archeoloog het document aan waardoor er bij indiening minder kans bestaat op weigering. Gebeurt dat toch, dan blijkt dat vaak te zijn bij dossiers waar geen vooroverleg gebeurde of bij archeologen die minder vertrouwd zijn met de lokale archeologische context. Ook na een negatieve beslissing contacteert een erkende onroerenderfgoedgemeente blijkbaar vaak de erkende archeoloog om die beslissing te duiden en aanzetten te geven voor bijsturing van de archeologienota.

Ook hanteren erkende onroerenderfgoedgemeenten sneller voorwaarden dan te weigeren. Wat betreft het bekrachtigen onder voorwaarden bestaat er een omgekeerd verschil tussen de erkende onroerenderfgoedgemeenten en Onroerend Erfgoed, zij het dat dit minder uitgesproken is: de gemeenten bekrachtigen in 7,2% van de gevallen onder voorwaarden, het agentschap in 4,6% van zijn dossiers. Het verschil is weliswaar minder groot dan voorgaand jaar: het aandeel bekrachtiging onder voorwaarden bleef bijna stabiel voor Onroerend Erfgoed, maar doordat de erkende gemeenten minder vaak voorwaarden oplegden (7,2% tegenover 14,0% in 2017) kwamen beide dichterbij elkaar te liggen. Als reden voor deze evolutie geven de erkende gemeenten aan dat ze bij de opstart van het vernieuwde archeologische traject vaker voorwaarden oplegden die de erkende archeoloog verplichtte om te onroerenderfgoedgemeente te betrekken bij het verdere archeologische traject. Omdat dit nu in regel spontaan gebeurt, zijn deze voorwaarden weggefallen. Ook geven ze aan dat ze intussen beter hun positie en rol in het traject hebben kunnen bepalen en meer inzicht hebben in de manier waarop de erkende archeologen dit uitvoeren. Een gestegen vertrouwen in de erkende archeoloog heeft zich, naast de eerder vermelde situatie met vooroverleg, vertaald in een gedaald aandeel voorwaarden bij de bekrachtiging.

Het aandeel stilzwijgende bekrachtigingen ten slotte ligt bij erkende onroerenderfgoedgemeenten aanzienlijk hoger dan bij Onroerend Erfgoed (9,4% versus 1,9%). Ook vorig jaar was dat zo. Dit is het gevolg van de termijnen en procedure. Bij het agentschap ligt de beslissingsbevoegdheid bij de regionale directeurs, terwijl dit bij de erkende gemeenten het College van Burgemeester en Schepenen is, waardoor de behandeltermijn (van 21 kalenderdagen) gebonden is aan het vergaderritme van het College en daardoor soms ingeperkt wordt. Daarnaast geven de erkende gemeenten aan dat zij soms door een technisch probleem geen bericht ontvangen dat in het archeologieportaal een nieuwe archeologienota is ingediend die zij moeten behandelen. Daardoor passeert deze ongemerkt de termijn en gebeurt de beslissing stilzwijgend.

Het globale beeld blijft in elk geval dat de erkende gemeenten minder vaak weigeren, iets vaker voorwaarden opleggen en vaker stilzwijgend bekrachtigen dan het agentschap Onroerend Erfgoed. Doordat de erkende gemeenten minder vaak weigerden of teruggrepen naar voorwaarden ten opzichte van vorig jaar, maar het agentschap anderzijds relatief stabiel bleef op dat vlak (en zelfs vaker weigerde), ontstaat er ook een verschil in het aandeel expliciete bekrachtigingen²³. De erkende gemeenten bekrachtigen 77,8% van de archeologienota's en nota's expliciet, terwijl dit bij het agentschap Onroerend Erfgoed 10% minder is. In 2017 lag het aandeel van deze beslissing nog nagenoeg gelijk.

---

²³ Een expliciete bekrachtiging is een gemotiveerde positieve beslissing binnen de behandelingstermijn. De andere mogelijke beslissingen zijn een stilzwijgende bekrachtiging (waar geen gemotiveerde schriftelijke beslissing binnen termijn is), een weigering en een bekrachtiging onder voorwaarden.

Ook op het vlak van inventarisatie kunnen de erkende onroerenderfgoedgemeenten initiatieven ondernemen. In 2018 vonden nieuwe vaststellingen plaats van de inventaris van archeologische zones (zie hoofdstuk 4.2). Voor de prehistorische sitecomplexen leverde de IOED WinAR input, en voor de Bandkeramische nederzettingen gebeurde dit door de IOED Oost-Haspengouw & Voeren. Bij het vaststellen van de kaart met gebieden waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt kon Onroerend Erfgoed afgelopen jaar rekenen op informatie vanwege de IOED Regionaal Landschap Kempen en Maasland in het kader van een proefproject.

6.4 EFFECTEN OP ERKENDE METAALDETECTORISTEN

In 2018 dienden de erkende metaaldetectoristen 1.134 meldingen in (evarch05). In 2017 was dit nog 1.387 meldingen. Dit betekent een daling met 18,2%, hoewel het aantal detectoristen toenam met ongeveer 50%. Daarmee blijft het aantal meldingen ten opzichte van het aantal erkende metaaldetectoristen lager liggen dan instinctief verwacht. Men moet wel in het achterhoofd houden dat een enkele melding meerdere vondsten kan omvatten. Het aantal meldingen zegt dus niets over de hoeveelheid vondsten die aan het licht kwam bij metaaldetectie. In 2018 voerde Onroerend Erfgoed een bevraging uit bij de erkende metaaldetectoristen om meer inzicht te krijgen in dit fenomeen²⁴. De vragen gingen over de frequentie waarmee men detecteert, de actieradius buiten de woonplaats, het aantal gemelde vondsten, en het tijdsverloop tussen vondst en melding.

Een eerste vaststelling uit het onderzoek leert dat de **grootste groep metaaldetectoristen weinig frequent actief is**. 61% van de detectoristen gaat hoogstens een keer per maand op pad met zijn detector. Daarnaast geeft 3% zelfs aan nooit te detecteren. De resterende detectoristen, 36%, trekken er meerdere keren per maand (20%) of zelfs wekelijks (9,5%) of bijna dagelijks (6,5%) op uit. Het veld op gaan om te detecteren betekent niet automatisch dat dit ook archeologische vondsten oplevert. Metaaldetectie is immers een vaardigheid die oefening vergt. Het is dan ook vooral van de meer actieve groep detectoristen, ongeveer een derde van het totaal, dat meldingen verwacht mogen worden.

Een tweede conclusie uit de bevraging toont dat vrijetijdetectie zich **vooral in de omgeving van de eigen woonplaats** afspeelt. 16% beperkt zich tot een straal van vijf km rond de woonplaats. De grootste groep (28%) is hoofdzakelijk actief in een straal van 5 tot tien kilometer, gevolgd door detectoristen die tot 25 km gaan (21,5%). Twee derde van de vrijetijdetectie blijft dus binnen een straal van 25 kilometer rond zijn woonplaats. Daarmee is detectie vooral een regionaal gebeuren. Een kleinere groep trekt verder, en dit zelfs boven de 100 km. Hier speelt het effect van buitenlandse detectoristen zeker een rol, samen met mensen die specifiek naar bepaalde vondsttypes zoeken en daar verder voor moeten reizen (bv. WO I-vondsten in de Westhoek).

Een volgende vraag peilde naar het meldingsgedrag. **Daarbij gaf 61% van de detectoristen aan dat ze nog nooit een melding deden. Van deze mensen noemt bijna zes op de tien als reden dat ze nog geen meldingsplichtige vondsten deden.** Ongeveer één op de tien geeft aan niet

---

²⁴ <https://oar.onroerenderfgoed.be/publicaties/OAOE/104/OAOE104-001.pdf>

(meer) actief te zijn, en eenzelfde groep zegt dat hij samenwerkt met erkende archeologen en de vondsten dus in de rapportage van de archeoloog worden opgenomen²⁵. Aan de andere kant geeft bij de groep die al wel vondsten meldde 63% aan tussen één en vijf meldingen gedaan te hebben. 25% meldde zes tot 20 keer, en een kleinere groep van 11% meldde al vaker. Dit weerspiegelt het laagfrequente zoekgedrag dat eerder al aan bod kwam. Wat betreft meldingstermijn zegt 35% binnen een paar dagen na de vondst te melden. Langere periodes, zoals een week, een paar weken, een maand, enz. zijn telkens goed voor ongeveer 10%. Samengeteld komt dit erop neer dat **ruim zes op de tien detectoristen die al vondsten meldden dat doen binnen een week**, en ruim acht op de tien binnen een maand. Daarmee lijkt de tijd tussen vondst en melding eerder beperkt en zou er een snelle doorstroming van informatie zijn.

Concluderend kunnen we stellen dat de doorsnee detectorist weinig frequent op pad gaat, en dit binnen een straal van 25 km rond zijn woonplaats, maar weinig vondsten doet. Daarnaast is er een kleinere groep die erg actief is, verre afstanden aflegt, en ook vaker vondsten doet en deze meldt. Het melden gebeurt bij beide groepen relatief snel. Deze cijfers bieden een verklaring voor de discrepantie tussen het grote aantal erkende metaaldetectoristen en het relatief lage aantal meldingen van detectievondsten: **een groot deel van de detectoristen is weinig actief, doet weinig vondsten, en moet daarom weinig melden**. De echt gepassioneerde en actieve detectoristen zijn verantwoordelijk voor het grootste deel van de meldingen. Voor meer details en aanvullende gegevens verwijzen we naar het rapport over deze bevraging.

In 2018 trok het agentschap de erkenning van één metaaldetectorist in (evarch10). Dit kwam na een eerdere schorsing van de erkenning. De reden voor de intrekking was een gerechtelijke veroordeling van de metaaldetectorist voor inbreuken op de onroerenderfgoedregulering.

6.5 EFFECTEN OP ERKENDE ONROERENDERFGOEDDEPOTS

Voor de erkende onroerenderfgoeddepots beschikken we dit jaar ook over de gegevens wat betreft het aantal gedeponeerde archeologische ensembles (evarch15). Voor het werkjaar 2016 gaven de erkende onroerenderfgoeddepots aan dat ze samen 97 archeologische ensembles opnamen. Voor 2017 was dat met 308 ensembles al een stuk hoger. In 2018 klokte het aantal gedeponeerde ensembles af op 240. Het is duidelijk dat **het aantal gedeponeerde ensembles sinds 2016 een sterke toename** kende. Dat is vooral het gevolg van de beter gekende werking van de erkende depots en de initiatieven die zij namen om het deponeren te stimuleren. Veel van de gedeponeerde ensembles zijn nog het resultaat van de **voorige regelgeving**. Deze collecties bevonden zich vaak nog in de tijdelijke depots van de archeologische bureaus, maar geraken nu meer en meer tot in een erkend depot. Over het beschikbare volume in deze depots zijn voorlopig nog geen volledige gegevens beschikbaar (indicator monitor44).

---

²⁵ Vondsten die gebeuren met behulp van een metaaldetector in het kader van regulier archeologisch onderzoek worden opgenomen in de rapportering over dat onderzoek (archeologienota, nota, eindverslag). Ze moeten niet afzonderlijk gemeld worden, ook al gebeuren ze door detectoristen die geen erkende archeoloog zijn maar wel meewerken aan het onderzoek van een erkende archeoloog.

7 EFFECTEN OP VERGUNNINGENTRAJECT EN BOUWPROCES

7.1 INLEIDING

In dit luik komen de effecten van het archeologisch traject op het vergunnings- en bouwproces aan bod. Met vergunningsproces bedoelen we: de handelingen die plaatsvinden om een vergunning voor bouwen of verkavelen te bekomen. Het bouwproces is dan de realisatie van het project, eens de vergunning verleend is. De focus ligt op de effecten op initiatiefnemers en aannemers. Onderwerpen zijn onder meer het effect van toevalsvondsten op de uitvoering van bouwwerven, het effect van archeologienota's op de termijn (indiening) van vergunningsaanvragen, het aantal betrokken vergunningsdossiers, de effecten van het uitstellen van vooronderzoek op termijnen en dergelijke meer. We gaan na hoeveel projecten betrokken zijn bij het archeologisch proces, wie de initiatiefnemers zijn, welk soort vooronderzoek nodig is, welke maatregelen uit het vooronderzoek voortkomen, enz. Tot slot schetsen we hoe het archeologisch traject zich verhoudt tot het verlenen van omgevingsvergunningen in Vlaanderen.

7.2 EFFECTEN VAN TOEVALSVONDSTEN OP LOPENDE BOUWWERVEN

Wanneer de initiatiefnemer tijdens de uitvoering van een bouwwerf geen archeologische maatregelen moest treffen en er toch archeologische sporen of vondsten aan het licht komen, is er sprake van een toevalsvondst. De aannemer moet dan de werken stopzetten en Onroerend Erfgoed informeren over de vondst. Het agentschap voert vervolgens, indien nodig, een opgraving uit van de aangetroffen resten. Tijdens die periode ligt de bouwwerf geheel of gedeeltelijk stil. Van de 40 terreinonderzoeken die het agentschap in 2018 uitvoerde na een toevalsvondst duurden er 33 minder dan tien dagen (evarch13). Deze termijn is het aantal kalenderdagen dat verstrijkt tussen de melding van de vondst en het einde van het onderzoek, en daarmee dus de volledige heropstart van de bouwwerf. In vijf gevallen duurde het onderzoek langer, maar bleef het beperkt tot minder dan 30 dagen. Twee onderzoeken duurden langer dan 30 dagen. Globaal gesteld **ondervinden bouwwerven in Vlaanderen dus slechts zeer beperkte hinder van toevallig aangetroffen archeologische resten** en verloopt het onderzoek daarvan efficiënt. In vergelijking met de voorgaande jaren waren er in 2018 iets meer onderzoeken die langer duurden dan 10 dagen. Dat heeft enerzijds te maken met organisatorische afspraken tussen het agentschap en de bouwheer, en anderzijds met de grotere omvang van een aantal opgravingen.

De meeste toevalsvondsten waar het agentschap een onderzoek moest uitvoeren, gebeurden net als het voorgaande jaar bij **infrastructuurwerken** (wegenis, nutsleidingen, enz.). Dat was in 23 van de 40 gevallen zo. In acht situaties deed men een toevalsvondst bij **bouwwerken**, en in twee gevallen bij restauratiewerven. Sporadisch gebeurden toevalsvondsten bij land- en natuurinrichtingen (één), een verkaveling (één) en een ontginning (één). Ook was er in één geval sprake van een oppervlaktevondst. In drie gevallen was de context niet duidelijk. Dat nutsleidingen vaak leiden tot toevalsvondsten is niet nieuw: deze zijn vaak kleiner in oppervlakte dan de geldende drempels, en bovendien is het inschatten van het archeologische potentieel bij infrastructuurwerken niet altijd evident. Bij de bouwwerken betrof het zowel vergunningen die

een vrijstelling kenden van archeologische verplichtingen, als vergunningen waar de archeologienota of de voorwaarde tot naleven daarvan ontbrak. In deze laatste gevallen heeft men de voorziene wettelijke procedures dus niet nageleefd.

7.3 EFFECTEN VAN DE OPMAAK VAN ARCHEOLOGIENOTA'S OP VERGUNNINGENTRAJECT EN BOUWPROCES

7.3.1 Vergunningstrajecten met archeologienota: hoeveel, waar, wat, wie?

In 2018 bekrachtigden Onroerend Erfgoed en de erkende onroerenderfgoedgemeenten **2.080 archeologienota's** (evarch17). Dat is tevens het maximale aantal vergunningstrajecten dat te maken kreeg met een verplichting tot archeologisch vooronderzoek²⁶. Het aantal verleende vergunningen voor nieuwbouw in Vlaanderen bedroeg in datzelfde jaar 26.267²⁷. Dit betekent dat ongeveer **7,9% van de vergunningen voor nieuwbouw in Vlaanderen** in aanraking kwam met archeologie. Gezien binnen de hele groep omgevingsvergunningen, inclusief renovatie, is dat 4,5%. In 2017 was dit respectievelijk 16,5% en 9,1%. **Dit betekent maar liefst een halvering ten opzichte van 2017. Enerzijds steeg het aantal omgevingsvergunningen voor nieuwbouw met 39%, anderzijds daalde het aantal bekrachtigde archeologienota's met 33%. Dit is een opmerkelijke discrepantie, temeer omdat in 2018 geen nieuwe vrijstellingen in de regelgeving opgenomen werden.** In hoofdstuk 5.3 boden we al mogelijke verklaringen voor de daling van het aantal archeologienota's. De vergelijking met het aantal omgevingsvergunningen voor nieuwbouw werpt daar een nieuw licht op. Hoewel evoluties in de aard van de aangevraagde projecten, een tijdelijke (artificiële) verhoging van het aantal archeologienota's in 2017 een deel van deze discrepantie kunnen verklaren door een resterende achterstand uit 2016 en een vertraagd effect van de invoering van nieuwe vrijstellingen in 2017, lijkt het onwaarschijnlijk dat dit de enige redenen zijn. Daarvoor is de afwijking te groot. Het lijkt daarom aannemelijk dat een onvolledige of foutieve toepassing van de archeologieregelgeving, en meer bepaald de verplichting tot het bijvoegen van een archeologienota aan vergunningsaanvragen, mogelijk toch een grotere rol speelt dan verwacht. De enige manier om dit effect in kaart te brengen is een (steekproefsgewijze) screening van vergunningsaanvragen om na te gaan of de archeologische verplichtingen een correcte toepassing kregen²⁸. Deze omvangrijke oefening was niet mogelijk binnen het bestek van de huidige evaluatie, maar **verdient verdere aandacht** (zie ook hoofdstuk 10).

De geografische spreiding van de archeologienota's vertoont hetzelfde patroon als het voorgaande werkjaar. Bijna overal in Vlaanderen komen vergunningsaanvragen voor die te maken krijgen met archeologisch onderzoek (bijlage 3, figuur 22). Concentraties vallen vooral op

---

²⁶ Dit aantal ligt eigenlijk nog iets lager aangezien enkele archeologienota's, ondanks bekrachtiging, nogmaals ingediend worden en opnieuw bekrachtigd omwille van gewijzigde plannen of aanvulling met bijkomende informatie door de erkende archeoloog. Deze bekrachtigde archeologienota's komen dan meerdere keren voor, ook al horen zij maar bij één project.

²⁷ <https://statbel.fgov.be/nl/themas/bouwen-wonen/bouwvergunningen>

²⁸ Het agentschap Onroerend Erfgoed ontvangt in principe een afschrift van alle omgevingsvergunningen waarin het naleven van een archeologienota is opgenomen als voorwaarde. Uiteraard blijven vergunningen waar deze voorwaarde onterecht niet is opgenomen, omdat geen archeologienota werd bijgevoegd of omdat het naleven ervan niet is opgenomen als voorwaarde, buiten beeld.

in en rond de steden (bv. Antwerpen, Gent, Brugge), terwijl gebieden met lage densiteit overeenkomen met eerder landelijke regio's (bv. kustpolders). **Dit patroon weerspiegelt de ruimtelijke dynamiek van Vlaanderen.** Een vergelijking per gemeente tussen het aantal verleende omgevingsvergunningen²⁹ en het aantal bekrachtigde archeologienota's in 2018 geeft op zeer globaal niveau een beeld van de geografische variatie in de verhouding tussen archeologisch onderzoek en ruimtelijke dynamiek. Dit verdient echter enkele kanttekeningen. Zo bleek uit eerdere analyses al dat er geen één-op-één relatie bestaat tussen het jaar van indiening van een archeologienota en dat van de bijhorende vergunningsaanvraag. We weten bijvoorbeeld dat er soms een jaar verstrijkt tussen de indiening van een archeologienota en de bijhorende nota, en dat pieken en dalen in de maandelijks volumes aan archeologienota's niet overeenkomen met pieken en dalen in de volumes vergunningsaanvragen (zie evaluatie werkjaar 2017). Daarnaast telt Statbel individuele vergunningen, dus op het niveau van een woning, en geen verkavelingsvergunningen, terwijl archeologienota's zich juist op het niveau van de verkaveling bevinden en niet op dat van de individuele latere woning daarbinnen. Qua indicatie kunnen we toch meegeven dat er **op gemeentelijk niveau gemiddeld gezien een verhouding bestaat van acht archeologienota's per 100 vergunningen nieuwbouw.** De mediaan ligt op een vergelijkbaar niveau van 7,5. Toch springen enkele resultaten in het oog. Zo zijn er 19 gemeentes waar geen enkele archeologienota voorkwam in 2018 terwijl er toch enkele tientallen omgevingsvergunningen voor nieuwbouw werden verleend. Andere gemeenten tellen een zeer beperkt aantal archeologienota's (één tot vijf exemplaren) maar verleenden meer dan 100 vergunningen voor nieuwbouwprojecten. Deze **afwijkende resultaten** vormen een signaal om een gericht onderzoek te voeren naar de oorzaken daarvan. Wat eveneens opvalt is de licht hogere verhouding tussen de aantallen archeologienota's en de aantallen omgevingsvergunningen in de historische stadskernen die een vastgestelde archeologische zone zijn.

Informatie over de aard van de vergunningsplichtige handelingen waarbinnen de archeologienota's kaderden, kunnen we niet bieden voor 2018, noch over de relatie daarvan met bv. bekrachtiging of weigering of de relatie met de voorgestelde maatregelen. Deze gegevensverzameling gebeurde het voorgaande jaar op basis van een handmatige bijkomende registratie die voor het huidige werkjaar niet herhaald werd.

Een verdere analyse van de vergunningstrajecten die met archeologie te maken krijgen, leert dat **81,6% van die trajecten gebeurt in opdracht van een private bouwheer** (vastgoedprofessional, particulier, onderneming, ...) (evarch25). De andere 18,4% gebeurt in opdracht van een publieke initiatiefnemer, met de nadruk op lokale besturen (gemeentebestuur: 9,6%, provinciebestuur: 2,5%, Vlaamse Overheid: 6,3%). Deze verhoudingen zijn vergelijkbaar met 2017, toen de private bouwheren 78,2% van de trajecten voor hun rekening namen. Hun licht hogere aandeel in 2018 gaat voornamelijk ten koste van de gemeentelijke besturen die bijna 5% dalen (2017: 14,4%). Ook dit jaar blijkt dat **overheden verhoudingsgewijs meer te maken krijgen met het archeologisch traject.** Volgens cijfers van Statbel zouden zij namelijk minder dan 5% van de omgevingsvergunningen voor nieuwbouw voor hun rekening nemen. Deze verhouding verdient enig voorbehoud: het aandeel publieke bouwheren bij Statbel omvat enkel de pure gemeentelijke, provinciale, gewestelijke en federale besturen. Eventuele autonome gemeentebedrijven, intercommunales of andere instanties die verbonden zijn met deze overheden onder de vorm van een nv of vzw, komen in de gegevens van Statbel bij de private

²⁹ <https://statbel.fgov.be/nl/themas/bouwen-wonen/bouwvergunningen>

initiatiefnemers terecht. Daarnaast is het voor de erkende archeologen ook niet altijd scherp in welke categorie zij hun opdrachtgever best onderbrengen. Ondanks deze kanttekeningen is er een voorzichtige indicatie dat publieke bouwheren bij meer van hun projecten met archeologie te maken krijgen dan private initiatiefnemers. Een deel van de verklaring ligt in de criteria uit artikel 5.4.1 van het Onroerenderfgoeddecreet die meer vrijstellingen voorzien voor bepaalde projecten van private initiatiefnemers, een ander deel in de aard van de projecten die publieke besturen ondernemen. Die zijn namelijk vaak groter en ingrijpender en dus sneller gevat door de verplichting tot het bekomen van een archeologienota.

De verdeling van de oppervlakte van de onderzochte gebieden staat beschreven in bijlage 3 (hoofdstuk 4.1 en 4.4). Daaruit blijkt dat het gros van de onderzochte gebieden kleiner is dan vijf hectare, en bij uitbreiding zelfs kleiner dan twee hectare. **Ruim de helft van de gevallen is kleiner dan één hectare** (54% van de archeologienota's en 63% van de nota's). Wanneer we deze resultaten wat betreft de archeologienota's verder verfijnen volgens de oppervlaktecriteria uit het Onroerenderfgoeddecreet zien we eenzelfde patroon als het voorgaande jaar. 0,3% van de bekrachtigde archeologienota's gaat over een onderzoeksgebied van 300 tot 3.000 m², exact hetzelfde aandeel als in 2017. De klasse tussen 300 en 3.000 m² komt op 9,3%. Dat is 2,4% minder dan het voorgaande jaar. In ruil neemt de groep tussen 3.000 en 5.000 m² toe met 1,3% tot 18,8% en de terreinen groter dan 5.000 m² stijgen in belang met 1,1% tot 71,7%. Het algemene patroon, waarbij **ruim zeven op tien bekrachtigde archeologienota's gaat over onderzoeksgebieden groter dan 5.000 m²**, houdt stand. Er is alleen een lichte verschuiving vanuit de terreinen kleiner dan 3.000 m², die in principe binnen vastgestelde archeologische zones liggen, naar de grotere klassen. Bij deze verhoudingen brengen we graag in herinnering dat er in de praktijk een vertekening bestaat op deze verhoudingen. De indeling gebeurde op basis van de projectgebieden die de erkende archeologen intekenden in het archeologieportaal. Daarbij beperken zij zich vaak tot het deel van de percelen dat ze effectief onderzochten, wat ook de bedoeling is. De wettelijke criteria die bepalen of een archeologienota nodig is, gelden echter op perceelsniveau: dat wil zeggen dat men de oppervlakte van alle betrokken percelen moet samentellen, ook als een deel daarvan buiten de zone van de geplande werken valt. Het onderzochte oppervlak is dan kleiner dan het perceelsoppervlak, waardoor die projectgebieden terecht komen in een lagere oppervlakteklasse dan waar ze hadden moeten zitten. Wat betreft onderzocht gebied zijn de projectafbakeningen dus wel degelijk correct, maar voor een correlatie met de wettelijke drempelcriteria zit er een ruis op. Naar schatting 20-25% van de archeologienota's uit de klassen tussen 300 en 3.000 en tussen 3.000 en 5.000 m² zou eigenlijk in een hogere klasse terecht moeten komen. De algemene tendens blijft wel bevestigd: het overgrote deel van de archeologienota's is groter dan 5.000m². Dit zegt uiteraard niets over de bijdrage in de kenniswinst die de terreinen kleiner dan 5.000m² leveren. **Het feit dat de verdeling naar oppervlak van de onderzochte terreinen nauwelijks veranderd is ten opzichte van 2017, betekent dat de algemene daling van het aantal archeologienota's gelijkmatig verspreid is. Het is dus niet zo dat terreinen van bepaalde omvang uit het archeologische traject verdwenen zijn.**

7.3.2 Archeologienota's en nota's: welk soort onderzoek is nodig?

In 2018 startte het terreinwerk van 722 vooronderzoeken met ingreep in de bodem in het kader van vergunningsplichtige handelingen (evarch43). Het aantal meldingen van vooronderzoek met

ingreep in de bodem³⁰ bedroeg 77 (evarch27, evarch28, evarch29). Ongeveer 645 van de gestarte vooronderzoeken met ingreep in de bodem volgen dus uit een eerder bekrachtigde archeologienota en verliepen na het aanvragen van de omgevingsvergunning, terwijl ongeveer 77 stuks voorafgaand aan de vergunningsaanvraag plaatsvonden³¹. Dit betekent dat **in ongeveer 722 vergunningsdossiers het veldwerk van een vooronderzoek met ingreep in de bodem opstartte** in 2018. De resultaten daarvan vormen de basis voor archeologienota's en nota's in 2018 en 2019.

Minstens even interessant is het aantal vergunningstrajecten dat te maken krijgt met een methode van vooronderzoek waar handelingen op het terrein voor nodig zijn. Ook al geldt een landschappelijk bodemonderzoek of een veldkartering niet als vooronderzoek met ingreep in de bodem is er toch een interventie op het terrein nodig. Die is echter niet altijd direct uitvoerbaar, wat een reden is om te kiezen voor een uitgesteld traject met nota. Deze onderzoeksmethodes hebben sowieso een aantal praktische implicaties voor de initiatiefnemer. Om dat aantal trajecten te berekenen is een optelling nodig van het aantal archeologienota's en nota's, bekrachtigd in 2018, dat gebaseerd is op landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek, veldkartering, proefsleuven en proefputten, proefputten prehistorie of combinaties van voorgaande methodes. Of omgekeerd gezegd: alle archeologienota's en nota's, behalve degene die louter op bureauonderzoek voortgaan (analyse2).

Op dit moment gebeurde er bij 1.787 bekrachtigde archeologienota's uit 2018 enkel onderzoek waar geen enkele vorm van terreininterventie voor nodig is (bureauonderzoek), wat bijna 86% is (basisgegevens: zie bijlage 3, figuur 19). Dit is licht hoger dan in 2017. Als we ook rekening houden met de uitgestelde vooronderzoeken die als maatregel zijn opgenomen in de 2.080 bekrachtigde archeologienota's kan in 1.162 bijkomende trajecten nog een interventie op het terrein plaatsvinden in de toekomst. **Dat betekent dat in 70% van de archeologische vooronderzoekstrajecten die startten in 2018 een of andere vorm van terreininterventie gebeurde of in de toekomst zal plaatsvinden.** Voor de trajecten die aanvingen in 2017 was dit maar 56,4%. Welke vorm deze **toename** concreet inhoudt, kunnen we nu nog niet zeggen. Door het grote gewicht van de maatregel "uitgesteld vooronderzoek" en het tijdsverloop tot de uitvoering daarvan, zal het gros van deze terreininterventies pas in de toekomst plaatsvinden. Het is wachten tot die afgerond zijn om de exacte aard ervan te kennen. Dat gebeurt op basis van de nota's.

In de eerste plaats zoomen we in op de archeologienota's waar enkel bureauonderzoek gebeurde. Binnen die groep bestaat de mogelijkheid om een archeologienota met beperkte samenstelling op te maken. Een dergelijke archeologienota is enkel mogelijk bij bureauonderzoek, in gevallen waar

---

³⁰ De melding van een vooronderzoek met ingreep in de bodem is het voorstel van aanpak voor dit soort onderzoek, voorafgaand aan de vergunningsaanvraag, dat de erkende archeoloog indient bij Onroerend Erfgoed of de erkende onroerenderfgoedgemeente. Deze melding is niet te verwarren met de melding van aanvang van een vooronderzoek met ingreep in de bodem, wat niet meer is dan de mededeling dat de erkende archeoloog start met het veldwerk van een dergelijk vooronderzoek, waarvoor de toelating al verkregen is via de melding die hiervoor beschreven is of via een bekrachtigde archeologienota met maatregel "uitgesteld vooronderzoek".

³¹ Er zit enige ruis op deze verhouding, aangezien een aantal van de meldingen van vooronderzoek met ingreep in de bodem die erkende archeologen indienden in 2018 (totaal: 77) pas starten in 2019, en een ander aantal nog het gevolg is van een melding uit 2017. Ondanks deze lichte vertekening is de grootteorde wel correct.

de erkende archeoloog op basis van één doorslaggevend argument³² kan aantonen dat geen verdere maatregelen noodzakelijk zijn, omdat er geen archeologisch erfgoed aanwezig is, de geplande werken geen negatieve impact hebben, of er bij verder onderzoek geen nuttige kenniswinst te boeken valt. Deze vorm van archeologienota is sneller en goedkoper dan een archeologienota met volledige samenstelling in gevallen waar het evident is dat er geen verdere actie nodig is (het effect op kostprijs en tijdsduur komt later nog aan bod en bleek ook al uit de evaluatie van het vorige werkjaar). De te ondernemen onderzoeksstappen en de omvang van de rapportering is in deze gevallen beperkter. Van alle bekrachtigde archeologienota's uit 2018 kenden er 179, of **8,6% een beperkte samenstelling** (evarch59), een aandeel dat **exact even groot** is als in het voorgaande werkjaar. Dat is een op de tien van de archeologienota's die zich beperkten tot een bureauonderzoek. De redenen om te kiezen voor de beperkte samenstelling zijn omschreven in de regelgeving. In 2018 gaf de erkende archeoloog het vaakst het ontbreken van potentieel op kenniswinst (44,7%) op als motivering voor de beperkte samenstelling (evarch60). In 23% van de gevallen kan de erkende archeoloog motiveren dat er geen archeologisch erfgoed aanwezig is op het terrein en in 19% van de gevallen is er door de geplande werken geen impact op het erfgoed. In 13,4% gaat het om een combinatie van redenen, al zou men die waarschijnlijk vaak kunnen herleiden tot een van de drie afzonderlijke (bv. geen kenniswinst te boeken wegens geen archeologisch erfgoed aanwezig, is eigenlijk alleen dat laatste). Het is in elk geval opvallend dat in maar liefst **58% van de gevallen het ontbreken van kennispotentieel als een van de redenen** voorkomt. Daarmee weegt dit argument net zoals het voorgaande jaar zwaar door.

Na de bureauonderzoeken en de beperkte samenstelling gaan we verder in op de onderzoeksmethodes die de erkende archeologen in 2018 aanwendden voor het opmaken van de archeologienota's en nota's. Dit onderwerp komt uitgebreid aan bod in bijlage 3 (hoofdstuk 4.3 en hoofdstuk 5). De belangrijkste vaststellingen hernemen we hier.

86% van de bekrachtigde archeologienota's beperkte zich tot een bureauonderzoek. Dat is **6% meer** dan vorig jaar. In 10,2% van de gevallen volgde op het bureauonderzoek nog een landschappelijk bodemonderzoek vooraleer de archeologienota op te maken. Dat is een daling met 2,7% ten aanzien van 2017. In 2,1% van de archeologienota's vond na het bureauonderzoek een proefsleuven- of proefputtenonderzoek plaats. Ook dit is een daling van 1,9%. De combinatie van bureauonderzoek met landschappelijk bodemonderzoek en proefsleuven of proefputten kwam in 1% van de situaties voor. Ook hier zien we een daling (-0,7%). Andere combinaties van onderzoeksmethodes komen nauwelijks voor (samen 0,7%). Globaal kunnen we in vergelijking met 2017 stellen dat de stijging van het aandeel "louter bureauonderzoek" ten koste gaat van alle andere frequente methodes van vooronderzoek. Deze stijging van het aandeel bureauonderzoek heeft echter een **aantal nadelige effecten** die we nader bespreken in het volgende hoofdstuk, waar we ingaan op de voorgestelde maatregelen.

---

³² Met de wijziging van de Code van Goede Praktijk breidde dit toepassingsgebied uit. Vanaf 1 oktober 2018 kan de erkende archeoloog zich baseren op meerdere doorslaggevende argumenten in plaats van één doorslaggevend argument. Bovendien moet hij niet meer aantonen dat er met zekerheid geen archeologisch erfgoed aanwezig is, geen impact is of geen kenniswinst mogelijk is, maar volstaat het hoogstwaarschijnlijke karakter daarvan. Doordat dit slechts voor de laatste drie maanden van 2018 gold, is het mogelijk dat de reële impact van deze uitbreiding pas zichtbaar wordt in 2019.

Voor 2018 kunnen we daar uitgebreidere conclusies aan toevoegen met betrekking tot de nota's, die in 2017 nog maar in lagere aantallen voorkwamen. Hier komt normaliter geen bureauonderzoek voor: dat is immers al uitgevoerd in het kader van de archeologienota die eraan voorafging³³. **In zowat twee derde van de gevallen baseert de nota zich enkel op proefsleuvenonderzoek**, dat dan in uitgesteld traject is uitgevoerd. In mindere mate komen landschappelijk bodemonderzoek (9,3% van de nota's) en landschappelijk bodemonderzoek in combinatie met proefsleuven voor (14,2%). De verhoudingen liggen gelijkaardig aan wat we al in 2017 zagen. Het aandeel proefsleuvenonderzoek neemt licht af met 2% ten voordele van proefsleuvenonderzoek in combinatie met landschappelijk bodemonderzoek. Of anders gezegd: in iets meer gevallen onderbouwde de erkende archeoloog het proefsleuvenonderzoek bijkomend met een landschappelijk bodemonderzoek.

Net als in 2017 blijft bureauonderzoek dominant in de toegepaste methodes voor de opmaak van archeologienota's en nota's (66,5%), gevolgd door proefsleuven- en proefputtenonderzoek (16,5%), landschappelijk bodemonderzoek (10%) en deze laatste twee methodes gecombineerd (4%). Samen zijn deze methodes goed voor 97% van alle archeologienota's en nota's. We merken wel een verschuiving ten opzichte van het voorgaande werkjaar. Enerzijds **daalt het belang van bureauonderzoek met 8,3% en stijgt dat van proefsleuvenonderzoek met 8,1%**. Dat is het **gevolg van de toegenomen uitvoering van de uitgestelde vooronderzoeken** die in hoofdzaak de vorm van proefsleuvenonderzoek aannemen. Anderzijds zien we de eerder vermelde verschuiving waarbij landschappelijk bodemonderzoek vaker in combinatie met proefsleuven toegepast wordt, waar dit voorheen eerder zelfstandig was. Deze verhoudingsgewijze toename van meer ingrijpende onderzoeksmethoden is het gevolg van de verdere uitvoering van het archeologische traject. Hoe verder het traject verloopt, hoe ingrijpender de onderzoeksmethodes (men voert bv. eerst landschappelijk booronderzoek uit en dan pas proefsleuven). De uitgestelde vooronderzoeken, die vorig jaar nog maar begonnen op te starten, bevinden zich in een verder stadium van dat traject en maken dus vaker gebruik van deze meer ingrijpende methoden.

Andere methodes, zoals geofysisch onderzoek, veldkartering en archeologisch booronderzoek komen, net als in 2017, nauwelijks voor. Deze methodes kennen namelijk een zeer specifiek doel: veldkartering, archeologische boringen en proefputten in functie van prehistorische artefactensites zijn in hoofdzaak gericht op dat soort sites, en die komen nu eenmaal minder frequent voor, zijn minder vaak bewaard, bevinden zich in landschappelijke omgevingen met een lagere ruimtelijke dynamiek of krijgen minder aandacht. De andere onderzoeksmethodes kennen een breder toepassingsgebied wat betreft het detecteren en waarderen van verschillende soorten sites in een variëteit aan landschappelijke contexten.

Door de toegenomen uitvoering van de uitgestelde vooronderzoeken beschikken we nu ook over een voldoende grote groep om zicht te krijgen op het volledige onderzoekstraject. In veel gevallen concludeert de archeologienota dat uitgesteld vooronderzoek nodig is (zie verder), maar dat is

---

³³ Er is een beperkt aantal gevallen waarin de nota zich daadwerkelijk beperkte tot een bureauonderzoek. Dat is het geval wanneer bij het verlenen van een omgevingsvergunning door adviezen of voorwaarden de bodemingreep wijzigt, en daarmee de potentiële impact op het bodemarchief. De inschatting daarvan in de archeologienota, en daarmee ook de noodzakelijke maatregelen, zijn dan mogelijk niet meer adequaat. In deze gevallen maakt de erkende archeoloog een nota op waarin een aangepaste inschatting van de impact gebeurt en indien nodig aangepaste maatregelen. Bijkomend vooronderzoek op het terrein is daarvoor niet per se noodzakelijk, waardoor de nota zich uitzonderlijk beperkt tot een bureauonderzoek.

slechts een tijdelijke pauze in het onderzoekstraject. Eens de nodige randvoorwaarden vervuld, gaat het uitgestelde vooronderzoek in uitvoering en resulteert het in een nota. Vanuit archeologisch standpunt is die pauze niet relevant: de onderzoeksketen blijft immers dezelfde. Daarom koppelden we de nota's uit **2016, 2017 en 2018** aan de bijhorende archeologienota's die eraan voorafgingen, en gingen we na welke onderzoeksmethodes de erkende archeoloog benutte doorheen het hele traject. Aan die gegevens voegden we alle archeologienota's uit diezelfde jaren toe die niet concludeerden tot een uitgesteld vooronderzoek en die we dus ook als afgerond kunnen beschouwen³⁴. Dat levert een voldoende grote groep op om zinnige uitspraken te doen over de opeenvolging van onderzoeksmethodes die erkende archeologen hanteerden doorheen het hele traject van vooronderzoek, ongeacht of dit tijdelijk onderbroken werd of niet (analyse 29). Op basis daarvan kunnen we stellen **dat 61,6% van de afgeronde vooronderzoeken louter uit bureauonderzoek bestaat. In 18,3% volgt daar een proefsleuven- of proefputtenonderzoek op en in 9,1% is dat een landschappelijk bodemonderzoek. 7,3% van de trajecten van vooronderzoek benut naast bureauonderzoek de methodes van proefsleuven en landschappelijk bodemonderzoek samen.** 1,6% voegt daar nog eens verkennende archeologische boringen aan toe. Samen staan deze vijf combinaties van onderzoeksmethodes voor bijna 98% van alle tot op heden afgeronde trajecten van vooronderzoek. Deze cijfers zullen zich in de toekomst nog stelselmatig bijstellen.

Bekijken we de methodes op zichzelf, dus ongeacht de combinaties, dan is het logisch dat in elk traject bureauonderzoek voorkomt. In 28,6% speelt proefsleuvenonderzoek een rol, in 19% landschappelijk bodemonderzoek, en verkennend archeologisch booronderzoek staat voor 2,7% van de toegepaste methodes. Veldkartering en waarderend archeologisch booronderzoek (beide 0,6%), geofysisch onderzoek (0,3%) en proefputten i.f.v. prehistorische artefactensites sluiten de rangorde in veel lagere frequenties. **Hieruit blijkt nogmaals dat bureauonderzoek, landschappelijk bodemonderzoek en proefsleuvenonderzoek de primaire methoden zijn in het archeologisch vooronderzoek in Vlaanderen.**

7.3.3 Archeologienota's en nota's: welke maatregelen?

In dit hoofdstuk gaan we nader in op de maatregelen waartoe de erkende archeologen concluderen in de archeologienota's en nota's die ze opstellen. Bij de archeologienota's uit 2018 stelt 38,8% dat geen verdere maatregelen nodig zijn. 5% bevat een opgraving als maatregel en 0,3% stelt een behoud in situ voor. De meerderheid, namelijk 55,9%, concludeert dat een uitgesteld vooronderzoek aan de orde is³⁵. Wanneer we dit vergelijken met 2017, dan zien we dalingen bij "geen maatregelen" (-12,5%) en "opgraving" (-0,4%). "Behoud in situ" blijft stabiel, zij het dat dit een verwaarloosbaar aandeel inneemt (0,3%). **De grote stijging merken we op bij de maatregel "uitgesteld vooronderzoek": die neemt toe met 13%.**

---

³⁴ Deze analyse laat dus archeologienota's uit 2016 tot en met 2018 buiten beschouwing die concludeerden tot een uitgesteld vooronderzoek, maar waarvan dit uitgestelde vooronderzoek nog niet gerealiseerd is. Deze vooronderzoekstrajecten zijn nog niet afgerond en de opeenvolging van betrokken onderzoeksmethodes dus nog niet volledig.

³⁵ In beperkte gevallen is een combinatie van maatregelen voorgesteld. In deze gevallen is voor de eenvoud nagegaan welke de voornaamste maatregel was en is de archeologienota bij die categorie gerekend.

Bij de **nota's** liggen de verhoudingen anders. Daar neemt **75,8% in 2018 de beslissing dat geen verdere maatregelen** nodig zijn, besluit 22,4% tot opgraving en stelt 1,8% een behoud in situ voor³⁶. Dat is vergelijkbaar met het voorgaande jaar: “geen maatregelen” neemt af met 4,1%, “opgraving” stijgt met 3,6% en “behoud in situ” met 0,6%. De maatregel “uitgesteld vooronderzoek” komt logischerwijs niet voor bij nota's. Overigens: uit bijlage 3 blijkt dat de opgravingen die men in archeologienota's voorstelt in 53% van de gevallen de vorm aannemen van een werfbegeleiding, terwijl dat in de nota's maar geldt voor 5% van de voorgestelde opgravingen. Men besluit dus in de archeologienota in veel minder gevallen tot opgraving, en als men dat toch doet, dan gaat het veel vaker om een werfbegeleiding. Dat is een bijzondere vorm van opgraving die als doel heeft om het archeologische bodemarchief maximaal te registreren en te onderzoeken, daar waar een volwaardige opgraving niet mogelijk of opportuun is³⁷.

Nemen we de 2.692 bekrachtigde archeologienota's en nota's uit 2018 samen, dan blijkt dat 47% concludeert dat geen verdere maatregelen nodig zijn (evarch48). Dit aandeel ligt ruim 6% lager dan het voorgaande jaar toen 53,2% tot deze conclusie overging. Dit vergt enige nuancering. Het verschil tussen archeologienota's en nota's is immers erg scherp. Bij die eerste groep stelt 38,8% dat geen verdere maatregelen nodig zijn, bij de tweede groep is dat maar liefst 75,8%. Met andere woorden: eens het uitgestelde vooronderzoek uitgevoerd, blijkt vaak dat er geen opgraving of geen behoud in situ moet gebeuren. **Het hogere aandeel “verdere maatregelen” bij de archeologienota's komt dus grotendeels op het conto van de maatregel “verder vooronderzoek”** (evarch51). Die blijkt namelijk 92% uit te maken van alle gevallen waarin verdere maatregelen nodig zijn volgens de archeologienota. Daar zal dus later nog moeten blijken in welke definitieve maatregel (opgraving, behoud in situ, geen maatregelen) het vooronderzoek resulteert. Op de definitieve maatregelen gaan we verder nog in. Erkende archeologen schatten alvast in dat het **aandeel landschappelijk bodemonderzoek** zal toenemen. Enerzijds zijn ze zich meer bewust geworden van de meerwaarde van deze onderzoeksmethode, die niet veel extra inspanning vergt, maar potentieel wel veel informatie oplevert die verdere onderzoeksmethodes uitsluit of beter onderbouwt en efficiënter maakt. Anderzijds kijkt het agentschap Onroerend Erfgoed sinds medio 2018 nauwer toe of het potentieel op prehistorische sites wel voldoende aan bod komt, en is landschappelijk bodemonderzoek daar een belangrijke schakel in de onderzoeksketen bij.

Zoals eerder aangehaald is het archeologische traject er een met **uitsluiting**: elke volgende stap in het vooronderzoek sluit een nieuwe reeks gevallen uit van verdere maatregelen. Bij de nota's is dat extra zichtbaar, aangezien er daar een “tussenstop” in het traject gebeurt via de archeologienota. Mochten er meer vooronderzoeken volledig voorafgaand aan de vergunningsaanvraag plaatsvinden, zou het aandeel “geen maatregelen” bij de archeologienota's zelf hoger liggen. Of anders gezegd: bij de archeologienota's ligt het aandeel met verdere maatregelen hoger doordat ze vaak een uitgesteld vooronderzoek voorzien, nog meer dan vorige jaren, een situatie die zich bij nota's niet meer voordoet.

---

³⁶ Ook voor deze percentages zijn combinaties van maatregelen herleid tot de voornaamste maatregel.

³⁷ Een werfbegeleiding kan een volwaardige opgraving vervangen indien de aanwezigheid van de archeoloog de bedoeling heeft om verstoring van het bodemarchief juist te vermijden (bv. bij behoud in situ), indien een volwaardige opgraving niet mogelijk is door de technische uitvoeringswijze van de werken (waar geen alternatief voor is), of indien de omstandigheden bij een volwaardige opgraving een gevaar zouden vormen voor volksgezondheid, arbeidsveiligheid of publieke orde (zoals bij bodemverontreiniging). Een werfbegeleiding betekent dat de archeoloog de bouwwerken ter plaatse opvolgt tijdens de uitvoering ervan. Hij past daarbij zo veel als mogelijk alle principes en technieken van een volwaardige opgraving toe, maar kan gemotiveerd handelingen achterwege laten indien deze niet mogelijk of noodzakelijk blijken.

In het vorige hoofdstuk gingen we in op de gehanteerde onderzoeksmethodes, en daar zagen we dat het aandeel archeologienota's dat zich beperkt tot bureauonderzoek met 6% toegenomen is ten opzichte van 2017. Hoewel deze toename op het eerste zicht lijkt aan te geven dat de initiatiefnemer in die gevallen minder inspanningen moet leveren, is dat niet per se het geval. In bijna 58% van de situaties luidt de voorgestelde maatregel bij bureauonderzoek namelijk "uitgesteld vooronderzoek", terwijl dit in 2017 maar 45,7% was. In dergelijke gevallen heeft de initiatiefnemer geen zekerheid over het te volgen traject en de impact daarvan op zijn planning en financiering voorafgaand aan de vergunningsaanvraag. De definitieve maatregel is namelijk nog niet gekend. De uiteindelijke impact wordt pas later duidelijk, tijdens of na het verlenen van de vergunning. **Een gestegen aandeel "uitgesteld vooronderzoek" betekent dus een gestegen onzekerheid aan de kant van de initiatiefnemer.** In ruil is het aandeel "geen maatregelen" op basis van bureauonderzoek gedaald van 49,7% in 2017 naar 37,8% in 2018. Ook bij archeologienota's waar landschappelijk bodemonderzoek volgde op het bureauonderzoek zien we eenzelfde fenomeen: daar daalt het aandeel "geen maatregelen" van 50% naar 40% en stijgt het aandeel "uitgesteld vooronderzoek" omgekeerd van 46% naar 55,5%. Enkel bij proefsleuvenonderzoek als basis voor een archeologienota zien we een ander fenomeen. Daar verschuift het gewicht met ongeveer 10% van "geen maatregelen" naar "opgraving". Door het lage aantal van deze archeologienota's is de tendens mogelijk niet representatief.

Kijken we naar de redenen om te opteren voor een uitgesteld vooronderzoek, dan zien we ook daar een zekere verschuiving (evarch26). Volgens het Onroerenderfgoeddecreet is uitstellen mogelijk indien het onmogelijk is om het vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren voorafgaand aan de vergunningsaanvraag (bv. omdat het terrein nog bebouwd is), of indien dit juridisch (bv. onteigening), economisch of maatschappelijk onwenselijk is. **50% van de aangehaalde redenen voor uitstel betreft de onmogelijkheid om het vooronderzoek al uit te voeren** (2017: 58,2%). Vaak gehoorde redenen zijn sloop- of kapvergunningen die de initiatiefnemer eerst moet verkrijgen, gewassen die de grondgebruiker nog moet oogsten, en terreinen die nog niet in eigendom of toegankelijk zijn. Ook blijken veel verkavelingsprojecten door professionele ontwikkelaars te gebeuren via een grondaankoop onder opschortende voorwaarde. Dergelijke voorwaarde komt dan voor in de aankoopakte en stelt dat de koop pas doorgaat indien de ontwikkelaar een omgevingsvergunning voor het verkavelen bekommt. Enerzijds beperken deze ontwikkelaars graag hun investeringen voor ze deze zekerheid hebben, maar anderzijds kunnen ze ook geen toestemming geven voor archeologisch vooronderzoek op het terrein aangezien ze nog geen eigenaar zijn. In 26% van de gevallen geven initiatiefnemers aan dat ze willen wachten met de uitvoering van het verdere vooronderzoek tot ze zekerheid hebben over het verkrijgen van de vergunning. Dat valt onder de noemer economische onwenselijkheid (2017: 19,8%) en speelt dus samen met de voorgaande situatie. Een iets kleinere groep, namelijk 21%, verwijst naar juridische onwenselijkheid (2017: 18%). De concrete redenen sluiten vaak aan bij de "onmogelijkheid": geen eigenaar zijn van het terrein of nog moeten wachten op bepaalde vergunningen. Een kleine minderheid, namelijk 3%, geeft maatschappelijke onwenselijkheid op, bijvoorbeeld verkeershinder bij vooronderzoek in het kader van wegenaansluiting (2017: 4%). In vergelijking met het voorgaande werkjaar valt dus vooral een verschuiving op van de praktische onmogelijkheid naar economische overwegingen en juridische belemmeringen.

De erkende archeologen geven aan dat het uitstellen in hoofdzaak gebeurt **op vraag van de initiatiefnemer**. Zeker voor landschappelijk bodemonderzoek zijn de archeologen zelf vragende partij om dit direct aansluitend op het bureauonderzoek uit te voeren, omdat ze daarmee veel

onzekerheid over het verdere verloop van het vooronderzoek kunnen wegnemen. Bovendien is de bijkomende inspanning en kost van dergelijk landschappelijk bodemonderzoek eerder beperkt. Veel blijkt ook te maken te hebben met doorlooptijden. Voor het traject van archeologisch vooronderzoek maakt het uitstellen niet veel verschil op het vlak van administratieve procedures (beoordeling). Of men nu op voorhand een melding doet, dan wel nadien een nota indient: de totale behandelingstermijn daarvan blijft ongeveer gelijk. Voor initiatiefnemers is er echter wel een verschil voor de doorlooptijd van hun vergunningsaanvraag. Doen ze al het vooronderzoek daarvoor, dan moeten ze langer wachten met het indienen van hun aanvraag. Stellen ze een deel van het vooronderzoek uit, dan kunnen ze alvast de vergunning aanvragen en verloopt de uitvoering van het resterende vooronderzoek gelijktijdig met de behandeling van hun aanvraag. Dat levert hen **tijds winst** op. Bijkomend valt het erkende archeologen op dat initiatiefnemers vaak pas **erg laat** de bestelling voor een archeologienota plaatsen, op een moment dat de deadline voor het indienen van de vergunningsaanvraag al vast ligt. Dan is er geen ruimte meer om nog extra vooronderzoek te doen bovenop het bureauonderzoek, voor de indiening van de aanvraag. Sommige archeologen geven aan dat vooronderzoek op het terrein voor hen ook **eenvoudiger in te plannen** valt wanneer het in uitgesteld traject gebeurt. Indien uit bureauonderzoek blijkt dat verdere onderzoeksmethoden nodig zijn, dan is het voor hen niet altijd evident om die terstond uit te voeren, rekening houdend met zijn planning en andere opdrachten. Maar dit blijkt geen doorslaggevende reden om zelf aan te sturen op het uitstellen. Daarnaast speelt soms ook het effect dat de initiatiefnemer op het moment van vergunningsaanvraag vaak een reeks **technische uitvoeringsdetails van zijn project nog niet kent** (funderingswijze, werfinrichting, ligging van leidingen, ...). Dat is ook niet nodig voor de vergunningsaanvraag. Maar de erkende archeoloog heeft deze informatie wel nodig voor een gedegen inschatting van de impact van de werken. Om te vermijden dat hij een programma van maatregelen moet opstellen met veel scenario's en onzekerheden over de werken en de impact ervan, die bovendien op een weigering kunnen stuiten, is het eenvoudiger om het verdere vooronderzoek uit te stellen tot deze technische aspecten wel bekend zijn. De archeoloog kan ze dan in rekening brengen bij het verdere vooronderzoek en op het einde daarvan een solide inschatting maken van de noodzakelijke maatregelen, inclusief de aanpak daarvoor. Tot slot zijn er een minderheid van erkende archeologen die bepaalde onderzoeksmethodes niet in hun activiteitenpakket hebben. Zij stellen die dan al sneller uit waarbij de uitvoering door een andere erkende archeoloog gebeurt.

Eerder gaven we al de verhoudingen van de verschillende maatregelen die de erkende archeoloog voorstelt in de nota na afloop van het uitgestelde vooronderzoek. Kijken we meer in detail naar de onderzoeksmethodes die daartoe leiden, dan zien we dat bij landschappelijk bodemonderzoek 96,5% in 2018 tot de conclusie kwam dat geen verdere maatregelen nodig zijn. Dat is 6,5% meer dan vorig jaar. Ook bij landschappelijke bodemonderzoeken in combinatie met proefsleuven is er een stijging van het aandeel “geen maatregelen” (+8,3%), die vooral ten koste gaat van de opgravingen (-4,3%). Bij de proefsleuvenonderzoeken zien we net als bij de archeologienota's een ander fenomeen: daar neemt het aandeel opgravingen juist toe met 5,1% tot 24,5%. Dit gaat ten koste van “geen maatregelen”. **We zouden kunnen stellen dat het aandeel “positieve” proefsleuvenonderzoeken in uitgesteld traject dus is toegenomen ten opzichte van 2017.** Dit blijkt geen bewuste keuze of strategie van de erkende archeologen te zijn of te volgen uit een vrees voor weigering van de archeologienota of nota. Zij geven aan zich niet bewust te zijn van deze trend en behandelen elk dossiers individueel op zijn archeologische verwachting.

Zoals eerder besproken heeft de maatregel “uitgesteld vooronderzoek” een sterk vertekenend effect op de cijfers. Op het einde van de rit is het doel van het archeologische traject om aan een initiatiefnemer duidelijkheid te bieden of hij maatregelen moet treffen voor een gedegen omgang met het archeologisch erfgoed, en zo ja, of dat dan een opgraving dan wel een behoud in situ is. Het uitgestelde vooronderzoek als maatregel is slechts een tijdelijke tussenstap (of tussenstop) in dat traject. Het is uiteindelijk het resultaat van dat uitgestelde vooronderzoek dat van belang is.

Een eerste inzicht kunnen we halen uit de archeologienota's en nota's uit 2018 waarvan we de “definitieve maatregel” al kennen. Voor deze analyse negeren we de maatregel “uitgesteld vooronderzoek” en gaan we na wat de verhouding is tussen “geen maatregelen nodig”, “opgraving” en “behoud in situ”. Dit leert ons dat de erkende archeologen in 2018 in 15,6% van de gevallen waarin de definitieve maatregel al vastlag opteeden voor een opgraving (2017: 10,6%). In 1,2% was behoud in situ mogelijk. Maar het overgrote deel, namelijk 83,2% van de gekende situaties leidde tot de conclusie dat geen verdere maatregelen nodig zijn (2017: 88,9%). **Zoals de vorige evaluatie al voorspelde is het aandeel opgravingen als maatregel in 2018 dus toegenomen door het gestegen aantal nota's.**

Die sterke toename van het aantal afgeronde uitgestelde vooronderzoeken biedt ons bovendien de noodzakelijke extra gegevens om op basis van een representatieve groep verdere analyses te maken over de uitkomst daarvan (analyse 28). Voor deze analyse namen we alle beschikbare documenten uit 2016, 2017 en 2018. Daarbij negeerden we opnieuw de maatregel “uitgesteld vooronderzoek” en beperkten we ons weer tot de verhouding tussen “geen maatregelen nodig”, “opgraving” en “behoud in situ”. Daarvoor koppelden we elke nota uit 2017 en 2018 aan de bijhorende archeologienota die eraan voorafging. Daarnaast namen we alle archeologienota's uit diezelfde jaren die al een definitieve maatregel kregen. Op die manier bekomen we een voldoende grote groep aan volledig afgeronde trajecten van vooronderzoek waarvan de definitieve maatregel al gekend is. We sluiten dus enkel archeologienota's uit 2016, 2017 en 2018 uit met de maatregel “uitgesteld vooronderzoek”, waar nog geen nota op volgde. Om te beginnen blijkt dat we voor bijna 72% van alle opgestarte trajecten van vooronderzoek uit de voorbije jaren al de definitieve maatregel kennen, ofwel direct, ofwel na uitgesteld vooronderzoek. De andere 28% zijn uitgestelde vooronderzoeken die nog wachten op uitvoering. Voor concrete cijfers per jaar verwijzen we naar de tabel in analyse 28, maar **globaal genomen lopen de aandelen van de diverse definitieve maatregelen redelijk gelijk doorheen de voorbije jaren. Het aandeel “geen maatregelen” schommelt tussen 84,3% en 86,4%, het aandeel “opgraving” tussen 11,5% en 13,0%. “Behoud in situ” schommelt rond 1% en “verdere verwerking”, een uitzonderlijke maatregel, is stabiel op 0,7%.** De combinatie van “opgraving” en “behoud in situ”, de laatste optie die voorkomt, staat voor ongeveer 0,5% van de afgeronde vooronderzoekstrajecten.

Wat betreft het behoud in situ leeft in de archeologische sector de vrees dat het huidige kader weinig houvast biedt om dit behoud ook effectief waar te maken op langere termijn. Men treft tijdens het vooronderzoek een site aan, maar doordat de geplande werken daar geen impact op hebben of die impact actief vermeden wordt, kan de site behouden blijven. Als er echter in de toekomst werken gebeuren op die locatie die niet vergunningsplichtig zijn of vrijgesteld zijn van een archeologisch traject door hun omvang, dan leeft de vrees dat deze site toch verloren zal gaan. Alles komt er dan namelijk op aan dat degene die de werken uitvoert de site herkent en correct meldt als toevalsvondst. Men ervaart hier een gebrek aan juridisch kader en adequate beschermende maatregelen.

Het valt op dat naarmate we verder teruggaan in de tijd, het aandeel uitgestelde vooronderzoeken dat daadwerkelijk is uitgevoerd stelselmatig toeneemt. **Voor het jaar 2016 is bijna 62% van de aangekondigde uitgestelde vooronderzoeken intussen afgerond.** Voor 2017 is dat bijna 50%, en voor 2018 ongeveer 23%. De vrees die vaak gehoord wordt, namelijk dat de uitgestelde vooronderzoeken helemaal niet gerealiseerd worden, blijkt daarmee ongegrond. **De tijdsspanne tussen de aankondiging van dat uitgestelde vooronderzoek in de archeologienota en de effectieve realisatie in de vorm van een nota blijkt wel veel langer dan eerst aangenomen.** Dat toont ook analyse18. Naar de toekomst toe blijft het “openstaande” deel uitgestelde vooronderzoeken een punt dat monitoring en nader inzicht vraagt. Erkende archeologen geven aan dat zij in 2018 niet erg frequent nog opdrachten kregen voor de uitvoering van vooronderzoek dat gebaseerd is op een archeologienota uit 2016, maar dat het in die gevallen meestal ging om grootschalige en complexe projecten die van een lange vergunningsprocedure hebben doorlopen met beroepen en bezwaren. Nota’s op basis van voorafgaande archeologienota’s uit 2017 kwamen wel frequent voor.

Tot slot kijken we voor de maatregelen uit de archeologienota’s en nota’s nog naar de relatie met het oppervlak van het onderzoeksgebied en naar het statuut van de initiatiefnemer.

De confrontatie van de voorgestelde maatregelen met de oppervlakte van het onderzochte gebied toont weinig significant verband (analyse17). Anders gezegd: **de verhouding tussen de verschillende maatregelen verandert slechts beperkt naarmate de onderzochte oppervlakte toeneemt of afneemt.** Bij de archeologienota’s merken we hoogstens dat vooral kleinere projectgebieden naar een opgraving gaan. Dat is te relateren aan de ligging van de meeste van deze gebieden in een beschermde archeologische site of een vastgestelde archeologische zone. Die zijn archeologisch beter gekend waardoor voldoende informatie voorhanden is om direct een goede aanpak voor de opgraving te bepalen. De kans op het aantreffen en moeten onderzoeken van een site is er uiteraard ook groter. Bij de nota’s valt vooral op dat in de kleinere projectgebieden het behoud in situ hoger ligt. Dat heeft mogelijk te maken met de beperktere impact van de geplande werken. Het aandeel verdere verwerking komt dan weer vooral voor bij de grotere ontwikkelingen, maar het absolute aantal van deze maatregel is dermate laag dat deze tendens niet representatief is.

De analyse van het statuut van de initiatiefnemer (publiek of privaat) versus de maatregelen voorgesteld in de archeologienota’s toont dat **vooral bij ontwikkelingen van private initiatiefnemers een uitgesteld vooronderzoek als maatregel voorkomt** (analyse5). Bij de publieke bouwheren concluderen de archeologienota’s in ruim 50% van de gevallen dat er geen maatregelen nodig zijn, in ruim 25% dat een uitgesteld vooronderzoek aangewezen is en in ruim 10% dat een opgraving moet plaatsvinden. Bij de private initiatiefnemers ligt de nadruk juist op het uitgestelde vooronderzoek met ruim 60% van de archeologienota’s die daarvoor opteren. Het aandeel “geen maatregelen” ligt op ongeveer 35% en de opgravingen komen nauwelijks voor. Bij de nota’s zien we een dergelijk verschil niet: daar lopen de verhoudingen erg gelijk. **Doordat publieke bouwheren het vooronderzoek minder uitstellen, hebben zij bij het aanvragen van de vergunning meer zekerheid over de definitieve maatregelen. Eens gekozen voor het uitstellen van het vooronderzoek valt dat onderscheid weg.** Een deel van dit fenomeen vindt mogelijk zijn verklaring in het aandeel lijninfrastructuur bij de publieke initiatiefnemers, dat logischerwijs groter is dan bij private ontwikkelaars. Voor dat soort werken concludeert de archeoloog om diverse redenen vaker al op basis van het bureauonderzoek dat een werfbegeleiding nodig is. Dat is een vorm van opgraving, waardoor deze archeologienota’s vanuit

het bureauonderzoek direct doorstromen naar een definitieve maatregel (opgraving), in plaats van eerst de tussenstop via het uitgestelde vooronderzoek te maken.

7.3.4 Archeologienota's en nota's: hoe lang duurt het?

Wanneer een initiatiefnemer een archeologienota bij zijn vergunningsaanvraag moet voegen, heeft dit invloed op de timing van zijn ontwerp- en vergunningstraject. In 2016 moest hij nog wachten op de bekrachtiging van de archeologienota vooraleer hij zijn vergunningsaanvraag kon indienen. Dat veranderde op 1 juni 2017: vanaf dan volstond een ter bekrachtiging ingediende archeologienota, zolang de initiatiefnemer de bekrachtigde versie maar bezorgde aan de vergunningverlener voorafgaand aan de verlening van de vergunning. De bedoeling van deze maatregel was om meer flexibiliteit te bieden aan de initiatiefnemer in zijn planning.

Eerder kwam al het aantal pogingen aan bod dat de erkende archeoloog gemiddeld moet ondernemen om een bekrachtiging te bekommen (analyse16, zie hoofdstuk 6). Daar bleek dat de meerderheid al bij de eerste poging zonder problemen een bekrachtiging krijgt. Indien er toch een weigering plaatsvindt, raakt het grootste deel van deze archeologienota's bekrachtigd bij de tweede poging. **93% van de archeologienota's en nota's raakt zodoende bij de eerste indiening of na één weigering bekrachtigd. Dat is iets minder (-2%) dan vorig jaar.** Het valt op dat de beroepsprocedure tegen de weigering van archeologienota's amper toepassing kent (evarch31). Ook in 2018 stelde een erkende archeoloog maar in één geval beroep in tegen de weigering van de archeologienota. De minister willigde dit beroep niet in en bevestigde de eerdere weigering. De reden voor het lage aantal beroepen is deels te zoeken in de proceduretermijn. Die bedraagt tot 60 kalenderdagen, terwijl de termijn voor de behandeling van een archeologienota 21 kalenderdagen is. Erkende archeologen opteren dus eerder om een aangepaste versie in te dienen dan om beroep aan te tekenen.

De erkende archeologen geven bij het indienen van de (archeologie)nota aan hoeveel werkdagen zij besteed hebben aan de opmaak ervan, in de vorm van onderzoek en rapportering (analyse1, evarch46). Werkdagen mag men daarbij niet verwarren met kalenderdagen of mensdagen. Zo is het perfect mogelijk dat de erkende archeoloog drie werkdagen heeft gepresteerd, verspreid over twee weken. De werkdagen hoeven niet aaneen te sluiten, en komen dus niet noodzakelijk overeen met kalenderdagen. Het aantal werkdagen zegt ook niets over het aantal arbeidsuren dat gepresteerd is. Indien men alleen werkt aan een archeologienota gedurende vijf werkdagen of men werkt er met twee aan, dan is het aantal werkdagen gelijk, maar het aantal mensdagen dubbel zo groot. **Bij de bekrachtigde archeologienota's als gehele groep ligt de mediaan op vijf werkdagen. Dat is een dag minder dan in 2017.** Dat is het gevolg van het grotere aandeel archeologienota's die zich beperken tot bureauonderzoek, omdat dergelijk onderzoek minder lang duurt. In de densiteitsgrafiek (analyse1) is een duidelijke piek zichtbaar op vijf werkdagen, net als beperktere toenames op tien, 15 en 20 werkdagen. Dit laat vermoeden dat erkende archeologen de tijdsduur voor de opmaak van archeologienota's ten dele in weken tellen (vijf werkdagen = een kalenderweek). In een deel van de gevallen is dit waarschijnlijk ook te wijten aan afronding door erkende archeologen bij het registreren in het archeologieportaal. Het aantal archeologienota's dat langer dan tien werkdagen duurt is erg beperkt. **Bij de bekrachtigde nota's ligt de mediaan op zeven werkdagen, evenveel als het voorgaande werkjaar.** Ook hier zien we opnieuw pieken op vijf, tien, 15 en 20 werkdagen. Vooral het aantal nota's dat tien werkdagen in beslag neemt is aanzienlijk. Het gemiddelde bedraagt dan ook 9,2 werkdagen. Het verschil tussen mediaan en gemiddelde komt daaruit voort: de helft van de nota's neemt zeven

werkdagen of minder in beslag, maar de grote groep die tien werkdagen of meer duurt trekt het gemiddelde omhoog.

Deze patronen vertonen variaties naargelang de benutte onderzoeksmethoden (analyse 1). Archeologienota's gebaseerd op louter **bureauonderzoek** vertonen hetzelfde patroon als de globale groep archeologienota's. Dat is niet verbazend, aangezien die de grote meerderheid van de archeologienota's uitmaken (86%) en daarmee bepalend zijn voor het algemene beeld. De mediaan ligt op **vijf werkdagen** (net als in 2017). Een kleinere piek op tien werkdagen trekt het gemiddelde omhoog tot 5,7 werkdagen. Bekijken we de groep archeologienota's waar na het bureauonderzoek een **landschappelijk bodemonderzoek volgde**, dan verschuift de mediaan naar **acht werkdagen, een dag meer dan vorig jaar**. Bij de combinatie van **bureauonderzoek met proefsleuven** ligt de mediaan dan weer op **12 werkdagen**. Ook dit is weer **evenveel als in 2017**. De duur van de vooronderzoeken met proefsleuven is dus meer gespreid, al laat het lage absolute aantal (36 stuks) dit jaar geen verdere analyses toe. De ruimere spreiding van de waarden komt doordat de duur van een proefsleuvenonderzoek in relatie staat tot onder meer de onderzochte oppervlakte (hoe groter de oppervlakte, hoe langer de duur). Die factor speelt niet mee bij bureauonderzoek. Wanneer tussen het bureauonderzoek en de proefsleuven ook nog landschappelijk bodemonderzoek nodig is, brengt dit geen grote impact op de werkduur met zich mee (het gemiddelde neemt toe met een halve dag). De combinatie van deze onderzoeksmethoden komt in de praktijk niet vaak voor, zodat verregaande uitspraken niet mogelijk zijn. **Globaal kunnen we alvast stellen dat het beeld uit 2017 weinig verandert: enkel bij bureauonderzoek met daaropvolgend landschappelijk bodemonderzoek neemt de mediaan toe met 1 werkdag**. De waarden van de andere onderzoeksmethoden blijven gelijk. Vindt er na het bureauonderzoek nog een landschappelijk bodemonderzoek plaats, dan voegt dat modaal gezien 3 werkdagen toe. Voor proefsleuven na bureauonderzoek is dat 7 werkdagen, en voor proefsleuven in combinaties met landschappelijk bodemonderzoek bedraagt de toename 10 werkdagen. Dat laatste is bovendien gelijk aan de som van beide methodes apart. Het combineren lijkt weinig te veranderen aan de geïnvesteerde werkdagen.

Bij de **nota's op basis van uitgesteld proefsleuvenonderzoek** (de bulk van de nota's) ligt de nadruk op **vier tot zeven werkdagen** (mediaan 7). Ook hier valt een piek op tien werkdagen te onderscheiden. In vergelijking met archeologienota's op basis van bureauonderzoek en proefsleuven is dit aanzienlijk korter. Daar lag de mediaan op 12 werkdagen, bij de nota's met enkel proefsleuvenonderzoek is dat zeven. Ook dit is weer logisch: bij deze nota's vindt enkel nog het proefsleuvenonderzoek plaats, gezien het bureauonderzoek al in een voorgaande fase bij de archeologienota gebeurde. Hetzelfde geldt voor nota's met enkel landschappelijk bodemonderzoek. Daar is de mediaan vier werkdagen, tegenover acht werkdagen wanneer het samen met bureauonderzoek voorafgaat aan de vergunningsaanvraag. Op het concrete effect van het uitstellen komen we verder nog terug.

Sinds 2017 bestaat ook de archeologienota met beperkte samenstelling, waarvan eerder al sprake. Deze vorm van archeologienota heeft de bedoeling om sneller en goedkoper te zijn in gevallen waar het op basis van een beperkter bureauonderzoek evident is dat geen verdere maatregelen nodig zijn. Als we de duur van deze archeologienota's afzetten tegen de totale groep archeologienota's, dan zien we dat de **mediaan bij de archeologienota's met beperkte samenstelling drie werkdagen bedraagt, tegenover vijf werkdagen voor een gelijkaardige archeologienota met volledige samenstelling** (analyse3). Dat is eenzelfde onderscheid als vorig jaar.

Uit de vorige evaluatie bleek al dat het uitstellen van het vooronderzoek met ingreep in de bodem een effect heeft op de tijdsduur voor de opmaak van een archeologienota. Daarvoor maakten we een analyse van enerzijds de tijdsduur voor archeologienota's waar bureauonderzoek en proefsleuven voorafgaand aan de vergunningsaanvraag plaatsvonden, en anderzijds de tijdsduur van archeologienota's met bureauonderzoek plus de duur van de daaropvolgende nota's op basis van uitgesteld proefsleuvenonderzoek (analyse4). Hetzelfde deden we ook voor de combinatie van bureauonderzoek en landschappelijk bodemonderzoek. De gehanteerde methodes zijn in beide situaties dezelfde: het enige verschil is het al dan niet opsplitsen (uitstellen). Bij de proefsleuven telde de eerste groep 36 stuks in 2018, de tweede groep 337. Zowel wat betreft mediaan als gemiddelde is het verschil beperkt: **het uitstellen van het vooronderzoek met ingreep in de bodem betekent slechts een werkdag extra inspanning van de erkende archeoloog**. Dit verschil veranderde niet ten opzichte van 2017. Voor de landschappelijke bodemonderzoeken neemt de mediaan ook toe met een werkdag door het uitstellen. Het gemiddelde stijgt evenwel met vier werkdagen. Dit bevestigt de tendens die we al kenden vanuit de proefsleuvenonderzoeken. Tegenover deze beperkte extra tijdsinvestering bij het uitstellen van vooronderzoek staat een niet meetbaar effect van lagere zekerheid over de impact van archeologie op het bouwproces op het moment van vergunning.

Tot slot onderzochten we hoeveel tijd er verstrijkt tussen het indienen van een archeologienota met maatregel "uitgesteld vooronderzoek", en het indienen van de nota die resulteert uit dat uitgestelde vooronderzoek (analyse18). Of anders gezegd: hoeveel tijd verstrijkt er zoal tussen een archeologienota en de daaruit volgende nota? Ook hier blijkt geen eenduidige lijn te bestaan. De spreiding varieert van 22 kalenderdagen (amper drie weken) tot 844 kalenderdagen (28 maanden oftewel ruim twee jaar). De bulk ligt tussen twee maanden en anderhalf jaar, met een mediaan van 330 kalenderdagen, dus ongeveer een jaar. In vergelijking met vorig jaar neemt de spreiding verder toe, wat logisch is gezien ook in 2018 verschillende nota's bekrachtigd werden die nog volgden uit archeologienota's van het jaar 2016. Deze trend zal zich hoogstwaarschijnlijk ook volgend jaar doorzetten, zij het in beperktere mate. Een groot deel van de uitgestelde vooronderzoeken die aangekondigd waren in 2016 (archeologienota met maatregel "uitgesteld vooronderzoek") is intussen namelijk al uitgevoerd (zie ook analyse28). Als conclusie kunnen we dus stellen dat er **globaal genomen een jaar verstrijkt tussen een archeologienota en de daaruit volgende nota**. Een echt onderscheid naar maatregel is er niet. Er lijkt een zeer lichte tendens te zijn dat nota's met maatregel "opgraving" iets langer op zich laten wachten, maar dit kan ook aan andere factoren te wijten zijn. Daarvoor is het verschil niet groot genoeg. Archeologen geven aan dat niet alleen de vergunningsprocedure en aanstelling van een uitvoerder de reden vormen van dit tijdsverloop, maar dat in bepaalde gevallen ook de afronding van de grondaankoop voor vertraging zorgt. Dit is het geval indien de ontwikkelaar nog geen grondeigenaar is op het moment van vergunningsaanvraag.

7.4 EFFECTEN VAN OPGRAVINGEN OP VERGUNNINGENTRAJECT EN BOUWPROCES

In 228 van de 2.692 in 2018 bekrachtigde archeologienota's en nota's stelde de erkende archeoloog een opgraving voor als maatregel (evarch51). Dat is 8,5%. In 55% van de gevallen volgt de opgraving uit een nota, in de resterende 45% uit de archeologienota. Dat is een aanzienlijke verschuiving ten opzichte van 2017. Die is echter niet verwonderlijk: vorig jaar was er een veel lager aantal nota's. Ook hier speelt weer het vertragingseffect van het archeologisch traject,

waardoor nog niet alle fases al actief waren of nog niet op kruissnelheid kwamen. In 26 gevallen komt de opgraving bovendien voor in combinatie met een andere maatregel, bijvoorbeeld behoud in situ of verder vooronderzoek op een deel van het terrein. Dit betekent automatisch dat **8,5% van de vergunningstrajecten waarvoor erkende archeologen in 2018 definitieve maatregelen konden bepalen met een opgraving te maken krijgt**³⁸. In 2016 besloot maar 2,9% van de bekrachtigde archeologienota's tot een opgraving, terwijl dat in 2017 al 6,1% was. Het valt te verwachten dat dit aandeel **nog zal toenemen** als de uitgestelde vooronderzoeken volledig op kruissnelheid gekomen zijn. Dat kan al gebeuren in 2019.

Naast de intentie om op te graven indien de vergunde werken uitvoering krijgen (de maatregel "opgraven" in een bekrachtigde archeologienota of nota) is ook geweten hoeveel opgravingen er in 2018 effectief van start gingen. De erkende archeoloog meldt namelijk de start van het veldwerk aan Onroerend Erfgoed. In 2018 ontving het agentschap 255 meldingen van aanvang voor opgravingen (evarch44). 186 daarvan volgen uit een archeologienota of nota, 29 verlopen volgens de procedure van de opgraving met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen en 40 zijn opgravingen na toevalsvondsten door Onroerend Erfgoed. Dit impliceert dat **bij 186 bouwwerven in 2018 het veldwerk van een opgraving volgens het archeologische traject bij vergunningsplichtige ingrepen startte**. Dat is ruim **3,5 keer meer dan in 2017**. Gelet op het aantal archeologienota' en nota's met de voorgestelde maatregel opgraving zal dit aantal in de toekomst verder toenemen, zij het met een minder sterke stijging³⁹. Dit is het gevolg van het gefaseerde verloop van het archeologische traject en de inbedding in het vergunningenproces. De opgraving volgt namelijk pas nadat eventueel uitgesteld vooronderzoek is afgerond, de vergunning verleend is, vervolgens een uitvoerder is aangesteld voor de opgraving, enz. Dit zorgt voor een zekere tijd tussen het voorstellen van de maatregel en het uitvoeren ervan. De sterke stijging van het aantal gestarte opgravingen in 2018 duidt erop dat **nu ook deze fase van het archeologisch traject op snelheid begint te komen**, ruim twee jaar na de invoering ervan. Als we het nog beperkte aantal eindverslagen in beschouwing nemen (zie hoofdstuk 5.5), dan is duidelijk dat vooral de fase van verwerking en rapportering van de opgravingen nog op gang moet komen. Dit effect valt te verwachten in de loop van 2019 en 2020.

Onroerend Erfgoed ontving in 2018 al 122 archeologierapporten die resulteren uit opgravingen bij vergunningsplichtige ingrepen (evarch32). Dit laat toe om eerste uitspraken te doen over de tijdsduur van het veldwerk daarvan (evarch47) en over de onderzochte oppervlakte (evarch33, evarch34). Voor de totale tijdsduur, inclusief verwerking en rapportering, is het nog te vroeg (evarch48). Die kan pas bepaald worden na indiening van het eindverslag en daarvan ontving Onroerend Erfgoed er nog maar 28, waarvan er bovendien maar 16 gingen over opgravingen bij vergunningsplichtige ingrepen. Van die 16 handelden een groot deel over opgravingen in de vorm van een werfbegeleiding (zie eerder) zonder vondsten, wat de verslaggeving gemakkelijker en sneller maakt. Bijlage 3 gaat hier verder op in. Voor een diepgaander en correcter beeld van de

---

³⁸ Een deel van deze trajecten is al opgestart in 2016 of 2017 (archeologienota met maatregel "uitgesteld vooronderzoek" en vergunningsaanvraag in 2016 of 2017, uitvoering verder vooronderzoek en nota met maatregel "opgraving" in 2018, na vergunning). Daarnaast zijn er een aantal situaties waarbij de archeologienota in 2018 een uitgesteld vooronderzoek voorziet, waar na uitvoering daarvan in 2019 of later nog een deel opgravingen zullen volgen. Het is niet mogelijk om het aantal voorgestelde opgravingen een-op-een te koppelen aan vergunningsaanvragen ingediend in 2018.

³⁹ Niet elke archeologienota met de maatregel "opgraving" hoeft effectief uit te monden in een opgraving. Indien de initiatiefnemer nooit een vergunning aanvraagt (omdat hij in planningsfase afziet van het project), de vergunningsaanvraag op een weigering stuit, of de initiatiefnemer na vergunning het project alsnog afblaast, dan zal de voorgestelde opgraving niet gebeuren. De maatregelen in een archeologienota gaan immers uit van het verlenen én realiseren van de vergunning.

effecten van opgravingen is het nog wachten tot 2019 of 2020, wanneer deze eindverslagen wel voorhanden zijn.

Voorlopig kunnen we stellen dat de **opgravingen** waarvan het veldwerk eindigde in 2018 betrekking hadden op **116,5 hectare aan vergunningsplichtige ingrepen**. Dit oppervlak kunnen we niet afzetten tegen het totale oppervlak aan verleende omgevingsvergunningen, aangezien dit niet gekend is. Met betrekking tot tijdsduur blijkt dat de termijn van het veldwerk van de opgravingen **modaal gezien 20 kalenderdagen** bedroeg. Drie kwart van de opgravingen is wat betreft hun veldwerk afgerond binnen de 58 kalenderdagen. De langste opgraving duurde 394 dagen, ruim een jaar. Uit deze spreiding blijkt dat het **gros van de opgravingen waarvan het veldwerk al afgerond is eerder kleinschalig was en een beperkte impact had** op het bouwproces. De erkende archeologen geven aan dat de opgravingen die zij tijdens 2018 opstartten, maar waar dat veldwerk nog niet noodzakelijkerwijze afgerond is of tot een archeologierapport leidde, het normale scala aan opgravingen omvat. Zowel kleinere opgravingen als doorsnee projecten en grootschalige onderzoeken gingen van start. Daaruit blijkt dat er dus geen selectieve opstart is van bepaalde types of groottes van opgravingen. Men geeft overigens ook aan dat initiatiefnemers na de uitvoering van een uitgesteld vooronderzoek, dat soms lang op zich laat wachten, zo snel mogelijk willen starten met de eventuele opgraving. Daarmee ligt de termijn die verstrijkt tussen de nota en de start van de opgraving veel korter dan die tussen de archeologienota en de daaropvolgende nota. Dat is niet onlogisch, gezien de verschillende fase in het vergunnings- en bouwproces waar deze activiteiten voorkomen.

7.5 ARCHEOLOGIETRAJECT EN RUIMTELIJK PROCES: DE FLOW

De grootste impact van het archeologietraject op het bouwproces ligt bij de opgravingen. Die nemen immers het meeste tijd in beslag, kosten meer geld en zorgen voor een tijdsverloop tussen de afgifte van de vergunning en de start van de realisatie. Vooraleer het zo ver komt, vindt er een heel traject plaats. Hieronder vatten we dit archeologisch traject samen in het perspectief van de ruimtelijke ontwikkeling.

Van **alle bouwvergunningen** in Vlaanderen in 2018 (46.092 stuks) kregen er 2.080 of **4,5% te maken met een archeologisch traject**. Van deze trajecten eindigden er 32,5% (676 stuks) direct na het bureauonderzoek in de conclusie dat geen verdere maatregelen nodig waren. Na andere vormen van vooronderzoek, uitgevoerd voor de vergunningsaanvraag, stijgt dat tot 808 projecten. **38,8% van de vergunningen die in 2018 een archeologisch traject doorliepen, weet op het moment van vergunningsaanvraag al dat er geen verdere maatregelen met betrekking tot archeologie nodig zijn. 55,9% van de vergunningstrajecten kiest voor een uitgesteld vooronderzoek** (1.162 stuks). In vergelijking met 2017 is er een duidelijke verschuiving van “geen maatregelen” naar “uitgesteld vooronderzoek”. Het aandeel van die eerste groep bedroeg vorig werkjaar namelijk nog 51,4%, terwijl de tweede groep maar 43,6% betekende. Dat is een verschuiving van ruim 12%. Er zijn geen duidelijke redenen voorhanden voor dit fenomeen, dat wel een **reële impact heeft op het bouwproces**. Door het uitstellen van het vooronderzoek heeft de initiatiefnemer immers minder zekerheid over de maatregelen die hij moet treffen op het oment dat hij zijn omgevingsvergunning verkrijgt.

Van 103 archeologienota's (5% van de 2.080 trajecten, ofwel 0,22% van alle bouwvergunningen) is al geweten dat een opgraving moet plaatsvinden. In 2017 was het aandeel archeologienota's die direct naar opgraving doorstroomden hetzelfde (5,1%). Door het hogere aantal

bouwvergunningen neemt de verhouding van archeologienota's met opgraving als maatregel ten opzichte van het aantal bouwvergunningen evenwel af. Daarnaast zal nog een bijkomend aantal opgravingen volgen uit de uitgestelde vooronderzoeken.

Op basis van de detailanalyse van alle tot nu toe bekrachtigde nota's kunnen we hiervoor al een tendens schetsen. We maakten namelijk op basis van de afgeronde vooronderzoekstrajecten uit de periode 2016 tot en met 2018 een prognose over het te verwachten aandeel opgravingen (analyse28). Daarvoor namen we enerzijds de vooronderzoekstrajecten waarvan nu al geweten is wat de definitieve maatregel is⁴⁰, en anderzijds de verhouding van de verschillende maatregelen uit alle nota's van die periode. Die laatste pasten we toe op alle trajecten waarvan het uitgestelde vooronderzoek nog moet plaatsvinden, om te simuleren waar die in zouden uitmonden. **Deze voorspelling geeft aan dat in ongeveer 15% van de vergunningsaanvragen die met archeologie te maken krijgt een opgraving noodzakelijk zou zijn. Ongeveer 1,5% zou een behoud in situ kunnen realiseren en in ongeveer 1% volstaat een verdere verwerking van de ingezamelde data uit het vooronderzoek. In alle andere gevallen, ongeveer 83%, zouden geen verdere maatregelen nodig zijn voor een adequate omgang met het archeologisch erfgoed.**

Wat betreft opgravingen weten we dat 536 archeologienota's en nota's tot op heden deze maatregel bevatten (2016 tot en met 2018). Daarvan zijn er voor 239 opgravingen al meldingen van aanvang gedaan. Dat betekent dat **voor 44,6% van alle voorgeschreven opgravingen uit de voorbije jaren het veldwerk al minstens van start gegaan is**. Op basis van de 147 archeologierapporten die ontvangen werden in het kader van vergunningsplichtige ingrepen (opnieuw 2016-2018) weten we dat **van 27,4% van de dossiers met maatregel opgraving het veldwerk daarvan ook al beëindigd is**. Op de finale resultaten van die opgravingen is het dan nog tot twee jaar wachten, gelet op de tijd die de erkende archeoloog heeft voor het indienen van het eindverslag. Het valt te verwachten dat de instroom hiervan sterk zal toenemen vanaf 2019.

Uit voorgaande resultaten blijkt bovendien dat in slechts een **zeer beperkt aantal trajecten** een mogelijkheid tot **behoud in situ** bestaat. Deze aanhoudende tendens, die ook in 2018 bevestiging kreeg, geeft aan dat behoud in situ niet evident is in de vergunningsfase, bij gebrek aan alternatieven. In de fase van de ruimtelijke planning, wanneer alternatieven voor bestemmingen en inrichting worden afgewogen zijn er meer mogelijkheden voor deze vorm van archeologische erfgoedzorg. Dit staat in **contrast met de intenties van het Verdrag van Valletta** en daarmee het Onroerenderfgoeddecreet, die behoud in situ als voorkeursoptie beschouwen.

8 FINANCIËLE EFFECTEN

8.1 INLEIDING

Dit hoofdstuk gaat dieper in op de financiële effecten van het archeologische proces. Deze effecten hebben betrekking op initiatiefnemers, maar evenzeer op de overheid. De centrale vraag is: wat kost archeologie? Niet alleen de totale kostprijs komt aan bod, maar ook de aspecten zoals het effect van het uitstellen van vooronderzoek, de relatie tussen gehanteerde onderzoeksmethodes

---

⁴⁰ Pro memorie: met definitieve maatregel bedoelen we "geen maatregelen", "opgraving", "behoud in situ" of een combinatie van deze twee laatste.

en kostprijs, het effect van de beperkte samenstelling op de factuur voor een archeologienota, de kostprijs van onderzoek na toevalsvondsten, enz. De focus ligt vooral op het archeologisch vooronderzoek, aangezien er voorlopig nog onvoldoende opgravingen volledig zijn uitgevoerd om al over voldoende robuuste gegevens te beschikken met betrekking tot de kostprijs daarvan.

8.2 FINANCIËLE EFFECTEN VAN TOEVALSVONDSTEN

Het onderzoek na een toevalsvondst gebeurt door Onroerend Erfgoed. Naast inzet van eigen personeel en middelen besteedt het agentschap via raamcontracten ook een aantal taken uit aan de archeologische markt. Vooral bij meer grootschalige opgravingen huurt Onroerend Erfgoed langs die weg archeologen en logistieke ondersteuning in om de eigen archeologen bij te staan. **In 2018 bedroeg de totale kostprijs voor het onderzoek na toevalsvondsten 691.188 euro** (evarch55). Dat betekent een **toename met 463.034 euro** ten opzichte van het voorgaande jaar. Dat is maar liefst een verdrievoudiging. Die sterke stijging komt hoofdzakelijk op het conto van de personeelskosten van het agentschap (+319.808 euro), en deels op de kost voor uitbesteding (+98.210 euro). Die laatste dient voor ondersteuning door archeologische bureaus (menskracht, logistiek) bij de uitvoering van de onderzoeken en voor uitbesteding van specifieke deelonderzoeken waarvoor het agentschap onvoldoende expertise in eigen huis heeft. De sterk gestegen kost van het onderzoek na toevalsvondsten is het gevolg van het grotere aantal van dergelijke onderzoeken in vergelijking met de voorgaande jaren (zie ook hoofdstuk 5.7) en de grotere omvang van enkele van deze onderzoeken.

Als een bouwwerf langer dan 30 dagen stilligt door de opgraving na een toevalsvondst, kunnen de betrokkenen aanspraak maken op een schadevergoeding. Het gaat hier in de eerste plaats om de aannemer en de bouwheer. Hoewel twee onderzoeken in 2018 deze termijn overschreden, vroeg niemand een schadevergoeding aan. De kostprijs ervoor bedraagt dan ook nul euro, net als in 2016 en 2017 (evarch56).

8.3 PREMIE VOOR BUITENSPORIGE OPGRAVINGSKOSTEN

Bepaalde initiatiefnemers kunnen aanspraak maken op een premie voor buitensporige opgravingskosten. Dat is het geval voor particulieren, kleinschalige ondernemingen en kleinschalige verenigingen. Sommige werken zijn uitgesloten: verkavelingen, projecten bestemd voor verkoop, projecten van professionele ontwikkelaars, enz. De premie kent een forfaitaire berekening en een vast basisbedrag is steeds voor rekening van de initiatiefnemer bij wijze van franchise. Het vroegst mogelijke moment om de premie aan te vragen is bij het indienen van het archeologierapport, maximaal twee maanden na het einde van het veldwerk. In 2018 ontving het agentschap Onroerend Erfgoed de eerste aanvragen voor deze premie. In totaal vroegen en kregen **vijf initiatiefnemers** een premie voor de kosten van de verplichte opgraving die zij lieten uitvoeren (evarch53). Alles samen bedroeg het uitgekeerde bedrag **34.664 euro** (evarch54). Hoewel deze premie al bestaat sinds 2016 was het wachten tot 2018 op de eerste aanvragen. Dit volgt uit het gefaseerde verloop van het archeologische traject: pas na uitvoering van het vooronderzoek, verlening van de vergunning en uitvoering van het veldwerk kan men de premie aanvragen. Dit kent uiteraard een zekere doorlooptijd wat geleid heeft tot een vertragingseffect op de activatie van de premie voor buitensporige opgravingskosten. Het valt te verwachten dat het aantal premies en de uitgekeerde bedragen de **volgende jaren zullen toenemen**, parallel aan de toename van de archeologische opgravingen die van start gaan (zie ook hoofdstuk 7.4).

8.4 SOLIDARITEITSFONDSEN

Naast de premie voor buitensporige opgravingskosten voorziet de onroerenderfgoedregelgeving ook in de mogelijkheid om archeologische solidariteitsfondsen op te richten, te erkennen en te subsidiëren. Een dergelijk fonds vraagt een bijdrage van zijn leden, bijvoorbeeld in verhouding tot het aantal gerealiseerde projecten, ook voor projecten waar geen archeologische opgraving noodzakelijk bleek. Met die middelen keert het fonds een vergoeding uit aan leden die te maken krijgen met een opgraving. De concrete modaliteiten voor lidmaatschap, inning en uitkering zijn onderwerp van een overeenkomst tussen het fonds en de minister. Die kan een subsidiëring geven voor de werking van het erkende fonds. Ook in 2018 **zag geen enkel archeologisch solidariteitsfonds het levenslicht** (evarch57), waardoor de teller op nul blijft staan. Er was dan ook **geen sprake van subsidies** (evarch58).

8.5 PROJECTSUBSIDIES SYNTHESE-ONDERZOEK

In 2018 kende de minister bevoegd voor onroerend erfgoed aan **negen projecten** een subsidie voor syntheseonderzoek toe⁴¹. De toegekende subsidies bedroegen in totaliteit **875.000 euro**. Deze subsidies zijn een stimulans voor de kenniswinst die kan voortvloeien uit het verplichte archeologische onderzoek in Vlaanderen. De initiatiefnemers van ontwikkelingsprojecten zijn verantwoordelijk voor de kosten van het archeologisch onderzoek dat noodzakelijk is bij hun projecten. Maar dat onderzoek is beperkt tot de onderzochte site en de interpretatie daarvan. Diepgaander onderzoek, bijvoorbeeld syntheses over sites heen of een diepgaandere uitwerking van deelaspecten van een site die exemplarisch zijn, kunnen niet verhaald worden op de initiatiefnemer. Juist om dit kennispotentieel vanuit de verplichte onderzoeken toch te kunnen exploiteren en te laten terugvloeien naar de maatschappij is de projectsubsidie voor archeologisch syntheseonderzoek in het leven geroepen. In die zin is de kost ervan rechtstreeks verbonden aan het archeologische traject. Jaarlijks is hiervoor een bedrag van maximaal 1 miljoen euro vooropgesteld.

8.6 ARCHEOLOGIENOTA'S EN NOTA'S

Met betrekking tot de kost voor het archeologisch vooronderzoek, in de praktijk de archeologienota's en nota's, gaan de analyses zowel over het totaalbeeld als de relatie tussen kostprijs en diverse factoren. De analyses in dit luik zijn gebaseerd op de kostengegevens zoals de erkende archeologen die ingeven in het archeologieportaal bij indiening van de archeologienota of nota. De bedragen zijn in principe exclusief btw en betreffen enkel de kosten die direct verbonden zijn aan het archeologisch onderzoek. Indien de erkende archeologen inaccurate gegevens invoeren, kan dit een vertekening van de resultaten geven. Om dit effect te beperken houden de analyses geen rekening met sterk afwijkende waarden (bv. archeologienota's waarvoor een kostprijs van 1 euro is ingegeven). Ook is geverifieerd of de kosten voor de nota's die erkende archeologen invoeren na uitgesteld vooronderzoek effectief enkel betrekking hebben

---

⁴¹ Een overzicht en inhoudelijke beschrijving van deze projecten is te vinden op: <https://www.onroerenderfgoed.be/projecten-2018>

op het uitgestelde vooronderzoek en niet opnieuw de kost van de voorafgaande archeologienota in rekening brengen. Dat laatste bleek over het algemeen niet het geval te zijn.

De totale kostprijs voor de opmaak van de 2.080 bekrachtigde **archeologienota's** bedroeg **6.302.866 euro** (evarch52). Voor de 612 bekrachtigde **nota's** na uitgesteld vooronderzoek was dat **4.550.390 euro**. **Samen is dat 10.853.256 euro**.

Wat betreft archeologienota's ligt de totale kost 3,8 miljoen euro lager dan het voorgaande jaar. Dat is een daling van maar liefst 37,5%. Dat ligt echter in lijn met de **daling van het aantal bekrachtigde archeologienota's**, die 33,4% bedraagt. Passen we de kostprijs van de 2.080 archeologienota's uit 2018 toe op de 3.124 exemplaren uit 2017, dan zien we dat er nog een andere factor moet meespelen om deze daling volledig te verklaren. Dat is het grotere aandeel van archeologienota's die enkel uit bureauonderzoek bestaan (zie ook hoofdstuk 7). Die zijn per stuk goedkoper dan archeologienota's waar ook andere onderzoeksmethodes voor benut zijn (zie verder). Anderzijds stelden we eerder al vast dat de **toename van archeologienota's met enkel bureauonderzoek** aanleiding heeft gegeven voor een stijging van de maatregel "uitgesteld vooronderzoek". Daarmee wordt eigenlijk een deel van de kost doorgeschoven vanuit de archeologienota's naar de nota's. Deze kost loopt bovendien extra op doordat het uitstellen een kostenverhogende factor is, zoals we nog zullen zien. Het deel van de daling van de totale kost voor archeologienota's dat verklaard wordt door het hoger aandeel bureauonderzoeken (ongeveer 600.000 euro), is dan eigenlijk een verschuiving en geen echte daling.

Bij de nota's is de kost dan weer 3 miljoen euro hoger dan het vorige werkjaar. Dat is een verdrievoudiging. Ook hier speelt het **toegenomen aantal nota's** een hoofdrol: daar waren er in 2018 2,7 maal zo veel van. De gestegen kostprijs komt ook bij de nota's niet alleen door het gestegen aantal. Ook hier is er nog een andere factor die een deel van de stijging veroorzaakt, wat logischerwijs de **modale kostprijs per nota** moet zijn. Daar komen we in de verdere analyses op terug.

Samengeteld bedraagt de **daling** van de totale kostprijs voor archeologienota's en nota's ten opzichte van het voorgaande werkjaar **758.591 euro**.

Het merendeel van de **archeologienota's** situeert zich wat betreft kostprijs tussen 2.000 en 3.000 euro (analyse8). De gemiddelde kostprijs is 3.126 euro per stuk, de mediaan ligt op **2.600 euro**. Een beperkt aantal duurdere archeologienota's trekt het gemiddelde dus wat omhoog. Vorig jaar was de mediaan 3.000 euro en het gemiddelde 3.230. Het valt dan ook op dat beide waarden in 2018 wat verder uit mekaar liggen, met een lagere mediaan en een vergelijkbaar gemiddelde. Dat betekent dat de spreiding wat groter geworden is, en dat het zwaartepunt meer bij de minder dure archeologienota's kwam te liggen. Dat is het gevolg van het grotere aandeel archeologienota's dat zich beperkt tot bureauonderzoek, een methode die goedkoper is dan pakweg proefsleuvenonderzoek. Zoals eerder vermeld heeft deze tendens een keerzijde: door het uitstellen komt de hogere kost per stuk van proefsleuvenonderzoeken en landschappelijk bodemonderzoek terecht bij de nota's. Het gaat dus eerder om een verschuiving.

Bij de **nota's** is de variatie groter. Gemiddeld kostten ze 7.574 euro, met een mediaanwaarde van **5.210 euro**. De mediaan is daarmee vergelijkbaar met vorig jaar (5.000 euro), het gemiddelde ligt merkelijk hoger (6.680). Dit betekent dat de doorsnee nota lichtjes duurdere geworden is, maar dat er vooral een groter aandeel is met een merkelijk hogere kostprijs. In de grafiek bij analyse8 zien we dan ook dat de kostprijs van de nota's een meer golvend patroon vertoont aan de hogere kant van de prijsvork en dat de curve verder uitloopt. Dit is het gevolg van grootschaligere

vooronderzoeken en uitgestelde vooronderzoeken die meer onderzoeksmethodes combineren. Dat houdt tevens verband met de vermelde tendens om nog meer vooronderzoek uit te stellen en de verschuiving van de kostprijs daarvan van de archeologienota's naar de nota's.

Het prijsverschil tussen archeologienota's en nota's volgt uit een verschil in de gehanteerde onderzoeksmethodes, die verder nog in detail aan bod komen. Archeologienota's zijn voor een groot deel enkel op bureauonderzoek gebaseerd, waardoor de kostprijs van dit type onderzoek dominant is. Bij nota's kennen andere onderzoeksmethodes, zoals proefsleuven en landschappelijk bodemonderzoek, een veel groter aandeel. Die zijn duurder en kennen meer onderlinge variatie afhankelijk van bepaalde factoren waardoor de prijs dus meer gespreid is. Hier komen we verder nog op terug. **Globaal kunnen we dus stellen dat de kostprijs van archeologienota's per stuk licht gedaald is, terwijl die van de nota's dan weer iets toenam.**

Er blijkt geen uitgesproken lineair verband te bestaan tussen de prijs van een archeologienota en het aantal werkdagen dat de erkende archeoloog besteedt aan de opmaak ervan (analyse9). Er bestaat een vaak grote variatie in kostprijs voor hetzelfde aantal werkdagen. Dit stelden we ook voorgaande jaren vast. Bij de nota's is er wel een iets sterkere tendens dat de kostprijs stijgt naarmate het aantal werkdagen toeneemt. Ook hier vormen de gehanteerde onderzoeksmethoden de verklaring voor dit verschil. Bij de archeologienota's is het bureauonderzoek erg dominant, en de relatie tussen kostprijs en tijd is daar quasi onbestaande. Dit in tegenstelling tot onderzoeksmethodes als proefsleuven waarbij deze relatie er wel is. En deze methode is dan weer dominant bij de nota's.

Zoals al verschillende malen aangehaald bestaat er een **duidelijke relatie tussen de kostprijs van een archeologienota en nota en de onderzoeksmethodes** die nodig waren voor de opmaak ervan (analyse11). Wanneer enkel **bureauonderzoek** volstond om tot een archeologienota te komen, dan bedraagt de mediaan **2.500 euro**, net als vorige jaren. De spreiding in de kostprijzen is er erg beperkt. De mediaan gaat hier wel voorbij aan de groep archeologienota's met beperkte samenstelling, die een andere prijs kennen (zie verder).

Komt er bovenop het bureauonderzoek ook nog **landschappelijk bodemonderzoek**, dan verschuift de prijsvork licht en spreidt ze zich wat meer uit. Ook dit volgt de tendensen van de vorige jaren. De mediaan bedraagt er **3.560 euro, ongeveer 500 euro meer dan in 2017**. Het landschappelijk bodemonderzoek zorgt daarmee voor een toename van ongeveer 1.000 euro in de kostprijs ten opzichte van enkel bureauonderzoek. Bij de nota's ligt de mediaanprijs voor een nota die enkel landschappelijk bodemonderzoek bevat op ongeveer 2.250 euro.

Volgt er na het bureauonderzoek een **proefsleuvenonderzoek**, dan verschuift de prijsvork nog verder. Door het kleinere absolute aantal bij de archeologienota's zijn verregaande conclusies niet mogelijk. De mediaan bedraagt er **6.000 euro**, het gemiddelde 7.900 euro. Qua mediaan is dit **750 euro minder** dan in 2017, maar opnieuw laten de lage aantallen weinig verdere uitspraken toe. Betrekken we er de nota's bij, waar proefsleuven wel in groter aantal voorkomen, dan zien we dat de mediaanprijs daar op 5.000 euro ligt. Dit is logischerwijs lager dan bij archeologienota's met proefsleuven, aangezien daar ook het bureauonderzoek mee in de kostprijs vervat zit.

De andere combinaties van onderzoeksmethodes komen onvoldoende frequent voor om er solide uitspraken over te doen. We zien wel dat het toevoegen van landschappelijk bodemonderzoek aan de combinatie bureauonderzoek-proefsleuven de kostprijs, niet onverwacht, verder doet toenemen. Het valt ook op dat de verschuivingen in kostprijs naargelang de onderzoeksmethode

overeenkomen met de verschuivingen in tijdsduur per onderzoeksmethode die eerder al bleken (zie hoofdstuk 7).

Een ander duidelijk effect is het gegeven of een archeologienota al dan niet een beperkte samenstelling kent. Kijken we naar de kostprijs van archeologienota's waar enkel bureauonderzoek voor nodig was, dan blijkt een duidelijk verschil tussen de archeologienota's met beperkte samenstelling en die met een volledige samenstelling (analyse10). De volledige samenstelling kent een mediaanprijs van 2.500 euro, terwijl die met beperkte samenstelling modaal 1.800 euro kosten. **De beperkte samenstelling betekent dus globaal gezien een minprijs van ongeveer 700 euro.** Ook hier bestaat er weer een parallel met de tijdsduur (zie hoofdstuk 7). Een archeologienota met beperkte samenstelling is dus nog steeds, in de gevallen waar ze mogelijk is, goedkoper dan een archeologienota met volledige samenstelling. Het verschil tussen beide is echter kleiner geworden: in 2017 bedroeg dat nog bijna 1.000 euro. Dit komt vooral door de globaal gedaalde prijs van archeologienota's met bureauonderzoek in volledige samenstelling (-200 euro) en in veel mindere mate door een gestegen prijs van archeologienota's met beperkte samenstelling. Die bedroeg vorig jaar immers 1.750 euro, wat slechts 50 euro minder is dan in 2018.

Ook het statuut van de initiatiefnemer heeft weinig effect. Bij de nota's zien we dat private en publieke bouwheren quasi evenveel betalen (analyse13). Bij de archeologienota's valt evenwel op dat de private bouwheren zich meer concentreren rond de piek op ongeveer 2.500 euro. Die is bij publieke bouwheren veel minder uitgesproken, en bovendien is het aandeel van archeologienota's boven de 3.500 euro bij hen groter. De verklaring ligt hem in het verschil in uitstellen tussen private en publieke bouwheren dat eerder al aan bod kwam (zie hoofdstuk 7.3.3): publieke bouwheren voeren het vooronderzoek vaker volledig uit voorafgaand aan de vergunningsaanvraag. Daardoor zijn hun archeologienota's wat duurder, maar ligt hun aandeel nota's, en de bijhorende kost, aanzienlijk lager. De private initiatiefnemers stellen vaker het vooronderzoek uit, waardoor hun archeologienota's beperkt blijven tot een bureauonderzoek, en dat situeert zich exact op die piek rond de 2.500 euro.

Tot slot blijkt er evenmin een verband te bestaan tussen de omvang van het projectgebied zoals de erkende archeoloog dat aangeeft in het archeologieportaal en de kostprijs van het vooronderzoek, als we de totale groep daarvan bekijken (analyse14). **De oppervlakte van het onderzochte gebied varieert soms sterk voor eenzelfde prijs.** Op het niveau van de individuele onderzoeksmethodes kan dit wel een rol spelen, zoals verder zal blijken.

Tot slot onderzochten we het effect van het uitstellen van vooronderzoek met ingreep in de bodem op de kostprijs. Daarvoor vertrokken we, net zoals de gelijkaardige analyse over tijdsduur in hoofdstuk 7, van een groep vooronderzoeken die bestonden uit de combinatie bureauonderzoek en proefsleuvenonderzoek (analyse15). Door het lage aantal voorafgaande proefsleuvenonderzoeken, een situatie die vorig jaar minder uitgesproken was, zijn tendensen minder zichtbaar. Daarom grijpen we terug naar de eerdere analyses over kostprijs per onderzoeksmethode. Daar zagen we dat de kostprijs voor een archeologienota met bureauonderzoek en proefsleuvenonderzoek 6.000 euro bedroeg. De prijs voor een archeologienota die enkel bureauonderzoek bevat, kwam modaal gezien op 2.500 euro. Daar tellen we de prijs bij op van een nota met enkel proefsleuvenonderzoek (na uitstellen dus), die 5.000 euro bedroeg. Samen is dat 7.500 euro, wat een stijging met 1.500 euro inhoudt ten opzichte van een niet-uitgesteld vooronderzoek. Dezelfde oefening met landschappelijk bodemonderzoek komt op een vergelijkbaar bedrag van 1.200 euro extra (archeologienota met bureauonderzoek

en landschappelijk bodemonderzoek: 3.560 euro, som archeologienota bureauonderzoek (2.500) plus nota landschappelijk bodemonderzoek (2.250): 4.750 euro). **Het uitstellen van het vooronderzoek met ingreep in de bodem heeft dus een zeker kostenopdrijvend effect van +25% tot +33%, afhankelijk van de onderzoeksmethode die men uitstelt. Dit effect is groter dan in 2017, toen het nog maar 15% extra bedroeg.** Mogelijk speelt het hogere aandeel uitgestelde vooronderzoeken hier een rol, samen met het gegeven dat bij het uitstellen nog vaker alle methodes behalve bureauonderzoek doorgeschoven worden.

Uit een ander, nog te publiceren, onderzoek⁴² kunnen we voorgaande vaststellingen over het jaar 2018 nader duiden. Dat onderzoek vertrok van afgeronde trajecten van vooronderzoek uit 2017 en 2018 (definitieve maatregelen) en analyseerde wat de kostenbepalende factoren waren bij vooronderzoek, met de nadruk op vooronderzoek met ingreep in de bodem. Een eerste vaststelling daarbij was dat **hoe meer onderzoeksmethodes gecombineerd worden, hoe hoger de totaalkost van het vooronderzoek.** Logischerwijs voegt elke onderzoeksmethode een extra kost toe aan de totaalfactuur. Ook de spreiding van de prijzen wordt steeds breder naarmate er meer methodes gebruikt zijn. De bedragen per onderzoeksmethode lagen erg vergelijkbaar met die uit 2018 die we net beschreven. Daarnaast berekende het onderzoek de kostprijs van elke individuele methode. Dit gebeurde door de prijzen van elke aparte methode te isoleren uit de combinaties waarin ze voorkwamen. De modale bedragen kwamen op 2.500 euro voor bureauonderzoek, 1.500 euro voor landschappelijk bodemonderzoek, 4.200 euro voor proefsleuven- en proefputtenonderzoek en 3.050 euro voor archeologisch booronderzoek. Ook het effect van uitstellen werd hier bepaald op ongeveer 1.100 euro, met een hoger effect bij proefsleuvenonderzoek (1.500 euro). **Wat betreft de relatie tussen kostprijs en oppervlak kon het onderzoek uitwijzen dat die onbestaande is bij methodes zonder ingreep in de bodem, maar wel aanwezig is bij de methodes van vooronderzoek met ingreep in de bodem.** De verhouding met de tijdsduur in werkdagen kende een normale verdeling, waarbij de totale kost evenredig stijgt naarmate het aantal werkdagen toeneemt. De significante factoren die de kostprijs bepalen waren voor alle methodes de uitvoerder, het uitstellen van een deel van het vooronderzoek, de gehanteerde onderzoeksmethodes en de voorgestelde maatregelen. Binnen de individuele onderzoeksmethodes kon dit nog verder verfijnd worden. Bij proefsleuven- en proefputtenonderzoek blijken de bepalende factoren, naast de vermelde uitvoerder en het uitstellen, vooral de oppervlakte van het onderzochte gebied (in vaste relatie met het oppervlak aan sleuven), de duur van het onderzoek (zowel in werkdagen als in mensdagen) en het feit of er een opgraving dan wel geen maatregelen nodig zijn. Bij archeologisch booronderzoek zijn dat het aantal boringen (dat in sterke relatie staat met het oppervlak), de duur (die ook weer quasi een-op-een staat met oppervlak en dus aantal boringen) en het feit of er na het booronderzoek nog proefsleuven volgden of niet.

Uit het voorgaande is duidelijk dat vooral de gehanteerde onderzoeksmethodes en de keuze om een deel van het vooronderzoek uit te stellen bepalend zijn voor de kostprijs van een vooronderzoek. De spreiding binnen bepaalde onderzoeksmethodes, en dan vooral die met ingreep in de bodem, blijkt te verklaren door enkele specifieke factoren die

---

⁴² De wijzigingen aan het Onroerenderfgoeddecreet en -besluit eind 2018 voerden o.a. een nieuwe premie in voor archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem. Die zal forfaitair berekend worden. Als basis voor deze berekeningsformule voerde het agentschap Onroerend Erfgoed een statistisch onderzoek naar de kostprijsbepalende factoren van vooronderzoek met ingreep in de bodem. Dit onderzoeksrapport verschijnt in de loop van 2019 (K. De Groote en R. Ribbens (2019) *Forfaitaire kostprijsbepaling van het archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem*). Deze premie treedt pas in werking in de loop van 2019 en maakt daarom geen deel uit van dit evaluatierapport.

hoofdzakelijk samenhangen met onderzoek oppervlak, inzet van menskracht en tijdsduur, en de maatregel die uit het onderzoek voortkomt.

8.7 TOTALE FINANCIËLE EFFECTEN

Zoals vermeld bedroeg de kost voor **archeologisch vooronderzoek** en de opmaak van bekrachtigde archeologienota's en nota's in 2018 in totaal **10.853.256 euro** (evarch52). Van die 10,85 miljoen euro kwam ongeveer 6,3 miljoen euro op het conto van archeologienota's en ging 4,55 miljoen euro naar nota's. Deze kosten komen in navolging van het Verdrag van Valletta ten laste van de initiatiefnemers van de betrokken projecten. Bij gebrek aan cijfers is het niet mogelijk deze kost af te zetten tegen de totale realisatiekost van ontwikkelingsprojecten in Vlaanderen. Op dit moment is het **nog niet mogelijk ook de kostprijs van de opgravingen mee te geven**, gezien de rapportering over de volledige kostprijs pas kan bij het indienen van het eindverslag. De kost van een opgraving omvat immers ook de verwerking na het veldwerk en de rapportering, dus inclusief het eindverslag. Daar heeft Onroerend Erfgoed er nog maar 28 van ontvangen in 2018, waarvan er bovendien maar 16 het resultaat waren van opgravingen bij vergunningsplichtige ingrepen. Naast de kost voor het vooronderzoek besteedde het agentschap Onroerend Erfgoed **691.188 euro** aan het onderzoek na toevalsvondsten. **Dat brengt de totale gekende kost voor archeologie in 2018 op 11.544.444 euro (11,54 miljoen)**. Dat is ongeveer **300.000 euro minder** dan het voorgaande werkjaar en dus erg vergelijkbaar. Hoewel de totale kost gelijkaardig is, zien we een aantal verschuivingen: **de kost van de archeologienota's nam aanzienlijk af, maar in ruil stegen de kosten voor de nota's en voor de toevalsvondsten evenredig**. Bij deze totaalkost kan ook nog de 875.000 euro voor de toegekende projectsubsidies voor archeologisch syntheseonderzoek gerekend worden en de 34.664 euro van de premie voor buitensporige opgravingskosten, wat het totaal op 12.454.108 euro brengt. Daarnaast investeren ook erkende onroerenderfgoedgemeenten en gemeenten die deel uitmaken van een IOED financieel in de Vlaamse archeologische erfgoedzorg. Op dit moment is er echter geen structureel zicht op de omvang van deze bedragen en de doelen waarvoor die aangewend worden. Zoals vermeld ontbreekt in de totaalkost voorlopig ook nog de kost van de opgravingen.

9 EFFECTEN OP KENNISWINST

9.1 INLEIDING

Dit hoofdstuk beschrijft de effecten op kenniswinst. Het biedt een aantal kaderende gegevens en inzichten en verwerkt bondig de conclusies van bijlage 3. Die gaat dieper in op de resultaten van de archeologische onderzoeken uitgevoerd binnen het kader van het Onroerenderfgoeddecreet en maakt ook de vergelijking met de cijfers voor 2017. We verwijzen voor een volledig overzicht van de resultaten van het archeologisch onderzoek en de kenniswinst dan ook in de eerste plaats naar deze bijlage.

De resultaten van het uitgevoerde onderzoek zijn gebaseerd op de documenten die erkende archeologen oplaadden in het archeologieportaal tussen 1 januari en 31 december 2018⁴³. Dit digitaal platform staat ter beschikking van erkende archeologen voor het indienen van meldingen van vooronderzoek met ingreep in de bodem, meldingen van aanvang van vooronderzoek met ingreep in de bodem en van opgravingen, archeologienota's en nota's, archeologierapporten en eindverslagen. Ook het aanvragen van toelatingen voor onderzoeken met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen verloopt via dit portaal. Erkende metaaldetectoristen melden er hun metaaldetectievondsten.

De uitgevoerde onderzoeken leveren input voor een aantal beheersinstrumenten die deel uitmaken van de onroerenderfgoedregulering, zoals de inventaris van archeologische zones en de GGA-kaart.

Zoals aangegeven in de vorige hoofdstukken blijkt ook in dit hoofdstuk dat het nu nog te vroeg is om verregaande conclusies te trekken. We kunnen de effecten op kenniswinst pas ten volle evalueren na het volledig doorlopen van het ganse archeologietraject, dus inclusief de indiening van het eindverslag. Dat gebeurt ten laatste twee jaar na het beëindigen van de eventuele opgraving. Voor de opgravingen voltooid in 2016 en 2017 betekent dit dat we pas ten vroegste vanaf 2019 beschikken over alle opgravingsresultaten. Voor de opgravingen afgerond in 2018 is dat ten vroegste in 2020. We verwachten dat de evaluatie over het werkjaar 2020 dan ook de eerste zal zijn die ten volle zicht kan bieden op de kenniswinst die het vernieuwde archeologische traject oplevert.

9.2 AANVULLING CENTRALE ARCHEOLOGISCHE INVENTARIS

Het agentschap onderzoekt de documenten die de erkende archeologen indienen ook in functie van aanvulling van de centraal archeologische inventaris (CAI), de inventaris van archeologische zones (AZ) en de kaart met gebieden waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt (GGA).

De wetenschappelijke inventaris van gekende archeologische vindplaatsen (de Centrale Archeologische Inventaris, kortweg CAI) bundelt beschikbare informatie over archeologische vondstlocaties. De databank vormt mee de basis voor het beheer van het archeologisch erfgoed in Vlaanderen. Erkende archeologen raadplegen deze databank bij hun bureauonderzoek in functie van de beschrijving van de archeologische verwachting van het gebied. Hoe

---

⁴³ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie>.

gedetailleerder deze inventaris en hoe accurater de interpretatie van de aanwezige informatie, hoe correcter deze inschatting kan gemaakt worden.

In totaal leverden **606 archeologienota's en nota's** (22,5 % van de documenten) in 2018 nuttige informatie voor de **uitbouw van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI)**. Dat is bijna een verdubbeling ten opzichte van 2017. Vooronderzoek met ingreep in de bodem en opgravingen brachten het vaakst relevante gegevens op voor aanvulling van de CAI (zie ook bijlage 3, hoofdstuk 6). Het toegenomen aantal nota's, die vaker het gevolg zijn van vooronderzoek met ingreep in de bodem, verklaart deze stijging van documenten die relevant zijn voor de uitbouw van de CAI.

De erkende metaaldetectoristen geven conform de Code van Goede Praktijk toestemming aan het agentschap om de informatie uit het meldingsformulier op te nemen in de CAI. Zij deden in 2018 in totaal 1.134 meldingen bij het agentschap Onroerend Erfgoed. Dit aantal ligt iets lager dan de 1.387 meldingen uit het voorgaande jaar.

In 2018 werden 116 toevalsvondsten gemeld. 40 van de meldingen (34,5%) waren archeologisch relevant en leidden tot een terreinonderzoek (zie ook hoofdstuk 5). Het aandeel relevante meldingen is vergelijkbaar met 2017 (36,8%). Maar door het hogere aantal meldingen lag het absolute aantal terreinonderzoeken hoger dan het voorgaande jaar (+42%).

9.3 AANVULLING VASTGESTELDE ARCHEOLOGISCHE ZONES

In 2018 stelde de minister **12 nieuwe archeologische zones** vast (evarch61). Deze bestonden uit twee thematische pakketten, de ene over Bandkeramische sites en de andere over prehistorische sites in alluviale gebieden. Daarmee klokt het aantal vastgestelde archeologische zones eind 2018 af op 70 stuks en zijn ze nu goed voor 9.557 ha (0,71% van Vlaanderen).

9.4 AANVULLING KAART MET GEBIEDEN WAAR GEEN ARCHEOLOGISCH ERFGOED TE VERWACHTEN VALT

Het aanduiden van de gebieden waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt (GGA-gebieden) gebeurt op basis van twee hoofdcriteria: 1) het gebied is reeds archeologisch onderzocht en op basis van die kennis is er geen betekenisvol archeologisch erfgoed aanwezig of nog aanwezig (want opgegraven), en 2) het gebied is reeds dermate verstoord dat er, in combinatie met gegevens over de potentiële dikte van het bodemarchief, geen archeologisch erfgoed (meer) te verwachten valt. Deze informatie wordt onder meer uit archeologienota's en nota's gehaald. Opname op de GGA-kaart houdt in dat voor deze gebieden bij toekomstige ingrepen in de bodem geen archeologienota meer vereist is. **390 documenten (14,5%)**, die in 2018 zijn opgeladen in het archeologieportaal, **droegen bij aan de uitbouw van de GGA-kaart** (zie ook bijlage 3, hoofdstuk 6). Dat is minder dan in 2017, toen 24% van de documenten bijdroegen aan de uitbreiding ervan.

Samen met de terreinen waar in het verleden al onderzoek plaatsvond (in toepassing van het Archeologiedecreet) of waarvoor lokale archeologische diensten informatie aanleverden betekent dit een toename van 629 gebieden, goed voor een oppervlakte van 1.061 hectare. Dit brengt de oppervlakte van de in totaal 4.885 gebieden op 28.730 hectare, wat staat voor 2,1% van het Vlaamse territorium (indicator evarch23).

9.5 OPPERVLAKTE ONDERZOCHE GEBIEDEN

Bekrachtigde archeologienota's en nota's samen hadden betrekking op 8.062 hectare (evarch21). 1.108 ha daarvan vormde het onderwerp van een nota, en is daarmee een herneming van oppervlaktes die al deel uitmaakten van een eerdere archeologienota. In totaal was dus 6.954 ha "nieuw" terrein voorwerp van vooronderzoek in 2018. 9,9 hectare daarvan lag in **beschermden archeologische sites (0,14%)** en 155,7 ha in een **vastgestelde archeologische zone (2,2%)**. Figuur 22 van bijlage 3 "kenniswinst en resultaten" geeft een zicht op de geografische spreiding van de bekrachtigde archeologienota's en nota's.

Op basis van de oppervlaktes die erkende archeologen opgeven bij de indiening van de archeologierapporten werd berekend dat zij in 2018 in totaal **116,5 ha opgroeven** in het kader van vergunningsplichtige ingrepen in de bodem. In vergelijking met 2017 (9,5 ha) is dat een explosieve toename.

9.6 RESULTATEN VAN DE OPGRAVINGEN

Onroerend Erfgoed ontving **122 archeologierapporten** in 2018 die resulteren uit opgravingen bij vergunningsplichtige ingrepen (evarch32). Het valt te verwachten dat in de loop van 2019 deze aangroei nog zal versnellen en dat de aard van de opgravingen nog meer zal variëren.

Het agentschap ontving ook **28 eindverslagen**. 16 daarvan handelen over een opgraving in het kader van vergunningsplichtige werken (evarch35). Van die 16 waren er zes die over een werkbegeleiding handelden en weinig inzichten konden verschaffen bij gebrek aan relevante archeologische sporen en vondsten. Voor de eindverslagen is het nog wachten tot 2019 en 2020, gezien de erkende archeoloog beschikt over een termijn van maximaal twee jaar voor het opstellen en indienen daarvan. Aangezien de echte kenniswinst vervat zit in de eindverslagen, is het wachten tot die in voldoende groot aantal beschikbaar zijn om verdere uitspraken te doen.

Voor de inhoudelijke resultaten van de opgravingen verwijzen we naar bijlage 3, hoofdstuk 7.

10 CONCLUSIES, ENGAGEMENTEN EN AANBEVELINGEN

10.1 SAMENVATTENDE CONCLUSIE

De **evaluatie over het werkjaar 2018** is de **tweede die over een geheel jaar handelt**. Dat laat toe om tendensen uit 2017 te vergelijken met die uit 2018. Daarom volgt dit evaluatierapport zoveel mogelijk de opbouw en vorm van zijn voorganger, al kreeg de inhoud uiteraard een update naar de nieuwe cijfers. Ook nu baseert de evaluatie zich op **indicatoren** en meer diepgaande **analyses**, die hun cijfermateriaal halen uit het archeologieportaal, het geoportaal en de screening van de archeologienota's en nota's in functie van de onderzoeksresultaten. De focus blijft liggen op de **effecten** op de actoren, het vergunnings- en bouwtraject, het financiële aspect en de onderzoeksresultaten. Daarnaast besteedt het evaluatierapport over 2018 **bijkomende aandacht** aan een aantal aspecten die vorig jaar als aanbeveling voorkwamen: de weigeringsgronden voor archeologienota's en nota's, de inhoud van de opgelegde voorwaarden, de meldingen door metaaldetectoristen en het resultaat van de uitgestelde vooronderzoeken. Waar mogelijk voegt de evaluatie achtergrondinformatie toe die ontvangen werd vanwege de archeologische sector.

Ook in 2018 blijken veel tendensen uit de voorgaande jaren zich door te zetten, maar door het aanzienlijk **grotere volume aan nota's krijgen we een volledig beeld over het hele traject van archeologisch vooronderzoek**. Een aantal voorlopige tendensen krijgen dan ook meer concrete vorm.

2018 is ook het eerste werkjaar waarin de **regelgeving nauwelijks wijzigde**. Het Onroerendergoedbesluit zag enkel de activering van de projectsubsidies voor archeologisch syntheseonderzoek, en de Code van Goede Praktijk voor archeologie en metaaldetectie kreeg een update. Die richtte zich enerzijds op de uitbreiding van de archeologienota met beperkte samenstelling, en anderzijds op een beter evenwicht tussen de onderzoeksresultaten en de inspanningen die de archeoloog daarvoor moet doen. Het gegeven dat de regelgeving stabiel bleef, maakt het eenvoudiger om tendensen te onderscheiden en te duiden.

Wat betreft de **vastgestelde archeologische zones** zag 2018 een **aanzienlijke aangroei** met 12 nieuwe zones, goed voor een oppervlakte van 3.347 hectare, tot een totaal van 70 vastgestelde zones (0,71% van het Vlaamse grondgebied). De beschermde archeologische sites namen toe met vijf stuks tot 41 definitief beschermde sites (0,08% van Vlaanderen). De **kaart met gebieden waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt, kreeg een forse uitbreiding** met 629 gebieden, goed voor in totaal 2,12% van het Vlaamse territorium. Ook het aantal erkende archeologen nam toe met 17 natuurlijke personen tot **in totaal 211 erkende archeologen, waarvan 27 rechtspersonen**. Het aantal erkende onroerendergoedgemeenten bleef stabiel op 19, waarvan er 16 deel uitmaken van een erkende intergemeentelijke onroerendergoeddienst. Ook van deze laatste kwamen er geen nieuwe bij, zodat het aantal op 25 blijft. 174 van de 308 Vlaamse gemeenten maken daarmee deel uit van een IOED. Door de erkenning van het depot "Regionaal Erfgoeddepot Potyze" kwam het aantal erkende onroerendergoeddepots eind 2018 op 14 depots te liggen. Bij de **erkende metaaldetectoristen** tot slot was er een **aanzienlijke groei** met 979 vrijetijdsdetectoristen, wat het totale aantal, inclusief erkende archeologen, op 2.828 brengt.

Het totale volume van het archeologische traject kende een aanzienlijke afname in 2018. Het agentschap en de erkende onroerendergoedgemeenten ontvingen 100 meldingen van vooronderzoek met ingreep in de bodem, een halvering ten opzichte van het voorgaande jaar. Daarvan kregen er 77 aanvaarding, wat 9% minder is. Bij de **archeologienota's** ging het om 2.795 ingediende documenten waarvan er **2.080 (74,4%) bekrachtigd** raakten. Vorig jaar was dat nog 77,3%, hoewel dit slechtere resultaat binnen een normale variatie blijft. Vooral eenmalige weigeringen zijn hiervoor verantwoordelijk: het aantal meervoudige weigeringen nam slechts beperkt toe. Het aantal archeologienota's met **beperkte samenstelling** bleef stabiel op **8,6%** van de bekrachtigde archeologienota's. Bij de **nota's** zag 2018 een **aanzienlijke toename** met **612** bekrachtigde nota's op een ingediend volume van 780 (78,5%, vergelijkbaar met 2017). Daarmee **daalt** enerzijds het aantal bekrachtigde archeologienota's, en dus het aantal **vergunningaanvragen met archeologisch traject, met maar liefst 33%**. Dit kan verschillende oorzaken hebben die te maken hebben met ruimtelijke dynamiek, een wegwerken van achterstand bij archeologisch vooronderzoek of een verlate doorwerking van extra vrijstellingen uit 2017. Naast deze legitieme verklaringen zou het onterecht niet laten opmaken van een archeologienota door de initiatiefnemer, al dan niet bewust, hier een problematische verklaring voor kunnen zijn. Anderzijds gaat de **uitvoering van het uitgestelde vooronderzoek, later dan verwacht, nu echt van start** met meer dan een verdubbeling ten opzichte van 2017. **Zowat**

8.062 hectare van het Vlaamse grondgebied kreeg te maken met een archeologienota, in hoofdzaak buiten vastgestelde archeologische zone of beschermde archeologische site.

Wat betreft de **weigeringen** gebeurden die bij archeologienota's en nota's voornamelijk op grond van de geformuleerde **inschatting van het archeologisch potentieel** (verwachting) die niet plausibel bevonden wordt of onvoldoende gemotiveerd, vaak in combinatie met een **inadequaat geacht programma van maatregelen. Voorwaarden** komen in 2017 en 2018 vooral voor bij archeologienota's en veel minder bij nota's. Ze richten zich voornamelijk tot de **erkende archeoloog** (63%) en in mindere mate tot de bouwheer (25%). Meest voorkomend (29,3%) zijn randvoorwaarden over de **activiteiten die op het terrein kunnen gebeuren voorafgaand aan het (voor)onderzoek**, zoals het slopen van gebouwen of het rooien van bomen. Ook voorwaarden die betrekking hebben op **onderzoekstechnieken**, zoals de oriëntatie van sleuven of de diameter van de boor komen frequent voor (22,1%). 14,5% van de voorwaarden breidt de onderzoekszone uit in oppervlak of diepte, 12,5% brengt de Code van Goede Praktijk of de regelgeving in herinnering. Andere onderwerpen komen minder frequent voor.

Opgravingen kwamen in 2018 ook al meer voor. Het agentschap ontving 172 archeologierapporten, waarvan er 122 volgden uit archeologienota's. Deze cijfers betekenen een verdrievoudiging ten opzichte van 2017, waarvan het gros op het conto komt van opgravingen in het kader van vergunningsplichtige handelingen (+119). Dit toont dat de **opgravingen die volgen uit een archeologienota of nota nu ook op gang komen** en minstens het veldwerk ervan afgerond is. Het opgegraven oppervlak staat voor 147 hectare. Ondanks deze toename blijven de **eindverslagen nog beperkt in aantal**: daarvan ontving het agentschap er maar 28, waarvan slechts 16 kaderen in een vergunningsplichtige ingreep. Dit maakte **het meten van de kenniswinst ook voor het jaar 2018 erg moeilijk**.

Met betrekking tot werklust voor de erkende archeologen betekende 2018 een aanzienlijke afname wat betreft archeologienota's. Die gaat samen met een sterke daling van de werklust voor opgravingen die nog verlopen volgens het Archeologiedecreet (min 68%). Anderzijds vervijfvoudigde de werklust voor opgravingen vanuit het Onroerenderfgoeddecreet, en lag het volume nota's 2,5 keer hoger. Erkende archeologen geven aan dat de werklust toegenomen is, zeker wanneer ze zich toelagen op terreinonderzoek, maar geven ook aan dat de markt deze vraag nog altijd kan volgen.

Binnen de groep erkende archeologen ligt de activiteitsgraad erg gespreid. **Van de 184 natuurlijke personen dienden er in 2018 maar 101 archeologienota's en nota's in. Dat is 55% van de erkende archeologen, net als vorig jaar.** De anderen namen andere rollen op binnen het proces en waren betrokken als veldwerkleider of assistent-archeoloog bij het onderzoek en de opmaak van de rapportering. Ook binnen de groep van actieve erkende archeologen is er veel variatie: van een tot tien archeologienota's per persoon tot een kleine groep die goed is voor meer dan 100 documenten. Vooral die eerste groep nam in omvang toe. **Dit duidt erop dat een deel van de erkende archeologen het indienen nog steeds eerder als een administratieve stap in de procedure beschouwt en niet als het opnemen van de verantwoordelijkheid voor de inhoud en kwaliteit van de ingediende documenten en het onderzoek dat eraan voorafging. Dit bemoeilijkt het toezicht op de kwaliteitsborging. Anderzijds duidt het toegenomen belang van de groep die tot 20 documenten genereerde op een positieve evolutie hierin.**

De rol van de erkende rechtspersonen, in praktijk vooral archeologiebureaus, is prominent: **minstens 84% van de ingediende (archeologie)nota's is gelinkt aan een rechtspersoon**. Deze aanzienlijke toename ten opzichte van het voorgaande jaar (+12%) duidt op een gegroeid besef dat het belangrijk is om archeologienota's die men opmaakt voor een rechtspersoon ook als dusdanig in te dienen. Van de 25 rechtspersonen die archeologienota's kunnen indienen waren er 23 actief in 2018.

Ook in het slaagpercentage is er variatie te zien binnen de groep erkende natuurlijke personen. **24,7% van de erkende archeologen** die indienden in 2018 slaagt er in om **90% of meer van hun archeologienota's te laten bekrachtigen**. 85% van deze groep heeft zelfs een slaagpercentage van 100%. **48,5% van de erkende archeologen slaagt in 70 tot 90% van de gevallen**. Een minderheid scoort slechter. We merken wel een **verschuiving**, waarbij meer archeologen terecht komen in de klassen met een hoger weigeringspercentage, vooral de groep boven 30%. Dit gaat hand in hand met het globale gestegen weigeringspercentage bij het agentschap Onroerend Erfgoed dat verantwoordelijk is voor het gros van de beoordelingen. **Van alle ingediende archeologienota's slaagt 69,8% bij de eerste poging en bijna 23% na één weigering. Bij de nota's is dit 76,1% en 18,6%**. Ruim 90% van de ingediende documenten stoot dus op maximaal één weigering.

De erkende onroerenderfgoedgemeenten behandelden samen 186 archeologie gerelateerde dossiers. Dat is in absolute cijfers vergelijkbaar met vorig jaar, maar door het gedaalde totale volume betekent het een **groter aandeel in de behandeling tegenover Onroerend Erfgoed**. Binnen de groep erkende gemeenten is de werklast niet gelijk verdeeld: grote steden zoals Leuven hebben beduidend meer werk dan kleinere en meer landelijke gemeenten. Dat is logisch: het archeologietraject volgt de ruimtelijke dynamiek, en die verschilt aanzienlijk doorheen Vlaanderen. Bij de erkende intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten loopt de werklast voor het voorbereiden van de dossiers parallel met het aantal deelnemende gemeenten dat erkend is als onroerenderfgoedgemeente. Erfgoed Noorderkempen is op beide aspecten nog steeds koploper. Bij de beoordeling van archeologienota's en nota's blijkt dat erkende **onroerenderfgoedgemeenten ook in 2018 aanzienlijk minder vaak weigeren en vaker stilzwijgend bekrachtigen dan het agentschap Onroerend Erfgoed. Ze leggen ook iets vaker voorwaarden op**.

De erkende metaaldetectoristen deden 1.134 meldingen, iets minder dan vorig jaar, hoewel het aantal detectoristen aanzienlijk toenam. De grootste groep vrijetijdsdetectoristen blijkt weinig frequent actief: zes op tien gaan hoogstens één keer per maand op pad met hun detector. Dat doen ze vooral in de omgeving van hun eigen woonplaats. 61% van de detectoristen geeft aan nog nooit een vondst gemeld te hebben. Zes op de tien daarvan vermelden als reden hiervoor dat ze nog nooit een meldingsplichtige vondst deden. Degenen die al wel meldden, deden dit een beperkt aantal keer, maar de meesten dan wel binnen een week na de vondst. **Een groot deel van de vrijetijdsdetectoristen is dus weinig actief, doet weinig vondsten, en moet daarom weinig melden**. De echt gepassioneerde en actieve detectoristen zijn verantwoordelijk voor het grootste deel van de meldingen.

Bij de effecten op het bouw- en vergunningstraject valt op dat, ondanks een toename in het aantal toevalsvondsten, nog steeds maar een zeer beperkt aantal bouwwerken daar hinder van ondervindt, en dat die hinder zeer beperkt is in tijdsduur. Het aantal onderzoeken nam wel

aanzienlijk toe, wat effecten heeft voor het agentschap Onroerend Erfgoed, zowel qua budget als qua personeelsinzet.

Het meest zichtbare effect op het bouwtraject vormen de archeologienota's. **7,9% van de bouwvergunningen voor nieuwbouw (bouwvergunningen exclusief renovatie) kreeg te maken met een archeologienota. Inclusief renovatie, dus alle bouwvergunningen in Vlaanderen, is dat 4,5%. Dat is maar liefst een halvering ten opzichte van vorig jaar.** Toen was dat respectievelijk 16,5% en 9,1%. **Enerzijds steeg het aantal omgevingsvergunningen voor nieuwbouw met 39%, anderzijds daalde het aantal bekrachtigde archeologienota's met 33%. Dit is een opmerkelijke discrepantie, temeer omdat in 2018 geen nieuwe vrijstellingen in de regelgeving opgenomen werden.** De archeologienota's komen zowat overal in Vlaanderen voor, met de klemtoon op de steden, en lagere densiteit in eerder landelijke regio's. Dat weerspiegelt de ruimtelijke dynamiek in Vlaanderen. Een voorzichtige analyse op gemeentelijk niveau leert dat in een aantal gemeentes geen enkele of erg weinig archeologienota's voorkomen, hoewel er een redelijk aanzienlijke hoeveelheid omgevingsvergunningen verleend werd. Deze beide fenomenen verdienen **verdere aandacht.**

Het zijn nog steeds **vooral private bouwheren**, zoals bedrijven, bouwpromotoren en particulieren die te maken krijgen met archeologienota's (81,6%). Anderzijds is dat niet verbazend: zij zijn binnen de bouwactiviteit op Vlaams niveau nu eenmaal veel sterker aanwezig dan publieke initiatiefnemers. Vanuit die optiek krijgen publieke bouwheren eigenlijk relatief gezien vaker te maken met archeologie bij hun projecten.

Ruim 86% van de archeologienota's kwam tot stand louter op basis van bureauonderzoek. Nog minder dan vorig jaar gebeurden er ook andere onderzoeksmethoden, zoals landschappelijk bodemonderzoek of proefsleuven. Van die bureauonderzoeken concludeerde evenwel bijna 58% dat uitgesteld vooronderzoek nodig is, wat ruim 10% meer is dan vorig jaar. **Het grotere aandeel met louter bureauonderzoek betekent dus geen vermindering in inspanning voor de archeoloog en initiatiefnemer: het is gewoon een verschuiving van die inspanning in de tijd. Bij de nota's baseert twee derde zich louter op proefsleuvenonderzoek. Bekijken we de gehele groep van alle afgeronde vooronderzoeken uit de voorbije drie jaar, dan blijkt dat ruim 60% zich beperkt tot bureauonderzoek. Bijna 20% voegt daar een proefsleuvenonderzoek aan toe, en 9% landschappelijk bodemonderzoek. In 7% komen deze drie methodes samen voor.** De andere onderzoeksmethodes komen in veel beperktere mate voor.

Wat betreft maatregelen concludeerde 38,8% dat geen verdere maatregelen noodzakelijk zijn. Dat is een daling met 12,5%. In ruil stijgt het aandeel "uitgesteld vooronderzoek" evenredig tot 55,9%. **Het aandeel "uitgesteld vooronderzoek" neemt daarmee aanzienlijk toe tegenover 2017 en wordt groter dan het aandeel dat "geen maatregelen" vooropstelt.** Indien na bureauonderzoek verder vooronderzoek nodig is, dan wordt dit structureel uitgesteld, hoewel het Onroerenderfgoeddecreet de doelstelling heeft om het vooronderzoek juist zo vroeg mogelijk te laten verlopen. **Bij de nota's nam ruim drie kwart de beslissing dat geen verdere maatregelen nodig waren en ruim 22% besluit tot een opgraving.** We merken ten opzichte van vorig jaar ook een toename van het aandeel "positieve" proefsleuven dat besluit tot een opgraving. **Op basis van alle afgeronde trajecten van vooronderzoek uit de afgelopen jaren blijkt dat het aandeel vergunningstrajecten dat geen verdere maatregelen moet treffen ongeveer 83% zou bedragen en het aandeel dat moet overgaan tot opgraving 15%. Behoud**

in situ komt met 1,5% zeer zelden voor, hoewel het Verdrag van Valletta en het Onroerenderfgoeddecreet dit als het voorkeursscenario zien. 1% tot slot kan zich beperken tot een verdere verwerking van de ingezamelde gegevens en vondsten bij het vooronderzoek.

Qua tijdsinvestering kost het een erkende archeoloog **modaal gezien vijf werkdagen** om een **archeologienota** te maken. Dat is een dag minder dan vorig jaar, wat deels samenhangt met het lagere aandeel proefsleuvenonderzoeken en landschappelijke bodemonderzoeken dat voorafgaand aan de vergunningsaanvraag gebeurt. Bij de **nota's** ligt de mediaan op **zeven werkdagen**. De bepalende factor zijn de onderzoeksmethoden die de erkende archeoloog nodig heeft om tot de archeologienota te komen. Is dat enkel **bureauonderzoek**, dan ligt de mediaan op **vijf werkdagen**. Voor een archeologienota met **beperkte samenstelling** is dat zelfs maar **drie**. Landschappelijk bodemonderzoek, aanvullend op het bureauonderzoek, brengt de mediaan op acht werkdagen, en proefsleuven op 12. Het **uitstellen** van het proefsleuvenonderzoek leidt voorlopig tot een **extra tijdsinvestering van modaal gezien een werkdag** ten opzichte van eenzelfde traject dat gebeurt voorafgaand aan de bouwvergunning. Bij de nota's duurt het opmaken zeven werkdagen indien het enkel proefsleuvenonderzoek betreft. Bij uitgesteld landschappelijk bodemonderzoek is dat vier werkdagen. Deze termijnen zijn quasi gelijk aan die van vorig jaar, al zien we een iets grotere spreiding bij het proefsleuvenonderzoek. Het modale **tijdsverloop tussen een archeologienota en de daaropvolgende nota blijkt een jaar te bedragen**, hoewel langere perioden ook frequent voorkomen.

In 2018 startte het veldwerk van 186 **opgravingen** die volgen uit een archeologienota of nota. Dat is 3,5 keer meer dan in 2017. Dit geeft aan dat **nu ook deze fase van het archeologisch traject op snelheid begint te komen**, ruim twee jaar na de invoering ervan. Om het concrete effect te meten op het bouwproces is het nog steeds te vroeg. Daarvoor is het wachten op de eindverslagen die pas in 2019 en 2020 in grotere aantallen zullen beschikbaar komen.

Het **financiële plaatje** van de archeologienota's bedroeg ruim 6 miljoen euro, en de nota's ongeveer 4,5 miljoen. Samen is dat **10,8 miljoen euro**. Het gedaalde volume aan archeologienota's betekent een besparing van 3,8 miljoen euro, terwijl het gestegen volume nota's staat voor een toename met 3 miljoen euro ten opzichte van 2017. In totaliteit betekent het een **lagere kost voor vooronderzoek van ongeveer 750.000 euro**. De kostprijs van de opgravingen is nu nog niet gekend, gezien de opgravingen die van start gingen nog niet afgerond zijn wat betreft verwerking en rapportering. De toevalsvondsten kostten de Vlaamse Overheid ruim 460.000 euro, een verdubbeling. Daarnaast ontvingen vijf initiatiefnemers een premie voor buitensporige opgravingskosten, samen goed voor bijna 35.000 euro. In het kader van de projectsubsidies voor archeologisch syntheseonderzoek, een nieuwe maatregel, kregen acht projecten een betoelaging met een totaalbedrag van 875.000 euro. Archeologische solidariteitsfondsen kwamen nog steeds niet voor in 2018.

Nader beschouwd lag de modale kostprijs voor een **archeologienota op 2.600 euro. Dat is 400 euro minder dan vorig jaar**, grotendeels als gevolg van het grotere aandeel archeologienota's dat zich beperkt tot een bureauonderzoek. Bij de **nota's** lag de mediaan op **5.200 euro** (+200 euro). De spreiding is er wel veel groter. Net zoals bij de tijdsduur is ook bij de kostprijs de gehanteerde onderzoeksmethode de bepalende factor. Bij een **bureauonderzoek** ligt de mediaanprijs op **2.500 euro**, en voor een archeologienota met **beperkte samenstelling** is dat zelfs maar **1.800 euro**. Deze vorm van archeologienota is dus wel degelijk goedkoper (en sneller) dan een "gewone" archeologienota. Als er ook landschappelijk bodemonderzoek plaatsvond, dan steeg

de modale prijs tot 3.560 euro, licht hoger dan vorig jaar. De impact van **proefsleuven** is groter: die duwen de prijs naar modaal **6.000 euro**, wat dan weer iets minder is dan afgelopen jaar. Het uitstellen van het proefsleuvenonderzoek blijkt in zekere mate een kosten opdrijvende factor te zijn: plus 25 tot 33% ten opzichte van eenzelfde traject dat volledig voor de vergunningsaanvraag plaatsvindt, afhankelijk van de gehanteerde onderzoeksmethoden. De modale kost voor de nota's bedroeg 5.000 euro indien het ging om uitgesteld proefsleuvenonderzoek en 2.250 euro als het landschappelijk bodemonderzoek was. De bepalende factoren voor de spreiding in kostprijs bij vooronderzoek met ingreep in de bodem zijn het oppervlak, de ingezette menskracht en tijd, en de maatregel die uit het vooronderzoek naar voor komt.

Tot slot kan ook voor het werkjaar 2018 **nog niet veel gezegd worden over kenniswinst**. Zoals aangehaald vond enkel het veldwerk van opgravingen plaats, en is het nog wachten op de resultaten van de verwerking en eindrapportering. Om echt zicht te krijgen op de kenniswinst is het wachten tot de tijdsfactor van het archeologische traject zijn rol heeft gespeeld. Dit is mogelijk al het geval in 2019 of 2020.

Als eindconclusie zetten we een aantal in het oog springende tendensen over het archeologisch traject op een rijtje. 2018 zag een sterke daling in het aantal nieuw opgestarte archeologische trajecten, wat in scherpe tegenstelling staat met de aanzienlijk toename aan omgevingsvergunningen voor nieuwbouw. Voor het eerst besluit meer dan de helft van die opgestarte trajecten dat verder vooronderzoek nodig is in een uitgesteld verloop. Van alle afgeronde vooronderzoekstrajecten concludeert 83% dat geen verdere maatregelen aan de orde zijn in het kader van het ontwikkelingsproject. 15% schrijft een opgraving voor als gepaste maatregel. Slechts 1,5% ziet een mogelijkheid voor behoud in situ.

Van 62% van de archeologienota's uit 2016 die een uitgesteld vooronderzoek voorschreven als maatregel is dit onderzoek intussen afgerond. Voor 2017 is dat bijna 50%. Het vertragingseffect tussen archeologienota en nota blijkt daarmee groter dan initieel verwacht, maar niet te leiden tot een definitief achterwege blijven van de nota's. Van de voorgeschreven opgravingen uit de voorbije jaren is in 45% van de gevallen het veldwerk al gestart, en in 27% is dat ook al afgerond. Daarmee is duidelijk dat het **archeologisch traject stelselmatig en progressief uitgerold wordt**. Na de archeologienota's in 2017 zien we in 2018 ook de uitgestelde vooronderzoeken (nota's) op stoom komen en het veldwerk van de opgravingen toenemen. Nu is het nog wachten op de verwerking en eindrapportering om het volledige archeologische traject in werking te zien. **Die uitrol duurt langer dan aanvankelijk verwacht, maar het toont aan dat het belangrijk is om tijd te laten voordat structurele tendensen en effecten zichtbaar worden. Waarschijnlijk is het hele traject pas in 2021 op kruissnelheid en kan een volwaardige evaluatie pas dan plaatsvinden.**

Tot slot geven erkende archeologen aan dat het archeologische traject hen intussen meer in de vingers zit en dat ze met meer vertrouwen hun werk doen. Ze zijn daarnaast vragende partij naar stabiliteit in de regelgeving en de toepassing daarvan. Over het algemeen, zowel bij archeologen als bij erkende onroerenderfgoedgemeenten leeft de indruk dat bij initiatiefnemers, en dan vooral bij de professionele ontwikkelaars, het animo en de weerstand uit de voorgaande jaren over het nieuwe archeologische traject in 2018 afgenomen is.

10.2 ENGAGEMENTEN AGENTSCHAP ONROEREND ERFGOED

In de evaluatie voor het werkjaar 2017 formuleerde het agentschap Onroerend Erfgoed verschillende engagementen. Die gingen hoofdzakelijk over klemtonen die het agentschap zou leggen bij zijn werking, die moesten bijdragen tot een betere en meer effectieve uitvoering van de archeologieregelgeving. Aangezien veel van de toen gesignaleerde tendensen en fenomenen zich voortzetten in 2018, houdt het agentschap vast aan deze engagementen en zal het hier verder op inzetten.

Het gaat om volgende aspecten:

- inzet op ondersteuning en begeleiding van erkende actoren door tijdige en heldere informatieverspreiding, en door het voorzien van handleidingen en bijscholingen;
- responsabilisering van erkende actoren door dialoog en feedback;
- garantie op een vlotte doorvertaling van onderzoeksresultaten naar beheersinstrumenten door het consequent actualiseren van de CAI, de vastgestelde inventaris van archeologische zones, de GGA-kaart, de Onderzoeksbalans en de projectsubsidies voor syntheseonderzoek;
- doelgerichte en weloverwogen inzet van instrumenten door een consequente en afgewogen keuze bij de inzet van vaststellingen en beschermingen;
- blijvend streven naar kwaliteitsvolle gegevens door de verdere uitbouw van het archeologieportaal en daaraan gerelateerde toepassingen en door het actief verzamelen van accurate data.

Deze kernpunten zijn intussen vertaald in een actieplan dat het agentschap in de periode 2018-2020 in uitvoering brengt. De concrete acties daaruit gaan onder meer over:

- de manier, de timing, het medium en de doelgroepen van communicatie vanwege het agentschap;
- het aanbod aan opleidingen, bijscholingen en handleidingen;
- feedbackgesprekken met alle erkende archeologen-rechtspersoon;
- betere informatieverspreiding naar vergunningverleners;
- de uitbouw van het archeologieportaal en de functionaliteiten daarvan;
- de rol en positionering van het agentschap binnen het archeologisch traject en de manier waarop het zijn taken daarin efficiënt en effectief kan uitvoeren;
- de uitbouw van CAI, GGA, archeologische zones en beschermd archeologische sites;
- de heropstart van de Onderzoeksbalans;
- het verzamelen van bijkomende data over het archeologisch traject en de relatie met de ruimtelijke ontwikkelingen en het vergunningsproces.

Daarbij houdt het agentschap rekening met de signalen die de archeologische sector gaf tijdens de interactiedag in het najaar van 2018. De acties die verband houden met de evaluatie over het werkjaar 2018 zijn al verwerkt in het voorliggende rapport.

10.3 AANBEVELINGEN VOOR DE VOLGENDE EVALUATIE

Op basis van de aanbevelingen uit de vorige evaluatie kreeg een aantal aspecten in het voorliggende rapport extra aandacht of verdieping. Het gaat onder meer om weigeringsgronden, de inhoud van voorwaarden bij bekrachtigingen, het meldingsgedrag van erkende metaaldetectoristen en de resultaten van de uitgestelde vooronderzoeken.

Op basis van de vaststellingen over het werkjaar 2018 formuleren we volgende aanbevelingen voor de evaluatie over 2019:

- De evaluatie 2019 kan de conclusies uit de analyses over de **afgeronde vooronderzoeken** uit het voorliggende rapport bijstellen. De geformuleerde verwachtingen en voorspellingen dienen vergeleken te worden met de aanvullende gegevens over 2019 om deze verwachtingen te bevestigen of bij te stellen;
- De evaluatie 2019 kan nader ingaan op de **effecten van opgravingen**: minstens over de effecten van het veldwerk, zoals oppervlaktes en tijdsduur, en de relatie met het vooronderzoek, maar indien mogelijk ook de eerste financiële effecten op basis van ingediende eindverslagen;
- De evaluatie 2019 kan nader ingaan op de **navolging van de archeologische verplichtingen**. De evaluatie 2018 stelt immers een daling van het aantal archeologienota's vast. Is deze daling problematisch of is dit nieuwe volume de echte norm? Veronachtzamen initiatiefnemers archeologisch vooronderzoek vaker? Laten vergunningverleners voorwaarden in de omgevingsvergunningen vaker achterwege? Zijn deze eventuele effecten structureel of incidenteel? Zijn ze bewust of het gevolg van een gebrek aan informatie en inzicht? Worden opgelegde maatregelen daadwerkelijk uitgevoerd?

INDICATOREN
EVALUATIE
ARCHEOLOGIE

Bijlage 1 / 2019

INHOUD

INHOUD 2	
INDICATOREN MONITOR	4
Monitor 16d: Beschermd archeologische sites	5
Monitor 24: vergunde Prospecties met ingreep in de bodem (Archeologiedecreet)	8
Monitor 25: Vergunde archeologische opgravingen (Archeologiedecreet)	10
Monitor 40: Aantal toevalsvondsten	12
Monitor 66: Erkende onroerenderfgoedgemeenten	14
Monitor 67: Erkende intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten	16
Monitor 68: Erkende onroerenderfgoeddepots	18
INDICATOREN EVARCH	20
Evarch 01 - 02: Erkende archeologen	21
Evarch 03 - 04: Erkende metaaldetectoristen	23
Evarch 05: Meldingen door metaaldetectoristen	25
Evarch 08 – 09: Evaluatie van erkenningen	26
Evarch 10 - 11: Schorsingen van erkenningen	28
Evarch 12: Toevalsvondsten die leiden tot archeologisch onderzoek	30
Evarch 13: Termijn tussen de melding van een toevalsvondst en het archeologisch onderzoek	32
Evarch 15: Archeologische ensembles in een onroerenderfgoeddepot	34
Evarch 16: Voornemen om een archeologisch ensemble buiten Vlaanderen te verplaatsen	35
Evarch 17: Ingediende archeologienota's en nota's	36
Evarch 18: Archeologienota's en nota's met of zonder bodemingreep	38
Evarch 19: Archeologienota's en nota's binnen archeologische zone of site	40
Evarch 21: Oppervlakte archeologienota's en nota's binnen archeologische zone of site	42
Evarch 23: Oppervlakte GGA	45
Evarch 25: Statuut initiatiefnemer archeologisch traject	46
Evarch 26: Redenen voor uitgesteld traject	47
Evarch 27 – 28 – 29: Meldingen archeologisch vooronderzoek met bodemingreep	49
Evarch 30 – 31 – 39: Beroepen	51
Evarch 32: Archeologierapporten	53
Evarch 33 – 34: Oppervlakte opgegraven gebieden	55
Evarch 35 – 36: Eindverslagen	56
Evarch 37 – 38: Toelatingen onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen	58
Evarch 41 – 42: Oppervlakte gebieden met toelating archeologisch onderzoek vanuit wetenschappelijke vraagstellingen	60
Evarch 43: Opgestarte vooronderzoeken met bodemingreep	62
Evarch 44: Opgestarte opgravingen	63
Evarch 46: Werkdagen voor bekomen archeologienota	64
Evarch 47: Kalenderdagen archeologische opgraving	67
Evarch 48: Werkdagen archeologische opgraving	68
Evarch 49: Resultaten vooronderzoek	69
Evarch 51: Goedgekeurde maatregelen	70
Evarch 52: Financiële implicaties archeologisch onderzoek	72
Evarch 53: Buitensporige opgravingskosten	75
Evarch 54: Bedrag buitensporige opgravingskosten	76
Evarch 55: Kostprijs van archeologisch onderzoek na toevalsvondst	77
Evarch 56: Bedrag schadevergoedingsplicht bij toevalsvondsten	79
Evarch 57: Archeologische solidariteitsfondsen	80

Evarch 58: Bedrag voor subsidiëring van archeologische solidariteitsfondsen	81
Evarch 59: Archeologienota's met beperkte samenstelling	82
Evarch 60: Reden voor beperkte samenstelling	84
Evarch 61: Vastgestelde inventaris archeologische zones	86
Evarch 62: Oppervlakte vastgestelde inventaris archeologische zones	87
Evarch 63: Oppervlakte beschermde archeologische sites	88
REFERENTIES.....	89
GLOSSARIUM.....	90

INDICATOREN MONITOR

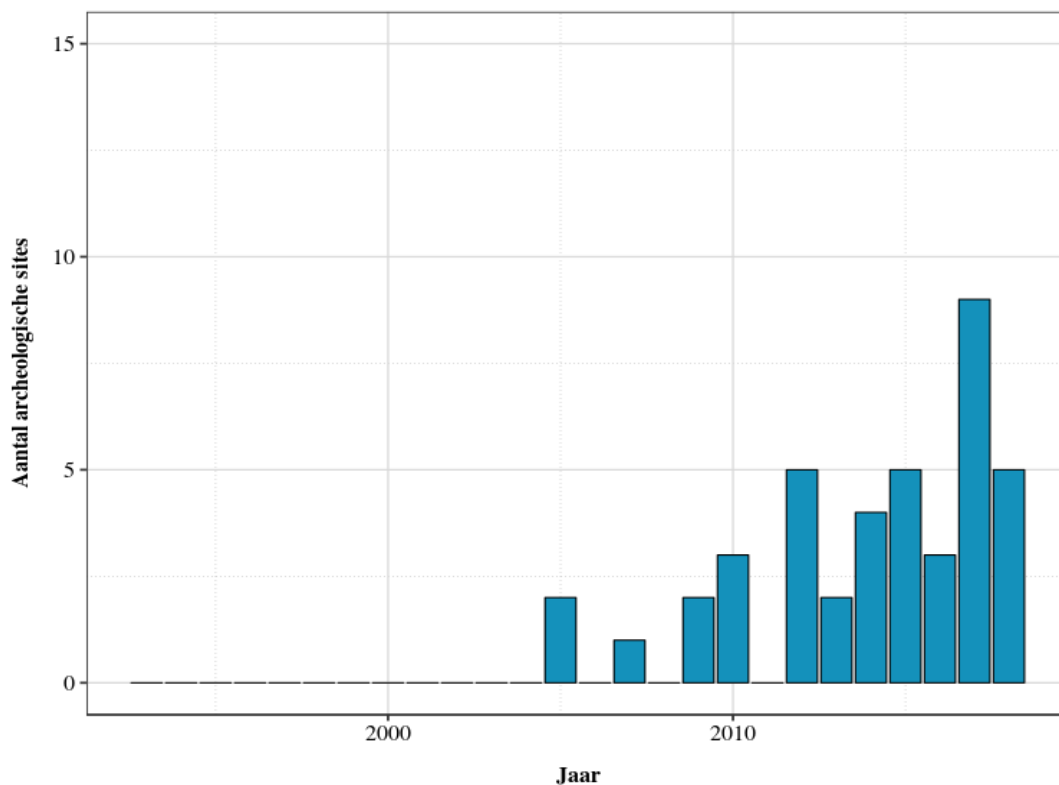

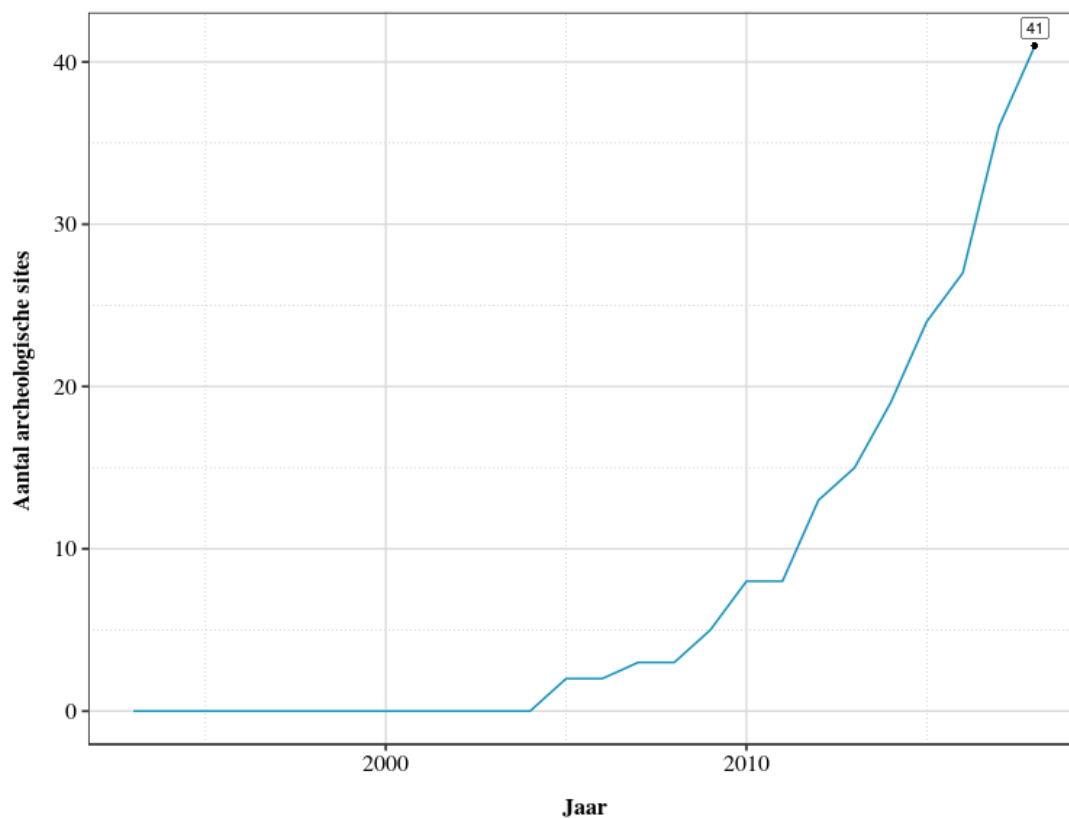

Grafische voorstelling

Jaarlijkse aangroei van definitief beschermde archeologische sites

Evolutie van definitief beschermde archeologische sites

Toelichting

In 2018 ondertekende de minister het definitieve beschermingsbesluit van in totaal 5 archeologische sites, wat het totale op 31 december 2018 op 41 brengt.

Het is wettelijk mogelijk om archeologische sites te beschermen sinds 1993. De eerste beschermde archeologische sites dateren van 2005. Deze sites zijn initieel beschermd als archeologische zone onder het Archeologiedecreet, maar het Onroerenderfgoeddecreet stelt deze oude beschermingen gelijk met een beschermde archeologische site. Voorbeelden hiervan zijn de archeologische sporen van de Chartreuse in Brugge en het kasteel en de dorpskern van Middelburg. Sinds 2005 is het aantal beschermde archeologische sites geleidelijk aan toegenomen, met een sterkere groei sinds 2008.

MONITOR 24: VERGUNDE PROSPECTIES MET INGREEP IN DE BODEM (ARCHEOLOGIEDECREET)

Indicator	Aantal toegekende vergunningen voor prospecties met ingreep in de bodem conform het Archeologiedecreet
Indicatornummer	Monitor 24
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal vergunningen
Meetmethode	Telling van vergunningen

Omschrijving

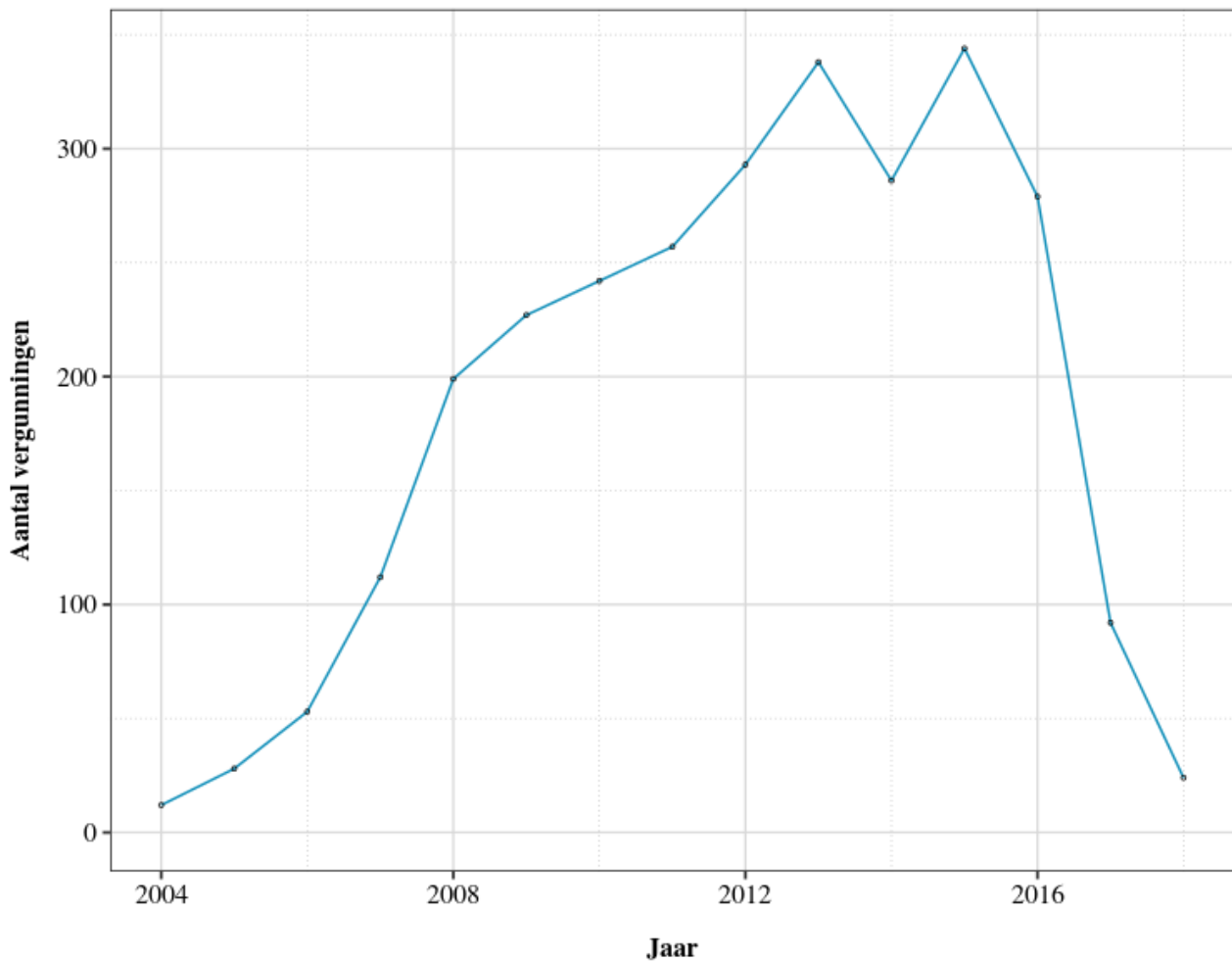
Sinds 2016 bepaalt het Onroerenderfgoeddecreet bij welke stedenbouwkundige handelingen een archeologisch onderzoek verplicht is en regelt het de toelatingen daarvoor. Voor stedenbouwkundige handelingen waarvoor de vergunningsaanvraag gebeurde voor de invoering van het Onroerenderfgoeddecreet kan echter nog steeds het Archeologiedecreet van 1993 gelden. Dat bepaalt dat alle archeologische opgravingen, archeologische prospecties met ingreep in de bodem en alle graafwerken met de bedoeling archeologische monumenten op te sporen en vrij te leggen vergunningsplichtig zijn. Hierdoor verleent het agentschap Onroerend Erfgoed nog steeds vergunningen voor wat in het Archeologiedecreet een prospectie met ingreep in de bodem heet.

Deze indicator bevat het aantal vergunningen voor archeologische prospecties met ingreep in de bodem die het agentschap Onroerend Erfgoed verleende vanaf 1 januari tot en met 31 december van een gegeven kalenderjaar.

Noot: Vergunningen voor prospecties met ingreep in de bodem zullen stelselmatig uitdoven wanneer de toepassing van het Archeologiedecreet tot een einde komt. Een prospectie uit het Archeologiedecreet is vergelijkbaar met een archeologisch vooronderzoek zoals dit is opgenomen in het Onroerenderfgoeddecreet en de Code van Goede Praktijk.

Grafische voorstelling

Aantal vergunde prospecties met ingreep in de bodem

Toelichting

In 2018 reikte het agentschap Onroerend Erfgoed 24 vergunningen uit voor archeologische prospecties met ingreep in de bodem. Dit is een daling van 68 tegenover 2017 toen het agentschap hier nog 92 vergunningen voor afleverde.

Als gevolg van het Onroerenderfgoeddecreet, waarvan het hoofdstuk archeologie sinds 1 april 2016 in werking is getreden, dooft dit instrument geleidelijk uit.

MONITOR 25: VERGUNDE ARCHEOLOGISCHE OPGRAVINGEN (ARCHEOLOGIEDECREET)

Indicator	Aantal toegekende vergunningen voor archeologische opgravingen conform het Archeologiedecreet
Indicatornummer	Monitor 25
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal vergunningen voor opgravingen
Meetmethode	Telling van vergunningen

Omschrijving

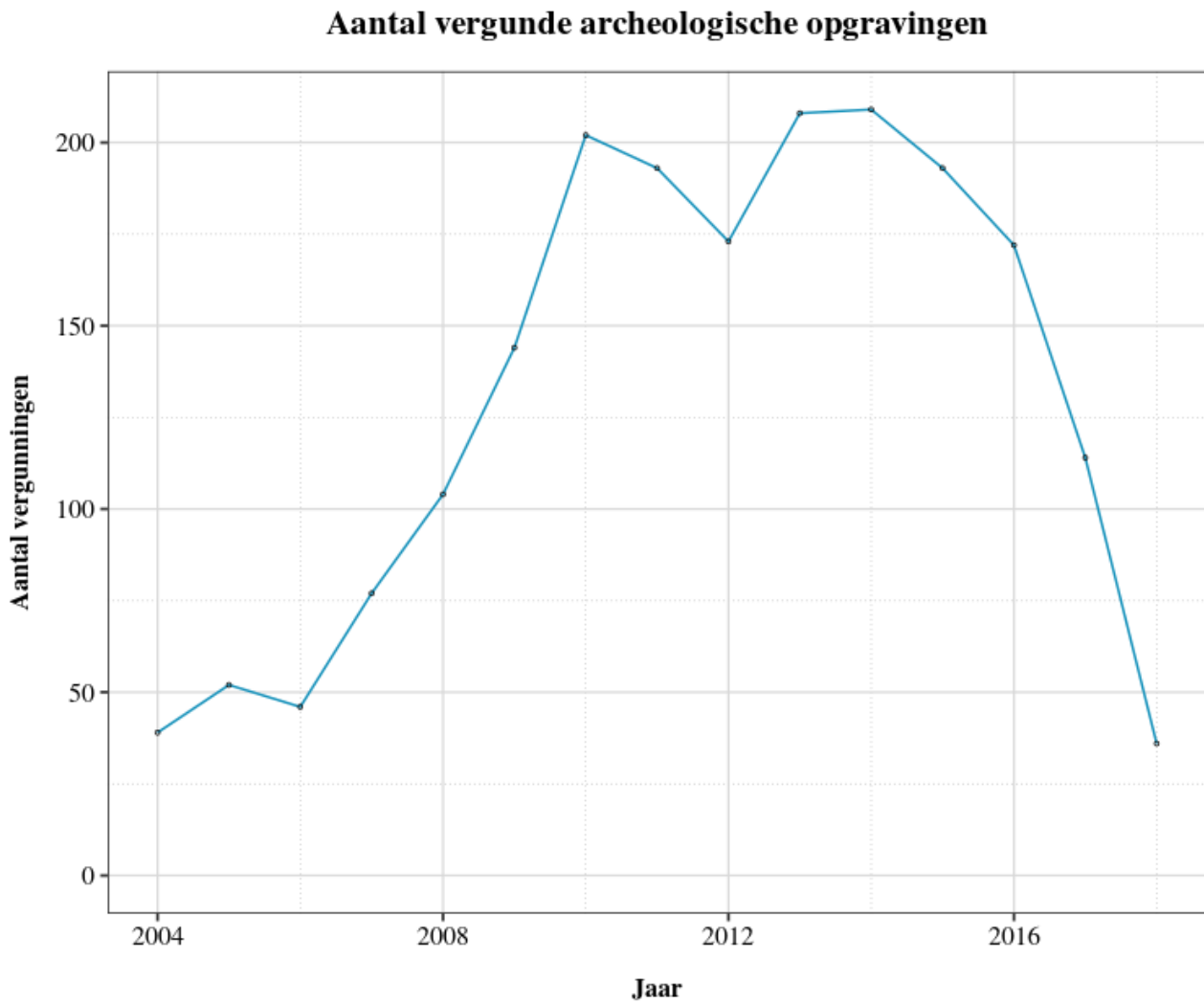
Sinds 2016 bepaalt het Onroerenderfgoeddecreet bij welke stedenbouwkundige handelingen een archeologisch onderzoek verplicht is en regelt het de toelatingen daarvoor. Voor stedenbouwkundige handelingen waarvoor de vergunningsaanvraag gebeurde voor de invoering van het Onroerenderfgoeddecreet kan echter nog steeds het Archeologiedecreet van 1993 gelden. Dat bepaalt dat alle archeologische opgravingen, archeologische prospecties met ingreep in de bodem en alle graafwerken met de bedoeling archeologische monumenten op te sporen en vrij te leggen vergunningsplichtig zijn. Hierdoor verleent het agentschap Onroerend Erfgoed nog steeds vergunningen voor wat in het Archeologiedecreet een opgraving wordt genoemd.

Noot: Vergunningen voor archeologische opgravingen zullen stelselmatig uitdoven wanneer de toepassing van het Archeologiedecreet tot een einde komt. Nieuwe archeologische opgravingen worden sinds het Onroerenderfgoeddecreet toegelaten via een archeologienota, nota of toelating voor opgravingen met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen.

Deze indicator telt het aantal vergunningen voor archeologische opgravingen dat het agentschap Onroerend Erfgoed verleende conform het Archeologiedecreet vanaf 1 januari tot en met 31 december van een gegeven kalenderjaar.

Grafische voorstelling

Toelichting

In 2018 kende het agentschap Onroerend Erfgoed 36 vergunningen toe voor archeologische opgravingen conform het Archeologiedecreet van 1993. Dit is een daling van 78 tegenover 2017 toen het agentschap hier 114 vergunningen voor uitreikte.

Als gevolg van het Onroerenderfgoeddecreet, waarvan het hoofdstuk archeologie sinds 1 juni 2016 volledig in werking is getreden, dooft dit instrument geleidelijk uit.

MONITOR 40: AANTAL TOEVALSVONDSTEN

Indicator	Aantal meldingen van toevalsvondsten
Indicatornummer	Monitor 40
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal toevalsvondsten
Meetmethode	Telling van het aantal toevalsvondsten gemeld via het meldingsformulier toevalsvondsten

Omschrijving

Soms valt het voor dat men een archeologische site of archeologische artefacten aantreft tijdens bouwwerken waarbij voorafgaand geen archeologisch onderzoek was uitgevoerd. Dat kan gebeuren wanneer een project vrijgesteld is van de opmaak van een archeologienota, of de archeologienota geen verdere maatregelen bepaalde. De vinder is dan verplicht om de vondst binnen 3 dagen te melden aan het agentschap Onroerend Erfgoed en ze tijdelijk ongemoeid te laten. Dit is de zogenaamde toevalsvondst. Hierbij is geen sprake van intentioneel zoeken naar archeologische artefacten (zoals bijvoorbeeld bij metaaldetectie of veldkartering wel het geval is).

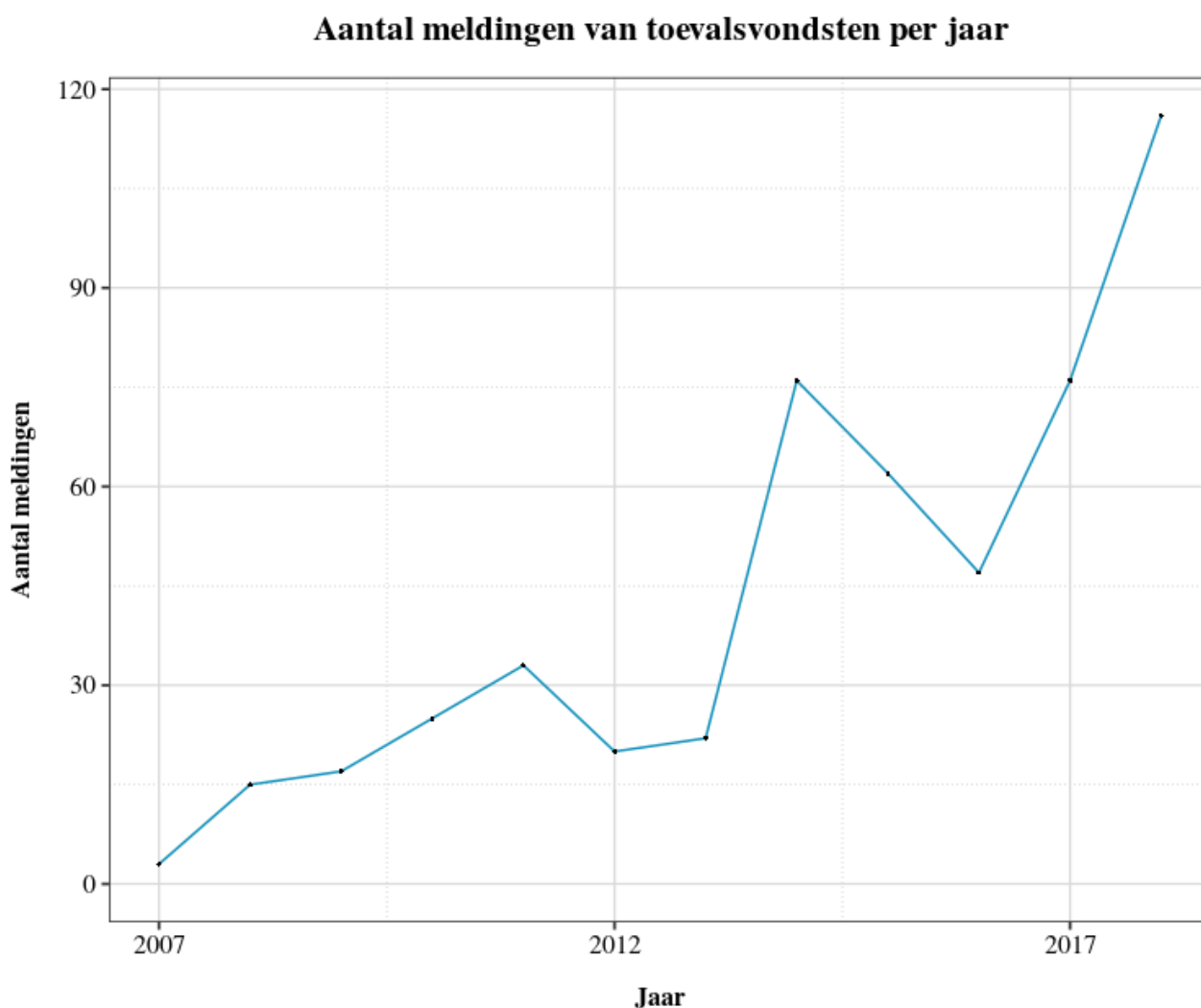
De indicator meet het aantal toevalsvondsten waarbij aan de volgende voorwaarden is voldaan:

- de vindplaats bevindt zich binnen de grenzen van het Vlaamse Gewest;
- de vondst gebeurt niet tijdens regulier archeologisch onderzoek;
- de vondst gebeurt niet bij het voorbedacht zoeken naar archeologische artefacten of sites (metaaldetectie, veldkartering, ...).

Grafische voorstelling

Toelichting

In 2018 ontving het agentschap Onroerend Erfgoed 116 meldingen van toevalsvondsten. In 2017 was dit nog 76.

40 van deze meldingen leidden tot een onderzoek op het terrein. Verder konden 30 gemelde toevalsvondsten bewaard blijven op het terrein door behoud in situ. 18 meldingen hadden na onderzoek geen archeologische waarde.¹

Bij een aantal meldingen bleek het niet mogelijk een onderzoek uit te voeren. Er waren meldingen van toevalsvondsten waarbij de toevalsvondst niet meer aanwezig bleek op het moment van de terreininterventie. Bij andere was het terrein niet toegankelijk voor archeologisch onderzoek. Dit kan bijvoorbeeld gebeuren bij terreinen waar sprake is van bodemverontreiniging.

¹ De meldingstool van het agentschap registreerde 138 meldingen van toevalsvondsten in 2018. We verwijderden hieruit 22 meldingen. Dit bleken meldingen te zijn die in het verkeerde register waren gemeld of die niet voldeden aan de definitie van een toevalsvondst volgens het decreet.

MONITOR 66: ERKENDE ONROENDERFgoedGEMEENTEN

Indicator	Aantal en evolutie van erkende onroenderfgoedgemeenten
Indicatornummer	Monitor 66
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal erkende onroenderfgoedgemeenten
Meetmethode	Telling van erkenningen per jaar

Omschrijving

Gemeenten kunnen vrijwillig een erkenning bekomen als onroenderfgoedgemeente. Erkende onroenderfgoedgemeenten kunnen aanvullend op de Vlaamse beleidsprioriteiten een eigen onroenderfgoedbeleid ontplooiën en een eigen lokale erfgoedreflex creëren. Gemeenten dienen wel te voldoen aan een aantal erkenningsvoorwaarden zoals het beschikken over een onderbouwde beleidsvisie en het innemen van een voorbeeldfunctie met betrekking tot het duurzaam behoud en beheer van het onroerend erfgoed in hun eigendom.

Als een gemeente wordt erkend als onroenderfgoedgemeente, dan neemt ze een aantal beleidsuitvoerende taken over van het agentschap Onroerend Erfgoed. Zo geven ze bepaalde toelatingen voor handelingen aan of in beschermde goederen, en behandelen ze meldingen voor archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem, archeologienota's en nota's.

De indicator meet het aantal nieuw erkende onroenderfgoedgemeenten in een bepaald jaar en de evolutie van de erkenningen doorheen de tijd.

Tabel

Jaar erkenning	Gemeente	Provincie
2015	Koksijde	West-Vlaanderen
2016	Riemst	Antwerpen
2016	Voeren	Limburg
2016	Baarle-Hertog	Antwerpen
2016	Beerse	Antwerpen
2016	Oud-Turnhout	Antwerpen
2016	Kasterlee	Antwerpen
2016	Rijkevorsel	Antwerpen
2016	Turnhout	Antwerpen
2016	Vosselaar	Antwerpen
2017	Bekkevoort	Vlaams-Brabant
2017	Haacht	Vlaams-Brabant
2017	Holsbeek	Vlaams-Brabant
2017	Rotselaar	Vlaams-Brabant
2017	Zonnebeke	West-Vlaanderen
2017	Beernem	West-Vlaanderen
2017	Kontich	Antwerpen
2017	Brecht	Antwerpen
2017	Leuven	Vlaams-Brabant

Toelichting

In 2018 erkende de minister geen nieuwe onroerenderfgoedgemeenten. De erkenning verloopt volgens de lokale beleidscyclus, waarbij enkel in het eerste en vierde jaar van die cyclus nieuwe erkenningsaanvragen mogelijk zijn. Dit was in 2018 niet het geval. Het totale aantal erkende onroerenderfgoedgemeenten blijft daarom op 31 december 2018 stabiel op 19.

Van deze 19 maken er 16 deel uit van een erkende intergemeentelijke onroerenderfgoeddienst. De drie andere gemeenten zijn Brecht, Leuven en Koksijde.

MONITOR 67: ERKENDE INTERGEMEENTELIJKE ONROENDERFGOEDDIENSTEN

Indicator	Aantal erkende intergemeentelijke onroenderfgoeddiensten en het aantal gemeenten aangesloten bij een erkende intergemeentelijke onroenderfgoeddienst
Indicatornummer	Monitor 67
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal erkende IOED's
Meetmethode	Telling van erkenningen

Omschrijving

Lokale besturen kunnen gezamenlijk een intergemeentelijk samenwerkingsverband oprichten en dit laten erkennen als een intergemeentelijke onroenderfgoeddienst (IOED). Een IOED ondersteunt de aangesloten gemeentebesturen zowel bij hun gemeentelijk beleid als bij het uitvoeren van andere taken die uit het Onroenderfgoeddecreet voortvloeien. Een IOED kan zelf geen bestuurlijke beslissingen nemen. Dit blijft de taak van de aangesloten gemeenten (op voorwaarde dat deze gemeenten individueel erkend zijn als onroenderfgoedgemeente) of het agentschap Onroerend Erfgoed.

Een IOED bestaat uit minstens drie Vlaamse gemeenten. De aangesloten gemeenten kunnen, maar moeten niet noodzakelijk, erkend zijn als onroenderfgoedgemeente. Intergemeentelijke onroenderfgoeddiensten beschikken over een geïntegreerd onroenderfgoedbeleidsplan met daarin een gemeenschappelijke visie en een plan van aanpak. Verder stimuleren ze een lokaal draagvlak voor erfgoed, ontwikkelen ze expertise over het lokaal erfgoed, ...

De indicator meet het aantal nieuw erkende IOED's in een bepaald jaar en de evolutie doorheen de tijd, aangevuld met het aantal gemeenten en onroenderfgoedgemeenten die aangesloten zijn bij een erkende IOED.

Tabel

IOED	Datum erkenning
Erfgoed Noorderkempen	2015-04-01
Leiedal	2015-04-01
RADAR	2015-04-01
PORTIVA	2015-04-28
WinAr	2015-04-28
Brugge & ommeland	2016-03-16
CO7	2016-03-16
Erfgoed Voorkempen	2016-03-16
Erfpunt	2016-03-16
Haspengouw West	2016-03-16
IGEMO	2016-03-16
Merode	2016-03-16
Pajottenland & Zennevallei	2016-03-16

Polderrand	2016-03-16
RLKM	2016-03-16
Oost-Haspengouw-Voeren	2017-03-20
Berg en Nete	2017-03-23
k.ERF	2017-03-23
Lage Kempen	2017-03-23
Land van Nete en Aa	2017-03-23
Meetjesland	2017-03-23
Schelde-Durme	2017-03-23
Viersprong	2017-03-23
Zuid-Hageland	2017-03-23
Zuidrand	2017-03-23

Toelichting

Op 31 december 2018 telde Vlaanderen 25 erkende intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten. Dit is evenveel als in 2017. In 2018 volgden geen nieuwe erkenningen.

In totaal maken 173 Vlaamse steden en gemeenten deel uit van een erkende IOED.

MONITOR 68: ERKENDE ONROENDERFGOEDDEPOTS

Indicator	Aantal en evolutie van erkende onroerendergoeddepots
Indicatornummer	Monitor 68
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal erkenningen
Meetmethode	Telling van het aantal erkenningen per jaar

Omschrijving

Het Onroerendergoeddecreet introduceerde de erkenning van onroerendergoeddepots. Die moeten de optimale bewaring van archeologische ensembles helpen garanderen.

Om erkend te worden als onroerendergoeddepot dient een organisatie met rechtspersoonlijkheid een aanvraag in en moet ze aan meerdere voorwaarden voldoen. Voorbeelden daarvan zijn dat het onroerendergoeddepot publiek toegankelijk moet zijn op geregelde en welbepaalde tijdstippen en dat het oplossingen aanbiedt voor erfgoed dat door omstandigheden tijdelijk of permanent niet meer op zijn oorspronkelijke plaats kan blijven. Het depot voorziet hiervoor voldoende middelen, personeel en een degelijke infrastructuur. De infrastructuur moet in het Vlaamse Gewest liggen.

In de beleidsmonitoring wordt een onderscheid gemaakt tussen:

- Privaatrechtelijke onroerendergoeddepots opgericht door een vzw of bedrijf;
- Publiekrechtelijke onroerendergoeddepots opgericht door een openbaar bestuur.

Jaarlijks wordt een telling uitgevoerd van het aantal erkende onroerendergoeddepots.

Tabel

Datum erkenning	Onroerendergoeddepot	Erkenning
2015-01-01	Archeologisch depot Onroerend Erfgoed	Publiekrechtelijke erkenning
2015-07-01	Provinciaal Archeologisch depot Antwerpen	Publiekrechtelijke erkenning
2015-07-01	Tram 41	Publiekrechtelijke erkenning
2015-07-01	Archeodepot pam Velzeke	Publiekrechtelijke erkenning
2015-07-01	De Zwarte Doos	Publiekrechtelijke erkenning
2015-07-01	Onroerendergoeddepot Provinciaal Erfgoedcentrum Ename	Publiekrechtelijke erkenning
2015-07-01	SOLVA Archeologisch depot	Publiekrechtelijke erkenning
2015-07-01	Onroerendergoeddepot Waasland	Publiekrechtelijke erkenning
2015-07-01	Onroerendergoeddepot Vlaams-Brabant	Publiekrechtelijke erkenning
2015-07-01	De Pakhuizen	Publiekrechtelijke erkenning
2016-07-01	Onroerendergoeddepot Mechelen	Publiekrechtelijke erkenning
2016-07-01	Onroerendergoeddepot stad Antwerpen	Publiekrechtelijke erkenning
2016-07-01	Onroerendergoeddepot Agilas	Privaatrechtelijke erkenning
2018-07-18	Depot Potyze	Publiekrechtelijke erkenning

Toelichting

In 2018 verwierf het depot "Potyze" uit West-Vlaanderen een erkenning als onroerenderfgoeddepot. Hierdoor stijgt het totale aantal erkende onroerenderfgoeddepots naar 14.

Het depot van het agentschap Onroerend erfgoed is van rechtswege erkend overeenkomstig artikel 3.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet. Daarnaast zijn er 12 andere onroerenderfgoeddepots erkend met een publiekrechtelijk statuut. Er is 1 onroerenderfgoeddepot dat erkend is met een privaatrechtelijk statuut.

INDICATOREN EVARCH

EVARCH 03 - 04: ERKENDE METAALDETECTORISTEN

Indicator	Het aantal erkende metaaldetectoristen per jaar en de evolutie van het aantal erkende metaaldetectoristen
Indicatornummer	evarch 03 - evarch04
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Telling van het aantal erkende metaaldetectoristen
Meetmethode	Query op databank actoren

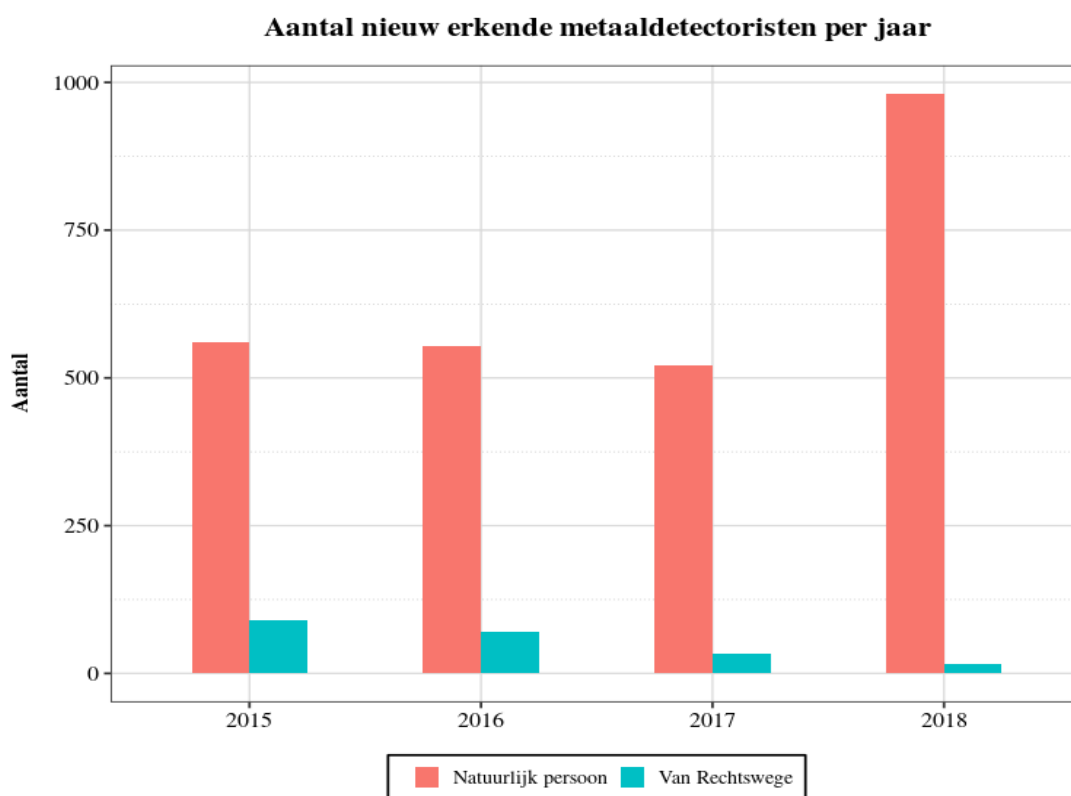
Omschrijving

Metaaldetectoristen kunnen een erkenning verkrijgen vanwege het agentschap Onroerend Erfgoed wanneer zij in een aanvraag aantonen dat ze voldoen aan de erkenningsvoorwaarden: meerderjarig zijn, 5 jaar niet schuldig bevonden zijn aan een inbreuk of misdrijf in verband met onroerend erfgoed en zich engageren om te werken volgens de voorschriften van het Onroerenderfgoeddecreet en de Code van Goede Praktijk.

Elke erkende archeoloog is van rechtswege erkend als metaaldetectorist. Erkende archeologen moeten geen bijkomende of afzonderlijke procedure doorlopen om ook met een metaaldetector te mogen werken.

Deze meting telt de erkenningen die het agentschap Onroerend Erfgoed uitreikt aan metaaldetectoristen. De erkende archeologen die van rechtswege ook erkend zijn als metaaldetectorist worden apart geteld. Om de cijfers van deze indicator te verkrijgen wordt op 31 december van een bepaald jaar het totaal aantal erkende metaaldetectoristen en het aantal nieuwe erkenningen geteld.

Grafische voorstelling

Tabel

Jaar	Statuut	Evolutie
2015	Natuurlijk persoon	560
2015	Metaaldetectorist van rechtswege	91
2016	Natuurlijk persoon	1.114
2016	Metaaldetectorist van rechtswege	161
2017	Natuurlijk persoon	1.636
2017	Metaaldetectorist van rechtswege	196
2018	Natuurlijk persoon	2.617
2018	Metaaldetectorist van rechtswege	211

Toelichting

In 2018 besliste het agentschap Onroerend Erfgoed om 979 natuurlijke personen aan te duiden als erkend metaaldetectorist. Daarnaast werden 17 erkende archeologen van rechtswege aangeduid als erkend metaaldetectorist.

In totaal zijn er op 31 december 2018 2.617 metaaldetectoristen natuurlijk persoon erkend.

EVARCH 05: MELDINGEN DOOR METAALDETECTORISTEN

Indicator	Het aantal meldingen door erkende metaaldetectoristen
Indicatornummer	evarch 05
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal meldingen
Meetmethode	Telling van meldingen van metaaldetectoristen

Omschrijving

Het Onroerenderfgoeddecreet creëerde een wettelijk kader voor vrijetijdsmetaaldetectie. Een erkende metaaldetectorist kan met een metaaldetector archeologische artefacten of archeologische sites opsporen en verzamelen. Wanneer hij een vondst opspoorde moet hij die melden aan het agentschap Onroerend Erfgoed.

De indicator telt het aantal meldingen die erkende metaaldetectoristen doen bij het agentschap Onroerend Erfgoed met behulp van een specifiek meldingsformulier. Erkende archeologen rapporteren op een andere manier over hun detectievondsten (ze doen dit via de rapportering over hun onderzoek, zoals een archeologienota of eindverslag), en maken geen deel uit van de telling van deze indicator, net als de meldingen van een toevalsvondst. De startdatum van de meting is 1 april 2016.

Tabel

Jaar	Aantal meldingen
2016	511
2017	1.387
2018	1.134

Toelichting

In 2018 ontving het agentschap 1.134 meldingen van metaaldetectoristen. Dit is een lichte daling ten opzichte van 2017 (het eerste volledige jaar dat men kon melden).

EVARCH 08 – 09: EVALUATIE VAN ERKENNINGEN

Indicator	Het aantal ingezette evaluaties van erkenningen, verdeeld volgens type erkenning en verdeeld naargelang de evaluatie leidt tot een schorsing of niet
Indicatornummer	evarch 08 - evarch 09
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal evaluaties
Meetmethode	Telling

Omschrijving

Een erkende archeoloog of metaaldetectorist dient zich te houden aan bepaalde erkennings- en opvolgingsvoorwaarden om zijn activiteiten te kunnen blijven uitoefenen. Het agentschap Onroerend Erfgoed kan op eigen initiatief, op verzoek van de minister of van de Vlaamse Commissie Onroerend Erfgoed (VCOE), voor elke erkende metaaldetectorist of erkende archeoloog een evaluatie van de erkenning uitvoeren. Op basis van deze evaluatie kan het agentschap overgaan tot een schorsing van de aanduiding, en dit voor een periode van maximaal 120 dagen. Na de schorsing kan de beslissing volgen om de erkenning in te trekken.

Een metaaldetectorist of archeoloog kan worden geschorst als hij:

- het Onroerenderfgoeddecreet, Onroerenderfgoedbesluit of de code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren niet naleeft;
- niet meer voldoet aan de erkenningsvoorwaarden;
- de voorwaarden voor de opvolging van de aanduiding niet naleeft.

Voor een erkende archeoloog gelden nog twee bijkomende redenen om zijn aanduiding tot erkenning te schorsen. Als hij:

- onvoldoende toezicht houdt op het veldwerk of de correcte registratie;
- bij een vonnis of arrest veroordeeld is voor een misdrijf dat door de aard ervan zijn beroepsethiek als erkende archeoloog aantast.

De indicator meet het aantal ingezette evaluaties van erkenningen als archeoloog of metaaldetectorist en het aantal van deze evaluaties dat tot een schorsing van de erkenning heeft geleid.

Tabel

Erkenning	Gevolg na evaluatie	Aantal in 2017	Aantal in 2018
Archeoloog natuurlijk persoon	Schorsing	0	0
Archeoloog natuurlijk persoon	Geen schorsing	0	0
Archeoloog rechtspersoon	Schorsing	1	0
Archeoloog rechtspersoon	Geen schorsing	1	1

Archeoloog van rechtswege	Schorsing	1	0
Archeoloog van rechtswege	Geen schorsing	1	0
Metaaldetectorist	Schorsing	2	1
Metaaldetectorist	Geen schorsing	2	0

Toelichting

In 2018 voerde het agentschap 2 officiële evaluaties uit van erkenningen. Het agentschap voerde een evaluatie uit bij een erkende archeoloog (rechtspersoon) wegens het niet langer voldoen aan de erkenningsvoorwaarden. Deze evaluatie leidde tot een verbetertraject waardoor een schorsing van de erkenning niet nodig was.

Bij 1 erkende metaaldetectorist voerde het agentschap een evaluatie uit wegens een juridisch vonnis voor inbreuken tegen de onroerenderfgoedregelgeving.

EVARCH 10 - 11: SCHORSINGEN VAN ERKENNINGEN

Indicator	Het aantal ingezette schorsingen van erkenningen, verdeeld volgens type erkenning en verdeeld naargelang de schorsing een intrekking van de erkenning als gevolg heeft of niet
Indicatornummer	evarch 10 - evarch 11
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal schorsingen
Meetmethode	Telling van aantal schorsingen

Omschrijving

Onroerend Erfgoed kan de erkenning van een metaaldetectorist of archeoloog na een evaluatie schorsen voor maximaal 120 dagen als hij:

- Het Onroerenderfgoeddecreet, Onroerenderfgoedbesluit of de code van goede praktijk niet naleeft;
- niet meer voldoet aan de erkenningsvoorwaarden;
- de voorwaarden voor de opvolging van de aanduiding niet naleeft.

Voor een erkende archeoloog gelden nog twee bijkomende redenen om zijn aanduiding tot erkenning te schorsen. Als hij:

- Onvoldoende toezicht houdt op het veldwerk of de correcte registratie;
- Bij een vonnis of arrest veroordeeld is voor een misdrijf dat door de aard ervan zijn beroepsethiek als erkende archeoloog aantast.

De erkende archeoloog of metaaldetectorist kan reageren tegen de schorsing en daarbij gebruikmaken van onder meer een hoorrecht. Tijdens de schorsingsperiode kan hij schriftelijk aangeven welke acties hij zal ondernemen of heeft ondernomen om terug tegemoet te komen aan de erkenningsvoorwaarden.

Hierna kan het agentschap beslissen om de schorsing op te heffen of om de erkenning in te trekken. Een archeoloog of metaaldetectorist kan ook zelf beslissen om zijn aanduiding tot erkenning te laten intrekken, bijvoorbeeld wanneer hij zijn activiteiten stopzet.

De indicator meet het aantal ingezette schorsingen van erkenningen als archeoloog of metaaldetectorist en het aantal van deze schorsingen dat tot een intrekking van de erkenning heeft geleid.

Tabel

Erkenning	Gevolg na schorsing van erkenning	Aantal in 2017	Aantal in 2018
Archeoloog natuurlijk persoon	Intrekking erkenning	0	0
Archeoloog natuurlijk persoon	Geen intrekking erkenning	0	0
Archeoloog rechtspersoon	Intrekking erkenning	0	0

Archeoloog rechtspersoon	Geen intrekking erkenning	1	0
Archeoloog van rechtswege	Intrekking erkenning	0	0
Archeoloog van rechtswege	Geen intrekking erkenning	1	0
Metaaldetectorist	Intrekking erkenning	0	1
Metaaldetectorist	Geen intrekking erkenning	2	0

Toelichting

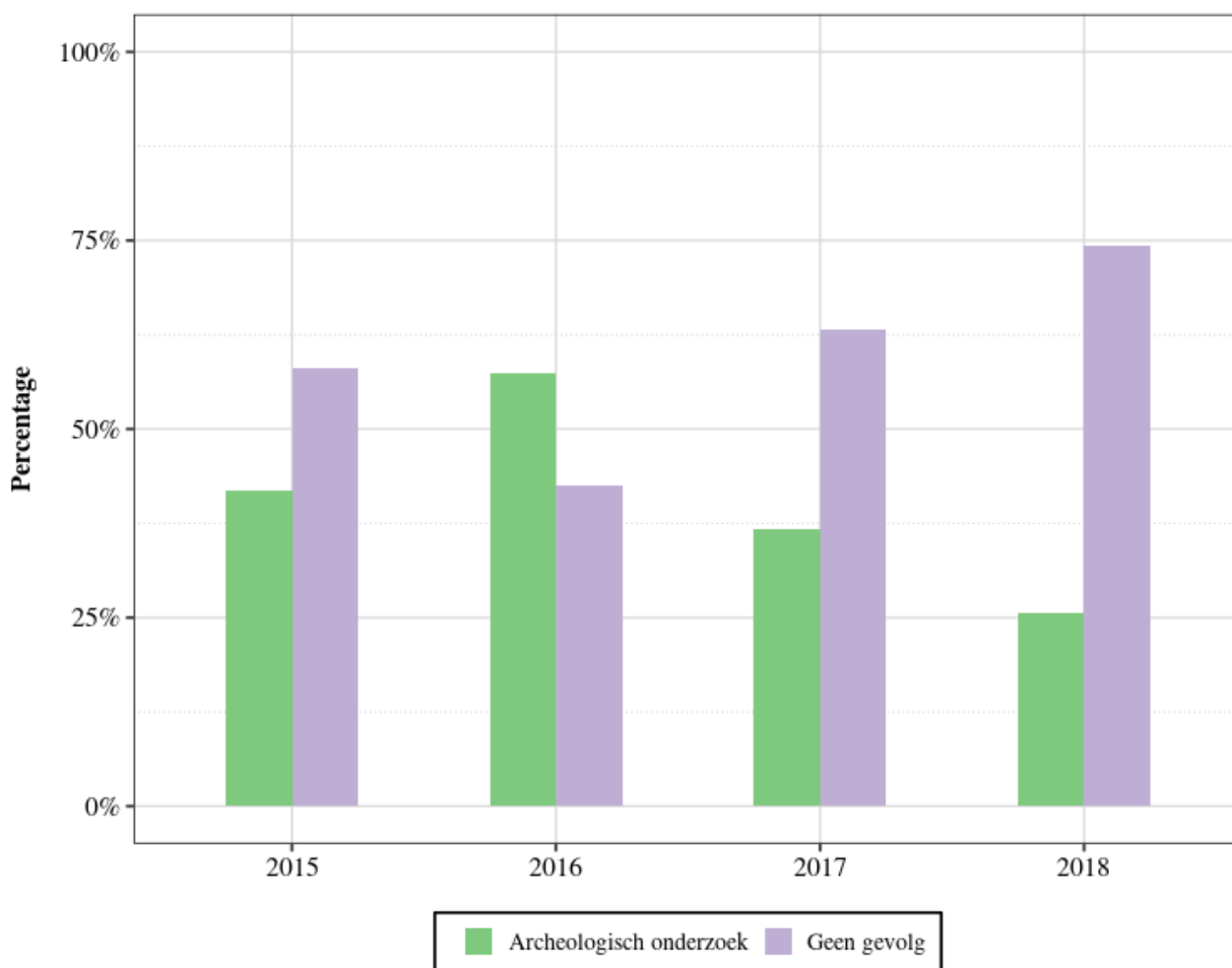
In 2018 trok het agentschap de erkenning van een metaaldetectorist in. Dit kwam na een eerdere schorsing van de erkenning. De reden voor de intrekking was een veroordeling van de metaaldetectorist voor inbreuken op de onroerenderfgoedregelgeving.

Grafische voorstelling

Percentage toevalsvondsten die leiden tot archeologisch onderzoek

Toelichting

Van de 116 gemelde toevalsvondsten in 2018 leidden er 40 tot een archeologische opgraving.

EVARCH 13: TERMIJN TUSSEN DE MELDING VAN EEN TOEVALSVONDST EN HET ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

Indicator	De termijn tussen de melding van de toevalsvondsten en het beëindigen van het veldwerk
Indicatornummer	evarch 13
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal toevalsvondsten
Meetmethode	Telling per toevalsvondst van het aantal dagen tussen de melding en de terreinevaluatie

Omschrijving

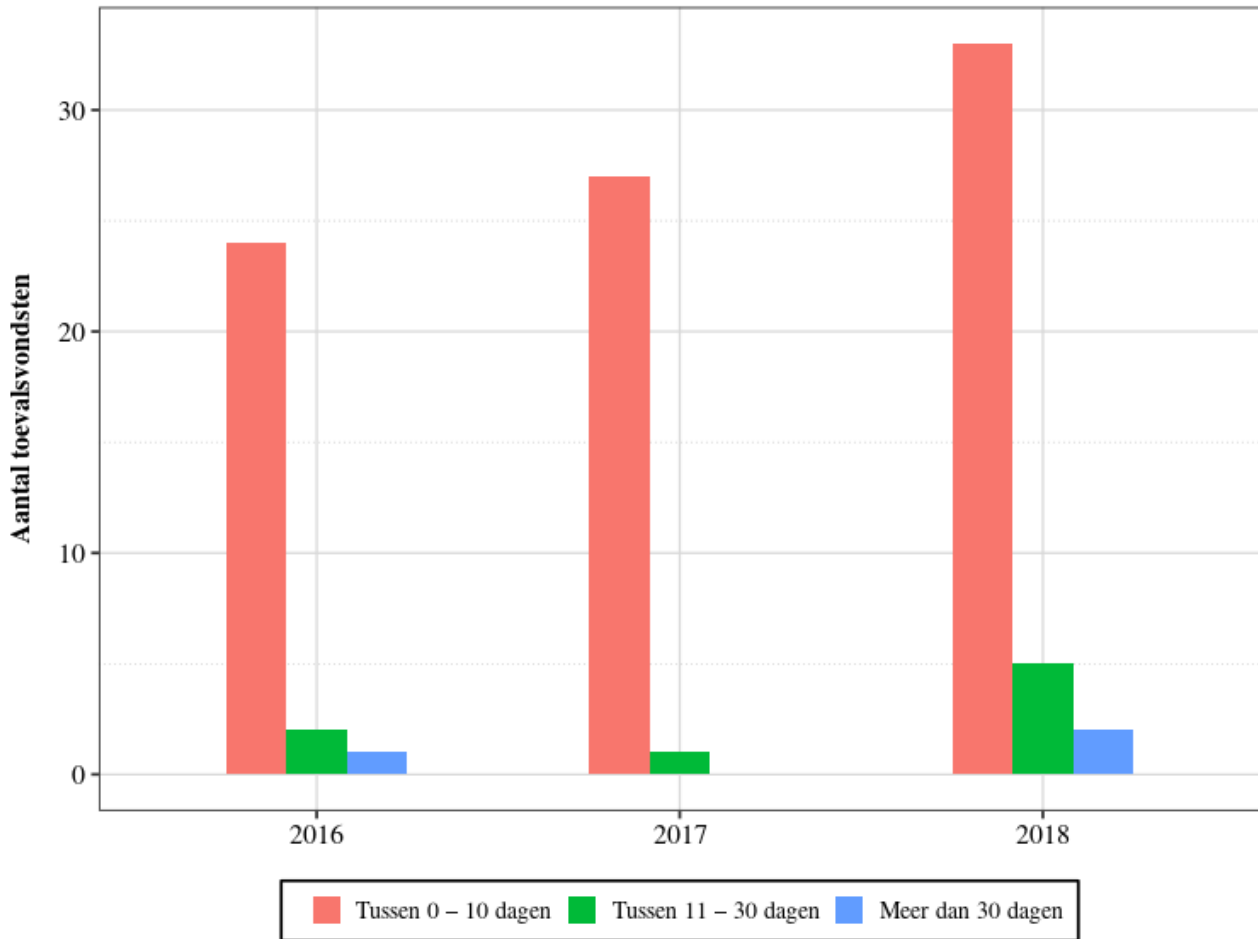
Gedurende 10 dagen na de melding van een toevalsvondst kan het agentschap de nodige vaststellingen doen of laten doen om de archeologische waarde van de toevalsvondst te bepalen. Wanneer de toevalsvondst geen archeologische waarde blijkt te hebben, kan snel worden beslist om het onderzoek te beëindigen. Wanneer er wel archeologische waarde aanwezig is en er een archeologische opgraving moet volgen, kan de termijn verlengd worden.

De indicator telt de termijn tussen de melding van de toevalsvondst (het moment dat het agentschap Onroerend Erfgoed officieel op de hoogte wordt gesteld) en het beëindigen van het onderzoek door het agentschap. De termijnen worden verdeeld in 3 categorieën: minder dan 10 dagen, tussen de 10 en de 30 dagen en meer dan 30 dagen. De grens van 30 dagen volgt uit het recht op schadevergoeding indien het onderzoek die termijn overschrijdt.

Grafische voorstelling

Aantal archeologische onderzoeken n.a.v. een toevalsvondst naargelang de termijn waarin ze werden uitgevoerd

Toelichting

In 2018 rondde het agentschap 82,5% van de terreininterventies met archeologisch onderzoek af binnen de 10 dagen na de melding van de toevalsvondst.

Er waren 5 onderzoeken (12,5%) die meer dan 10 dagen in beslag namen en 2 onderzoeken (5%) die meer dan 30 dagen duurden.

EVARCH 15: ARCHEOLOGISCHE ENSEMBLES IN EEN ONROERENDERFGOEDDEPOT

Indicator	Het aantal archeologische ensembles gedeponeerd in een erkend onroerendergoeddepot
Indicatornummer	evarch 15
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal archeologische ensembles
Meetmethode	Bevraging bij erkende onroerendergoeddepots

Omschrijving

Bij het archeologisch onderzoek van een terrein maakt de archeoloog onderzoeksdocumenten aan en zamelt hij archeologische artefacten in (vondsten, stalen, ...). Samen vormen die het archeologisch ensemble van het onderzoek. Er bestaan verschillende wettelijke verplichtingen voor het bewaren van een archeologisch ensemble. Eigenaars of beheerders moeten het ensemble als geheel bewaren, het toegankelijk houden voor wetenschappelijk onderzoek en voldoen aan zowel het actiefbehoudsbeginsel als het passiefbehoudsbeginsel. Het deponeren in een erkend onroerendergoeddepot kan dienen als alternatief voor eigenaars die niet in staat zijn om zelf het archeologisch ensemble optimaal te bewaren of daar niet toe bereid zijn.

De indicator telt het aantal archeologische ensembles dat in een bepaald jaar bij één van de erkende onroerendergoeddepots werd gedeponeerd.

Noot: Een zakelijkrechthouder kan zelf kiezen of en in welk depot hij zijn archeologische ensembles deponeert. Daarbij kan hij ook kiezen om het ensemble in een niet-erkend depot te bewaren of het zelf te bewaren. De indicator telt ensembles die worden bewaard in een erkend onroerendergoeddepot, andere bewaarplaatsen worden niet meegenomen.

Tabel

Jaar	Aantal ensembles
2016	97
2017	308
2018	240

Toelichting

De erkende onroerendergoeddepots rapporteerden dat erkende archeologen in totaal 240 nieuwe archeologische ensembles deponeerden in een erkend depot in 2018. Het depot van het agentschap Onroerend Erfgoed is niet meegenomen in deze telling omdat het als gevolg van een grootschalige verhuis nog geen cijfermateriaal kon meegeven over het aantal gedeponeerde archeologische ensembles in 2018.

EVARCH 16: VOORNEMEN OM EEN ARCHEOLOGISCH ENSEMBLE BUITEN VLAANDEREN TE VERPLAATSEN

Indicator	Het aantal meldingen van het voornemen om een archeologisch artefact of een archeologisch ensemble buiten het Vlaamse Gewest te brengen
Indicatornummer	evarch 16
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal archeologische ensembles
Meetmethode	Telling van het aantal meldingen bij het agentschap Onroerend Erfgoed

Omschrijving

De zakelijkrechthouder die het voornemen heeft om een archeologisch artefact of archeologisch ensemble buiten Vlaanderen te verplaatsen moet dit voornemen 30 dagen op voorhand melden aan het agentschap Onroerend Erfgoed.

De indicator telt het aantal meldingen bij het agentschap Onroerend Erfgoed van eigenaars of zakelijkrechthouders die het voornemen hebben om een archeologisch artefact of archeologisch ensemble buiten de grenzen van het Vlaamse Gewest te verplaatsen.

Noot: De meldingsplicht voor het voornemen om een archeologisch artefact of een archeologisch ensemble buiten het Vlaamse Gewest te brengen geldt niet voor artefacten of ensembles ontstaan vóór 1 januari 2016. Deze ensembles zijn vrijgesteld van deze verplichting omdat het Archeologiedecreet van 1993 geen meldingsplicht voorzag.

Grafische voorstelling

Jaar	Aantal meldingen
2016	0
2017	0
2018	0

Toelichting

Onroerend Erfgoed ontving geen meldingen van het voornemen om een archeologisch ensemble buiten Vlaanderen te verplaatsen.

EVARCH 17: INGEDIENDE ARCHEOLOGIENOTA'S EN NOTA'S

Indicator	Het aantal ingediende archeologienota's en nota's, verdeeld volgens het aantal bekrachtigde, het aantal geweigerde, het aantal met voorwaarden en het aantal stilzwijgend bekrachtigd
Indicatornummer	evarch 17
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal archeologienota's en nota's
Meetmethode	Telling van het aantal ingediende archeologienota's en ingediende nota's

Omschrijving

De indicator telt het aantal ingediende archeologienota's en nota's per jaar.

Hij maakt enerzijds een onderverdeling naar de instantie die de archeologienota of de nota behandelt:

- Het agentschap Onroerend Erfgoed
- Een erkende Onroerenderfgoedgemeente, wanneer de percelen waarop de archeologienota of nota betrekking heeft volledig liggen op het grondgebied van deze gemeente

Een tweede onderscheid wordt gemaakt naar beslissing:

- Bekrachtiging
- Weigering
- Koppelen van bijkomende voorwaarden
- Stilzwijgende bekrachtiging

Tabel

	Agentschap onroerend erfgoed	Erkende onroerenderfgoedgemeenten
Archeologienota's		
Bekrachtiging	1.768	100
Bekrachtiging met voorwaarden	143	13
Stilzwijgende bekrachtiging	43	13
Weigering	705	10
Nota's		
Bekrachtiging	533	40
Bekrachtiging met voorwaarden	12	0
Stilzwijgende bekrachtiging	23	4
Weigering	168	0

Jaar	Notatype	Totaal aantal bekrachtigde documenten
2017	Archeologienota	3.124
2017	Nota	229
2018	Archeologienota	2.080
2018	Nota	612

Toelichting

In 2018 dienden de erkende archeologen 2.795 archeologienota's in waarvan er 2.080 een bekrachtiging kregen, al dan niet met voorwaarden of stilzwijgend. Dat betekent dat in 74,4% van de ingediende archeologienota's een bekrachtiging volgde. Dat is een daling van 2,9% ten opzichte van het aandeel bekrachtigde archeologienota's in 2017.

De 2.080 bekrachtigde archeologienota's komen niet overeen met 2.080 individuele/verschillende bouwdoSSIERS of vergunningen. Net zoals in 2016 en 2017 dienden erkende archeologen verschillende archeologienota's ook na bekrachtiging opnieuw in, bijvoorbeeld omwille van een kleine vergetelheid of een aanpassing in functie van de geplande vergunningsaanvraag. In een beperkt aantal gevallen is er dus sprake van 2 bekrachtigde archeologienota's voor eenzelfde vergunningsaanvraag. Dergelijke dossiers kunnen niet uitgefilterd worden, maar het staat vast dat het om kleine aantallen gaat.

De bekrachtiging van een archeologienota of nota vormt het sluitstuk van een archeologisch vooronderzoek, al dan niet met ingreep in de bodem. In 2018 mondden in totaal 2.692 archeologische vooronderzoeken uit in een archeologienota of nota.

In 2018 kregen 612 nota's een bekrachtiging op een totaal van 780 ingediende nota's. Dat is een bekrachtigingspercentage van 78,5%, wat een daling met 1% inhoudt ten opzichte van 2017.

Het aantal bekrachtigde nota's ligt ruim 2,5 keer hoger dan in het voorgaande jaar. Daarmee lijkt de uitvoering van de vooronderzoeken in uitgesteld traject, die in 2017 nog achterwege bleef, toch op gang te komen.

Het langere tijdsverloop tussen de bekrachtiging van een archeologienota met maatregel uitgesteld vooronderzoek en de effectieve uitvoering daarvan of het uitblijven van een aantal nota's kan verschillende mogelijke redenen hebben:

- Vergunningsaanvragen die wachten op indiening (de archeologienota heeft namelijk geen beperkte geldigheidstermijn);
- Ingediende vergunningsaanvragen waarvan de behandeling nog loopt;
- Geweigerde vergunningsaanvragen;
- Verleende vergunningen waartegen nog een beroepsprocedure loopt, waardoor de vergunning niet uitvoerbaar is of de aanvrager wacht tot hij zekerheid heeft over de uitvoerbaarheid;
- Verleende vergunningen waarvan de bouwheer kiest om ze niet uit te voeren;
- Vergunningsaanvragen die men niet meer wenst in te dienen;
- Speculatieve vergunningsaanvragen (waarbij de initiatiefnemer geen eigenaar is van het betreffende goed en niet noodzakelijk toestemming heeft van de eigenaar van het goed om de aangevraagde vergunning uit te voeren);
- Verleende vergunningen waarbij de verlener heeft nagelaten om een voorwaarde op te nemen met betrekking tot het uitvoeren van de bekrachtigde archeologienota;
- Verleende vergunningen waarbij de bouwheer de opgenomen voorwaarde met betrekking tot het uitvoeren van de bekrachtigde archeologienota niet naleeft.

Het is niet duidelijk welke van de bovenstaande oorzaken doorslaggevend is voor het langer dan verwachte uitblijven van de nota's. Naar alle waarschijnlijkheid is het net de combinatie van de bovenstaande scenario's die maakt dat veel uitgestelde archeologische vooronderzoeken nu pas doorstroomden naar uitvoering en rapportering.

EVARCH 18: ARCHEOLOGIENOTA'S EN NOTA'S MET OF ZONDER BODEMINGREEP

Indicator	Het aantal bekrachtigde archeologienota's en nota's, verdeeld volgens het aantal op basis van archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem en het aantal op basis van archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem
Indicatornummer	evarch 18
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal bekrachtigde archeologienota's en nota's
Meetmethode	Telling met behulp van het archeologieportaal

Omschrijving

Een archeologisch vooronderzoek heeft als doel om bewust archeologische artefacten en archeologische sites op te sporen en te waarderen, zonder de erfgoedwaarden in situ wezenlijk aan te tasten. Het kent twee vormen: vooronderzoek zonder ingreep in de bodem en vooronderzoek met ingreep in de bodem.

Een archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem tast de mogelijk aanwezige archeologische resten niet wezenlijk aan. Het kan gaan om bureauonderzoek, landschappelijk bodemonderzoek, geofysisch onderzoek of veldkartering. Het verslag van dit vooronderzoek is een archeologienota.

Het archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem heeft een mogelijk effect op de erfgoedwaarden in situ, doordat de gebruikte onderzoeksmethoden een representatieve steekproef van de aanwezige archeologische sporen en artefacten op destructieve wijze onderzoeken. Voorbeelden van onderzoeksmethoden zijn onder meer een verkennend archeologisch booronderzoek, een waarderend archeologisch booronderzoek of het aanleggen van proefsleuven en proefputten. Het verslag van deze onderzoeken is ofwel een archeologienota in het geval van een archeologisch vooronderzoek voorafgaand aan de vergunningsaanvraag ofwel een nota in het geval van een uitgesteld vooronderzoek.

De indicator telt het aantal bekrachtigde archeologienota's en het aantal bekrachtigde nota's per jaar. Daarbij wordt een onderverdeling gemaakt naar:

- Bekrachtigde archeologienota's gebaseerd op een archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem;
- Bekrachtigde archeologienota's na een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem;
- Bekrachtigde nota's na een uitgesteld vooronderzoek zonder ingreep in de bodem;
- Bekrachtigde nota's gebaseerd op een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem.

Tabel

	2017	2018
Archeologienota		
Vooronderzoek zonder ingreep in de bodem	2.925	2.002
Vooronderzoek met ingreep in de bodem	199	78
Nota		
Vooronderzoek zonder ingreep in de bodem	27	69

Vooronderzoek met ingreep in de bodem	202	543
---------------------------------------	-----	-----

Toelichting

In 2018 bekrachtigden het agentschap Onroerend Erfgoed en de erkende onroerenderfgoedgemeenten 2.080 archeologienota's. 2.002 daarvan (of 96%) waren gebaseerd op een archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem. 78 bekrachtigde archeologienota's (of 4%) waren gebaseerd op een vooronderzoek met ingreep in de bodem, uitgevoerd in het reguliere traject en dus vóór de indiening van de aanvraag van een omgevingsvergunning.

In 2018 bekrachtigden het agentschap en de onroerenderfgoedgemeenten 69 nota's (11,3%) op basis van archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem en 543 (88,7%) op basis van een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem.

Het is duidelijk dat vooronderzoek met ingreep in de bodem in hoofdzaak plaatsvindt in een uitgesteld traject, na het aanvragen van de omgevingsvergunning.

Het onderscheid tussen nota's, opgesteld op basis van archeologisch vooronderzoek met én vooronderzoek zonder ingreep in de bodem, staat niet vermeld in de regelgeving. Het Onroerenderfgoeddecreet en de Code van Goede Praktijk spreken enkel expliciet van een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem. In sommige gevallen kan het echter voorkomen dat de redenen die een voorafgaand vooronderzoek met ingreep in de bodem verhinderen, ook gelden voor een vooronderzoek zonder ingreep in de bodem. Een bureauonderzoek kan een erkende archeoloog altijd uitvoeren, maar in bepaalde situaties is het niet mogelijk om op het terrein ook een veldkartering, een geofysisch onderzoek of landschappelijk bodemonderzoek uit te voeren.

Wanneer het uitvoeren van deze onderzoeken niet mogelijk blijkt, is er geen andere mogelijkheid dan het uitgesteld uitvoeren van een deel van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem. De erkende archeoloog stelt dan een programma van maatregelen op voor uitgesteld vooronderzoek, dat alle mogelijk te ondernemen onderzoeksmethodes bevat in de vorm van één of meerdere scenario's. Deze scenario's geven aan op basis van welke resultaten en criteria het vooronderzoek wordt beëindigd of hoe het zal worden voortgezet. Het is dus mogelijk dat er uiteindelijk geen archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem plaatsvindt.

Zo kan het bijvoorbeeld voorvallen dat het onmogelijk is om landschappelijke boringen uit te voeren voorafgaand aan de vergunningsaanvraag, maar dat dit onderzoek wel noodzakelijk is om na te gaan of er lagen aanwezig zijn die prehistorische sites kunnen bevatten. De resultaten van dit landschappelijk bodemonderzoek zullen de basis vormen voor de keuze om al dan niet archeologische verkennende boringen uit te voeren. Indien er geen archeologische verkennende boringen nodig blijken (en ook geen andere archeologische vooronderzoeken met ingreep in de bodem), dan stelt de erkende archeoloog een nota op die louter de rapportage bevat van een archeologisch vooronderzoek zonder ingreep in de bodem.

EVARCH 19: ARCHEOLOGIENOTA'S EN NOTA'S BINNEN ARCHEOLOGISCHE ZONE OF SITE

Indicator	Aantal bekrachtigde archeologienota's en nota's, verdeeld volgens het aantal binnen een archeologische zone, buiten een archeologische zone en in een beschermde archeologische site
Indicatornummer	evarch 19
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal bekrachtigde archeologienota's en nota's
Meetmethode	Telling met behulp van het archeologieportaal

Omschrijving

De indicator geeft het aantal bekrachtigde archeologienota's en nota's weer, met onderscheid naar de geografische ligging van de percelen waarover ze handelen. Voor percelen in vastgestelde archeologische zones of beschermde archeologische sites hanteert het Onroerenderfgoeddecreet strengere criteria dan voor percelen die buiten deze gebieden vallen. Bij archeologische zones bestaan er aanwijzingen dat er archeologisch erfgoed aanwezig is en dat dit voldoende goed bewaard is om archeologische waarde te hebben. Bij een bescherming als archeologische site is dit met zekerheid zo.

De meting baseert zich op de intekeningen van de projectgebieden van de bekrachtigde (archeologie)nota's zoals de erkende archeoloog die invoert in het Archeologieportaal. In een GIS-omgeving wordt onderzocht welke van deze gebieden overlappen met afbakeningen van beschermde archeologische sites en vastgestelde archeologische zones. Op basis van de (gedeeltelijke of gehele) overlap – of het ontbreken daarvan – tussen de projectgebieden van de bekrachtigde (archeologie)nota's met de beschermde archeologische sites of vastgestelde archeologische zones, worden aantallen gegenereerd. Elke bekrachtigde (archeologie)nota komt slechts éénmaal voor in de telling en krijgt steeds een toewijzing aan de categorie met de laagste oppervlaktecriteria uit de artikels 5.4.1 en 5.4.2 van het Onroerenderfgoeddecreet. Die bepalen of het bekomen van een bekrachtigde archeologienota verplicht is of niet.

De indicator telt:

- Het totaal aantal bekrachtigde archeologienota's en nota's waarvan de percelen geheel of gedeeltelijk liggen binnen een archeologische zone opgenomen in de vastgestelde inventaris voor archeologische zones;
- Het totaal aantal bekrachtigde archeologienota's en nota's waarvan de percelen geheel of gedeeltelijk liggen in een beschermde archeologische site;
- Het totaal aantal bekrachtigde archeologienota's en nota's waarvan de percelen volledig liggen buiten een vastgestelde archeologische zone en buiten een beschermde archeologische site.

Tabel

	2016	2017	2018
Archeologienota			
Deels of volledig binnen archeologische zone	125	349	259
Deels of volledig binnen beschermde archeologische site	1	9	6

Deels of volledig binnen archeologische zone en binnen beschermd archeologische site		8	5
Volledig buiten archeologische zone of beschermd archeologische site	880	2.750	1810
Nota			
Deels of volledig binnen archeologische zone	0	18	71
Deels of volledig binnen beschermd archeologische site	0	1	3
Deels of volledig binnen archeologische zone en binnen beschermd archeologische site		1	0
Volledig buiten archeologische zone of beschermd archeologische site	4	208	538

Toelichting

In 2018 maakten de erkende archeologen 264 archeologienota's (13% van alle bekrachtigde archeologienota's) en 71 nota's (12% van alle bekrachtigde nota's) op voor een projectgebied dat is opgenomen in de inventaris van vastgestelde archeologische zones.

Daarnaast stelden ze 11 archeologienota's (0,5% van alle bekrachtigde archeologienota's) en 3 nota's (0,5% van alle bekrachtigde nota's) op voor een projectgebied dat beschermd is als archeologische site.

Een aantal van de projectgebieden die deels of volledig in een beschermd archeologische site liggen, zijn ook opgenomen in de inventaris van vastgestelde archeologische zones. 5 archeologienota's werden opgemaakt voor een projectgebied met een dubbel statuut. Deze namen we op in een aparte categorie, maar ze tellen dus voor beide statuten wanneer we die apart beschouwen. Voorbeelden hiervan zijn te vinden in de historische stadskern van Antwerpen, die vastgesteld is als archeologische zone, en waar zich ook een beschermd archeologische site bevindt.

Bij het overgrote aandeel van de bekrachtigde archeologienota's en nota's ligt het projectgebied buiten beschermd archeologische sites of vastgestelde archeologische zones: respectievelijk 1.805 (86,5% van alle bekrachtigde archeologienota's) en 538 (87,5% van alle bekrachtigde nota's) stuks.

EVARCH 21: OPPERVLAKTE ARCHEOLOGIENOTA'S EN NOTA'S BINNEN ARCHEOLOGISCHE ZONE OF SITE

Indicator	De totale oppervlakte van de binnen archeologienota's en nota's onderzochte gebieden, verdeeld volgens binnen een archeologische zone, buiten een archeologische zone of een beschermde archeologische site
Indicatornummer	evarch 21
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Oppervlakte in hectare
Meetmethode	GIS-berekening van onderzochte gebieden

Omschrijving

De indicator meet de oppervlakte van de bekrachtigde archeologienota's en nota's, met onderscheid naar de geografische ligging van de percelen waarover ze handelen. Voor percelen in vastgestelde archeologische zones of beschermde archeologische sites hanteert het Onroerendergoeddecreet strengere criteria dan voor percelen die buiten deze gebieden vallen. Bij archeologische zones bestaan er aanwijzingen dat er archeologisch erfgoed aanwezig is en dat dit voldoende goed bewaard is om archeologische waarde te hebben. Bij een bescherming als archeologische site is dit met zekerheid zo.

De meting gaat voort op de intekeningen van de projectgebieden van de bekrachtigde (archeologie)nota's zoals de erkende archeoloog die invoert in het Archeologieportaal. In een GIS-omgeving wordt onderzocht welke van deze gebieden overlappen met afbakeningen van beschermde archeologische sites en vastgestelde archeologische zones. Op basis van de (gedeeltelijke of gehele) overlap – of het ontbreken daarvan – tussen de projectgebieden van de bekrachtigde (archeologie)nota's met de beschermde archeologische sites of vastgestelde archeologische zones, worden aantallen gegenereerd. Elke bekrachtigde (archeologie)nota komt slechts éénmaal voor in de telling en krijgt steeds een toewijzing aan de categorie met de laagste oppervlaktecriteriën uit de artikels 5.4.1 en 5.4.2 van het Onroerendergoeddecreet van 12 juli 2013. Die bepalen of het bekomen van een bekrachtigde archeologienota verplicht is of niet.

De indicator berekent:

- De totale oppervlakte van archeologienota's en nota's waarvan de percelen geheel of gedeeltelijk liggen binnen een archeologische zone opgenomen in de vastgestelde inventaris voor archeologische zones;
- De totale oppervlakte van archeologienota's en nota's waarvan de percelen geheel of gedeeltelijk liggen in een beschermde archeologische site;
- De totale oppervlakte van archeologienota's en nota's waarvan de percelen geheel of gedeeltelijk liggen binnen een vastgestelde archeologische zone maar buiten een beschermde archeologische site;
- De totale oppervlakte van archeologienota's en nota's waarvan de percelen geheel of gedeeltelijk liggen binnen een beschermde archeologische site maar buiten een vastgestelde archeologische zone;
- De totale oppervlakte van archeologienota's en nota's waarvan de percelen volledig liggen buiten een vastgestelde archeologische zone en buiten een beschermde archeologische site.

Tabel

	2016	2017	2018
Archeologienota			
Deels of volledig binnen archeologische zone	67,9 hectare	144,38 hectare	155,7 hectare
Deels of volledig binnen beschermde archeologische site	0,11 hectare	8,88 hectare	9,9 hectare
Volledig buiten archeologische zone of beschermde archeologische site	5.063,6 hectare	9.091,7 hectare	6.788,2 hectare
Nota			
Deels of volledig binnen archeologische zone	0 hectare	11,3 hectare	29,3 hectare
Deels of volledig binnen beschermde archeologische site	0 hectare	0,33 hectare	1,5 hectare
Volledig buiten archeologische zone of beschermde archeologische site	19,5 hectare	432,2 hectare	1.077,2 hectare

Tabel

Jaar	Notatype	Totale oppervlakte onderzochte gebieden
2017	Archeologienota	9.244,96 ha
2017	Nota	443,82 ha
2018	Archeologienota	6.953,77 ha
2018	Nota	1.107,89 ha

Toelichting

Van de in 2018 bekrachtigde archeologienota's lag ca. 9,9 hectare in een beschermde archeologische site. Ongeveer 155,66 hectare situeerde zich binnen een vastgestelde archeologische zone, maar buiten een beschermde archeologische site. De rest van het oppervlak dat onderwerp uitmaakte van een bekrachtigde archeologienota, goed voor ca. 6.788 hectare, bevond zich buiten een vastgestelde archeologische zone en buiten een beschermde archeologische site.

Voor de oppervlakte van de in de bekrachtigde archeologienota's onderzochte gebieden is relevant. De oppervlakte van de in nota's onderzochte gebieden is immers een herneming van gebieden die reeds het onderwerp uitmaakten van een archeologisch vooronderzoek waarover de rapportering al gebeurde in de vorm van een archeologienota. Deze oppervlakte staat niet gelijk aan het aantal hectaren waarvoor het vooronderzoek volledig afgerond werd, gelet op de optie tot uitgesteld vooronderzoek. Het zegt wel iets over het aantal hectaren projectgebied waarvoor minstens een bureauonderzoek gebeurde in functie van

de opmaak van een bekrachtigde archeologienota en het aantal hectaren grondgebied waarvoor een verplicht archeologisch traject opstartte.

Bij de nota's bedraagt de oppervlakte van de onderzochte gebieden binnen een beschermd archeologische site 1,47 hectare. Binnen vastgestelde archeologische zones is dat 29,26 hectare. De andere projectgebieden, die volledig buiten een archeologische zone en buiten een beschermd archeologische site liggen, zijn goed voor ca. 1.077,2 hectare.

EVARCH 23: OPPERVLAKTE GGA

Indicator	De totale oppervlakte van de gebieden waar geen archeologisch erfgoed meer te verwachten valt
Indicatornummer	evarch 23
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Oppervlakte in hectare
Meetmethode	Berekening met behulp van GIS

Omschrijving

Het Onroerenderfgoeddecreet voerde de kaart met gebieden waar geen archeologisch erfgoed meer te verwachten valt (GGA) in als nieuw instrument. Sinds 2017 stelt het agentschap die vast, en niet meer de minister zoals voorheen. Deze kaart bevat gebieden waar op basis van waarnemingen en onderzoek met hoge waarschijnlijkheid geen archeologisch erfgoed aanwezig is. Het agentschap hanteert volgende criteria voor de opmaak ervan:

- Het gebied is eerder al archeologisch onderzocht en op basis daarvan blijkt er geen archeologisch erfgoed aanwezig of is het is al opgegraven;
- Het gebied is al in die mate verstoord dat er, in combinatie met gegevens over de potentiële dikte van het bodemarchief, geen archeologisch erfgoed meer valt te verwachten.

De indicator berekent de totale oppervlakte van de gebieden die op 31 december van een bepaald jaar zijn opgenomen op de vastgestelde kaart met gebieden waar geen archeologisch erfgoed meer te verwachten valt. Het agentschap Onroerend Erfgoed stelt deze kaart meermaals per jaar vast.

Grafische voorstelling

Jaar	Totale oppervlakte
2016	24.055 ha
2017	27.669 ha
2018	28.730 ha

Toelichting

In 2018 telde de GGA-kaart 4.885 zones en een oppervlakte van 28.730 hectare. Dit is een toename van 1.061 hectare tegenover 2017 en ongeveer 2,12% van het oppervlak van Vlaanderen.

In 2018 stelde het agentschap driemaal een kaart vast met gebieden waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt. De nieuwe gebieden kwamen tot stand op basis van verschillende archeologische gegevensbronnen zoals archeologienota's, nota's, eindverslagen of gegevens aangeleverd door lokale overheden en erfgoeddiensten. De laatste vaststelling van het meetjaar gebeurde in augustus 2018.

EVARCH 25: STATUUT INITIATIEFNER ARCHEOLOGISCH TRAJEKT

Indicator	Het statuut van de initiatiefnemer van een vergunningsplichtige ingreep in de bodem met archeologisch traject, verdeeld volgens private initiatiefnemers en overheden
Indicatornummer	evarch 25
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal vergunningsplichtige ingrepen, verdeeld naar initiatiefnemer
Meetmethode	Query Archeologieportaal

Omschrijving

In een archeologienota of nota vermeldt de archeoloog de hoedanigheid van de initiatiefnemer van de vergunningsplichtige ingreep, in casu de hoedanigheid van de aanvrager van de omgevingsvergunning.

De indicator geeft de hoedanigheid van de initiatiefnemers weer van omgevingsvergunningen voor stedenbouwkundige handelingen met ingreep in de bodem waar een archeologisch traject aan verbonden is. De initiatiefnemers worden onderverdeeld in verschillende statuten: namelijk private initiatiefnemers en overheidsinstellingen (lokale besturen, provinciale overheden of de Vlaamse overheid).

Tabel

Initiatiefnemer	Aantal in 2016	Aantal in 2017	Aantal in 2018
Privaat	803	2.444	1.697
Lokaal bestuur	122	451	199
Provincie	21	74	52
Vlaamse overheid	56	155	132

Toelichting

Van de 2.080 in 2018 bekrachtigde archeologienota's had 81% (of 1.697) een private ondernemer als opdrachtgever. Bij 19% van de bekrachtigde archeologienota's was dat een overheidsinstelling (of 383 bekrachtigde archeologienota's). Het aandeel archeologienota's opgesteld in opdracht van gemeentebesturen, provinciebesturen en de Vlaamse overheid bedraagt respectievelijk 10%, 3% en 6%.

Procentueel is dit zeer gelijkaardig aan de bekrachtigde archeologienota's van 2016 en 2017.

EVARCH 26: REDENEN VOOR UITGESTELD TRAJECT

Indicator	Het aantal uitgestelde archeologische vooronderzoeken dat opgenomen is in het programma van maatregelen van bekrachtigde archeologienota's, onderverdeeld volgens de reden van uitstel
Indicatornummer	evarch 26
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal redenen voor uitgesteld vooronderzoek opgenomen in archeologienota's
Meetmethode	Query Archeologieportaal

Omschrijving

In bepaalde gevallen is het niet mogelijk het archeologisch vooronderzoek volledig uit te voeren voorafgaand aan de vergunningsaanvraag. De initiatiefnemer kan dan opteren om een deel van het traject in een latere fase te doen.

De archeoloog vermeldt in de archeologienota duidelijk waarom er wordt gekozen voor een uitgesteld vooronderzoek. Dit kan om vier redenen:

- Fysiek onmogelijk
- Juridisch onwenselijk
- Economisch onwenselijk
- Maatschappelijk onwenselijk

De indicator meet het aantal bekrachtigde archeologienota's dat in het programma van maatregelen een uitgesteld traject voorstelt, inclusief de reden om te kiezen voor dit traject.

Noot: Deze indicator telt niet de effectief uitgevoerde archeologische onderzoeken binnen het uitgestelde traject. De rapportering van de uitvoering van het archeologisch onderzoek binnen het uitgestelde traject is de nota. Deze vallen onder een andere indicator.

Tabel

Maatregel	2016	2017	2018
Fysiek onmogelijk	236	799	590
Juridisch onwenselijk	110	245	245
Economisch onwenselijk	37	268	304
Maatschappelijk onwenselijk	15	56	38

Tabel

Jaar	Totaal aantal archeologienota's met maatregel uitgesteld traject
2016	398
2017	1.368
2018	1.177

Toelichting

In het Archeologieportaal zijn er 1.177 bekrachtigde archeologienota's geregistreerd met in het programma van maatregelen een uitgesteld archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem.

De onmogelijkheid om het archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren vóór het aanvragen of verkrijgen van een stedenbouwkundige vergunning of verkavelingsvergunning komt in 50% van de gevallen voor als motivatie om te kiezen voor het uitgesteld traject. Voorbeelden hiervan zijn het nog niet verkregen hebben van een kapvergunning of sloopvergunning, de percelen nog niet in eigendom hebben en geen toestemming hebben van de huidige eigenaar om het vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren. Ook het gegeven dat het perceel nog beplant is met gewassen die geoogst moeten worden valt hieronder.

Economische onwenselijkheid figureert als tweede meest aangeduide reden voor een uitgesteld traject, met een aandeel van 26%. Initiatiefnemers wensen vaak eerst zekerheid te verkrijgen over hun vergunning, vooraleer ze overgaan tot het uitvoeren van archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem. Niet alle initiatiefnemers zijn zich echter bewust van de mogelijke consequenties van de keuze voor het uitgestelde traject. Dit traject brengt immers vaak meer onzekerheid met zich mee voor wat betreft de timing voor uitvoering van de vergunde werken.

In vele gevallen is de praktische onmogelijkheid om een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren vóór het aanvragen of verkrijgen van een stedenbouwkundige vergunning of verkavelingsvergunning, dus ook een juridische onmogelijkheid. Vandaar dat deze reden de derde meest aangeduide is met 21%. Maatschappelijke onwenselijkheid haalt men tot slot in 3% van de gevallen aan als reden voor het uitgestelde traject.

EVARCH 27 – 28 – 29: MELDINGEN ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK MET BODEMINGREEP

Indicator	Het aantal meldingen van archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem
Indicatornummer	evarch 27 - evarch 28 - evarch 29
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal meldingen
Meetmethode	Query op het archeologieportaal

Omschrijving

De indicator meet per jaar het aantal meldingen van het voornemen om een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren.

De indicator splitst de meldingen enerzijds op naar behandelaar:

- Het agentschap Onroerend Erfgoed (als het archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem betrekking heeft op percelen die buiten het grondgebied van een erkende onroerenderfgoedgemeente liggen, of als het project betrekking heeft op percelen die deels binnen en deels buiten een erkende onroerenderfgoedgemeente vallen)
- Een erkende onroerenderfgoedgemeente

Anderzijds gebeurt een opdeling naargelang de beslissing over de melding:

- Goedkeuring (aanvaarding)
- Weigering
- Koppelen van voorwaarden

Tabel

	2016	2017	2018
Agentschap onroerend erfgoed			
Goedkeuring (aanvaarding)	90	201	65
Goedkeuring (aanvaarding) met voorwaarden	17	17	5
Stilzwijgende goedkeuring (aanvaarding)	0	1	2
Weigering	36	37	22
Erkende onroerenderfgoedgemeente			
Goedkeuring (aanvaarding)	0	5	4
Goedkeuring (aanvaarding) met voorwaarden	0	0	0
Stilzwijgende goedkeuring (aanvaarding)	0	2	1
Weigering	0	0	1

Toelichting

Het agentschap Onroerend Erfgoed ontving in 2018 94 meldingen van archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem. Het aanvaardde 72 van deze meldingen (waarvan 5 met voorwaarden en 2

stilzwijgend). 22 meldingen kregen een weigering. Het percentage geweigerde vooronderzoeken met ingreep in de bodem is 23% wat een stijging betekent van bijna 10% ten opzichte van 2017.

Daarnaast beoordeelden de erkende onroerenderfgoedgemeenten de meldingen van archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem binnen hun gemeentegrenzen. Ze ontvingen 6 meldingen van archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem, die ze bijna allemaal aanvaardden. De onroerenderfgoedgemeenten weigerden 1 melding.

Het totale aantal meldingen voor een vooronderzoek met ingreep in de bodem daalde wel sterk ten opzichte van 2017. In 2018 dienden archeologen 100 meldingen in waarvan de behandelende overheid er 23 weigerde. In 2017 ging het nog om 263 meldingen waarvan de behandelende overheden er 14% weigerden.

EVARCH 30 – 31 – 39: BEROEPEN

Indicator	Het aantal beroepen ingediend tegen een administratieve beslissing omtrent een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem, een archeologienota of nota of een toelating voor archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen
Indicatornummer	evarch 30 - evarch 31 - evarch 39
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal beroepen
Meetmethode	Telling met behulp van het archeologieportaal

Omschrijving

De indicator meet per jaar het aantal ingestelde beroepen. Het Onroerendergoeddecreet heeft vier beroepsprocedures voorzien die men kan inzetten tegen verschillende administratieve beslissingen van het agentschap Onroerend Erfgoed of, indien van toepassing, een erkende onroerendergoedgemeente over uiteenlopende aspecten van een archeologisch traject. Men kan beroep indienen tegen:

- De weigering van het archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem of het koppelen van voorwaarden daaraan;
- De weigering van de bekrachtiging van een archeologienota of het koppelen van voorwaarden daaraan;
- De weigering van de bekrachtiging van een nota of het koppelen van voorwaarden daaraan;
- De weigering van de toelating voor een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem of een archeologische opgraving met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen of het koppelen van voorwaarden daaraan.

Tabel

Beroep tegen	Aantal in 2016	Aantal in 2017	Aantal in 2018
Geweigerde toelating opgraving wetenschappelijke vraagstellingen	0	0	0
Geweigerde toelating vooronderzoek wetenschappelijke vraagstellingen	0	0	0
Koppelen van voorwaarden aan archeologienota of nota	0	0	0
Koppelen van voorwaarden aan vooronderzoek met ingreep in de bodem door het agentschap Onroerend Erfgoed	0	0	0
Koppelen van voorwaarden aan vooronderzoek met ingreep in de bodem door een erkende onroerendergoedgemeente	0	0	0
Weigering van een archeologienota of nota	1	1	1
Weigering vooronderzoek met ingreep in de bodem door het agentschap Onroerend Erfgoed	0	0	0
Weigering vooronderzoek met ingreep in de bodem door een erkende onroerendergoedgemeente	0	0	0

Toelichting

In 2018 tekende een erkende archeoloog, net als in 2017, eenmaal een beroep aan tegen een weigering van een archeologienota. De minister willigde dit beroep niet in.

Tegen andere administratieve beslissingen zoals weigeringen of het koppelen van voorwaarden werd in 2018 geen enkele maal beroep aangetekend.

EVARCH 32: ARCHEOLOGIERAPPORTEN

Indicator	Aantal ingediende archeologierapporten
Indicatornummer	evarch 32
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal archeologierapporten
Meetmethode	Telling van ingediende archeologierapporten

Omschrijving

Een erkende archeoloog maakt een archeologierapport op na het afronden van:

- Een archeologische opgraving na een vergunningsplichtige ingreep in de bodem
- Een archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen. Dit kan zowel een archeologisch vooronderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen zijn als een opgraving met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen
- Een archeologisch onderzoek na een toevalsvondst

De erkende archeoloog bezorgt het archeologierapport binnen de twee maanden na het beëindigen van het veldwerk van het onderzoek aan het agentschap. In dit rapport beschrijft de archeoloog bondig de uitgevoerde werken en de eerste resultaten ervan. Hij beschrijft ook de verdere aanpak van wat er nog moet gebeuren en een voorstel over het bewaren of deponeren van het archeologisch ensemble.

De indicator telt per jaar het aantal ingediende archeologierapporten. Erkende archeologen hebben twee maanden de tijd na het beëindigen van het veldwerk van de opgraving om een archeologierapport in te dienen. Daarom zal het aantal ingediende archeologierapporten per jaar niet overeenkomen met het aantal vooronderzoeken of opgravingen waarvoor veldwerk gebeurde of voltooid raakte in datzelfde jaar.

De indicator maakt een onderscheid binnen archeologierapporten naargelang de aanleiding van het archeologisch onderzoek.

Tabel

	2016	2017	2018
Opgraving vergunningsplichtige ingreep	0	25	122
Onderzoek wetenschappelijke vraagstelling	7	17	30
Onderzoek toevalsvondst	21	11	21

Toelichting

In 2018 dienden erkende archeologen in totaal 173 archeologierapporten in. Dit is een stijging van 120 tegenover 2017 (53 archeologierapporten).

122 van de 173 archeologierapporten volgden uit omgevingsvergunningen voor stedenbouwkundige handelingen of een verkaveling waarbij een bekrachtigde archeologienota of nota een archeologische opgraving verplichtte.

30 archeologierapporten kaderden in een toelating voor archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen.

Het archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen gaat niet enkel over academisch onderzoek. Het omvat ook enkele onderzoeken die kaderen in vergunningsplichtige handelingen die nog voortkomen uit de overgang van het Archeologiedecreet naar het Onroerenderfgoeddecreet. Na 1 april 2016 konden prospectie- en opgravingsvergunningen volgens het Archeologiedecreet alleen nog maar worden aangevraagd als er een verleende stedenbouwkundige vergunning voorhanden was met daarin een voorwaarde over archeologie opgenomen. Deze vergunning moest aangevraagd zijn voor 1 juni 2016. Wanneer een initiatiefnemer in die situaties toch proactief vooronderzoek wilde uitvoeren voorafgaand aan het verlenen van de vergunning (nog geen vergunning voorhanden en dus geen grond voor een prospectievergunning volgens de vroegere regelgeving), dan gebeurde dit via een toelating voor vooronderzoek uit wetenschappelijke vraagstellingen.

Bij beschermd onroerend erfgoed kunnen vanuit het beschermingsbesluit direct werkende normen gelden die archeologische flankerende maatregelen noodzakelijk maken. Wanneer handelingen gebeuren aan dit erfgoed die niet vergunningsplichtig zijn, of die dat wel zijn maar omwille van hun beperktere omvang niet in het reguliere archeologische traject terecht komen, gebeurt het nodige onderzoek via de procedure voor wetenschappelijke vraagstellingen.

Tot slot stelde het agentschap Onroerend Erfgoed 21 archeologierapporten op naar aanleiding van een toevalsvondst.

EVARCH 33 – 34: OPPERVLAKTE OPGEGRAVEN GEBIEDEN

Indicator	De totale oppervlakte van de in jaar x opgegraven gebieden
Indicatornummer	evarch 33 - evarch 34
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Oppervlakte in hectare
Meetmethode	Berekening met behulp van GIS

Omschrijving

Een erkende archeoloog maakt een archeologierapport op na het afronden van:

- Een archeologische opgraving na een vergunningsplichtige bodemingreep
- Een archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen. Dit kan zowel een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem zijn als een opgraving
- Een archeologisch onderzoek na een toevalsvondst

De erkende archeoloog bezorgt het archeologierapport binnen de twee maanden na het beëindigen van het veldwerk van het vooronderzoek met ingreep in de bodem of de opgraving. In het archeologierapport vermeldt de archeoloog de locatie en omvang van de gebieden waar er daadwerkelijk een bodemingreep heeft plaatsgevonden en die effectief werden opgegraven.

De indicator meet de totale oppervlakte van de gebieden vermeld in de archeologierapporten die in een bepaald jaar zijn ingediend waar een erkende archeoloog effectief een bodemingreep of opgraving uitvoerde. De indicator maakt daarbij een onderscheid naargelang de aanleiding van het archeologisch onderzoek.

Tabel

Jaar	Totaaloppervlakte
2016	3,22 hectare
2017	10,17 hectare
2018	146,74 hectare

Toelichting

In 2018 ontving het agentschap Onroerend Erfgoed archeologierapporten voor 30,28 hectare areaal dat erkende archeologen blootlegden bij opgravingen en bij vooronderzoek met ingreep in de bodem vanuit wetenschappelijke vraagstellingen.

Ongeveer 116,45 hectare kaderde in een verplicht uit te voeren opgraving naar aanleiding van maatregelen in een bekrachtigde archeologienota of nota. Dit is 80% van het totaal.

EVARCH 35 – 36: EINDVERSLAGEN

Indicator	Aantal ingediende archeologische eindverslagen
Indicatornummer	evarch 35 - evarch 36
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal eindverslagen
Meetmethode	Telling van ingediende eindverslagen

Omschrijving

De laatste stap bij een archeologische opgraving en bij vooronderzoek met ingreep in de bodem vanuit wetenschappelijke vraagstellingen is het opleveren van een eindverslag. De erkende archeoloog dient dit document in bij het agentschap ten laatste twee jaar na het beëindigen van de archeologische opgraving.

Het eindverslag bouwt voort op het eerder ingediende archeologierapport. Alleen bevat het nu de definitieve en verder uitgewerkte resultaten van het onderzoek. Het is het definitieve eindpunt van een archeologische opgraving met verwerking van de vondsten en het neerschrijven van de wetenschappelijke kenniswinst die de opgraving heeft opgeleverd.

De erkende archeoloog publiceert het eindverslag en bezorgt het digitaal aan het agentschap Onroerend Erfgoed. Het agentschap stelt de eindverslagen digitaal publiek beschikbaar.

De indicator telt per jaar het aantal eindverslagen ingediend bij het agentschap Onroerend Erfgoed. Hij maakt een onderscheid tussen eindverslagen opgemaakt na:

- Een archeologische opgraving na een vergunningsplichtige bodemingreep
- Een archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen. Dit kan zowel een archeologisch vooronderzoek zijn als een opgraving
- Een archeologisch onderzoek na een toevalsvondst

Naast het type van archeologisch onderzoek meet de indicator ook de termijn waarin de eindverslagen werden ingediend. Daarbij wordt bij het jaarlijkse aantal ingediende eindverslagen onderzocht welke hiervan tijdig werden ingediend en welke de termijn van twee jaar na afronden van het veldwerk van de archeologische opgraving overschreden.

Tabel

Eindverslag na	Aantal in 2016	Aantal in 2017	Aantal in 2018
Onderzoek toevalsvondst	1	3	4
Opgraving vergunningsplichtige ingreep in de bodem	0	1	16
Onderzoek wetenschappelijke vraagstellingen	0	6	8

EVARCH 37 – 38: TOELATINGEN ONDERZOEK MET HET OOG OP WETENSCHAPPELIJKE VRAAGSTELLINGEN

Indicator	Het aantal verleende en geweigerde toelatingen, verdeeld volgens toelatingen voor archeologische vooronderzoeken met ingreep in de bodem en toelatingen voor archeologische opgravingen met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen
Indicatornummer	evarch 37 - evarch 38
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal toelatingen
Meetmethode	Query op het Archeologieportaal

Omschrijving

Erkende archeologen kunnen archeologisch vooronderzoek of archeologische opgravingen uitvoeren met het oog op weloverwogen en gedocumenteerde wetenschappelijke vraagstellingen. Bij een archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen is de zakelijkrechthouder van de betrokken gronden niet noodzakelijk degene die het initiatief neemt om een archeologisch onderzoek uit te voeren. De erkende archeoloog sluit met de zakelijkrechthouders van de betrokken onroerende goederen een overeenkomst die de vergoeding voor eventuele schade, de bestemming van het archeologisch ensemble en de verwachte duur van het onderzoek regelt behalve als het onderzoek in het kader van een toevalsvondst gebeurt.

Om een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem of een archeologische opgraving met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen uit te voeren, moet vooraf een toelating worden aangevraagd aan het agentschap Onroerend Erfgoed. In deze aanvraag wordt ook gemotiveerd waarom het wetenschappelijk onderzoek met bodemingreep dient te gebeuren en waarom de keuze wordt gemaakt voor een behoud ex situ. Het verdrag van Valletta streeft immers naar een behoud in situ, tenzij dit niet anders kan.

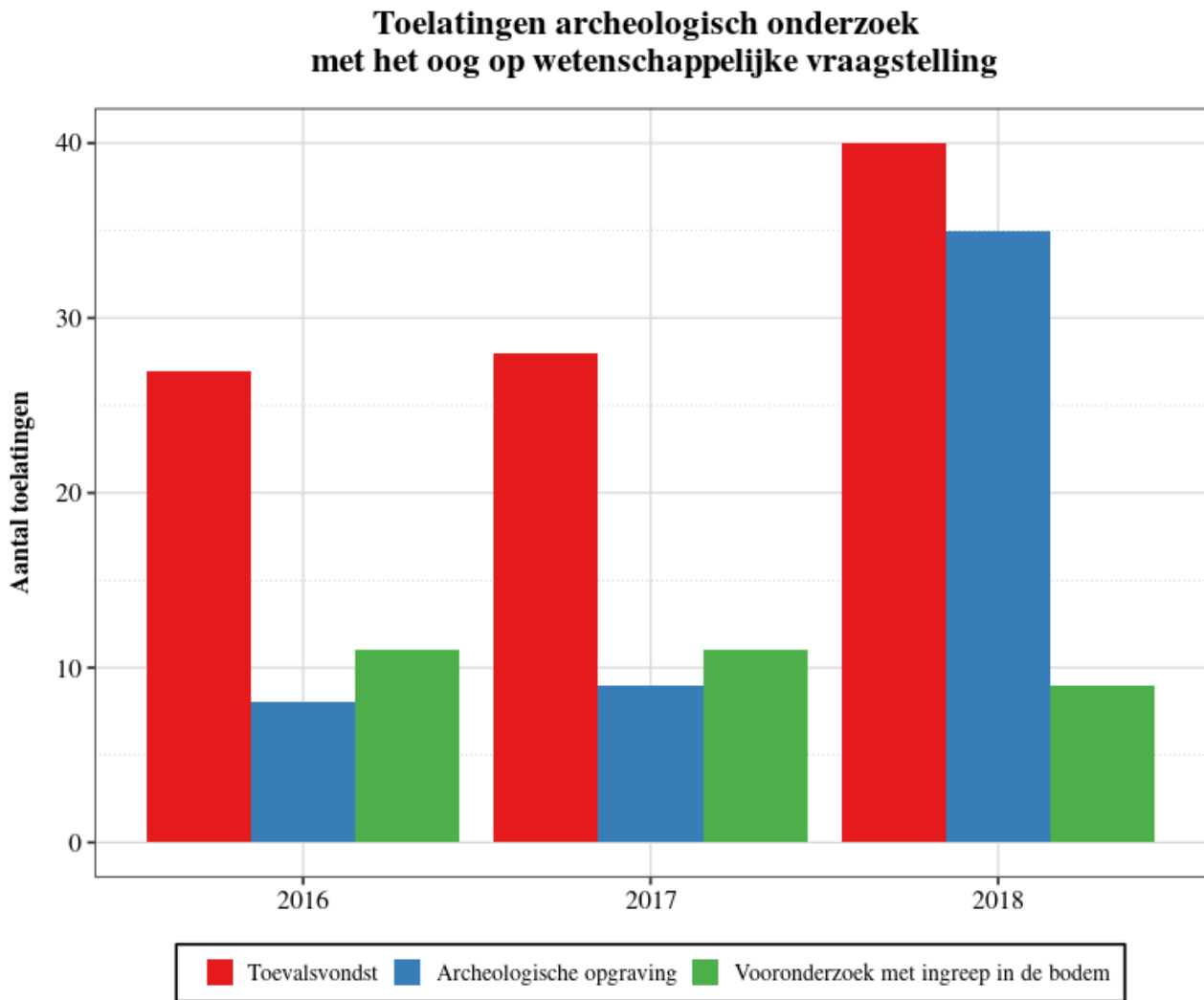
De indicator telt het aantal verleende en geweigerde toelatingen voor archeologische vooronderzoeken met ingreep in de bodem en archeologische opgravingen met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen.

Het archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen gaat niet enkel over academisch onderzoek. Het omvat ook enkele onderzoeken die kaderen in vergunningsplichtige handelingen die nog voortkomen uit de overgang van het Archeologiedecreet naar het Onroerenderfgoeddecreet. Na 1 april 2016 konden prospectie- en opgravingsvergunningen volgens het Archeologiedecreet alleen nog maar worden aangevraagd als er een verleende stedenbouwkundige vergunning voorhanden was met daarin een voorwaarde over archeologie opgenomen. Deze vergunning moest aangevraagd zijn voor 1 juni 2016. Wanneer een initiatiefnemer in die situaties toch proactief vooronderzoek wilde uitvoeren voorafgaand aan het verlenen van de vergunning (nog geen vergunning voorhanden en dus geen grond voor een prospectievergunning volgens de vroegere regelgeving), dan gebeurde dit via een toelating voor vooronderzoek uit wetenschappelijke vraagstellingen.

Bij beschermd onroerend erfgoed kunnen vanuit het beschermingsbesluit direct werkende normen gelden die archeologische flankerende maatregelen noodzakelijk maken. Wanneer handelingen gebeuren aan dit erfgoed die niet vergunningsplichtig zijn, of die dat wel zijn maar door hun beperktere omvang niet in het reguliere archeologische traject terecht komen, gebeurt het nodige onderzoek via de procedure voor wetenschappelijke vraagstellingen.

Grafische voorstelling

Toelichting

In 2018 vroegen erkende archeologen in totaal 93 toelatingen aan voor archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen. 84 van deze aanvragen verkregen een toelating, 9 stuiten op een weigering.

Van de 84 toelatingen die het agentschap Onroerend Erfgoed verleende waren er 9 voor archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem. 35 andere, waarvan 9 met voorwaarden, golden voor archeologische opgravingen. De resterende 40 toelatingen hebben betrekking op onderzoek naar een toevalsvondst.

EVARCH 41 – 42: OPPERVLAKTE GEBIEDEN MET TOELATING ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK VANUIT WETENSCHAPPELIJKE VRAAGSTELLINGEN

Indicator	De totale oppervlakte van de gebieden waarvoor een toelating voor archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen werd verleend, verdeeld volgens oppervlakte archeologische vooronderzoeken met ingreep in de bodem en oppervlakte archeologische opgravingen
Indicatornummer	evarch 41 - evarch 42
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Oppervlakte in hectare
Meetmethode	Berekening met behulp van GIS

Omschrijving

Erkende archeologen kunnen archeologisch vooronderzoek of archeologische opgravingen uitvoeren met het oog op weloverwogen en gedocumenteerde wetenschappelijke vraagstellingen. Bij een archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen is de zakelijkrechthouder van de betrokken gronden niet noodzakelijk degene die het initiatief neemt om een archeologisch onderzoek uit te voeren. De erkende archeoloog sluit met de zakelijkrechthouders van de betrokken onroerende goederen een overeenkomst die de vergoeding voor eventuele schade, de bestemming van het archeologisch ensemble en de verwachte duur van het onderzoek regelt behalve als het onderzoek in het kader van een toevalsvondst gebeurt.

Om een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem of een archeologische opgraving met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen uit te voeren, moet de erkende archeoloog vooraf een toelating aanvragen aan het agentschap Onroerend Erfgoed. In deze aanvraag motiveert hij ook waarom het wetenschappelijk onderzoek met bodemingreep dient te gebeuren en waarom de keuze wordt gemaakt voor een behoud ex situ. Het verdrag van Valetta streeft naar een behoud in situ, tenzij dit niet anders kan.

Het archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen gaat niet enkel over academisch onderzoek. Het omvat ook enkele onderzoeken die kaderen in vergunningsplichtige handelingen die nog voortkomen uit de overgang van het Archeologiedecreet naar het Onroerenderfgoeddecreet. Na 1 april 2016 konden prospectie- en opgravingsvergunningen volgens het Archeologiedecreet alleen nog maar worden aangevraagd als er een verleende stedenbouwkundige vergunning voorhanden was met daarin een voorwaarde over archeologie opgenomen. Deze vergunning moest aangevraagd zijn voor 1 juni 2016. Wanneer een initiatiefnemer in die situaties toch proactief vooronderzoek wilde uitvoeren voorafgaand aan het verlenen van de vergunning (nog geen vergunning voorhanden en dus geen grond voor een prospectievergunning volgens de vroegere regelgeving), dan gebeurde dit via een toelating voor vooronderzoek uit wetenschappelijke vraagstellingen.

Bij beschermd onroerend erfgoed kunnen vanuit het beschermingsbesluit direct werkende normen gelden die archeologische flankerende maatregelen noodzakelijk maken. Wanneer handelingen gebeuren aan dit erfgoed die niet vergunningsplichtig zijn, of die dat wel zijn maar door hun beperktere omvang niet in het reguliere archeologische traject terecht komen, gebeurt het nodige onderzoek via de procedure voor wetenschappelijke vraagstellingen.

////////////////////////////////////

De indicator meet de oppervlakte van de gebieden waarvoor het agentschap Onroerend Erfgoed een toelating verleende om een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem of een archeologische opgraving met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen uit te voeren.

Tabel

Toelating voor	Oppervlakte in 2016	Oppervlakte in 2017	Oppervlakte in 2018
Archeologische opgraving met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen	9,15 hectare	6,8 hectare	41,03 hectare
Vooronderzoek met ingreep in de bodem met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen	57,06 hectare	49,93 hectare	44,29 hectare

Toelichting

In 2018 verleende het agentschap Onroerend Erfgoed 9 toelatingen voor archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem voor een totaaloppervlakte van 44,29 ha.

Daarnaast verleende het agentschap 35 toelatingen voor archeologische opgravingen met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen. Deze projecten vertegenwoordigen een oppervlakte van 41 ha.

Verleende toelatingen voor archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen geven een *intentie* weer om dergelijk onderzoek uit te voeren. Deze projecten hebben een toelating gekregen maar dit wil niet zeggen dat het project ook in het jaar van de meting is kunnen van start gaan, of dat het met zekerheid in uitvoering zal gaan.

EVARCH 43: OPGESTARTE VOORONDERZOEKEN MET BODEMINGREEP

Indicator	Het aantal archeologische vooronderzoeken met ingreep in de bodem, waarvan het veldwerk is opgestart
Indicatornummer	evarch 43
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal meldingen vooronderzoek
Meetmethode	Query Archeologieportaal

Omschrijving

De erkende archeoloog meldt aan het agentschap Onroerend Erfgoed wanneer hij het veldwerk van het archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem zal starten.

De indicator telt jaarlijks het aantal meldingen van aanvang van archeologische vooronderzoeken met ingreep in de bodem. De vooronderzoeken worden onderverdeeld in:

- Archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem bij vergunningsplichtige handelingen;
- Archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen.

Tabel

Jaar	Totaal aantal vooronderzoeken
2016	85
2017	494
2018	736

Toelichting

In 2018 meldden erkende archeologen de aanvang van 736 archeologische vooronderzoeken met ingreep in de bodem: 722 in het kader van de opmaak van een archeologienota of nota en 14 naar aanleiding van wetenschappelijke vraagstellingen. Dit is een stijging ten opzichte van 2017 toen archeologen respectievelijk 489 en 5 meldingen deden van aanvang van archeologische vooronderzoeken.

EVARCH 44: OPGESTARTE OPGRAVINGEN

Indicator	Het aantal opgravingen waarvan het veldwerk is opgestart
Indicatornummer	evarch 44
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal meldingen van opgravingen
Meetmethode	Query Archeologieportaal

Omschrijving

Na het archeologisch vooronderzoek kan een archeoloog in de archeologienota of, in het geval van een uitgesteld vooronderzoek een nota, opnemen dat een archeologische opgraving noodzakelijk is. Deze opgraving gebeurt dan door een erkende archeoloog na het verlenen van de omgevingsvergunning maar nog voor het uitvoeren van de bouw- of verkavelingswerken.

De indicator telt jaarlijks het aantal meldingen van aanvang van archeologische opgravingen. De erkende archeologen doen deze melding bij het agentschap Onroerend Erfgoed. De indicator maakt een onderscheid tussen:

- Archeologische opgravingen bij een vergunningsplichtige bodemingreep;
- Opgravingen bij een archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen;
- Archeologische opgraving als gevolg van een toevalsvondst.

Noot: Archeologisch erfgoed blijft het beste waar het is, namelijk onder de grond. Het verdrag van Malta schrijft daarom voor om zo veel mogelijk behoud in situ na te streven. Dit om onnodige verstoring van het bodemarchief zoveel mogelijk te vermijden. Daarom beperkt een archeologische opgraving zich tot de zones die door de ingreep in de bodem, de bouwwerken of aanlegwerken effectief worden verstoord.

Tabel

Jaar	Totaal aantal opgestarte opgravingen
2016	34
2017	90
2018	255

Toelichting

In 2018 ontving het agentschap Onroerend Erfgoed 255 meldingen van de aanvang van archeologische opgravingen: 186 in het kader van vergunningsplichtige werken met ingreep in de bodem, 29 naar aanleiding van een onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen en 40 ten gevolge van een toevalsvondst. Dit is een sterke stijging ten opzichte van 2017 toen het agentschap 90 meldingen van aanvang registreerde.

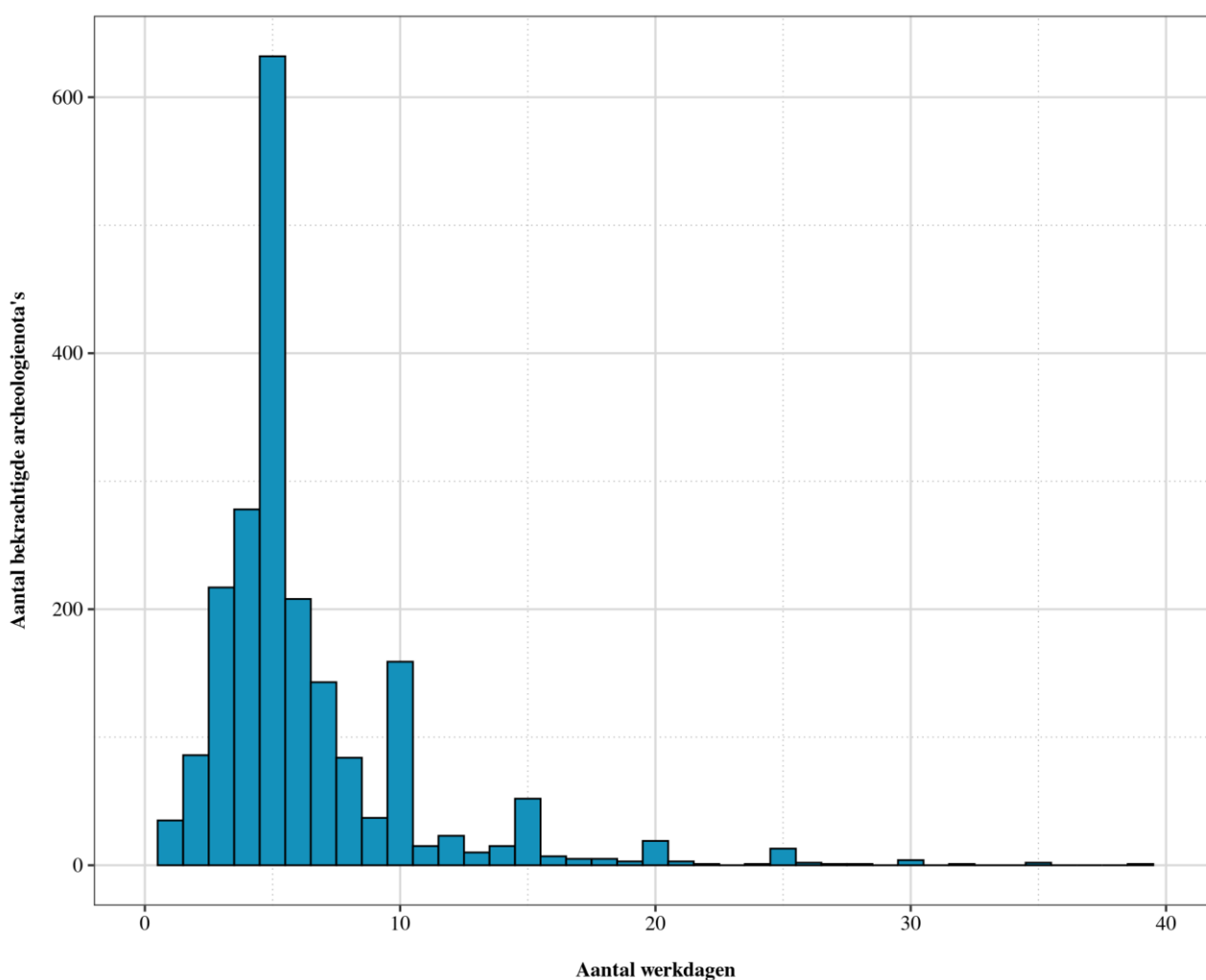
EVARCH 46: WERKDAGEN VOOR BEKOMEN ARCHEOLOGIENOTA

Indicator	Aantal werkdagen, gepresteerd om een archeologienota of nota op te stellen
Indicatornummer	evarch 46
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal werkdagen
Meetmethode	Query op het archeologieportaal

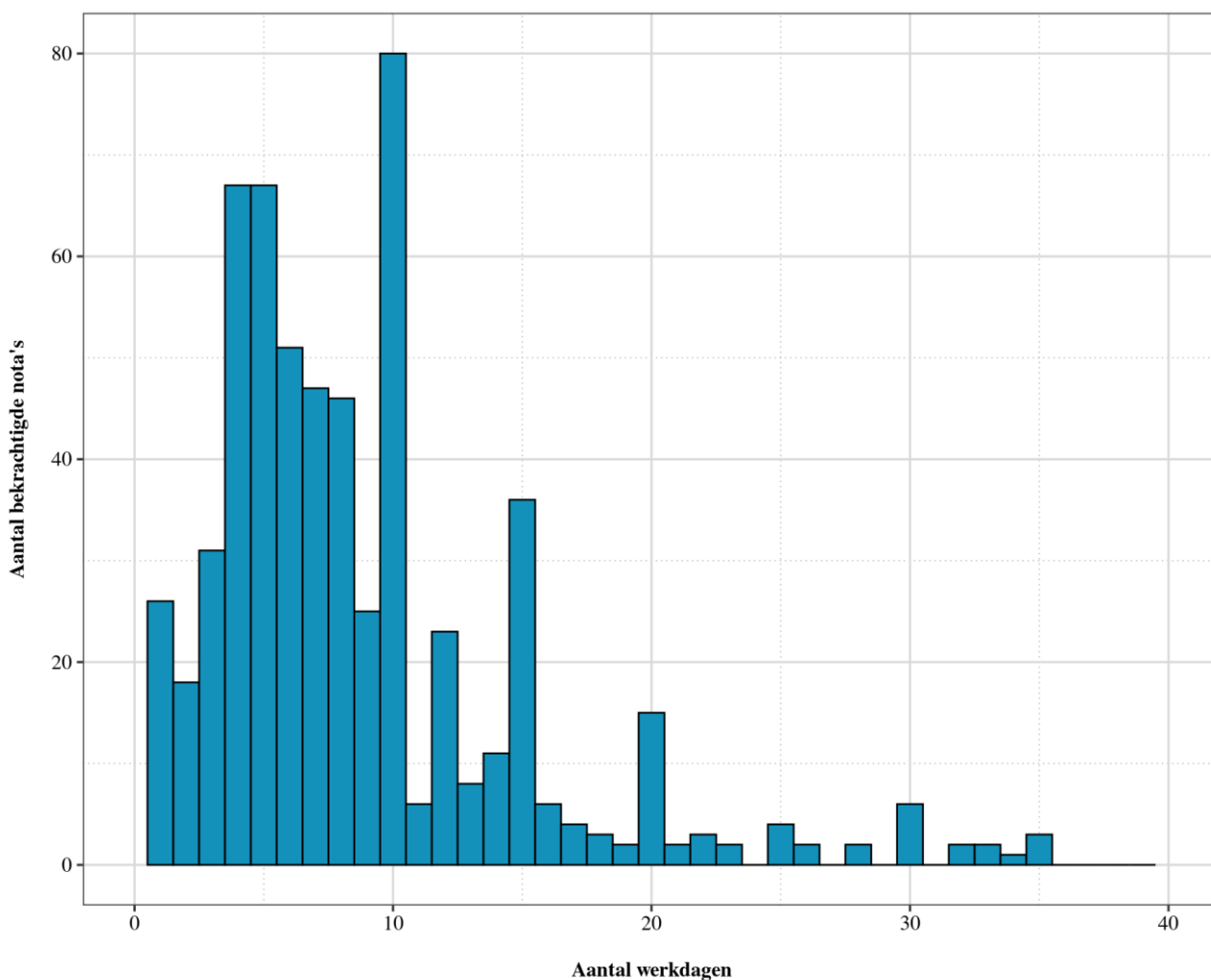
Omschrijving

De indicator meet het aantal werkdagen dat nodig is om een archeologienota of een nota op te stellen. De erkende archeoloog registreert deze data in het Archeologieportaal.

Grafische voorstelling werkdagen archeologienota's

Grafische voorstelling werkdagen nota's

Tabel

Notatype	Minimum aantal werkdagen	Mediaan	Maximum aantal werkdagen	Gemiddelde	Aantal archeologienota's of nota's
Archeologienota	1	5	60	6,8	1.901
Archeologienota beperkte samenstelling	1	3	25	3,7	179
Nota	1	7	250	10,3	612

Toelichting

Bij de weergave van de verdeling van de werkdagen van de bekrachtigde archeologienota's en bij het berekenen van het gemiddelde en de mediaan werden de meest extreme waarden uit de berekening gehouden. Het gaat om een beperkt aantal archeologienota's waarbij de ingevoerde data na controle foutief bleek te zijn.

Voor 950 van de 1.901 bekrachtigde archeologienota's (zonder archeologienota's met beperkte samenstelling) geven de erkende archeologen 5 werkdagen of minder aan. De gemiddelde tijd uitgedrukt in werkdagen die een erkende archeoloog nodig heeft voor het opmaken van een archeologienota ligt op 6,8 werkdagen.

Daarnaast waren er 475 archeologienota's in 2018 die tussen de 6 en 10 werkdagen in beslag namen. Daarna nemen de aantallen steeds meer af.

De archeologienota beperkte samenstelling bestaat sinds 1 januari 2017. Deze archeologienota komt veel minder voor dan de gewone archeologienota (179 bekrachtigd in 2018). De mediaan en de gemiddelde duur in werkdagen nodig om een archeologienota met beperkte samenstelling op te stellen ligt lager dan voor het bekomen van een archeologienota met volledige samenstelling. De mediaan ligt op 3 werkdagen, het gemiddelde op 3,7. De maximumwaarde is 1 archeologienota met beperkte samenstelling die 25 werkdagen in beslag nam. De meerderheid, namelijk 75% van deze 179 archeologienota's nam 5 werkdagen of minder in beslag.

De nota's nemen gemiddeld het meest tijd in beslag (10,32 werkdagen), mediaan van 7. Dit komt omdat bij een uitgesteld vooronderzoek vaker een tijdsintensiever archeologisch onderzoek met proefsleuven plaatsvindt. Daarom valt op dat er minder nota's zijn die tussen de 1 tot 5 werkdagen innemen. 25% van de nota's duurt minder dan 5 dagen. De meeste nemen tussen de 5 en 10 werkdagen in beslag. Daarna nemen de aantallen terug fors af. Meer dan 25 werkdagen zijn de uitzonderingen. De maximumwaarde is een nota die 250 werkdagen in beslag nam.

Noot: Het aantal werkdagen zegt niets over de personeelsinzet voor het bekomen van een archeologienota, archeologienota met beperkte samenstelling of nota. Werkdagen hoeven ook niet aaneensluitend gepresteerd te zijn, dus staan niet gelijk aan kalenderdagen.

EVARCH 48: WERKDAGEN ARCHEOLOGISCHE OPGRAVING

Indicator	Aantal werkdagen, gepresteerd bij het veldwerk van een archeologische opgraving
Indicatornummer	evarch 48
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal werkdagen
Meetmethode	Query op het archeologieportaal

Omschrijving

Na bekrachtiging van de archeologienota of nota kan de opgraving worden uitgevoerd, eens de omgevingsvergunning is verleend, maar nog voor het starten van de bouwwerken of verkavelingswerken zelf. De toelating voor de opgraving zit vervat in de bekrachtigde archeologienota of nota. De erkende archeoloog meldt de aanvang van de opgraving aan het agentschap Onroerend Erfgoed.

Een omgevingsvergunning heeft beperkte geldigheidstermijn. Deze periode wordt geschorst tijdens de uitvoering van de archeologische opgraving, met maximaal een jaar. Op die manier wordt vermeden dat de vervaltermijn van de vergunning in het gedrang zou komen door de opgraving. Nadat het veldwerk van de opgraving is afgerond kunnen de werkzaamheden voor bouw of verkaveling worden aangevat.

De indicator meet het aantal werkdagen dat een erkende archeoloog heeft besteed aan het uitvoeren van een archeologische opgraving. De archeoloog registreert zelf het aantal werkdagen dat hij heeft gepresteerd bij het veldwerk van een archeologische opgraving in het eindverslag. Dit eindverslag dient hij ten laatste twee jaar na het beëindigen van de archeologische in.

Tabel

Mediaan werkdagen opgraving	Gemiddelde werkdagen opgraving
5	7,31

Toelichting

Eind 2018 waren er in totaal 38 eindverslagen beschikbaar waarin de duur in werkdagen van de archeologische opgraving staat vermeld. De mediaan van deze opgravingen bedraagt 5 werkdagen, het gemiddelde 7,31. Naarmate het aantal eindverslagen toeneemt, zullen hier duidelijkere observaties over te maken kunnen zijn. Momenteel zijn de cijfers nog relatief sterk beïnvloed door eindverslagen die resulteren uit onderzoek na toevalsvondsten en door kleinschaligere opgravingen.

EVARCH 49: RESULTATEN VOORONDERZOEK

Indicator	De resultaten van het archeologisch vooronderzoek, verdeeld volgens verdere maatregelen noodzakelijk en geen maatregelen noodzakelijk
Indicatornummer	evarch 49
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal archeologienota's en nota's
Meetmethode	Query archeologieportaal

Omschrijving

In de archeologienota of nota geeft de archeoloog aan wat hij concludeert uit het archeologisch vooronderzoek en welke maatregelen er nodig zijn. In dit programma van maatregelen geeft de archeoloog een gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen voor de omgang met archeologisch erfgoed bij een bodemingreep, en beschrijft hij de aard daarvan en de uitvoeringswijze van deze eventuele maatregelen. Indien maatregelen nodig zijn gaat de keuze tussen uitgesteld vooronderzoek, behoud in situ en opgraving. Een combinatie van maatregelen is mogelijk indien voor verschillende delen van het projectgebied verschillende maatregelen aangewezen zijn.

De indicator telt jaarlijks het aantal archeologienota's en nota's. Daarbij maakt hij een onderscheid tussen archeologienota's en nota's die een programma met verdere maatregelen voorstellen en archeologienota's en nota's waarbij de erkende archeoloog geen verdere maatregelen noodzakelijk acht.

Tabel

	2016	2017	2018
Archeologienota			
Geen verdere maatregelen nodig	549	1.606	805
Programma met verdere maatregelen	453	1.518	1.275
Nota			
Geen verdere maatregelen nodig	4	178	461
Programma met verdere maatregelen	0	51	151

Toelichting

Uit de registratie door erkende archeologen blijkt dat bij ongeveer 39% van de archeologienota's deze aangeeft dat er geen verdere maatregelen nodig zijn. Wel is het zo dat bij meer dan de helft van de archeologienota's de erkende archeoloog opteert voor het uitgesteld traject. Slechts een kleine 6% van de archeologienota's bevat een programma van maatregelen met als maatregel 'opgraving', 'behoud in situ' of 'verdere verwerking'. Bij de grote massa met maatregel uitgesteld vooronderzoek is dus nog niet definitief bekend welke maatregel getroffen moet worden.

Na het uitvoeren van een uitgesteld vooronderzoek volgt in 75% van de nota's de beslissing dat er geen verdere maatregelen nodig zijn en in 25% van de nota's dat er wel verdere maatregelen nodig zijn voor de degelijke omgang met het archeologisch erfgoed.

EVARCH 51: GOEDGEKEURDE MAATREGELLEN

Indicator	Aantal goedgekeurde maatregelen, verdeeld volgens behoud in situ, behoud ex situ, uitgesteld vooronderzoek, geen maatregelen of een combinatie van maatregelen
Indicatornummer	evarch 51
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal voorgestelde maatregelen geregistreerd door erkende archeologen en goedgekeurd door het agentschap Onroerend Erfgoed
Meetmethode	Query op archeologieportaal

Omschrijving

In de archeologienota geeft de archeoloog aan wat hij concludeert uit het archeologisch vooronderzoek en welke maatregelen er nodig zijn. In dit programma van maatregelen geeft de archeoloog een gemotiveerd advies over het al dan niet moeten nemen van maatregelen voor de omgang met archeologisch erfgoed bij een bodemingreep, en beschrijft hij de aard daarvan en de uitvoeringswijze van deze eventuele maatregelen.

De archeoloog kan volgende maatregelen voorstellen:

- Geen verdere maatregelen noodzakelijk. De archeoloog kan dit besluiten wanneer er geen archeologische site of artefacten aanwezig blijken op het onderzoeksterrein, dat de werken geen bedreiging vormen voor eventueel aanwezig archeologisch erfgoed, of dat de site onvoldoende kennispotentieel bevat;
- Een behoud in situ van de aanwezige archeologische site of artefacten, waarbij de initiatiefnemer de plannen of uitvoeringswijze actief aanpast aan de aanwezige archeologische resten;
- Een archeologische opgraving met daaraan verbonden een behoud ex situ van de archeologische artefacten en onderzoeksdocumenten;
- Een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem waarbij in de archeologienota is opgenomen hoe het vooronderzoek later uitvoering moet krijgen en de reden waarom het vooronderzoek moet worden uitgesteld tot na het aanvragen of verkrijgen van de omgevingsvergunning;
- Verdere verwerking: wanneer de uitgevoerde onderzoekshandelingen van het vooronderzoek (bijvoorbeeld proefsleuven) reeds een archeologisch ensemble opleveren dat volstaat om het kennispotentieel van de archeologische site te realiseren, zonder bijkomende inzameling van informatie door middel van een opgraving. Enkel het opgeleverde ensemble hoeft dan verder te worden onderzocht en verwerkt;
- Een combinatie van maatregelen, bijvoorbeeld deels behoud in situ en een gedeeltelijke opgraving.

De indicator telt jaarlijks het aantal maatregelen die erkende archeologen voorstellen in bekrachtigde archeologienota's en nota's. Bij de indiening van de archeologienota of nota geeft de erkende archeoloog aan of en welke verdere maatregelen noodzakelijk zijn.

Noot: Archeologisch erfgoed blijft het beste waar het is, namelijk onder de grond. Het verdrag van Malta schrijft daarom voor om zo veel mogelijk behoud in situ na te streven. Dit om onnodige verstoring van het bodemarchief zoveel mogelijk te vermijden. Daarom beperkt een archeologische opgraving zich tot de zones die door de ingreep in de bodem, de bouwwerken of aanlegwerken effectief worden verstoord.

Tabel

	2016	2017	2018
Archeologienota			
Behoud in situ	7	5	7
Uitgesteld vooronderzoek	393	1.349	1.159
Opgraving	50	139	79
Combinatie van maatregelen	9	22	26
Geen maatregelen nodig	543	1.605	805
Verdere verwerking	/	4	4
Nota			
Behoud in situ	0	3	11
Opgraving	0	43	123
Combinatie van maatregelen	0	1	8
Geen maatregelen nodig	4	178	461
Verdere verwerking	/	4	9

Toelichting

Bij de indiening van een archeologienota of nota via het Archeologieportaal, registreert de erkende archeoloog zelf of en welke verdere maatregelen noodzakelijk zijn.

In de meerderheid van de projecten stelt de archeoloog in de archeologienota of nota dat geen verdere maatregelen noodzakelijk zijn. In 2018 bevatten 805 (39%) bekrachtigde archeologienota's en 461 nota's (75%) dit voorstel.

Een tweede veelvoorkomende maatregel is het uitgesteld vooronderzoek. 1.159 (56%) van alle bekrachtigde archeologienota's bevatten deze maatregel. Dit aantal blijft bijzonder hoog en verhoudingsgewijs neemt zelf toe in vergelijking met de cijfers van 2016 en 2017.

In 7 (0,34%) bekrachtigde archeologienota's en 11 nota's (1,8%) stelt de erkent archeoloog een behoud in situ voor.

In 79 (4%) van de bekrachtigde archeologienota's en 123 nota's (20%) concludeert de archeoloog dat een archeologische opgraving noodzakelijk is.

In 2018 bevatten 4 archeologienota's en 9 nota's als maatregel verdere verwerking. Dit is 0,48% van het totaal. Deze maatregel bestaat sinds 1 januari 2017.

34 (1,26%) bekrachtigde archeologienota's en nota's bevatten een combinatie van verschillende maatregelen:

- 7 archeologienota's en 3 nota's met een combinatie van behoud in situ en opgraving
- 14 archeologienota's waarbij een opgraving in combinatie met uitgesteld vooronderzoek voorkomt
- 10 documenten bevatten andere combinaties zoals behoud in situ en uitgesteld vooronderzoek, opgraving en verdere verwerking, ...

EVARCH 52: FINANCIËLE IMPLICATIES ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK

Indicator	De financiële implicaties van het archeologisch onderzoek en de werking van het archeologisch solidariteitsfonds
Indicatornummer	evarch 52
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Bedrag in euro
Meetmethode	Query op het archeologieportaal

Omschrijving

Het uitvoeren van een archeologisch onderzoek kost geld. Het uitgangspunt is dat de kosten van het archeologisch vooronderzoek en de archeologische opgraving worden gedragen door de aanvrager van de omgevingsvergunning, de initiatiefnemer. Omdat het Onroerendergoeddecreet ervan uitgaat dat het archeologisch vooronderzoek plaatsvindt voorafgaand aan de aanvraag van de omgevingsvergunning, kan de aanvrager van de vergunning zich al een beeld vormen van de kostprijs van de noodzakelijke archeologische maatregelen. Op die manier wil de regelgeving vermijden dat pas na vergunning duidelijk is of archeologisch (voor)onderzoek nodig is, wat dit gaat kosten en hoe lang het gaat duren. Zo kan de initiatiefnemer beter rekening houden met het archeologische aspect bij zijn planning en uitvoering, en vermijdt hij vertraging en onverwachte kosten.

Deze indicator maakt een onderverdeling tussen verschillende uitgavenposten:

- De totale kost voor de opmaak van bekrachtigde archeologienota's. De opmaak van een archeologienota gebeurt door een erkende archeoloog, de kosten zijn voor de aanvrager van de omgevingsvergunning, in navolging van het verstoordersprincipe uit het Verdrag van Malta.
- De totale kost voor de opmaak van bekrachtigde nota's. Een nota wordt opgemaakt door een erkende archeoloog, de kosten zijn voor de aanvrager van de omgevingsvergunning
- De totale kost van archeologisch onderzoek na een toevalsvondst. De kosten voor archeologisch onderzoek na een toevalsvondst worden gedragen door de Vlaamse overheid.
- Het totale bedrag voor schadevergoedingsplicht bij toevalsvondsten. De zakelijkrechthouder kan een schadevergoeding vorderen voor schade ten gevolge van verplichtingen die verbonden zijn aan het voor onderzoek bewaren van een toevalsvondst. De vergoeding wordt berekend op basis van de aangetoonde schade die is ontstaan vanaf de eenendertigste dag na de aangifte van de toevalsvondst bij het agentschap Onroerend Erfgoed.
- Het totale bedrag voor subsidiëring van archeologische solidariteitsfondsen. Een erkend archeologisch solidariteitsfonds ontvangt van de Vlaamse overheid een toelage voor zijn werking, naast de bijdragen van de leden van het fonds. In deze indicator wordt het totale bedrag van de subsidiëring in de vorm van toelagen aan deze fondsen in rekening gebracht.

De indicator berekent per jaar welke financiële gevolgen archeologisch onderzoek in Vlaanderen heeft. Daarbij wordt een onderverdeling gemaakt tussen een aantal uitgavenposten waarvan de kostprijs bekend is.

Tabel

Archeologisch onderzoek	Bedrag (euro)
2016	
Archeologienota's	3.220.247

In 2018 vroeg niemand een schadevergoeding aan na een toevalsvondst.

Aangezien er in 2018 nog geen erkend archeologisch solidariteitsfonds was, legde het agentschap geen bedrag vast voor de subsidiëring ervan.

Bedragen van archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen zijn onbekend. Het is de initiatiefnemer van dit onderzoek, bijvoorbeeld een universiteit, die deze kosten op zich neemt. Zij hoeven deze bedragen niet mee te geven.

EVARCH 53: BUITENSPORIGE OPGRAVINGSKOSTEN

Indicator	Aantal toegekende premies voor buitensporige opgravingskosten
Indicatornummer	evarch 53
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal toegekende premies
Meetmethode	Registratie team premies

Omschrijving

Het Onroerenderfgoeddecreet introduceert een premie voor buitensporige opgravingskosten om de directe kosten van een archeologische opgraving zoals opgenomen in een bekrachtigde archeologienota of nota deels te compenseren.

Een premie voor buitensporige opgravingskosten wordt enkel toegekend aan:

- Natuurlijke personen;
- Kleinschalige ondernemingen of verenigingen: ondernemingen of verenigingen die minder dan 10 personen tewerkstellen en die een jaarlijkse omzet of balanstotaal van minder dan 5 miljoen euro hebben.

De indicator meet op het einde van elk jaar het aantal toegekende premies voor buitensporige opgravingskosten.

Tabel

Jaar	Aantal premies
2016	0
2017	0
2018	5

Toelichting

Het agentschap Onroerend Erfgoed kende in 2018 voor het eerst 5 premies toe voor buitensporige opgravingskosten in het kader van archeologische opgravingen.

EVARCH 54: BEDRAG BUITENSPORIGE OPGRAVINGSKOSTEN

Indicator	Bedrag, vastgelegd voor premies buitensporige opgravingskosten
Indicatornummer	evarch 54
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Bedrag in euro
Meetmethode	Query in Orafin

Omschrijving

Het Onroerenderfgoeddecreet introduceerde een premie voor buitensporige opgravingskosten om de directe kosten van een archeologische opgraving zoals opgenomen in een bekrachtigde archeologienota of nota deels te compenseren.

De indicator meet per jaar het totale bedrag vastgelegd voor premies voor buitensporige opgravingskosten.

De formule voor het berekenen van een premie voor buitensporige opgravingskosten is bepaald in een ministerieel besluit:

$$\{[12123 + (a * 353,1) + (b * 3296,5) + (c * 37) + (d * 56,9) - (e * 921) - (f) - (g) - (h)] - 1500\} * 0,40$$

- De forfaitaire basiskosten voor de berekening van de premie bedragen 12.123 euro;
- a = Het aantal mensdagen dat tijdens de opgraving is gepresteerd, uitgedrukt in voltijdsequivalenten, met factor 353,1;
- b = Het aantal complexe spoorcombinaties dat werd opgegraven, met factor 3.296,5 euro;
- c = Het aantal antropogene spoorcombinaties dat werd opgegraven, met factor 37 euro;
- d = Het aantal natuurlijke spoorcombinaties en verstoringen dat werd opgegraven, met factor 56,9 euro;
- e = Het aantal archeologische structuren, met factor - 921 euro;
- f = Het gegeven dat het een site zonder complexe verticale stratigrafie betreft, met factor -339,8;
- g = Het gegeven dat de opgraving is uitgevoerd als een werfbegeleiding, met factor -6.284,3;
- h = Het gegeven dat geen bemaling werd toegepast voor de opgraving, met factor -4.326,3;
- De franchise of niet-betoelaagbare eerste schijf van de kosten van de verplicht uit te voeren archeologische opgraving bij de premie bedraagt 1500 euro;
- Van de forfaitair bepaalde kostprijs wordt 40% uitbetaald als premie.

Tabel

Jaar	Bedrag
2016	0
2017	0
2018	34.663,98

Toelichting

In 2018 kende het agentschap Onroerend Erfgoed voor het eerst 5 premies toe voor buitensporige opgravingskosten bij archeologische opgravingen. Het agentschap legde hiervoor een totaalbedrag van 34.664 euro voor vast.

EVARCH 55: KOSTPRIJS VAN ARCHEOLOGISCH ONDERZOEK NA TOEVALSVONDST

Indicator	De totale kostprijs van archeologisch onderzoek, uitgevoerd door het agentschap Onroerend Erfgoed, na een toevalsvondst
Indicatornummer	evarch 55
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Bedrag in euro
Meetmethode	Registratie personeels- en werkingskosten

Omschrijving

Het Vlaamse Gewest draagt alle kosten die verbonden zijn aan een onderzoek na een toevalsvondst. Het agentschap Onroerend Erfgoed is erkend als archeoloog van rechtswege specifiek om archeologische onderzoeken die het gevolg zijn van een toevalsvondst uit te voeren. Het agentschap kan ook beslissen om een opgraving na een toevalsvondst deels uit te besteden aan andere erkende archeologen of archeologische bedrijven. De eindverantwoordelijkheid blijft dan bij het agentschap liggen.

De kostprijs wordt bepaald aan de hand van drie groepen van uitgavenposten:

- De kostprijs van personeel omvat de prijs voor een senior archeoloog en ander personeel zoals een landmeter of technisch assistent.
- De werkingskosten omvatten uitgaven voor de aanschaf van technisch materiaal, software, verplaatsingskosten, ...
- De kosten voor uitbestedingen worden bepaald door de raamcontracten die het agentschap afsluit met erkende archeologen (archeologische bureaus) of andere bedrijven om ondersteuning te bieden bij het onderzoek van een toevalsvondst.

De indicator meet per jaar de totale kostprijs in euro van archeologisch onderzoek, uitgevoerd door het agentschap na een toevalsvondst. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt tussen diverse uitgavenposten.

Tabel

	2016	2017	2018
Personeel	134.500	167.449	487.257
Werkingskosten	35.150	122.000	57.216
Uitbesteding	10.000	48.505	146.715

Toelichting

In 2018 hebben 40 toevalsvondsten aanleiding gegeven tot een archeologisch onderzoek op het terrein uitgevoerd door of onder toezicht van het agentschap Onroerend Erfgoed.

De kostprijs van deze onderzoeken kan als volgt worden berekend (voor een werkjaar wordt gerekend met 200 werkdagen, we rekenen in 2018 zoals in 2017 en 2016 als kost voor een senior archeoloog 62.000 euro, voor een technisch assistent 35.000 euro, voor een graficus/tekenaar 48.000 euro en voor een landmeter 42.000 euro, allemaal op jaarbasis):

- Personeel op het terrein: een senior archeoloog gedurende 13 mensmaanden, een technisch assistent gedurende 19 mensmaanden, een graficus gedurende 0.2 mensmaand en een landmeter gedurende 4

mensmaanden. Kostprijs: 164.858 euro, waarvan 137.382 euro loonkost en 20% overhead (administratie, opvolging, aansturing, ...);

- Rapportering: een senior archeoloog gedurende 52 mensmaanden. Kostprijs: 322.399 euro, waarvan 268.666 euro loonkost en 20 % overhead (communicatie, vormgeving, administratie...);

- Uitbesteding: kostprijs: 146.715,2 euro, in 2018 betaalde facturen in het kader van een raamcontract met vijf archeologische bedrijven voor de ondersteuning van onderzoek na toevalsvondsten en voor het uitbesteden van specifieke onderzoeken waarvoor intern geen expertise beschikbaar was (zoals antropologie);

- Werking: aankoop materiaal, benodigdheden, hard- en software, C-14, huur van werfketen, toiletten. Kostprijs: 57.215,93 euro.

De totale kost van archeologisch onderzoek, uitgevoerd door het agentschap, na een toevalsvondst bedraagt in 2018 691.188,13 euro.

De stijging van de kostprijs in 2018 is vooral te wijten aan de grotere personeelsinzet die het gevolg is van het stijgend aantal toevalsvondsten. Deze toename vertaalt zich ook in het grotere bedrag voor de kost van het raamcontract. Daarnaast werden ook onderzoeken uitbesteed, zoals antropologisch onderzoek, waarvoor intern geen expertise beschikbaar is.

EVARCH 56: BEDRAG SCHADEVERGOEDINGSPLICHT BIJ TOEVALSVONDSTEN

Indicator	Het totale bedrag vastgelegd voor schadevergoedingsplicht bij toevalsvondsten
Indicatornummer	evarch 56
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Bedrag in euro
Meetmethode	Query in Orafin

Omschrijving

De vinder van een toevalsvondst is verplicht die te melden aan het agentschap Onroerend Erfgoed en ze tijdelijk ongemoeid te laten. Gedurende een initiële periode van 10 dagen na de melding van de toevalsvondst doet het agentschap Onroerend Erfgoed de nodige vaststellingen en onderzoekt het de potentiële erfgoedwaarde van de vondst. Waar nodig gebeurt dit in de vorm van een opgraving. Het agentschap kan deze termijn inkorten, wanneer geen verder onderzoek nodig is of het onderzoek beëindigd is, of deze termijn verlengen, wanneer meer tijd nodig blijkt voor het onderzoek. De vinder, eigenaar, zakelijkrechthouder of gebruiker van de toevalsvondst moet voldoen aan een aantal verplichtingen inzake de archeologische artefacten en de vindplaats:

- Ze in onveranderde toestand bewaren;
- ze beschermen tegen beschadiging en vernietiging;
- ze toegankelijk maken voor onderzoek door het agentschap.

De kosten die voortvloeien uit deze verplichtingen zijn voor rekening van de eigenaar of zakelijkrechthouder van de toevalsvondst. Toch kan deze persoon een schadevergoeding vorderen wanneer de schade voortvloeit uit de verlenging van de termijn van tien dagen voor zover de totale termijn 30 dagen overschrijdt.

De eigenaar of zakelijkrechthouder legt een raming van de kosten voor aan het agentschap Onroerend Erfgoed. Het agentschap beslist over de toekenning van de schadevergoeding.

De indicator meet het bedrag dat het agentschap Onroerend Erfgoed jaarlijks toekent voor het betalen van schadevergoedingen om te voldoen aan de schadevergoedingsplicht bij toevalsvondsten.

Tabel

Jaar	Bedrag in euro voor schadevergoedingen bij toevalsvondsten
2016	0
2017	0
2018	0

Toelichting

In 2018 werden geen vergoedingen uitbetaald voor schade geleden als gevolg van een toevalsvondst.

EVARCH 57: ARCHEOLOGISCHE SOLIDARITEITSFONDSEN

Indicator	Het aantal en de evolutie van erkende archeologische solidariteitsfondsen
Indicatornummer	evarch 57
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Telling van erkenningen
Meetmethode	Query Belgisch Staatsblad

Omschrijving

Het Onroerenderfgoeddecreet maakt het mogelijk om een archeologisch solidariteitsfonds op te richten en te erkennen. Archeologische solidariteitsfondsen vergoeden hun leden, mits betaling van een bijdrage, voor een deel van de kosten van alle archeologische opgravingen waartoe zij verplicht worden. Het is een soort van georganiseerde solidariteit tussen de leden van het fonds, bijvoorbeeld publieke of private bouwheren, die door hun bouwactiviteiten een grotere kans hebben om te worden geconfronteerd met archeologische verplichtingen en de daaraan verbonden kosten.

De indicator telt jaarlijks het aantal erkende archeologische solidariteitsfondsen. Een archeologisch solidariteitsfonds is pas erkend wanneer deze erkenning wordt gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad.

Tabel

Jaar	Aantal archeologische solidariteitsfondsen
2015	0
2016	0
2017	0
2018	0

Toelichting

Er zijn geen archeologische solidariteitsfondsen opgericht.

////////////////////////////////////

EVARCH 59: ARCHEOLOGIENOTA'S MET BEPERKTE SAMENSTELLING

Indicator	Aantal archeologienota's met beperkte samenstelling
Indicatornummer	evarch 59
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal archeologienota's
Meetmethode	Query databank archeologie

Omschrijving

Een archeoloog kan in bepaalde gevallen beslissen een archeologienota met beperkte samenstelling op te maken.

Dit is het geval wanneer op basis van de confrontatie tussen de geplande werken en een beperkt aantal doorslaggevend aspecten uit het landschappelijk, historisch of archeologisch luik van het bureauonderzoek evident is dat geen verdere maatregelen nodig zijn. Dit kan omdat er geen archeologisch erfgoed aanwezig is, de werken geen verstoring betekenen voor het aanwezige erfgoed, of er geen kenniswinst valt te boeken bij een opgraving van het terrein.

In dergelijke gevallen zijn er geen bijkomende maatregelen meer nodig waardoor de rapportering van het archeologisch onderzoek (steeds beperkt tot een bureauonderzoek) veel beperkter kan. Dit concept werd geïntroduceerd in de herziene uitgave van de code van goede praktijk van 2017 en verder uitgebreid in de herziening van diezelfde code in 2018.

De indicator meet per jaar het aantal ingediende archeologienota's met beperkte samenstelling. Daarbij wordt een onderscheid gemaakt naargelang de beslissing:

- Bekrachtiging
- Weigering
- Koppelen van bijkomende voorwaarden
- Stilzwijgende bekrachtiging

Tabel

Jaar	Beslissing	Aantal
2017		
	Bekrachtiging	268
	Bekrachtiging met voorwaarden	1
	Stilzwijgende bekrachtiging	0
	Weigering	90
2018		
	Bekrachtiging	174
	Bekrachtiging met voorwaarden	0
	Stilzwijgende bekrachtiging	5
	Weigering	33

Toelichting

In 2018 dienden archeologen in totaal 212 archeologienota's in met beperkte samenstelling. Hiervan bekrachtigde de overheid er 179 (84%), waarvan 5 stilzwijgend.

EVARCH 60: REDEN VOOR BEPERKTE SAMENSTELLING

Indicator	Aantal redenen gegeven bij bekrachtigde archeologienota's met beperkte samenstelling
Indicatornummer	evarch 60
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal redenen
Meetmethode	Query Archeologieportaal

Omschrijving

Een archeologienota met beperkte samenstelling is van toepassing indien de confrontatie tussen de toekomstige werken en een beperkt aantal doorslaggevende aspecten uit de beschrijving van de landschappelijke ligging van het onderzochte gebied, de historische beschrijving, of de bespreking van het onderzochte gebied in zijn archeologisch kader aantoont dat:

1. Er met hoge waarschijnlijkheid geen archeologisch erfgoed aanwezig is op het onderzochte terrein;
2. De toekomstige werken met hoge waarschijnlijkheid geen verstoring zullen veroorzaken aan het eventueel aanwezige archeologische erfgoed;
3. Verder onderzoek van het terrein in het kader van de toekomstige werken met hoge waarschijnlijkheid niet zou leiden tot nuttige kenniswinst.

De indicator meet op het einde van elk jaar het aantal bekrachtigde archeologienota's met beperkte samenstelling, onderverdeeld naargelang de reden waarom voor de optie beperkte samenstelling wordt gekozen.

Tabel

Reden beperkte samenstelling (Code Goede Praktijk)	2017	2018
Geen archeologisch erfgoed aanwezig	41	41
Geen impact op archeologisch erfgoed	61	34
Geen kenniswinst	112	80
Combinatie	55	24

Toelichting

De reden 'geen kenniswinst' komt in totaal in 58% van de gevallen voor (als enige reden of in combinatie met andere redenen). Deze maatregel komt als enige reden voor in 44% van de archeologienota's beperkte samenstelling. Daar komt nog 13% bij van archeologienota's waar 'geen kenniswinst' als reden in combinatie met andere redenen voorkomt.

In 19% van de gevallen geeft de archeoloog als reden dat de werkzaamheden door hun aard met hoge waarschijnlijkheid geen verstoring zullen veroorzaken aan het eventueel aanwezige archeologisch erfgoed. Deze reden komt in totaal in 26% van de gevallen voor.

In 23% van de gevallen kan de archeoloog reeds met hoge waarschijnlijkheid motiveren dat er geen archeologisch erfgoed op het onderzochte terrein aanwezig is. Deze reden komt in totaal in 32% van de gevallen voor.

In 24 dossiers (of 13%) motiveerde de archeoloog de beperkte samenstelling vanuit een combinatie van 2 of 3 van de mogelijke criteria uit de Code van Goede Praktijk.

EVARCH 61: VASTGESTELDE INVENTARIS ARCHEOLOGISCHE ZONES

Indicator	Aantal goederen opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones
Indicatornummer	evarch 61
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Aantal vastgestelde archeologische zones
Meetmethode	Query op beschermingsdatabank

Omschrijving

Op basis van de wetenschappelijke inventarissen kunnen onroerende goederen worden vastgesteld. Dit kan wanneer het goed één of meerdere erfgoedwaarden bezit en voldoende goed is bewaard. Voor het vaststellen van een inventaris ontwikkelde het agentschap een inventarismethodologie.

De minister kan vijf inventarissen geheel of gedeeltelijk vaststellen. In deze indicator gaat het enkel over de inventaris van archeologische zones. De inventaris van archeologische zones is bedoeld als instrument voor de zorg van het in situ bewaard gebleven archeologisch erfgoed (zie archeologische zone)

Voorafgaand aan de vaststelling van een inventaris wordt een openbaar onderzoek georganiseerd waar iedereen opmerkingen kan formuleren of bezwaren indienen. Na afloop hiervan kan de inventaris worden vastgesteld. Goederen opgenomen in een vastgestelde inventaris krijgen een juridisch statuut (zie rechtsgevolgen vastgestelde inventaris).

De indicator telt op het einde van elk jaar het aantal onroerende goederen die in dat jaar zijn opgenomen in de vastgestelde inventaris voor archeologische zones en het totaal aantal goederen die op het einde van dat jaar in deze vastgestelde inventaris staan.

Tabel

Inventaris	Status	2015	2016	2017	2018
Archeologische zones	Geschrappt	0	0	1	0
Archeologische zones	Nieuw	0	58	1	12

Toelichting

Op 31 december 2018 telde Vlaanderen 70 vastgestelde archeologische zones. In 2018 stelde de minister 12 archeologische zones vast. Dit kaderde in het vaststellen van prehistorische sitecomplexen in alluviale context en bandkeramische sites. Het agentschap startte de procedures voor deze vaststellingen al op in 2016.

EVARCH 62: OPPERVLAKTE VASTGESTELDE INVENTARIS ARCHEOLOGISCHE ZONES

Indicator	Oppervlakte goederen opgenomen in de vastgestelde inventaris voor archeologische zones
Indicatornummer	evarch 62
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Oppervlakte in hectare
Meetmethode	Berekening met behulp van GIS

Omschrijving

Op basis van de wetenschappelijke inventarissen kunnen onroerende goederen worden vastgesteld. Dit kan wanneer het goed één of meerdere erfgoedwaarden bezit en voldoende goed is bewaard. Voor het vaststellen van een inventaris ontwikkelde het agentschap een inventarismethodologie.

De minister kan vijf inventarissen geheel of gedeeltelijk vaststellen. In deze indicator gaat het enkel over de inventaris van archeologische zones. De inventaris van archeologische zones is bedoeld als instrument voor de zorg van het in situ bewaard gebleven archeologisch erfgoed

Voorafgaand aan de vaststelling van een inventaris wordt een openbaar onderzoek georganiseerd waar iedereen opmerkingen kan formuleren of bezwaren indienen. Na afloop hiervan kan de inventaris worden vastgesteld. Goederen opgenomen in een vastgestelde inventaris krijgen een rechtsstatuut.

De indicator berekent op het einde van elk jaar de oppervlakte van onroerende goederen die in dat jaar nieuw zijn opgenomen in de vastgestelde inventaris voor archeologische zones en de totale oppervlakte van alle goederen die op het einde van dat jaar in deze vastgestelde inventaris zijn opgenomen.

Tabel

Jaar	Oppervlakte vastgestelde inventaris
2015	0 ha
2016	6.207 ha
2017	6.209 ha
2018	9.556,61 ha

Toelichting

De vastgestelde inventaris van archeologische zones nam toe met 3.347,23 hectare tot een totaaloppervlak van 9.557 hectare door de vaststelling van 12 nieuwe archeologische zones.

EVARCH 63: OPPERVLAKTE BESCHERMDE ARCHEOLOGISCHE SITES

Indicator	Oppervlakte definitief beschermdde archeologische sites
Indicatornummer	evarch 63
Frequentie	Jaarlijks
Meeteenheid	Oppervlakte in hectare
Meetmethode	Berekening met behulp van GIS

Omschrijving

De indicator meet de totale oppervlakte van alle definitief beschermdde archeologische sites. Verder wordt ook de evolutie van de oppervlakte doorheen de tijd gemeten.

Tabel

Jaar	Oppervlakte
2015	699 ha
2016	731 ha
2017	1.096 ha
2018	1.153,38 ha

Toelichting

De beschermdde archeologische sites nemen op 31 december 2018 een totaaloppervlakte van 1.153 hectare in. Dit is een toename van 57,37 hectare tegenover 2017.

REFERENTIES

Inventaris Onroerend Erfgoed: <https://inventaris.onroenderfgoed.be/>

Geoportaal Onroerend Erfgoed: <https://geo.onroenderfgoed.be/>

Besluitendatabank Onroerend Erfgoed: <https://besluiten.onroenderfgoed.be/>

Archeologieportaal: <https://loket.onroenderfgoed.be/>

Depotwijzer: <http://www.depotwijzer.be/>

GLOSSARIUM

Archeoloog

Een natuurlijke persoon of rechtspersoon die archeologisch vooronderzoek of archeologische opgravingen uitvoert. De Vlaamse regering kan een natuurlijk persoon of een rechtspersoon erkennen als archeoloog wanneer deze voldoet aan de erkenningsvoorwaarden. Er bestaan 3 vormen van erkenning als archeoloog:

- Archeoloog natuurlijk persoon wanneer een burger zelf een erkenning als archeoloog aanvraagt;
- Archeoloog rechtspersoon kunnen instellingen, organisaties, vennootschappen, verenigingen zijn. Een dergelijke instelling moet beschikken over minstens één natuurlijk persoon die erkend is als archeoloog. Deze erkende archeoloog is de eindverantwoordelijke van het archeologisch onderzoek en doet bijvoorbeeld de meldingen van het archeologisch vooronderzoek, dient voor projecten een archeologienota in, ...
- Erkenning als Archeoloog van rechtswege

Archeoloog van rechtswege

Personen of instellingen die volgens het geldende recht de erkenningsprocedure niet moeten doorlopen maar via het Onroerenderfgoeddecreet of -besluit van rechtswege erkend zijn als archeoloog. Deze instellingen of personen moeten wel voldoen aan de voorwaarden die in het decreet en besluit zijn opgenomen om erkend te worden.

1. Het agentschap Onroerend Erfgoed dat erkend is als archeoloog omdat het decreetaal verplicht is om meldingen van een toevalsvondst te onderzoeken.
2. Universiteiten zijn van rechtswege erkend als archeoloog voor het uitvoeren van archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen.
3. Archeologen in dienst van een lokaal bestuur, een onroerenderfgoedgemeente of een intergemeentelijke onroerenderfgoeddienst. In dit geval bevestigt het college van burgemeester en schepenen van de gemeente waar de archeoloog actief is formeel dat de archeoloog voldoet aan alle erkenningsvoorwaarden zoals deze worden bepaald door de Vlaamse Regering. Deze bevestiging wordt bezorgd aan het agentschap Onroerend Erfgoed, waarna de erkenning volgt.

Archeologiedecreet

Decreet van 30 juni 1993 houdende bescherming van het archeologisch patrimonium. Decreet dat de bescherming, het behoud, de instandhouding, het herstel en het beheer van archeologisch patrimonium, alsmede de organisatie en de reglementering van de archeologische opgravingen regelde. Het werd vervangen door het Onroerenderfgoeddecreet.

Archeologienota

Document, opgemaakt op basis van een archeologisch vooronderzoek, dat administratieve gegevens bevat, een verslag over de resultaten van het vooronderzoek, een voorstel van beslissing en een plan van aanpak voor de maatregelen die daaruit volgen. Een archeologienota wordt ingediend door een erkende archeoloog.

Archeologieportaal

Digitaal loket van het agentschap Onroerend Erfgoed voor erkende archeologen voor het indienen van meldingen van vooronderzoek met ingreep in de bodem, archeologienota's, nota's en toelatingsaanvragen

voor archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen en het melden van de aanvang van archeologisch onderzoek.

Archeologierapport

Document, opgemaakt op basis van een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem of een archeologische opgraving, met administratieve gegevens, een voorlopig verslag van de werkzaamheden en resultaten, en een aanpak voor het verdere onderzoek

Archeologisch artefact

Een roerend goed dat van algemeen belang is vanwege de archeologische erfgoedwaarde.

Archeologisch ensemble

Het geheel van archeologische artefacten en onderzoeksdocumenten afkomstig van een archeologisch onderzoek.

Archeologisch onderzoek

Het gebruik van technieken en methoden waarmee archeologische sites, archeologische zones of delen ervan worden opgespoord en onderzocht met inbegrip van archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen.

Archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen

Elke vorm van archeologisch onderzoek dat geen gevolg is van een toevalsvondst of een verplichting in het kader van een vergunningsplichtige ingreep in de bodem. Als het een vorm van onderzoek met ingreep in de bodem is, is het voorbehouden aan erkende archeologen en gebonden aan een toelating vanwege het agentschap Onroerend Erfgoed.

Archeologisch solidariteitsfonds

Een vereniging zonder winstoogmerk, die zijn leden een vergoeding kan geven om een deel van de kosten te compenseren die gepaard gaan met archeologische opgravingen. Leden van een archeologisch solidariteitsfonds betalen een bijdrage afhankelijk van de mate waarin ze als initiatiefnemer of als aannemer van diensten of werken voor rekening van derden activiteiten uitvoeren die gepaard gaan met bodemingrepen.

Archeologische site

Een onroerend goed dat ondergronds, aan de oppervlakte of onder water aanwezig is, met inbegrip van de archeologische artefacten die er integrerend deel van uitmaken, van algemeen belang wegens de archeologische erfgoedwaarde.

Archeologische zone

Zone waar op basis van waarnemingen en wetenschappelijke argumenten onderbouwd kan worden dat ze met hoge waarschijnlijkheid archeologische waarde heeft.

Behoud ex situ

Situatie waarbij een archeologische site wordt onderzocht, waardoor de aanwezige fysieke resten worden verwijderd en de informatie wordt omgezet in een archeologisch ensemble, dat elders bewaard wordt. Bij behoud ex situ worden de materiële archeologische resten omgezet in kenniswinst.

Behoud in situ

Situatie waarin een archeologische site voor de toekomst materieel bewaard blijft op de plaats waar ze zich bevindt, door ze minstens te vrijwaren van bodemingrepen die schade toebrengen. De vondst of site wordt hoogstens geregistreerd maar niet opgegraven: de materiële resten blijven aanwezig op de plaats waar ze in het verleden tot stand kwamen.

Bodemingreep

Elke wijziging van de eigenschappen van de ondergrond door verwijdering of toevoeging van materie, verhoging of verlaging van de grondwatertafel, of samendrukken van de materialen waaruit de ondergrond bestaat.

Code van goede praktijk

Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren. Geschreven en publiek toegankelijke regels met betrekking tot de uitvoering van en de rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en met betrekking tot het gebruik van metaaldetectoren, op basis van de bij de betrokken beroeps categorieën algemeen aanvaarde regels van goed vakmanschap.

Eindverslag

Document, opgemaakt op basis van een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem of een archeologische opgraving, met administratieve gegevens en een definitief verslag van de resultaten.

GGA

Gebieden waar Geen Archeologie te verwachten valt. Gebieden waar op basis van waarnemingen en wetenschappelijke argumenten onderbouwd kan worden dat ze met hoge waarschijnlijkheid geen archeologische waarde bevatten. Wanneer het gebied waar iemand een stedenbouwkundige handeling wil stellen volledig is opgenomen op de GGA kaart hoeft er geen archeologisch vooronderzoek meer te gebeuren en hoeven geen archeologische maatregelen te worden genomen wanneer er een bodemingreep zou plaatsvinden.

Intergemeentelijke onroerenderfgoeddienst

Een intergemeentelijke dienst die ter uitvoering van het Onroerenderfgoeddecreet met betrekking tot het onroerend erfgoed beleidsuitvoerende taken opneemt. Een intergemeentelijke onroerenderfgoeddienst (IOED) ondersteunt de aangesloten gemeentebesturen zowel bij hun beleid als bij het uitvoeren van andere taken die uit het Onroerenderfgoeddecreet voortvloeien.

Inventaris

Een oplijsting van onroerende goederen en gehelen van onroerende goederen met erfgoedwaarde.

Inventarismethodologie

Deze methodologie beschrijft de erfgoedwaarde en bevat een afwegingskader dat kan worden gehanteerd om het onroerend erfgoed te waarderen. Minimale selectiecriteria zijn onder meer zeldzaamheid, herkenbaarheid, representativiteit, ensemblewaarde en contextwaarde.

Metaaldetector

Toestel voor het opsporen van voorwerpen met een metalen component of voor het onttrekken van voorwerpen met een metalen component uit hun vondstlocatie door middel van hun al dan niet permanente magnetische eigenschappen.

Metaaldetectorist

Een natuurlijke persoon of rechtspersoon die met behulp van een metaaldetector archeologische artefacten of archeologische sites opspoor.

Nota

Document, opgemaakt op basis van een archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem dat is uitgevoerd na het bekomen van de omgevingsvergunning, met administratieve gegevens, een verslag met de resultaten van het onderzoek, een voorstel van beslissing en een plan van aanpak voor de maatregelen die daaruit volgen. De nota wordt gemaakt op basis van een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem en wordt ingediend door een erkende archeoloog.

Omgevingsvergunning

Wordt in het Decreet betreffende de omgevingsvergunning gedefinieerd als 'de schriftelijke beslissing van de vergunningverlenende overheid houdende toelating voor een vergunningsplichtig project'. De omgevingsvergunning integreert de stedenbouwkundige vergunning, verkavelingsvergunning en milieuvergunning in één vergunning. De geïntegreerde vergunningsprocedure is van toepassing op:

- vergunningsplichtige stedenbouwkundige handelingen
- verkavelen van gronden
- vergunningsplichtige exploitatie van ingedeelde inrichtingen of activiteiten van eerste of tweede klasse zoals opgenomen in het Decreet houdende Algemene Bepalingen inzake Milieubeleid.

Onroerendergoeddecreet

Decreet betreffende het onroerend erfgoed van 12 juli 2013 dat het beschermde en niet- beschermde onroerend erfgoed in Vlaanderen wettelijk regelt.

Onroerendergoeddepot

Een bewaarplaats met een onderzoeksruimte waar in gecontroleerde omstandigheden archeologische ensembles, archeologische artefacten of onderdelen van beschermd erfgoed, afkomstig uit het Vlaamse Gewest, worden bewaard en beheerd. Een onroerendergoeddepot kan dienen als tijdelijke of permanente bewaarplaats voor elk archeologisch artefact dat in het Vlaamse Gewest werd opgegraven. Verder kan een depot dienen als opslagplaats voor (delen van) een beschermd monument tijdens langdurige werkzaamheden. Onroerendergoeddepots moeten hiervoor beschikken over de noodzakelijke infrastructuur om het archeologisch erfgoed in optimale condities te kunnen bewaren, het publiek toegankelijk te maken en te ontsluiten.

Onroerendergoedgemeente

Een gemeente die ter uitvoering van het Onroerendergoeddecreet met betrekking tot het onroerend erfgoed beleidsuitvoerende taken opneemt.

Opgraving

Het gebruik van wetenschappelijke methoden en technieken waarmee doelbewust de ondergrondse, aan de oppervlakte of onder water aanwezige archeologische artefacten en archeologische sites worden opgespoord, vrijgelegd en door opgraving worden onderzocht en waarbij de archeologische artefacten en onderzoeksdocumenten archeologische ensembles vormen.

Prospectie

Een archeologische prospectie is de aanwending van technieken waarmee doelbewust de aanwezigheid van archeologische artefacten en sites wordt opgespoord. De bedoeling is om na te gaan of zich op een terrein archeologische sporen of vondsten voordoen, wat de aard daarvan is, en wat de bewaringstoestand is. Dit kan gebeuren zonder ingreep in de bodem of met ingreep in de bodem. Bij een prospectie met ingreep in de bodem worden graafwerken uitgevoerd op een representatief deel van het terrein, en wordt een representatief deel van de aangetroffen sporen en vondsten onderzocht. Uit die steekproef worden uitspraken gedaan over het geheel van het terrein of te onderzoeken gebied. Daarbij wordt gestreefd om met zo min mogelijk schade aan het archeologisch erfgoed zo veel mogelijk informatie te verzamelen. Bij een prospectie zonder ingreep in de bodem worden geen archeologische sporen of vondsten opgegraven. Ze worden hoogstens van het oppervlak ingezameld. Een gelijkwaardige term voor prospectie is vooronderzoek.

Rechtsgevolgen vastgestelde inventaris

De opname van een onroerend goed in één van de vijf vastgestelde inventarissen houdt een aantal rechtsgevolgen in. Deze rechtsgevolgen, zoals bijvoorbeeld de zorgplicht en de motiveringsplicht, hebben vooral impact op beslissingen van administratieve overheden. Dit houdt in dat alle administratieve overheden zoveel mogelijk zorg in acht moeten nemen bij eigen werken en handelingen in of aan de objecten die opgenomen zijn in een vastgestelde inventaris. Bovendien moeten ze motiveren welke maatregelen ze genomen hebben om aan deze zorgplicht te voldoen. Voor de burger gelden de zorgplicht en motiveringsplicht niet, in tegenstelling tot bij definitief beschermd onroerend erfgoed waar de rechtsgevolgen voor iedereen van toepassing zijn.

Bij vergunningsplichtige werkzaamheden aan of in een onroerend goed opgenomen op een vastgestelde inventaris motiveert de administratieve overheid uitvoerig haar beslissing en geeft ze in haar beslissing aan hoe ze in haar bestuurlijke beslissing de erfgoedwaarden in rekening heeft genomen. Dit is bijvoorbeeld het geval bij vergunningsaanvragen om een gebouw opgenomen in de vastgestelde inventaris bouwkundig erfgoed te slopen of bijvoorbeeld om een boom te kappen die opgenomen is in de vastgestelde inventaris van houtige beplantingen met erfgoedwaarde.

Toevalsvondst

Elk roerend of onroerend goed waarvan redelijkerwijs is geweten of wordt vermoed dat het archeologische erfgoedwaarde heeft en dat wordt gevonden op een andere moment dan bij het uitvoeren van een archeologisch vooronderzoek, een archeologische opgraving of bij het gebruik van een metaaldetector.

Uitgesteld vooronderzoek

Het uitgangspunt van het Onroerenderfgoeddecreet is dat het archeologisch vooronderzoek, zowel de fase zonder ingreep in de bodem als de eventuele fase met ingreep in de bodem, plaatsvindt voorafgaand aan de aanvraag van de omgevingsvergunning. Een uitgesteld vooronderzoek is een uitzonderingsprocedure op dit uitgangspunt waarbij het vooronderzoek met ingreep in de bodem pas plaatsvindt na het verkrijgen van de vergunning. Dit is mogelijk wanneer de ingreep in de bodem onmogelijk of juridisch, economisch of maatschappelijk onwenselijk was voorafgaand aan het aanvragen van de omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen of voor het verkavelen van gronden.

ANALYSES
EVALUATIE
ARCHEOLOGIE

Bijlage 2 / 2019

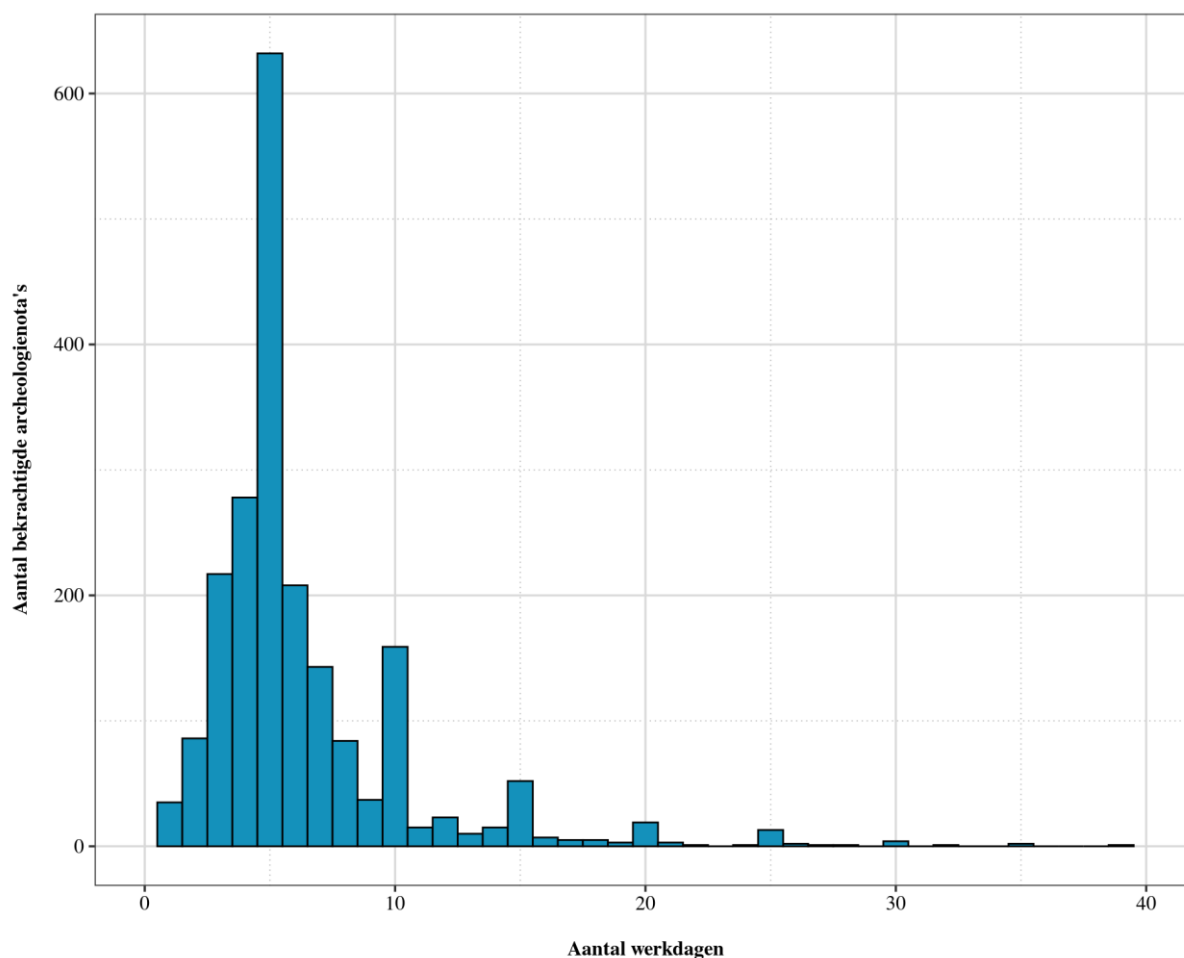

ANALYSE 1: WERKDAGEN NODIG VOOR DE OPMAAK VAN ARCHEOLOGIENOTA'S EN NOTA'S, MET ONDERSCHIED NAAR BENUTTE ONDERZOEKSMETHODE

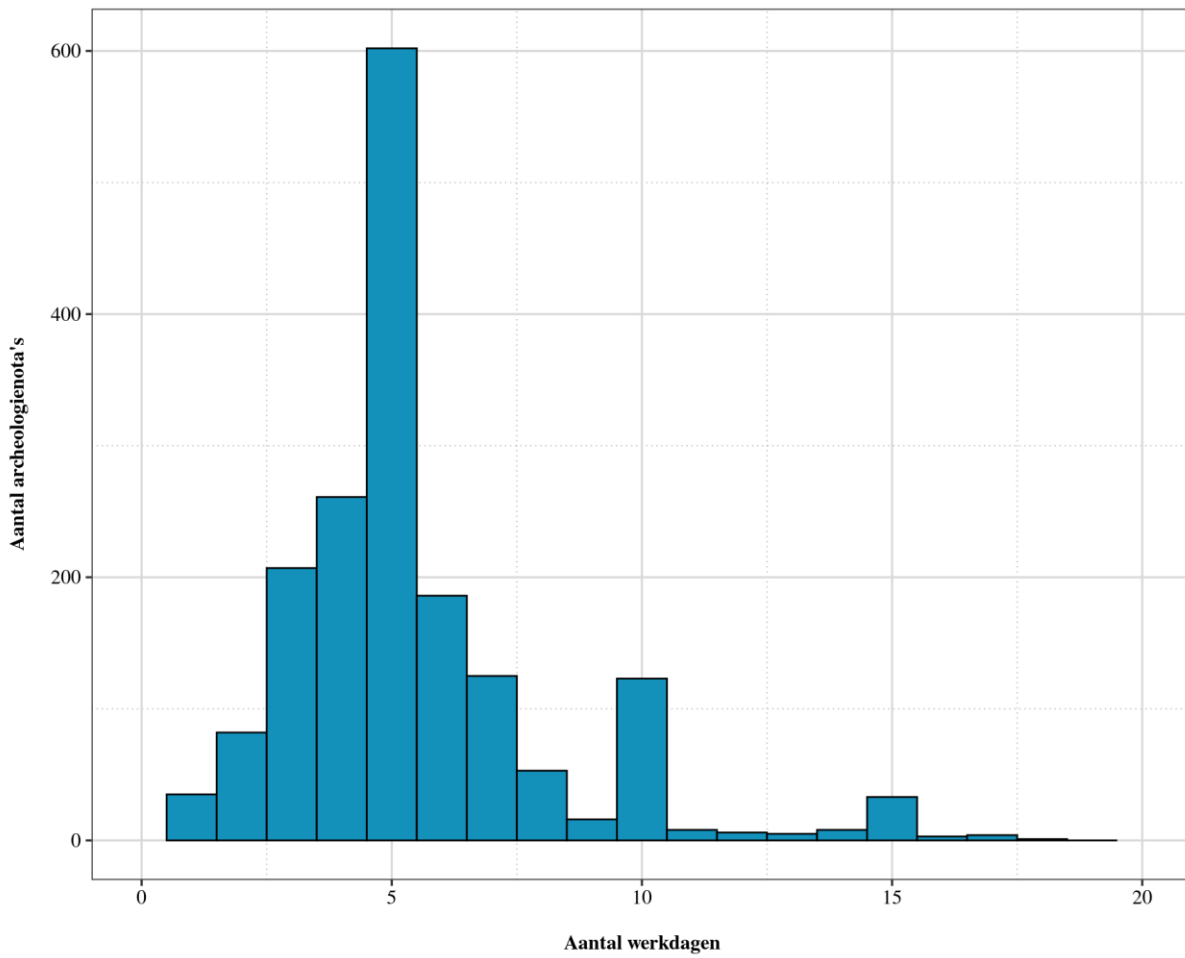
Onderwerp	Aantal werkdagen dat de erkende archeoloog nodig heeft voor de opmaak van archeologienota's en nota's, algemeen en met nader onderscheid naar benutte onderzoeksmethodes
Gegevens	aantal werkdagen, benutte onderzoeksmethodes
Bronnen	archeologieportaal
Voorstellingswijze	histogram, boxplot, tabel
Opmerkingen	De erkende archeoloog vult zelf het aantal werkdagen in wanneer hij archeologienota's en nota's indient in het archeologieportaal. Werkdagen staan niet gelijk met kalenderdagen (de werkdagen hoeven niet aaneensluitend gepresteerd te zijn), noch met mensdagen (gedurende 1 werkdag kunnen meerdere mensen aan de slag zijn met dezelfde archeologienota of nota).

GRAFISCHE VOORSTELLING

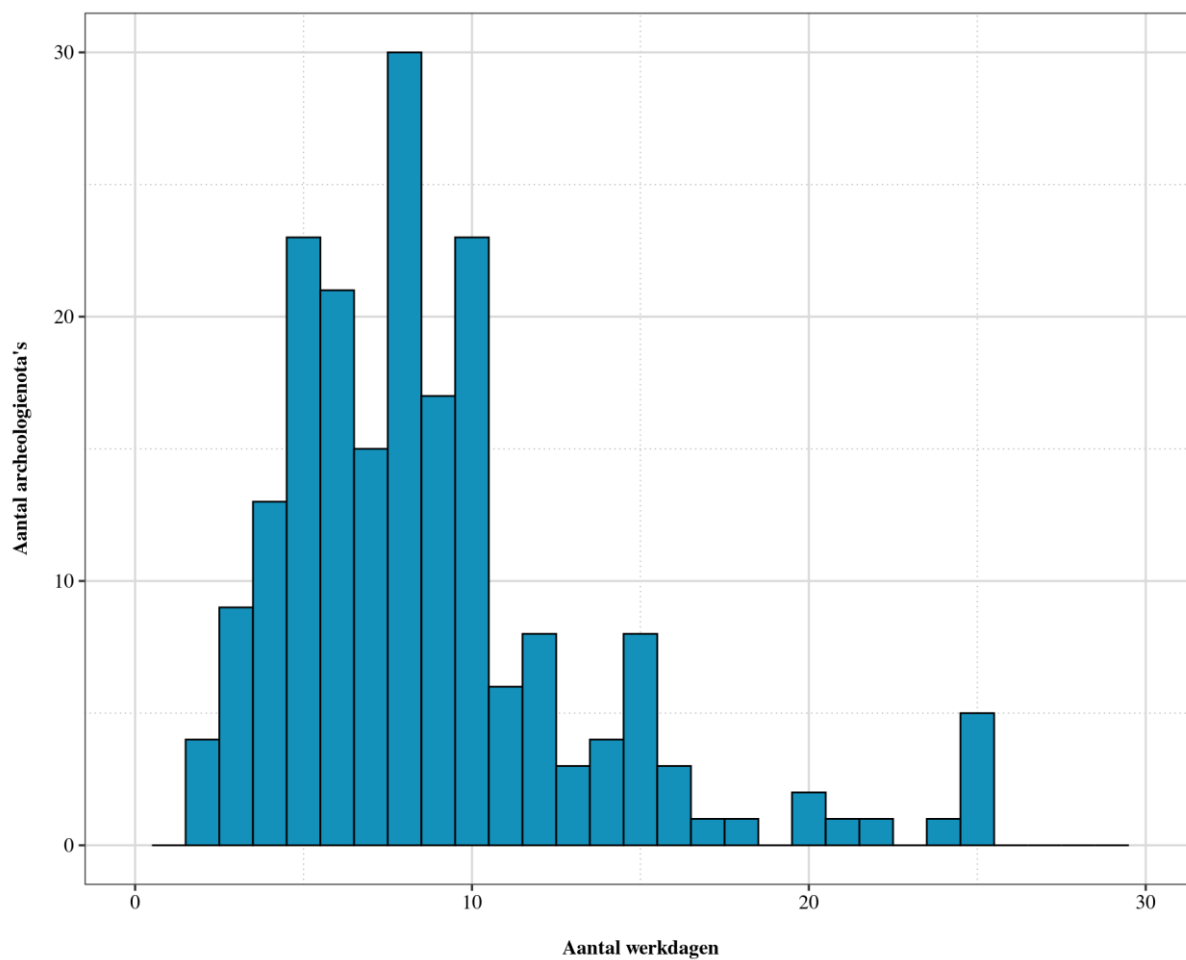
Werkdagen voor archeologienota's (totale groep)

Werkdagen archeologienota's met enkel bureauonderzoek

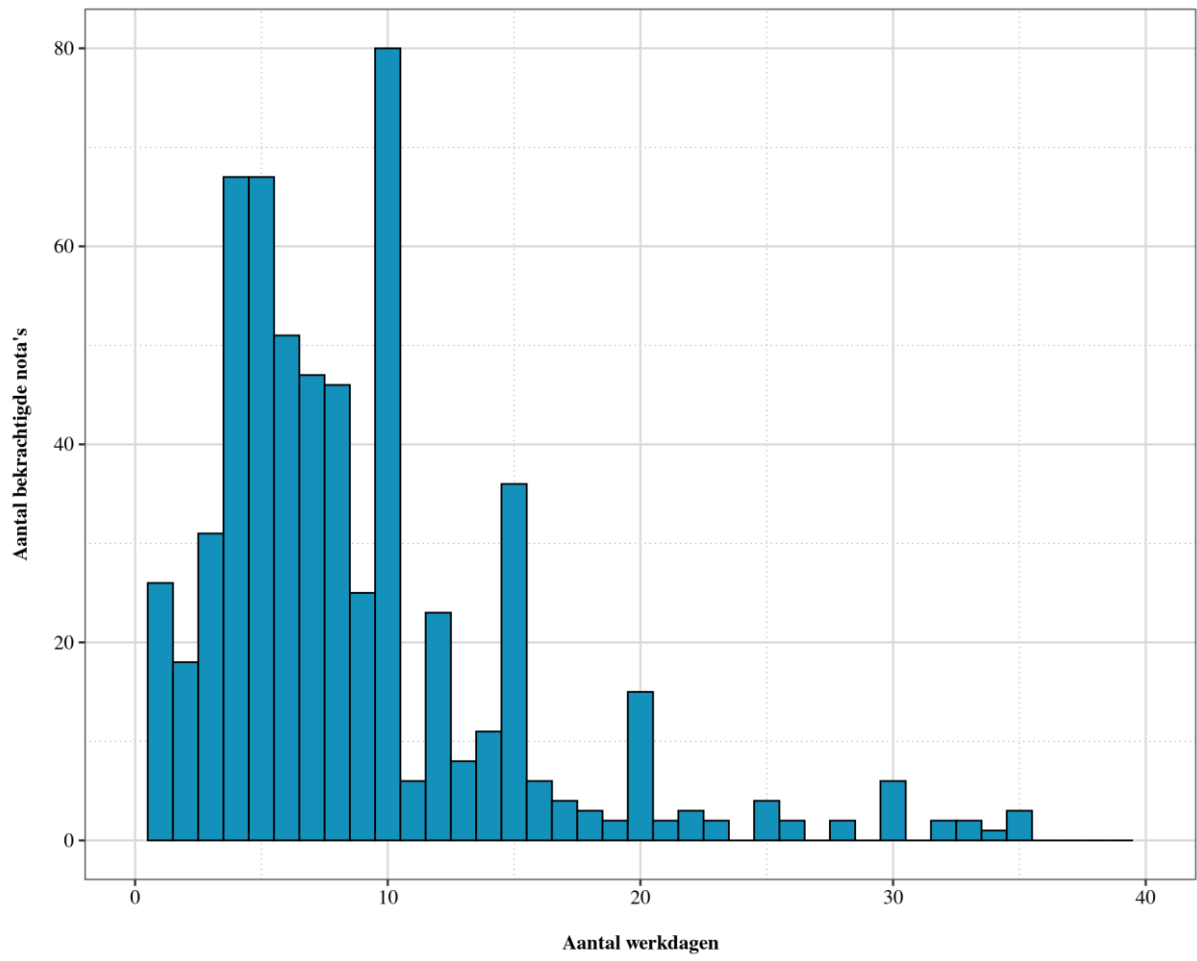
Werkdagen archeologenota's met bureauonderzoek en landschappelijk bodemonderzoek

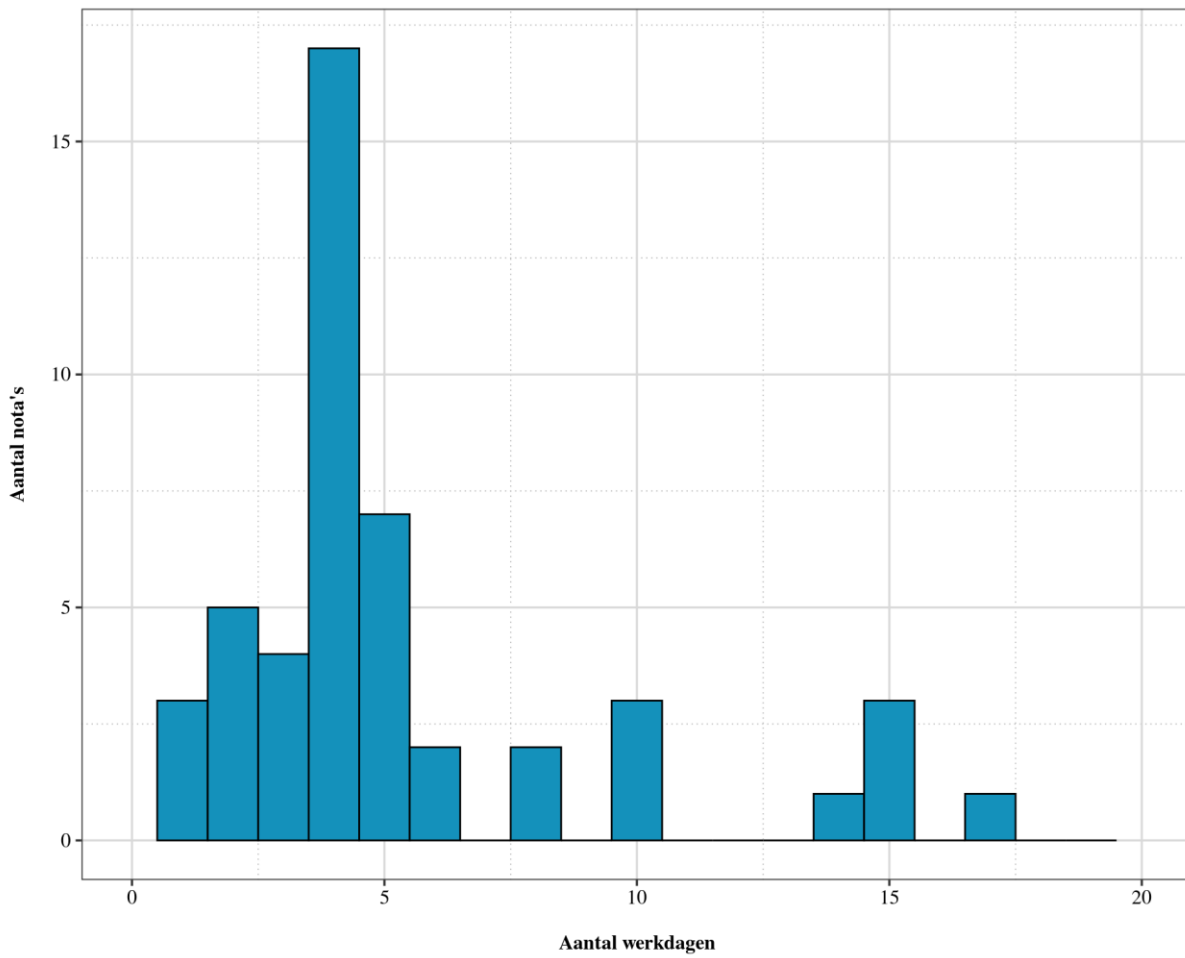

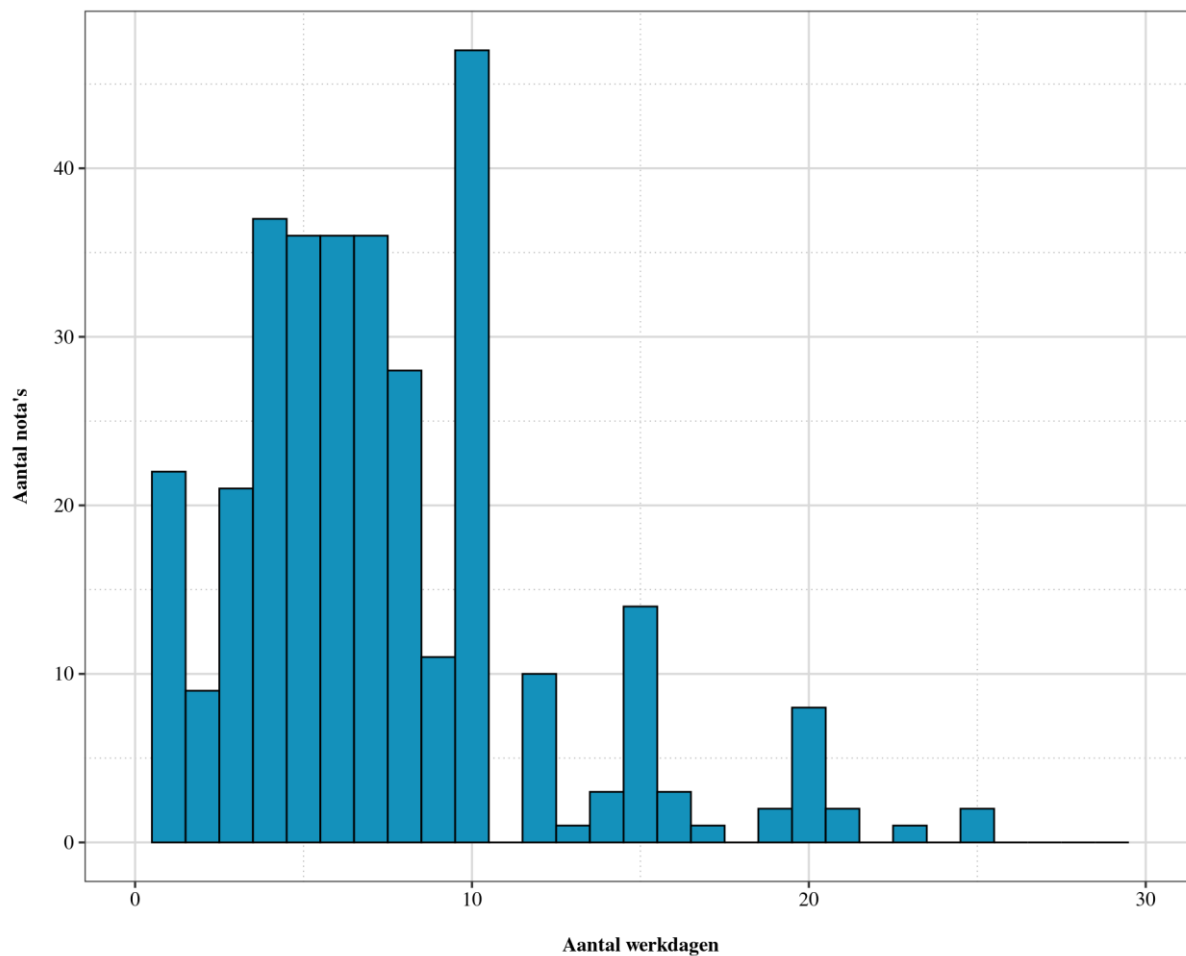
Werkdagen voor nota's (totale groep)

Werkdagen nota's met enkel landschappelijk bodemonderzoek

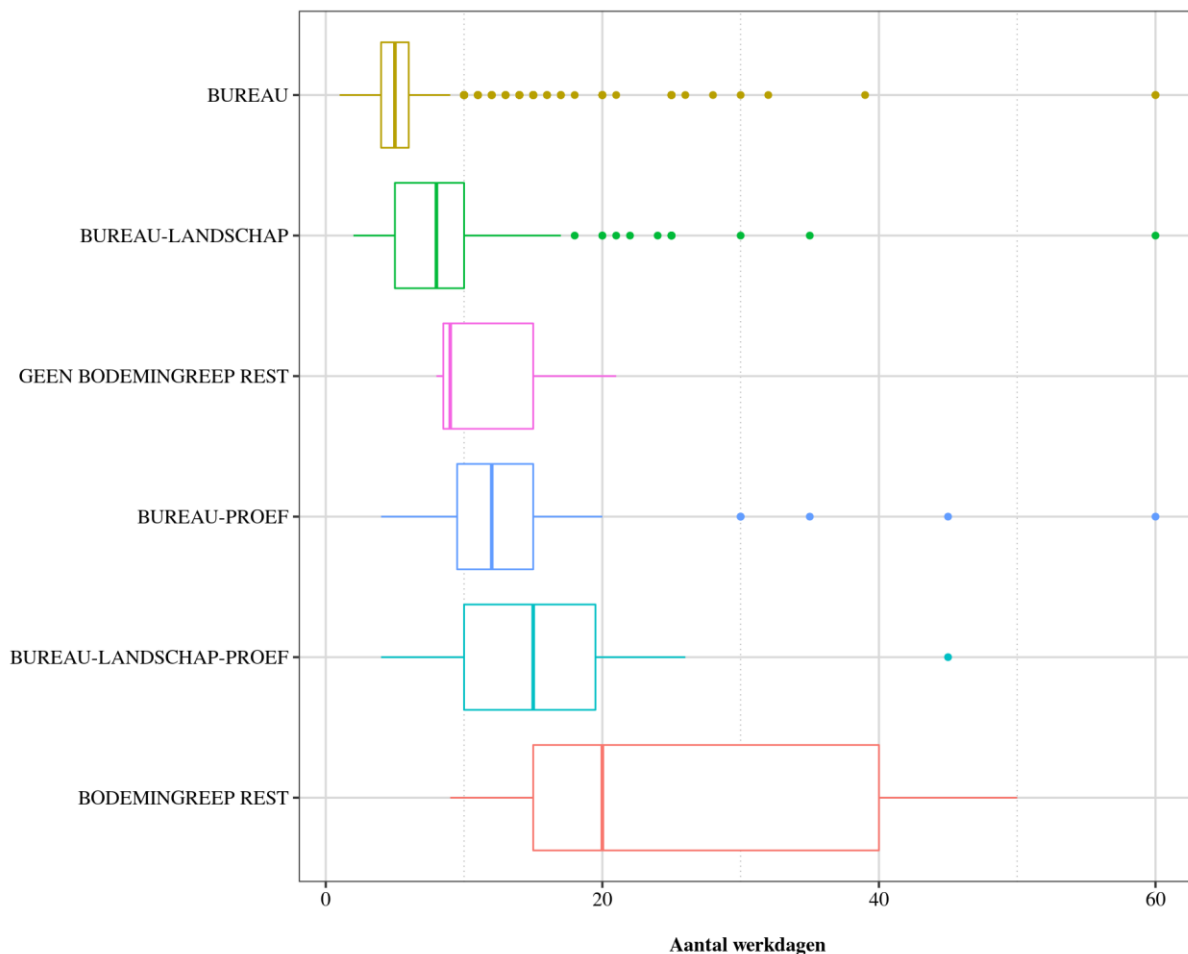

Werkdagen nota's met enkel proefsleuven/ proefputten

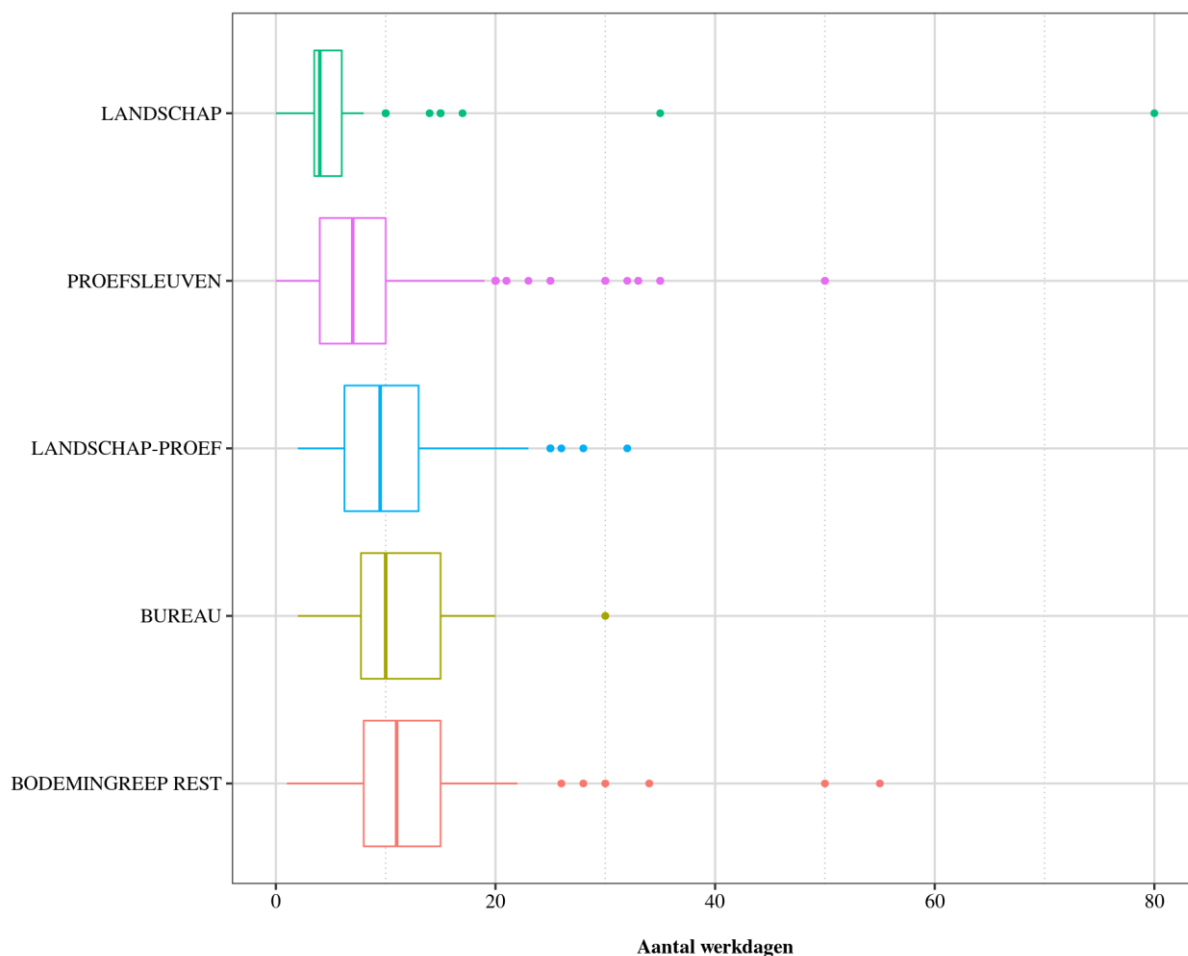
////////////////////////////////////

Werkdagen archeologienota volgens onderzoeksmethode (boxplot)

- BUREAU = Archeologienota's met enkel bureauonderzoek
- BUREAU - LANDSCHAP = Archeologienota's met bureauonderzoek en landschappelijk bodemonderzoek
- GEEN BODEMINGREEP REST = archeologienota's met een bureauonderzoek en een andere onderzoeksmethode waarbij geen ingreep in de bodem gebeurt zoals veldkartering of geofysisch onderzoek.
- BUREAU-PROEF = Archeologienota's met bureauonderzoek en proefsleuven/ proefputten
- BUREAU-LANDSCHAP-PROEF: Archeologienota's met bureauonderzoek, landschappelijk bodemonderzoek en proefsleuven/ proefputten
- BODEMINGREEP REST = archeologienota's met andere onderzoekscombinaties met ingreep in de bodem zoals verkennend of waarderend archeologisch booronderzoek of proefputten voor steentijdsites.

Werkdagen nota's volgens onderzoeksmethode

- LANDSCHAP = Nota's met enkel landschappelijk bodemonderzoek
- PROEFSLEUVEN = Nota's met enkel proefsleuven/ proefputten
- LANDSCHAP – PROEF = Nota's met landschappelijk bodemonderzoek en proefsleuven/ proefputten
- BUREAU = Nota's bestaande uit enkel een bureauonderzoek
- BODEMINGREEP-REST = Nota's met andere combinaties van onderzoeksmethodes met ingreep in de bodem zoals verkennend of waarderend archeologisch booronderzoek of proefputten voor steentijdsites.

ANALYSE 2: VERGUNNINGSTRAJECTEN MET VOORONDERZOEK OP HET TERREIN

Onderwerp	Aandeel van archeologienota's en nota's waar het vooronderzoek gebeurde op basis van methodes zonder en met terreininterventie
Gegevens	benutte onderzoeksmethodes
Bronnen	archeologieportaal
Voorstellingswijze	tabel
Opmerkingen	Onderzoeksmethodes zonder terreininterventie betreft bureauonderzoek. Methodes met terreininterventie omvat veldkartering, geofysisch onderzoek, landschappelijk bodemonderzoek, archeologisch booronderzoek (verkennd en waarderend), proefsleuven en proefputten, en proefputten in functie van steentijd artefactensites. Dit is niet hetzelfde als een onderscheid tussen vooronderzoek zonder en met ingreep in de bodem. Ook voor bepaalde onderzoeksmethodes zonder ingreep in de bodem is een actie vereist op het terrein (bv. landschappelijk booronderzoek).

GRAFISCHE VOORSTELLING

- Terreininterventie = alle vooronderzoeken waar de archeoloog meer uitvoert dan bureauonderzoek
- Ingreep in de bodem = vooronderzoeken met verkennende of waarderende archeologische boringen, proefsleuven en proefputten of proefputten in het kader van steentijdonderzoek

		Aantal	Percentage
Archeologienota's	Enkel bureauonderzoek	1.788	85,96%
Archeologienota's	Terreininterventie	292	14,04%
Nota's	Enkel bureauonderzoek	17	2,78%
Nota's	Terreininterventie	595	97,22%

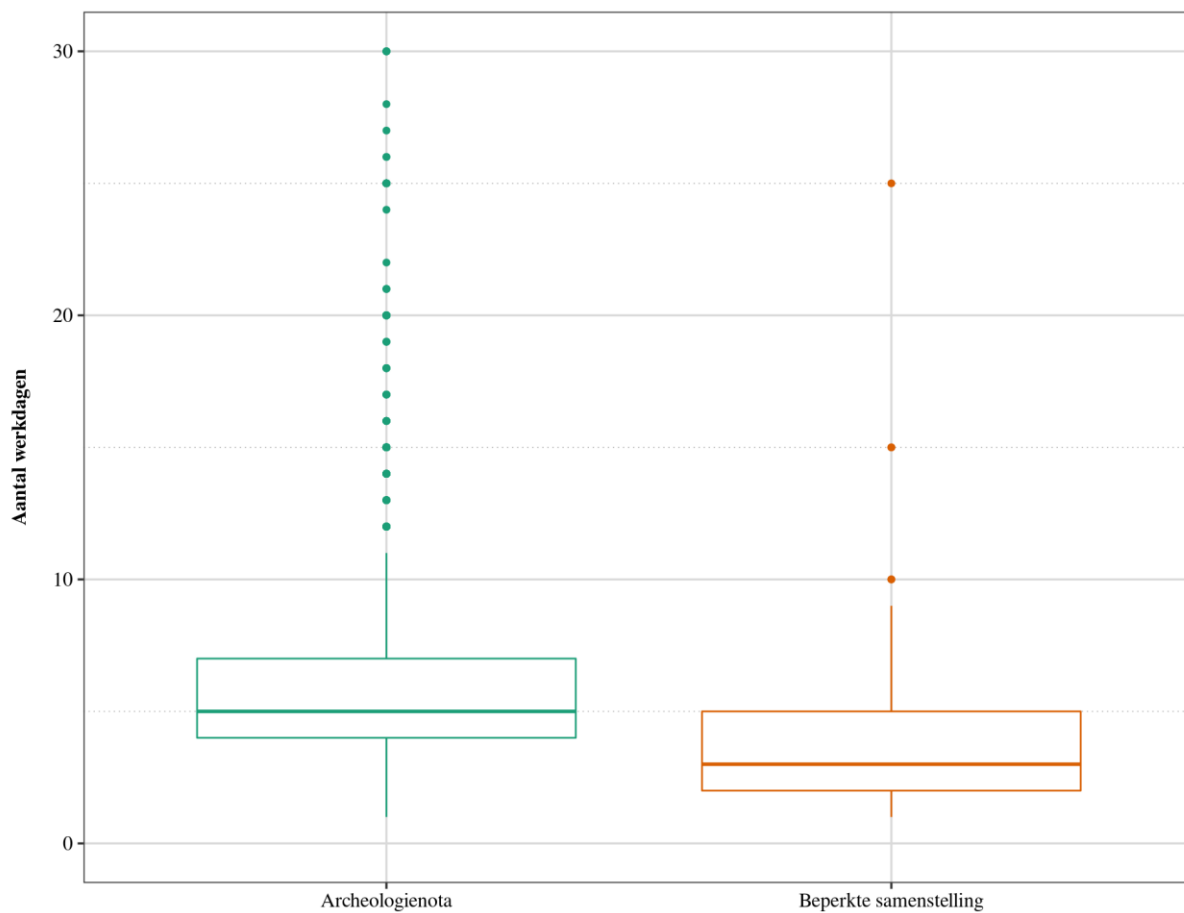
		Aantal	Percentage
Archeologienota's	Geen ingreep in de bodem	2.002	96,25%
Archeologienota's	Ingreep in de bodem	78	3,75%
Nota's	Geen ingreep in de bodem	69	11,27%
Nota's	Ingreep in de bodem	543	88,73%

ANALYSE 3: WERKDAGEN NODIG VOOR DE OPMAAK VAN ARCHEOLOGIENOTA'S, MET ONDERSCHIED TUSSEN VOLLEDIGE SAMENSTELLING EN BEPERKTE SAMENSTELLING

Onderwerp	Effect van beperkte samenstelling van een archeologienota op het aantal werkdagen nodig voor de opmaak ervan, in vergelijking met een gelijkaardige archeologienota met volledige samenstelling
Gegevens	aantal werkdagen, beperkte samenstelling
Bronnen	archeologieportaal
Voorstellingswijze	densiteitsgrafiek, boxplot
Opmerkingen	<p>De analyse vertrekt vanuit archeologienota's op basis van bureauonderzoek. Een deel van de groep kent een volledige samenstelling, een deel een beperkte samenstelling. De analyse zet de duur in werkdagen van beide groepen tegen mekaar af.</p> <p>De erkende archeoloog vult zelf het aantal werkdagen in wanneer hij archeologienota's en nota's indient in het archeologieportaal. Werkdagen staan niet gelijk met kalenderdagen (de werkdagen hoeven niet aaneensluitend gepresteerd te zijn), noch met mensdagen (gedurende 1 werkdag kunnen meerdere mensen aan de slag zijn met dezelfde archeologienota of nota).</p>

GRAFISCHE VOORSTELLING

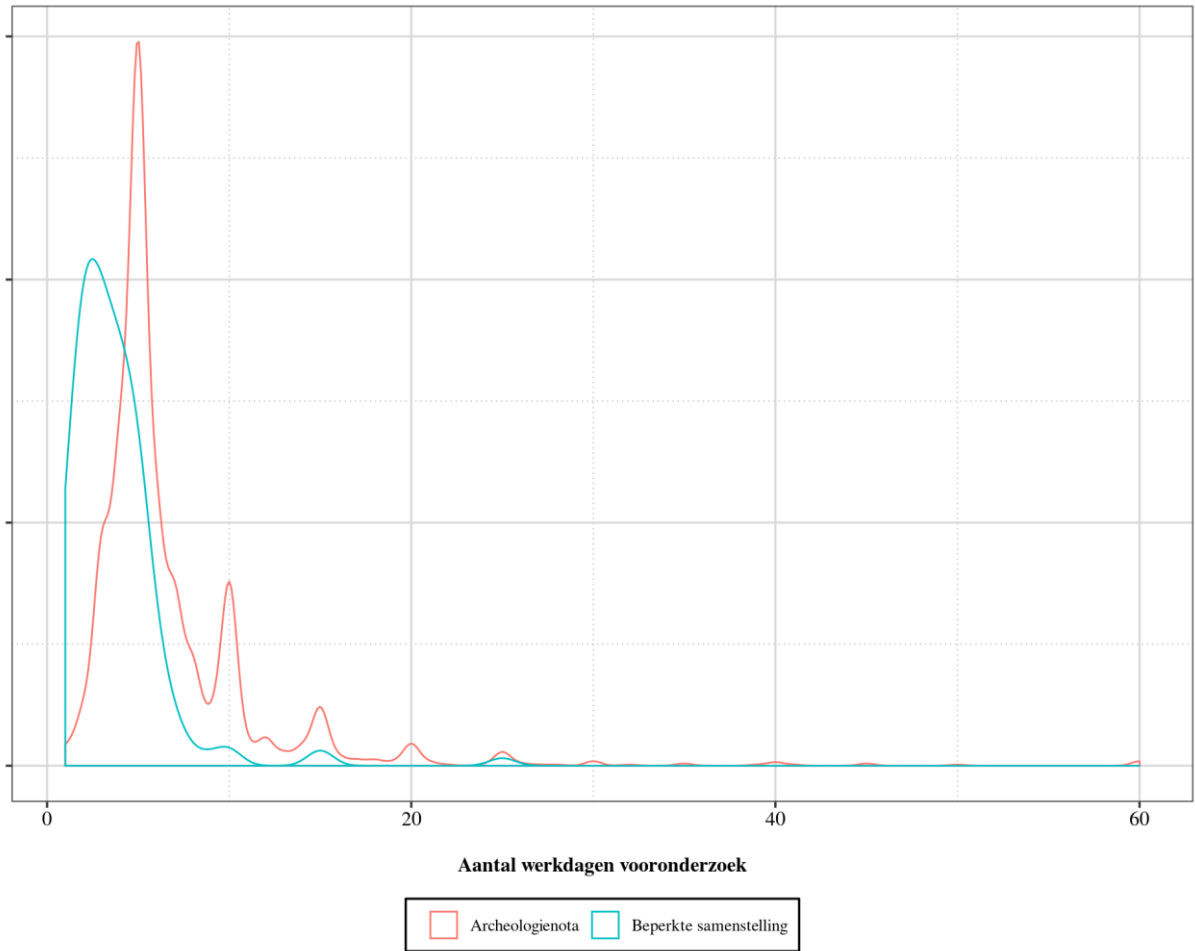
Boxplot werkdagen archeologienota's versus archeologienota's met beperkte samenstelling

////////////////////////////////////

Density werkdagen archeologienota's versus archeologienota's beperkte samenstelling

ANALYSE 4: WERKDAGEN NODIG VOOR DE OPMAAK VAN ARCHEOLOGIENOTA'S EN NOTA'S, MET ONDERSCHIED TUSSEN VOORAFGAAND VOORONDERZOEK EN UITGESTELD VOORONDERZOEK

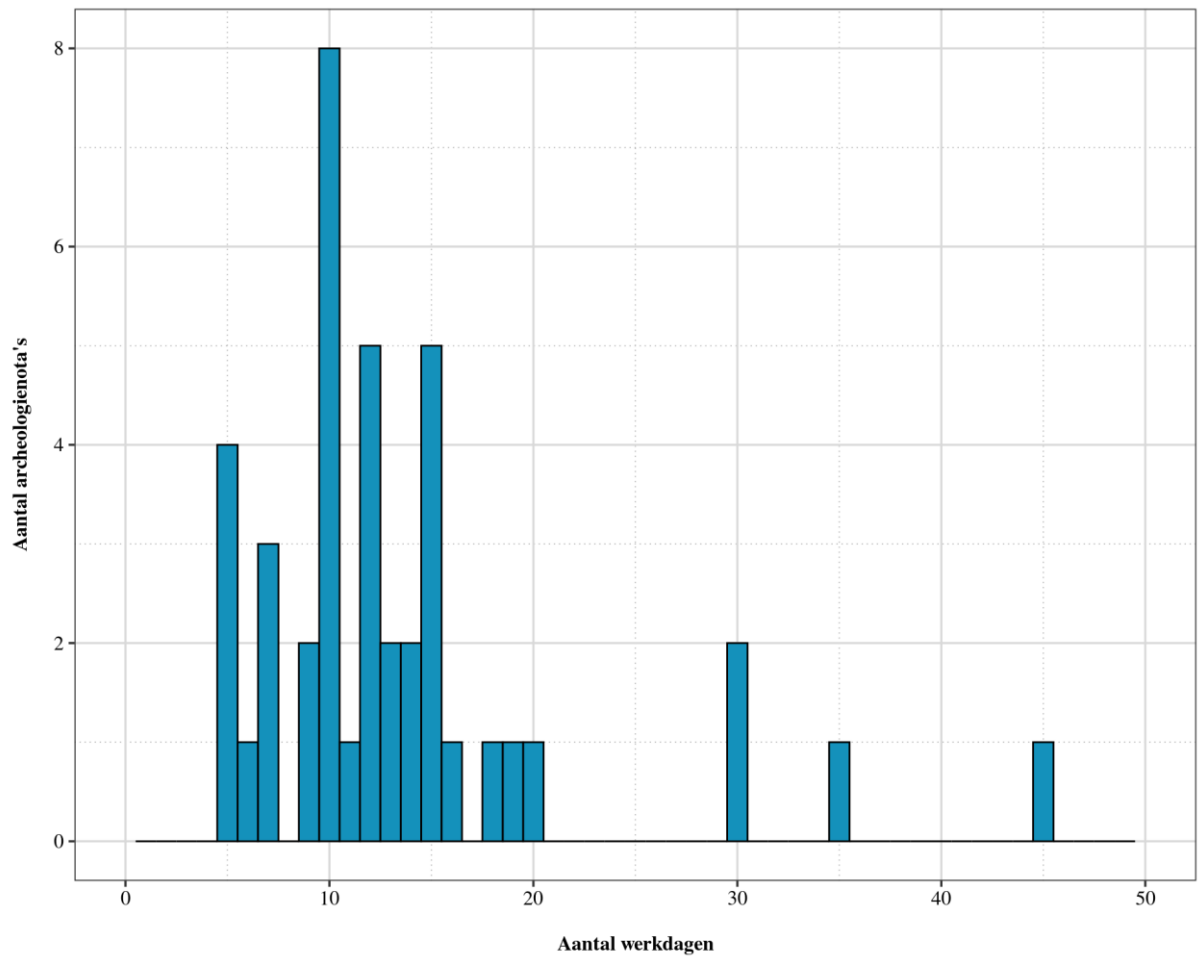
Onderwerp	Effect van het uitstellen van archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem op het aantal werkdagen nodig voor het uitvoeren ervan, inclusief rapportering, in vergelijking met een gelijkaardig vooronderzoek dat volledig voorafgaand aan de vergunningsaanvraag plaatsvindt
Gegevens	aantal werkdagen, koppeling archeologienota-nota, onderzoeksmethode
Bronnen	archeologieportaal
Voorstellingswijze	staafdiagram
Opmerkingen	De analyse vertrekt vanuit vooronderzoeken op basis van enerzijds de combinatie bureauonderzoek en proefsleuvenonderzoek en anderzijds de combinatie bureauonderzoek en landschappelijk bodemonderzoek. Een deel van de groep voerde beide onderzoeksmethodes aansluitend uit voorafgaand aan de vergunningsaanvraag, wat uitmondde in een archeologienota. Bij een ander deel gebeurde enkel het bureauonderzoek voor de vergunningsaanvraag, met als resultaat een archeologienota, en vond het proefsleuvenonderzoek of landschappelijk bodemonderzoek plaats na de aanvraag van de vergunning, wat resulteerde in een nota. De gehanteerde methodes zijn dezelfde, maar in het ene geval gebeurden ze aaneensluitend en in het andere geval opgesplitst. De erkende archeoloog vult zelf het aantal werkdagen in wanneer hij archeologienota's en nota's indient in het archeologieportaal. Werkdagen staan niet gelijk met kalenderdagen (de werkdagen hoeven niet aaneensluitend gepresteerd te zijn), noch met mensdagen (gedurende 1 werkdag kunnen meerdere mensen aan de slag zijn met dezelfde archeologienota of nota).

GRAFISCHE VOORSTELLING

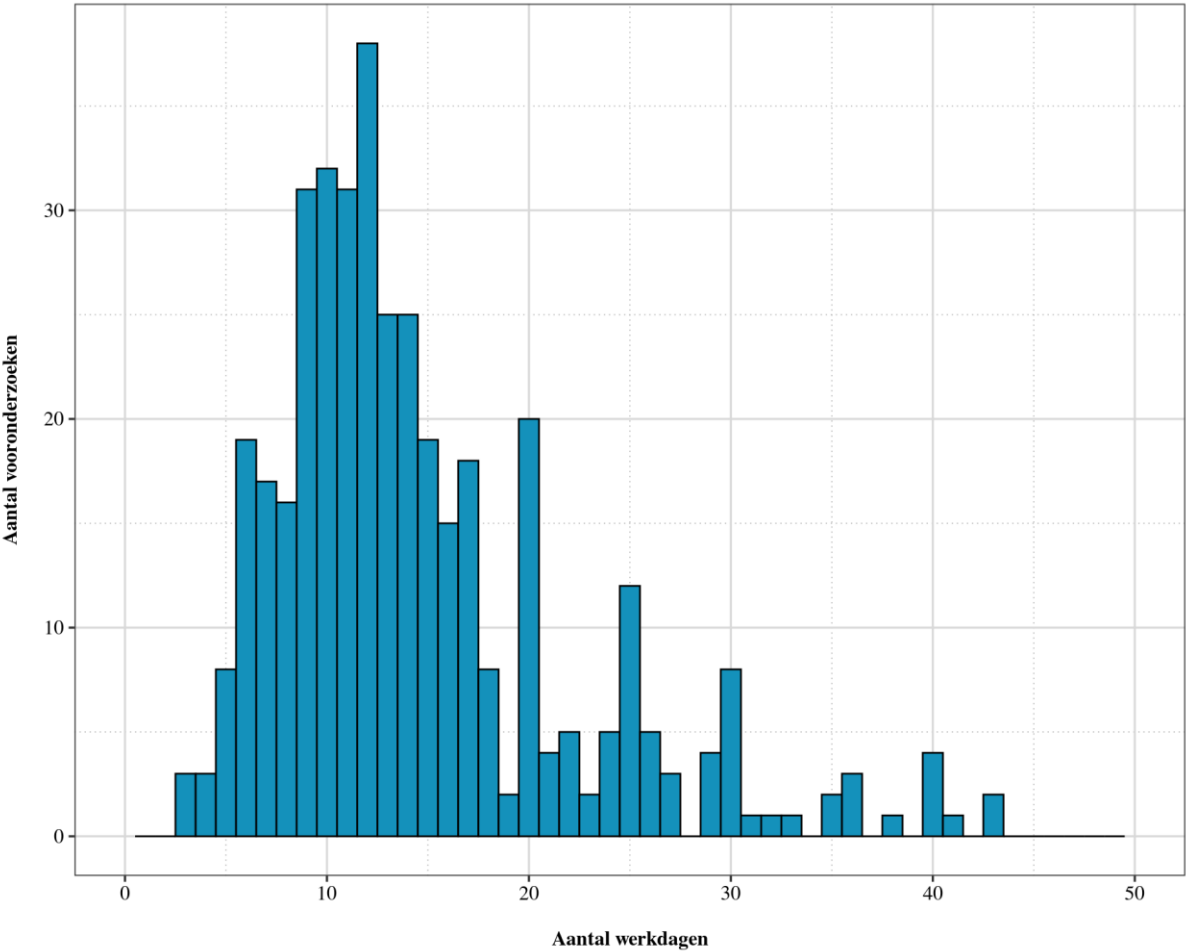
Deze analyses verschillen van analyse 1 omwille van het programma van maatregelen. In deze analyse onderzoeken we archeologienota's met als maatregel uitgesteld traject en vergelijken deze met dossiers (archeologienota met bijbehorende nota) waar de archeoloog dezelfde onderzoeksmethode hanteert.

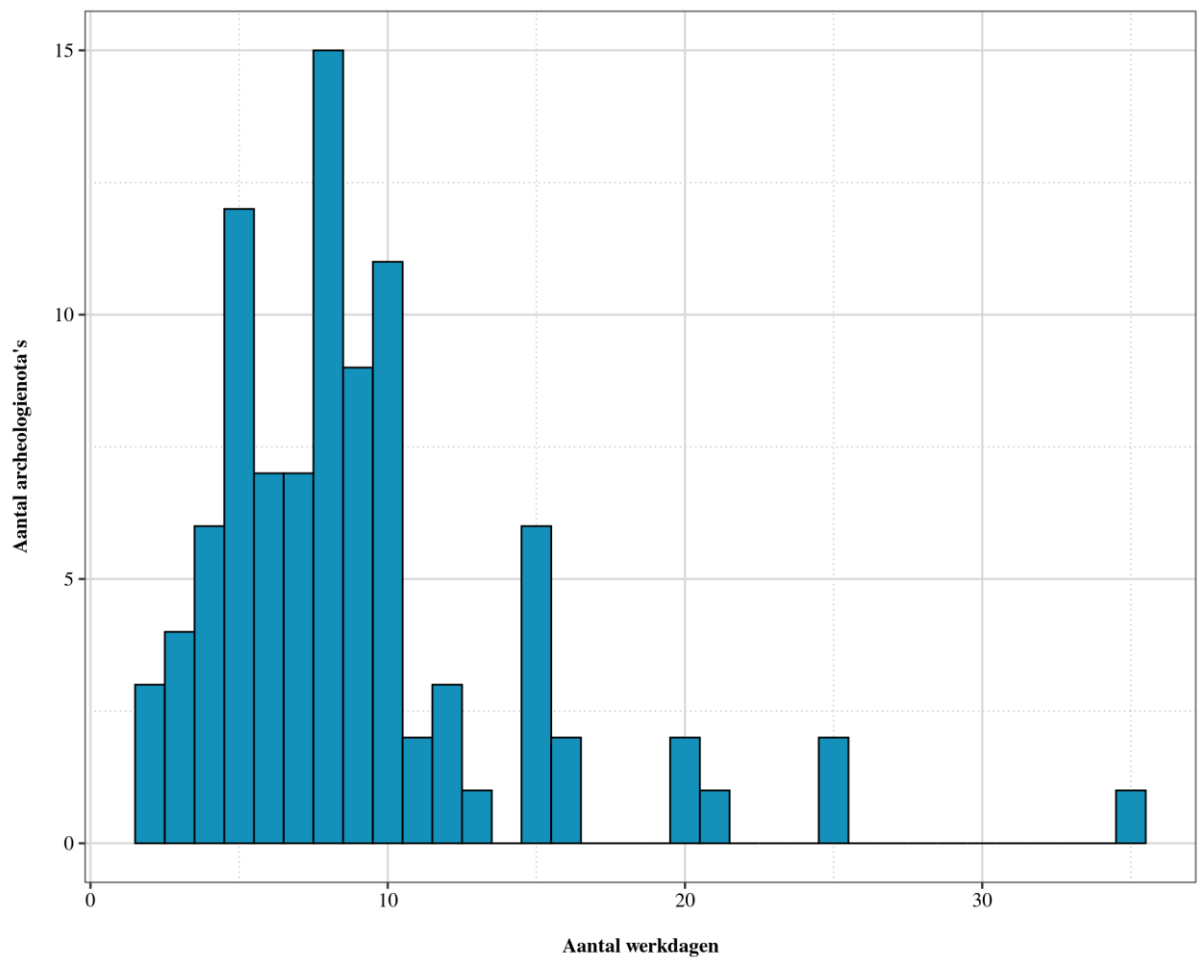
Werkdagen vooronderzoek met bureauonderzoek en proefsleuven direct uitgevoerd in archeologienota

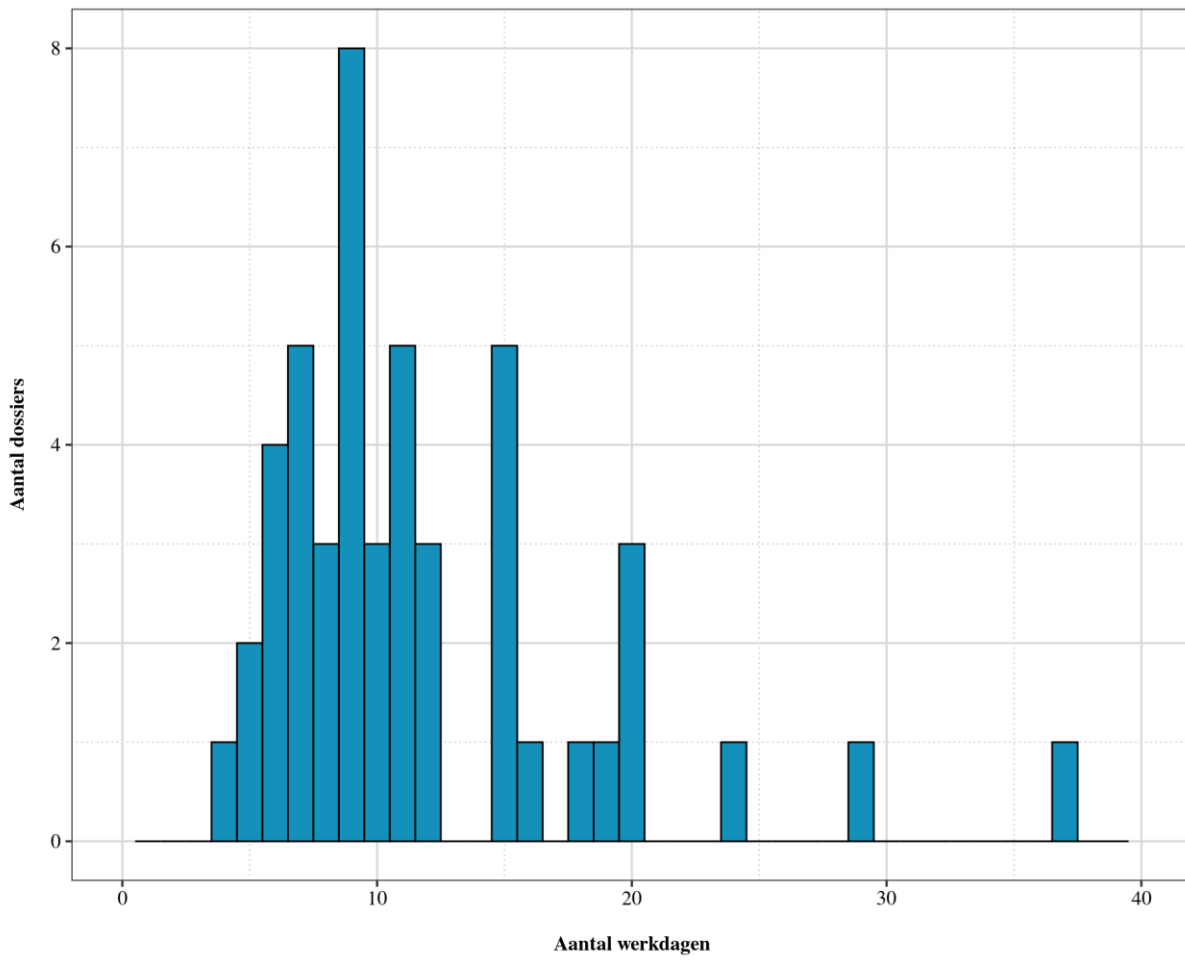
Werkdagen vooronderzoek met bureauonderzoek en proefsleuven in uitgesteld traject

Werkdagen vooronderzoek met bureauonderzoek en landschappelijk bodemonderzoek direct uitgevoerd in archeologienota

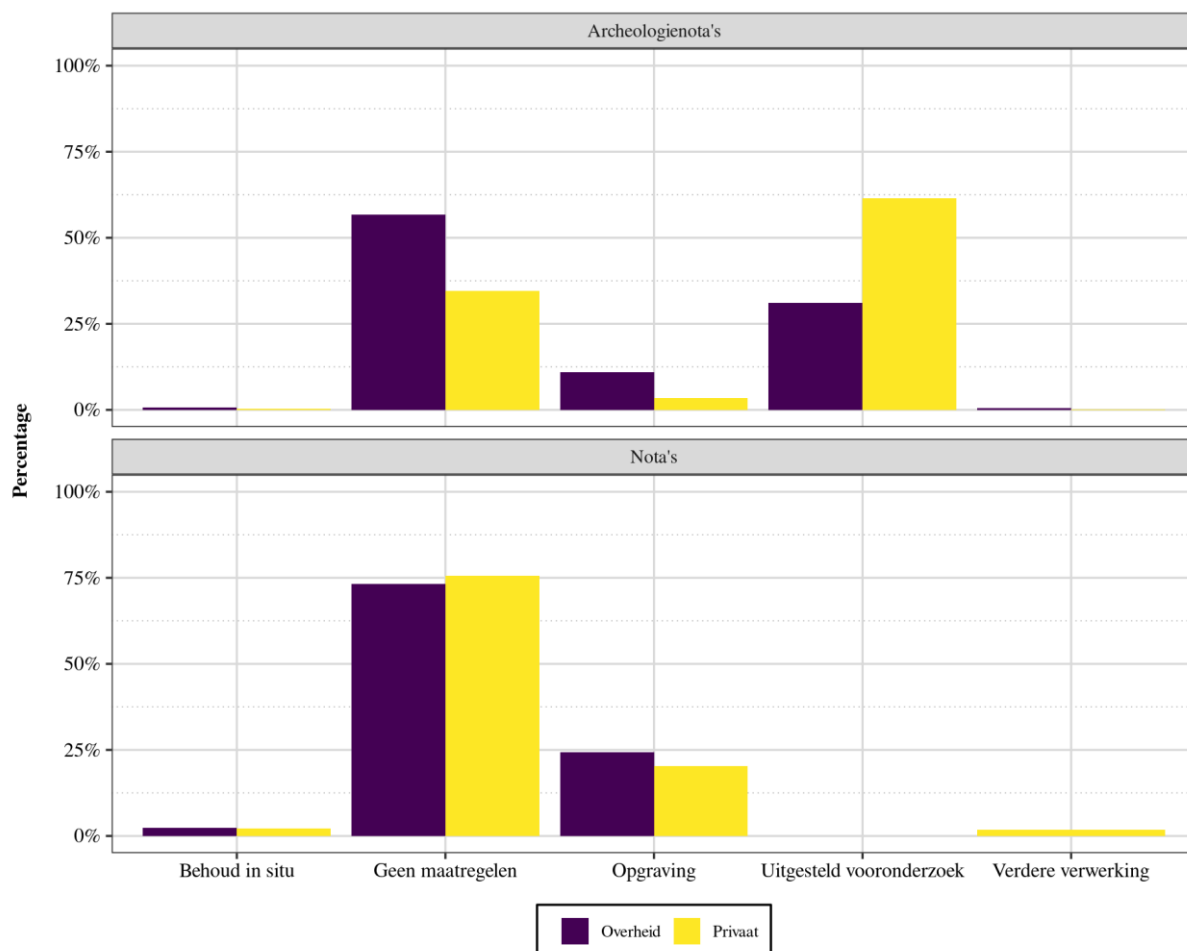
Werkdagen vooronderzoek met bureauonderzoek en landschappelijk bodemonderzoek in uitgesteld traject

ANALYSE 5: VERHOUDING TUSSEN VOORGESTELDE MAATREGELEN EN DE HOEDANIGHEID VAN DE INITIATIEFNEMER

Onderwerp	Verhouding van de voorgestelde maatregelen in archeologienota's en nota's naargelang de hoedanigheid van de initiatiefnemer (privaat, publiek)
Gegevens	voorgestelde maatregelen, hoedanigheid initiatiefnemer
Bronnen	archeologieportaal
Voorstellingswijze	staafdiagram
Opmerkingen	De erkende archeoloog registreert de hoedanigheid van de initiatiefnemer in het archeologieportaal. Het is niet duidelijk waar erkende archeologen semi-overheidsinstanties zoals intercommunales, autonome gemeentebedrijven of nutsmaatschappijen onderbrengen.

GRAFISCHE VOORSTELLING

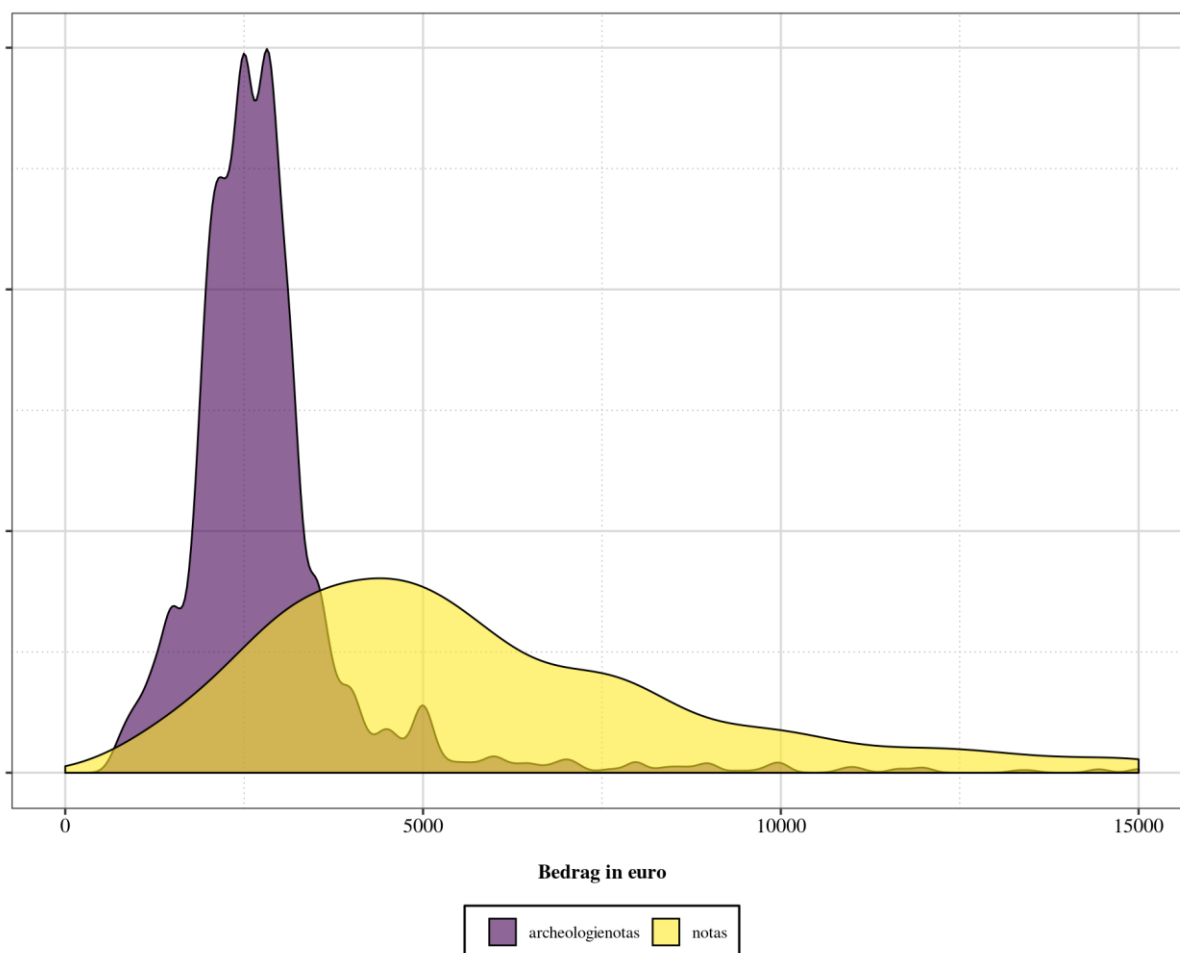
In de grafiek is per rij (archeologienota's en nota's) de som van de kleuren 100%.

ANALYSE 8: ONDERSCHIED KOSTPRIJS ARCHEOLOGIENOTA'S VERSUS NOTA'S

Onderwerp	Kostprijs van archeologienota's vergeleken met kostprijs nota's
Gegevens	kostprijs, type archeologienota/nota
Bronnen	archeologieportaal
Voorstellingswijze	densiteitsgrafiek
Opmerkingen	De erkende archeologen voeren de kostprijs van de archeologienota's en nota's in wanneer zij deze indienen in het archeologieportaal. Het betreft in principe kostprijzen exclusief BTW, en enkel kosten specifiek voor het archeologisch vooronderzoek en de rapportering erover. De analyse laat extreem afwijkende waarden buiten beschouwing.

GRAFISCHE VOORSTELLING

Kostprijs archeologienota's en nota's (density)

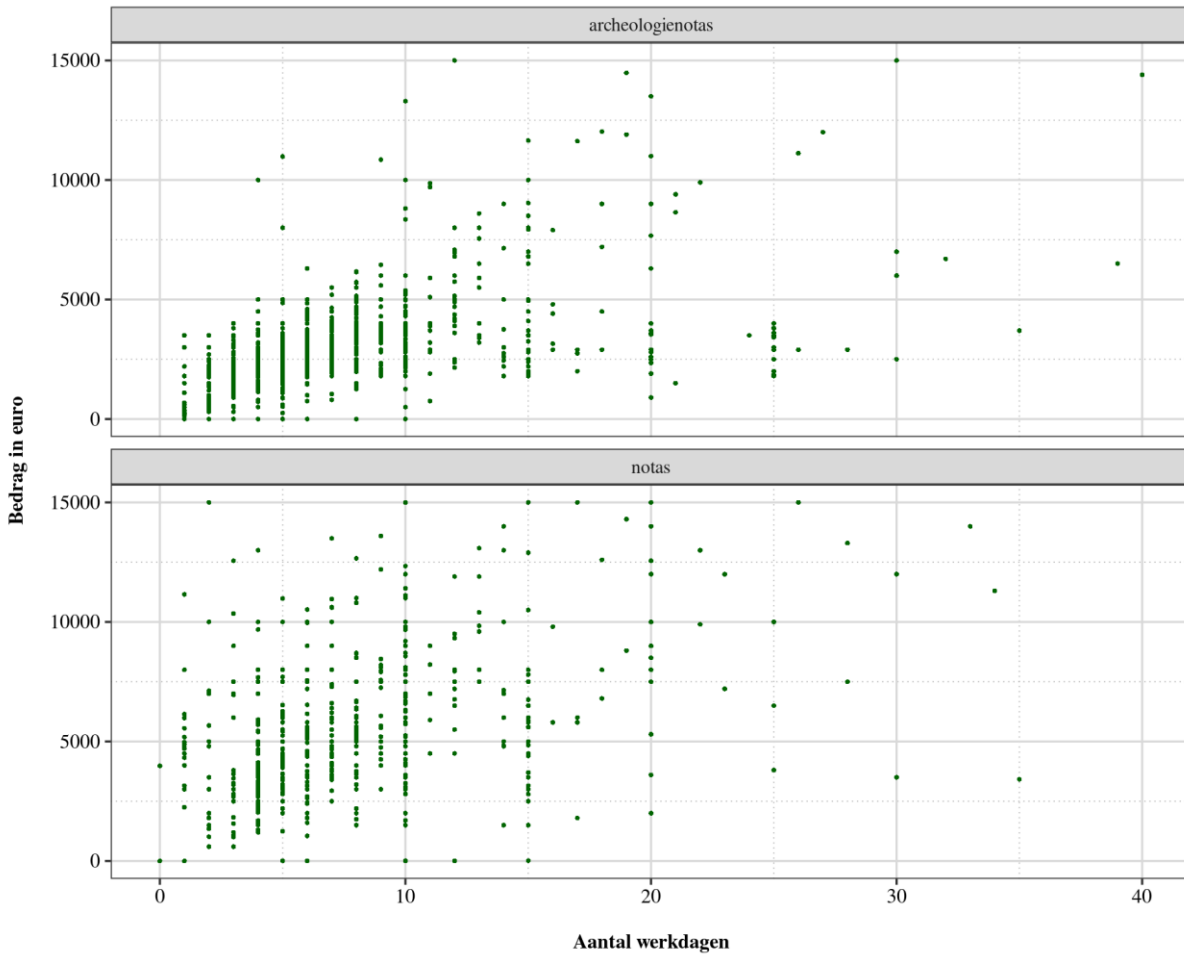

ANALYSE 9: KOSTPRIJS ARCHEOLOGIENOTA'S EN NOTA'S IN RELATIE TOT HET AANTAL WERKDAGEN NODIG VOOR DE OPMAAK ERVAN

Onderwerp	Kostprijs voor de opmaak van archeologienota's en nota's, naargelang het aantal werkdagen nodig voor de opmaak ervan
Gegevens	kostprijs, aantal werkdagen
Bronnen	archeologieportaal
Voorstellingswijze	spreidingsdiagram
Opmerkingen	<p>De erkende archeologen voeren de kostprijs van de archeologienota's en nota's in wanneer zij deze indienen in het archeologieportaal. Het betreft in principe kostprijzen exclusief BTW, en enkel kosten specifiek voor het archeologisch vooronderzoek en de rapportering erover. De analyse laat extreem afwijkende waarden buiten beschouwing.</p> <p>De erkende archeoloog vult zelf het aantal werkdagen in wanneer hij archeologienota's en nota's indient in het archeologieportaal. Werkdagen staan niet gelijk met kalenderdagen (de werkdagen hoeven niet aaneensluitend gepresteerd te zijn), noch met mensdagen (gedurende 1 werkdag kunnen meerdere mensen aan de slag zijn met dezelfde archeologienota of nota).</p>

GRAFISCHE VOORSTELLING

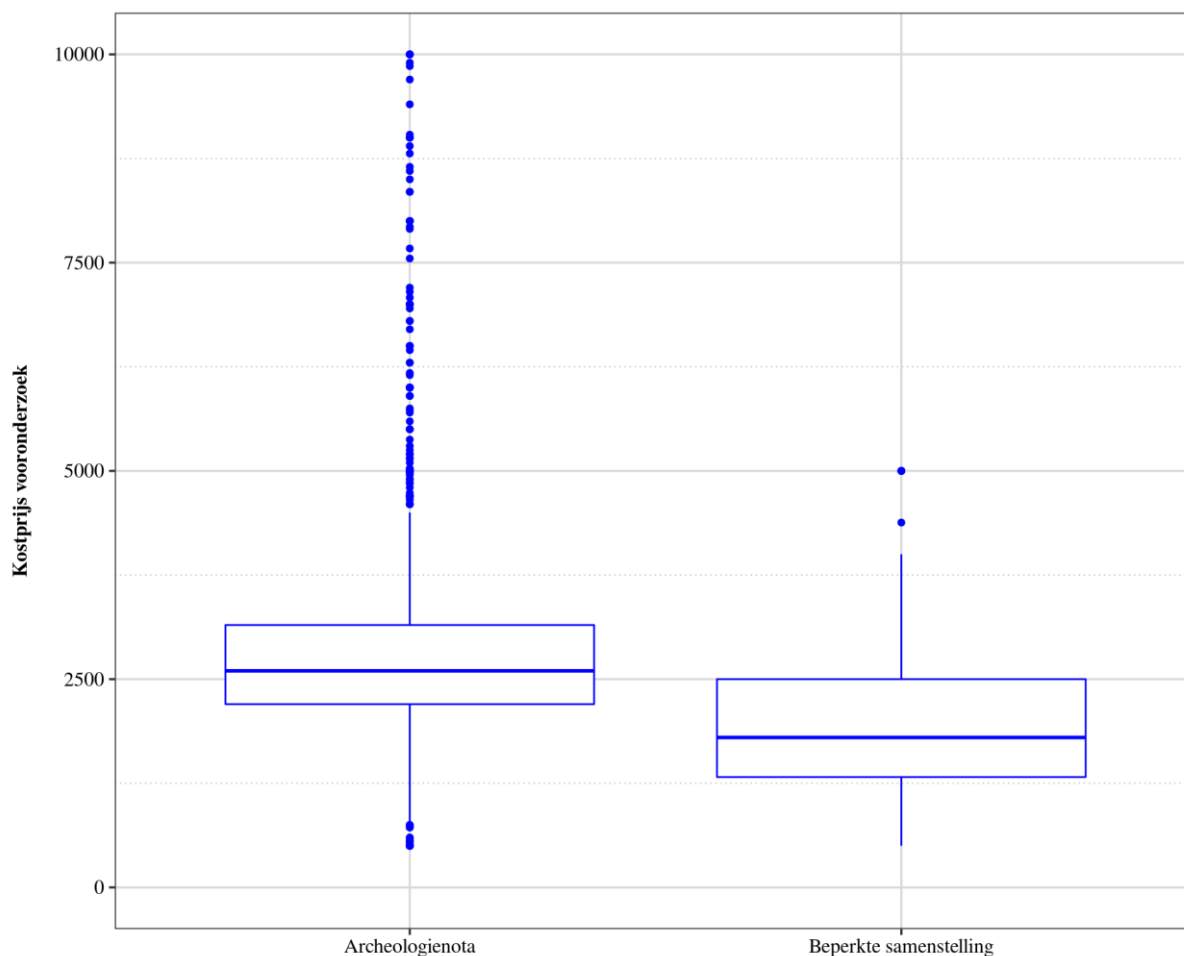

ANALYSE 10: KOSTPRIJS ARCHEOLOGIENOTA'S MET BEPERKTE SAMENSTELLING AFGEZET TEGEN ARCHEOLOGIENOTA'S MET VOLLEDIGE SAMENSTELLING

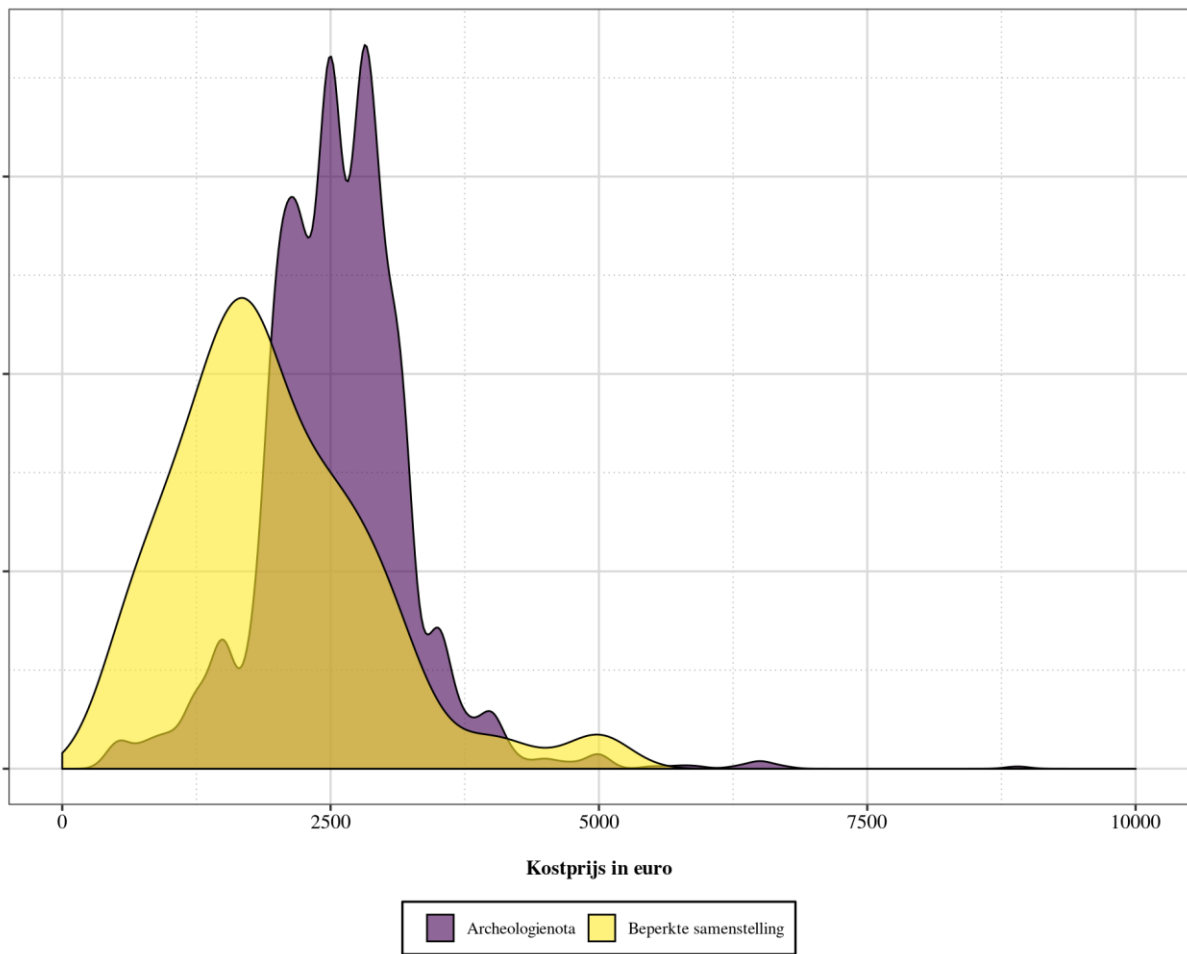
Onderwerp	Kostprijs van archeologienota's op basis van enkel bureauonderzoek: vergelijking tussen archeologienota met beperkte samenstelling en archeologienota met volledige samenstelling
Gegevens	kostprijs, beperkte samenstelling
Bronnen	archeologieportaal
Voorstellingswijze	boxplot, densiteitsgrafiek
Opmerkingen	De erkende archeologen voeren de kostprijs van de archeologienota's en nota's in wanneer zij deze indienen in het archeologieportaal. Het betreft in principe kostprijzen exclusief BTW, en enkel kosten specifiek voor het archeologisch vooronderzoek en de rapportering erover. De analyse laat extreem afwijkende waarden buiten beschouwing.

GRAFISCHE VOORSTELLING

Kostprijs archeologienota's met enkel bureauonderzoek versus archeologienota's beperkte samenstelling

Kostprijs archeologienota's met enkel bureauonderzoek versus archeologienota's beperkte samenstelling

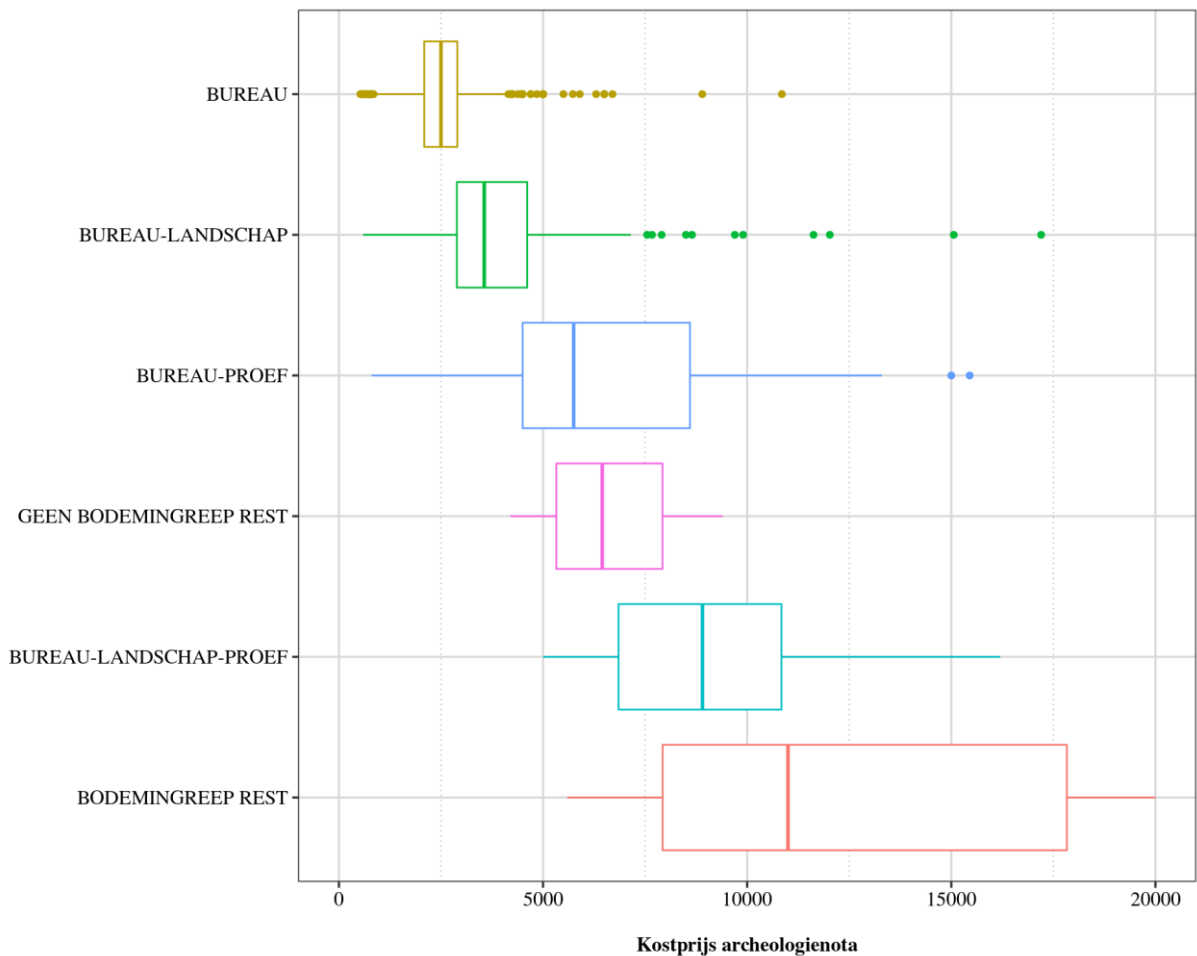

ANALYSE 11: KOSTPRIJS ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK IN RELATIE TOT BENUTTE ONDERZOEKSMETHODES

Onderwerp	Relatie tussen de kostprijs van archeologienota's en de benutte onderzoeksmethodes
Gegevens	kostprijs, onderzoeksmethode
Bronnen	archeologieportaal
Voorstellingswijze	boxplot, histogram
Opmerkingen	De erkende archeologen voeren de kostprijs van de archeologienota's en nota's in wanneer zij deze indienen in het archeologieportaal. Het betreft in principe kostprijzen exclusief BTW, en enkel kosten specifiek voor het archeologisch vooronderzoek en de rapportering erover. De analyse laat extreem afwijkende waarden buiten beschouwing.

GRAFISCHE VOORSTELLING

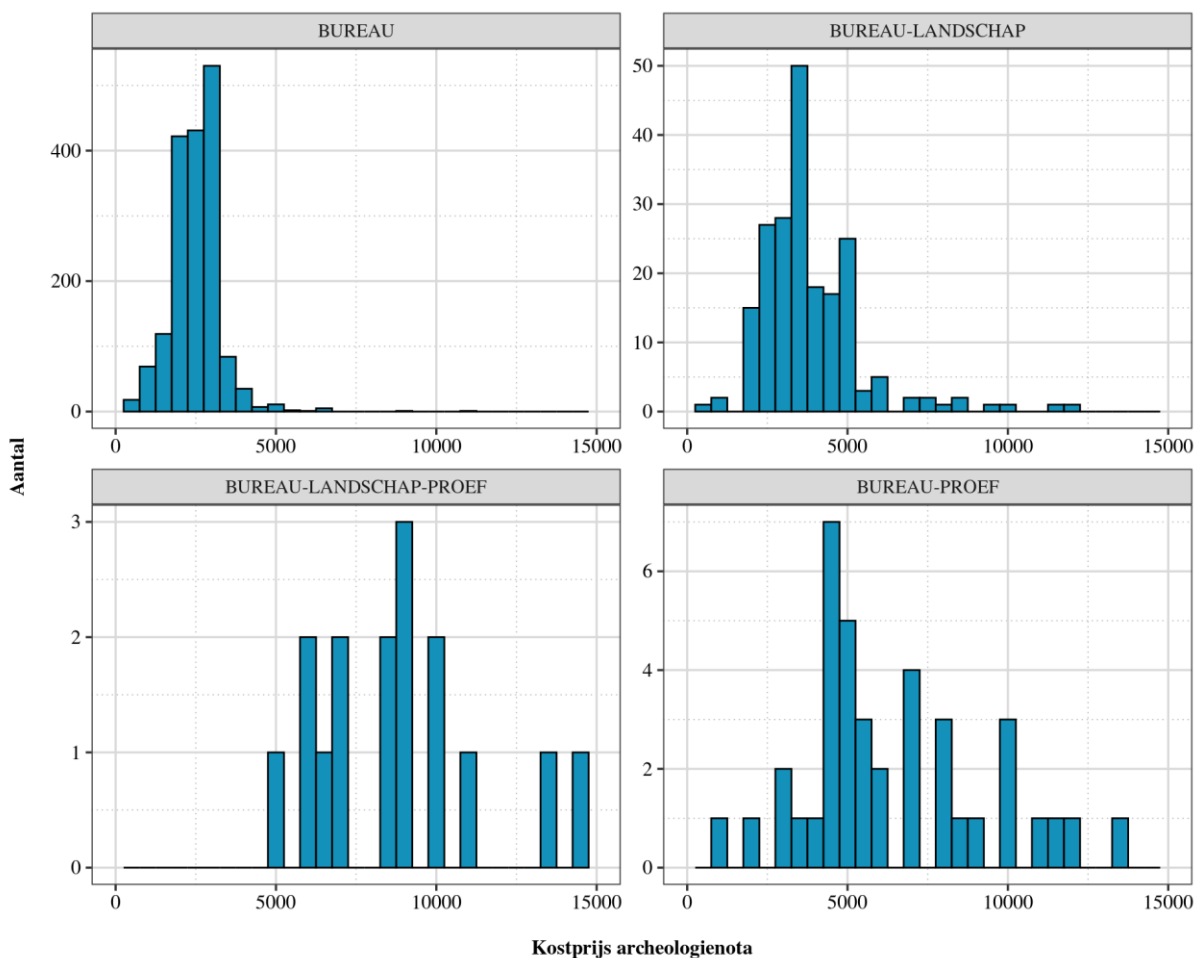
Boxplot kostprijs archeologienota's per onderzoeksmethode

- BUREAU = Archeologienota's met enkel bureauonderzoek

- BUREAU - LANDSCHAP = Archeologienota's met bureauonderzoek en landschappelijk bodemonderzoek
- GEEN BODEMINGREEP REST = archeologienota's met een bureauonderzoek en een andere onderzoeksmethode waarbij geen ingreep in de bodem gebeurt zoals veldkartering of geofysisch onderzoek.
- BUREAU-PROEF = Archeologienota's met bureauonderzoek en proefsleuven/ proefputten
- BUREAU-LANDSCHAP-PROEF: Archeologienota's met bureauonderzoek, landschappelijk bodemonderzoek en proefsleuven/ proefputten
- BODEMINGREEP REST = archeologienota's met andere onderzoekscombinaties met ingreep in de bodem zoals verkennend of waarderend archeologisch booronderzoek of proefputten voor steentijdsites. Deze groep bevat ook combinaties van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem, zoals veldkartering, met een onderzoeksmethode met ingreep in de bodem, zoals proefsleuven.

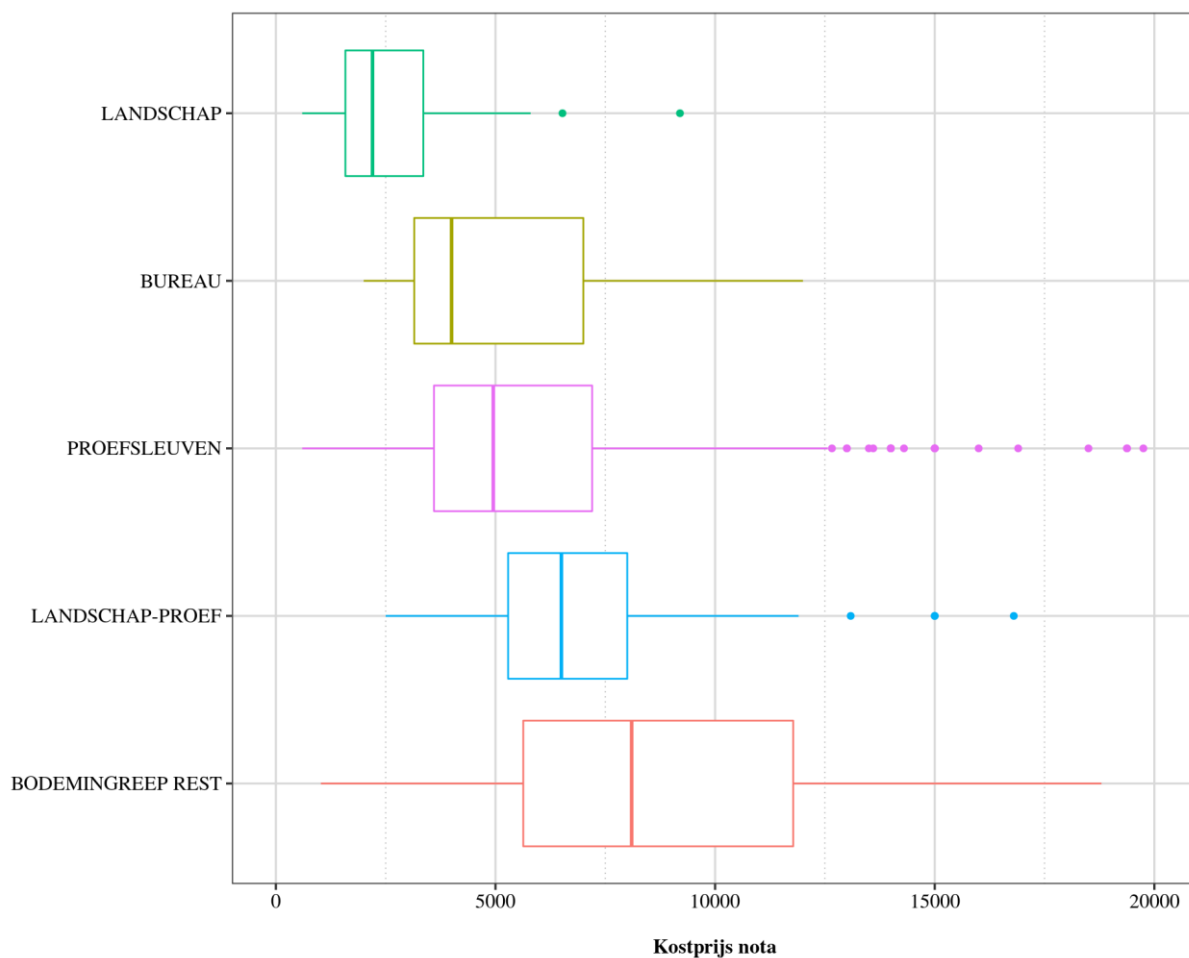
Histogram kostprijs archeologienota's per onderzoeksmethode

- BUREAU = Archeologienota's met enkel bureauonderzoek
- BUREAU - LANDSCHAP = Archeologienota's met bureauonderzoek en landschappelijk bodemonderzoek
- BUREAU-PROEF = Archeologienota's met bureauonderzoek en proefsleuven/ proefputten
- BUREAU-LANDSCHAP-PROEF: Archeologienota's met bureauonderzoek, landschappelijk bodemonderzoek en proefsleuven/ proefputten

Boxplot kostprijs nota's per onderzoeksmethode

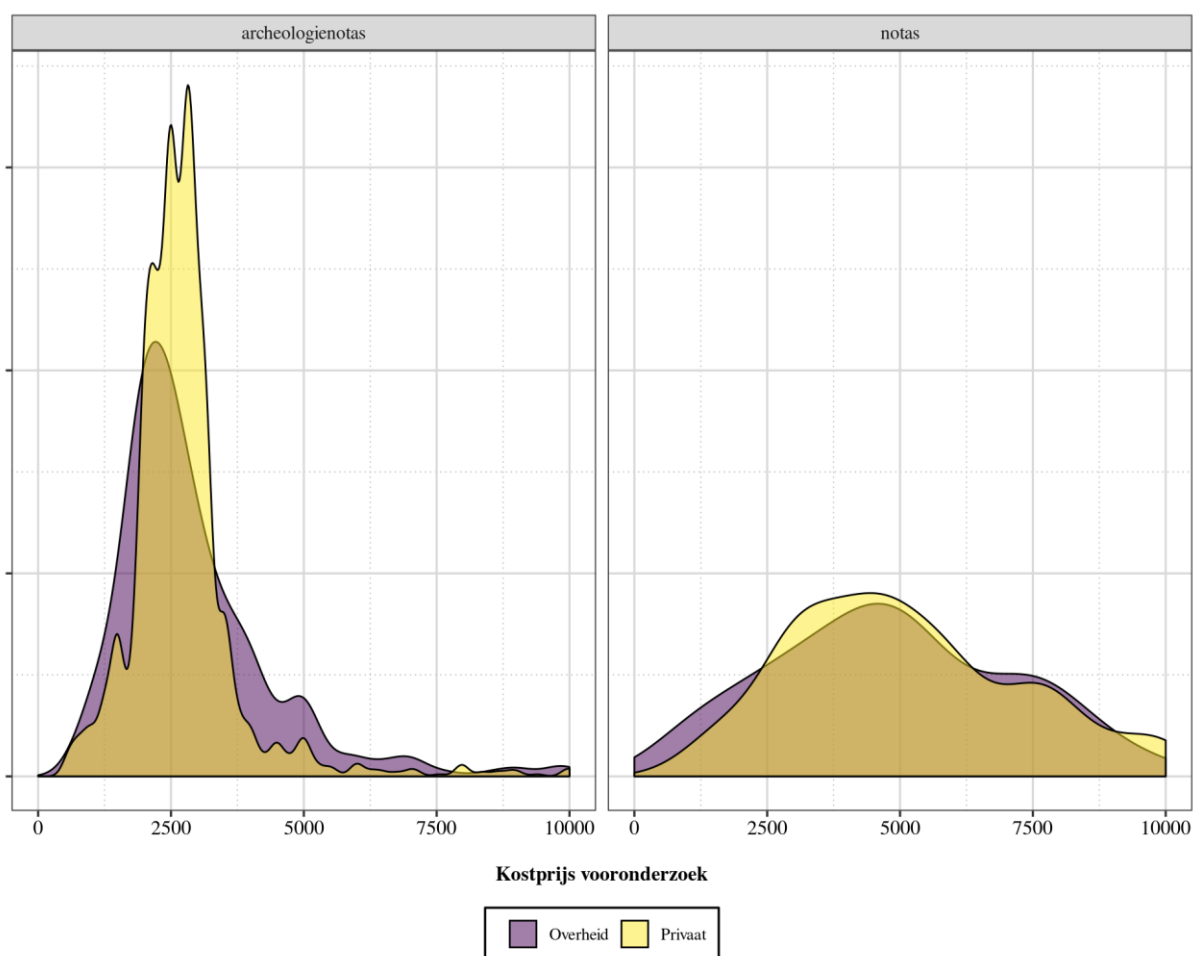

- LANDSCHAP = Nota's met enkel landschappelijk bodemonderzoek als onderzoeksmethode
- BUREAU = Nota's met enkel bureauonderzoek
- PROEFSLEUVEN = Nota's met enkel proefsleuven/ proefputten als onderzoeksmethode
- LANDSCHAP-PROEF: Nota's met landschappelijk bodemonderzoek en proefsleuven/ proefputten
- BODEMINGREEP REST = Nota's met andere onderzoekscombinaties met ingreep in de bodem zoals verkennend of waarderend archeologisch booronderzoek of proefputten voor steentijdsites. Deze groep bevat ook combinaties van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem, zoals veldkartering, met een onderzoeksmethode met ingreep in de bodem, zoals proefsleuven.

ANALYSE 13: KOSTPRIJS ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK IN RELATIE TOT STATUUT VAN DE INITIATIEFNER

Onderwerp	Relatie tussen de kostprijs van archeologienota's en nota's en het statuut van de initiatiefnemer (privaat, publiek)
Gegevens	kostprijs, statuut initiatiefnemer
Bronnen	archeologieportaal
Voorstellingswijze	densiteitsgrafiek
Opmerkingen	De erkende archeologen voeren de kostprijs van de archeologienota's en nota's in wanneer zij deze indienen in het archeologieportaal. Het betreft in principe kostprijzen exclusief BTW, en enkel kosten specifiek voor het archeologisch vooronderzoek en de rapportering erover. De analyse laat extreem afwijkende waarden buiten beschouwing. De erkende archeoloog registreert de hoedanigheid van de initiatiefnemer in het archeologieportaal. Het is niet duidelijk waar erkende archeologen semi-overheidsinstanties zoals intercommunales, autonome gemeentebedrijven of nutsmaatschappijen onderbrengen.

GRAFISCHE VOORSTELLING

ANALYSE 14: KOSTPRIJS VOORONDERZOEK IN RELATIE TOT OMVANG PROJECTGEBIED

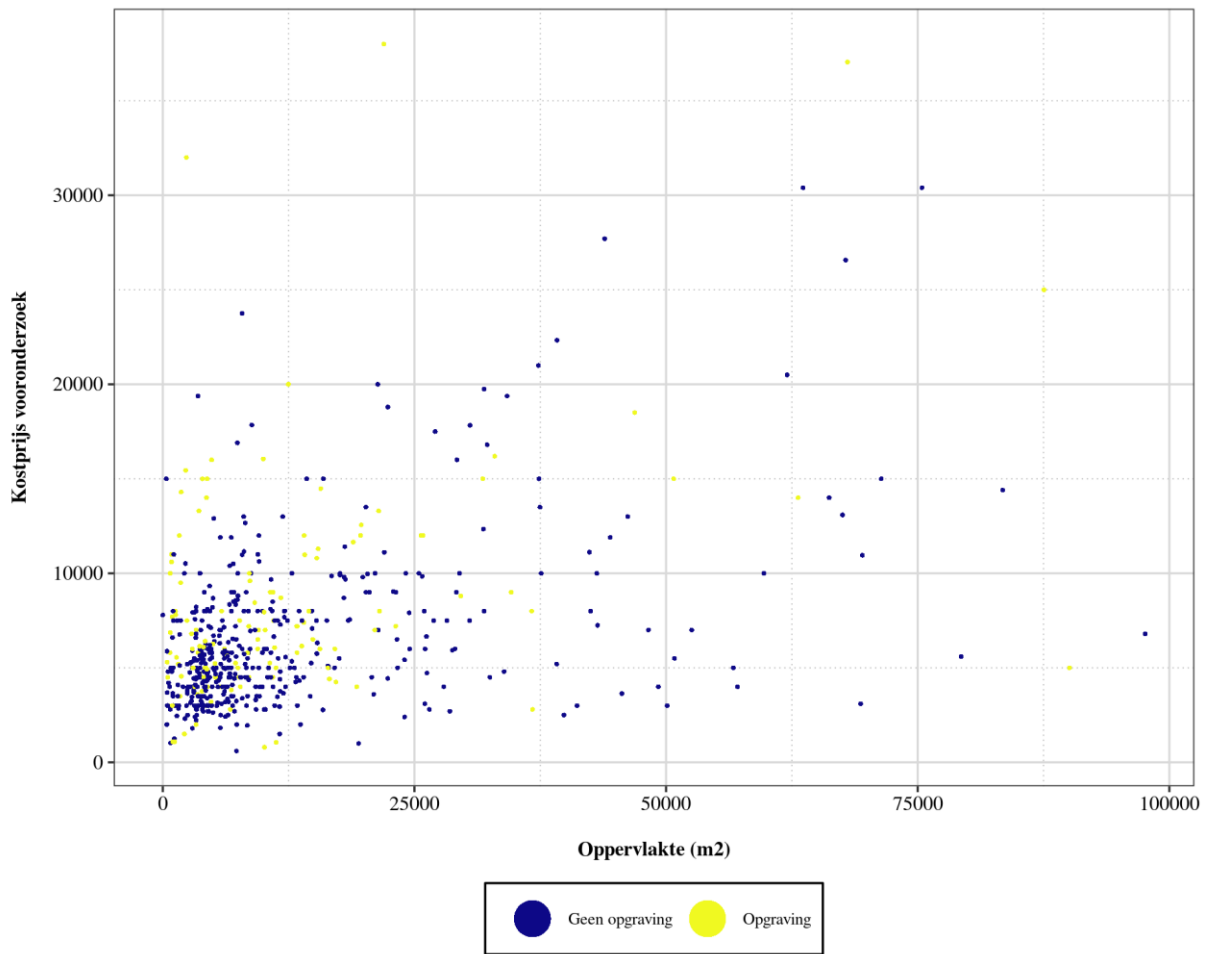
Onderwerp	Relatie tussen de kostprijs van archeologienota's en nota's en de omvang van het onderzochte gebied
Gegevens	oppervlakte, kostprijs
Bronnen	archeologieportaal
Voorstellingswijze	spreadsdiagram
Opmerkingen	De erkende archeologen voeren de kostprijs van de archeologienota's en nota's in wanneer zij deze indienen in het archeologieportaal. Het betreft in principe kostprijzen exclusief BTW, en enkel kosten specifiek voor het archeologisch vooronderzoek en de rapportering erover. De analyse laat extreem afwijkende waarden buiten beschouwing. De oppervlakte van de projectgebieden is berekend op basis van de intekeningen daarvan die de erkende archeologen maken bij het indienen van de archeologienota's en nota's.

GRAFISCHE VOORSTELLING

Kostprijs versus oppervlakte

Kostprijs versus oppervlakte enkel vooronderzoek met ingreep in de bodem, met onderscheid naar maatregel

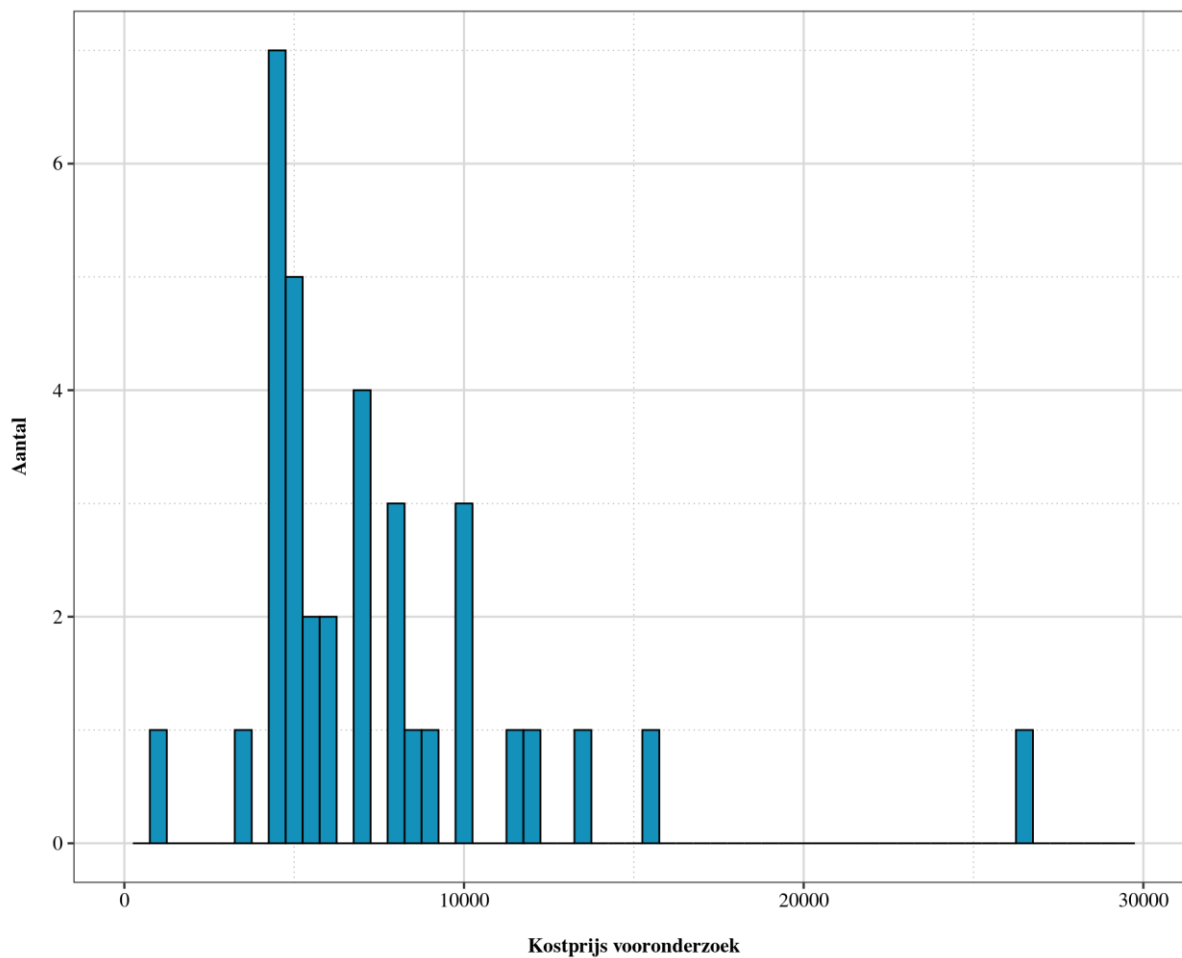

ANALYSE 15: KOSTPRIJS VAN VOORONDERZOEK IN UITGESTELD TRAJECT TEN OPZICHTE VAN KOSTPRIJS IN VOORAFGAAND TRAJECT

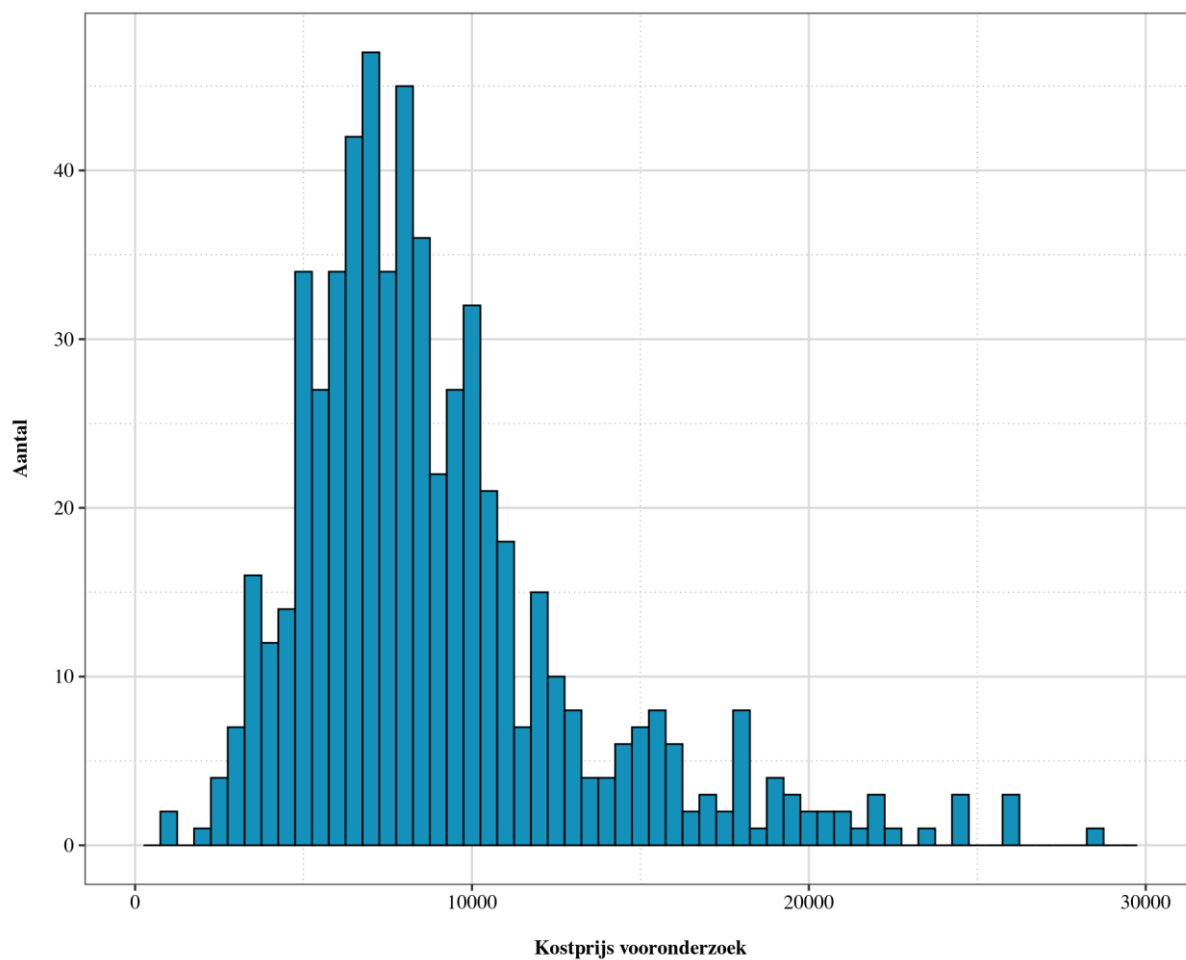
Onderwerp	Effect van het uitstellen van archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem op de kostprijs voor het uitvoeren ervan, inclusief rapportering, in vergelijking met een gelijkaardig vooronderzoek dat volledig voorafgaand aan de vergunningsaanvraag plaatsvindt
Gegevens	kostprijs, koppeling archeologienota-nota, onderzoeksmethode
Bronnen	archeologieportaal
Voorstellingswijze	staafdiagram
Opmerkingen	<p>De erkende archeologen voeren de kostprijs van de archeologienota's en nota's in wanneer zij deze indienen in het archeologieportaal. Het betreft in principe kostprijzen exclusief BTW, en enkel kosten specifiek voor het archeologisch vooronderzoek en de rapportering erover. De analyse laat extreem afwijkende waarden buiten beschouwing.</p> <p>De analyse vertrekt vanuit vooronderzoeken op basis van de combinatie bureauonderzoek en proefsleuvenonderzoek. Een deel van de groep voerde beide onderzoeksmethodes aansluitend uit voorafgaand aan de vergunningsaanvraag, wat uitmondde in een archeologienota. Bij een ander deel gebeurde enkel het bureauonderzoek voor de vergunningsaanvraag, met als resultaat een archeologienota, en vond het proefsleuvenonderzoek plaats na de verlening van de vergunning, wat resulteerde in een nota. De gehanteerde methodes zijn dezelfde, maar in het ene geval gebeurden ze aaneensluitend en in het andere geval opgesplitst.</p>

GRAFISCHE VOORSTELLING

Kostprijs archeologienota's met definitief programma van maatregelen

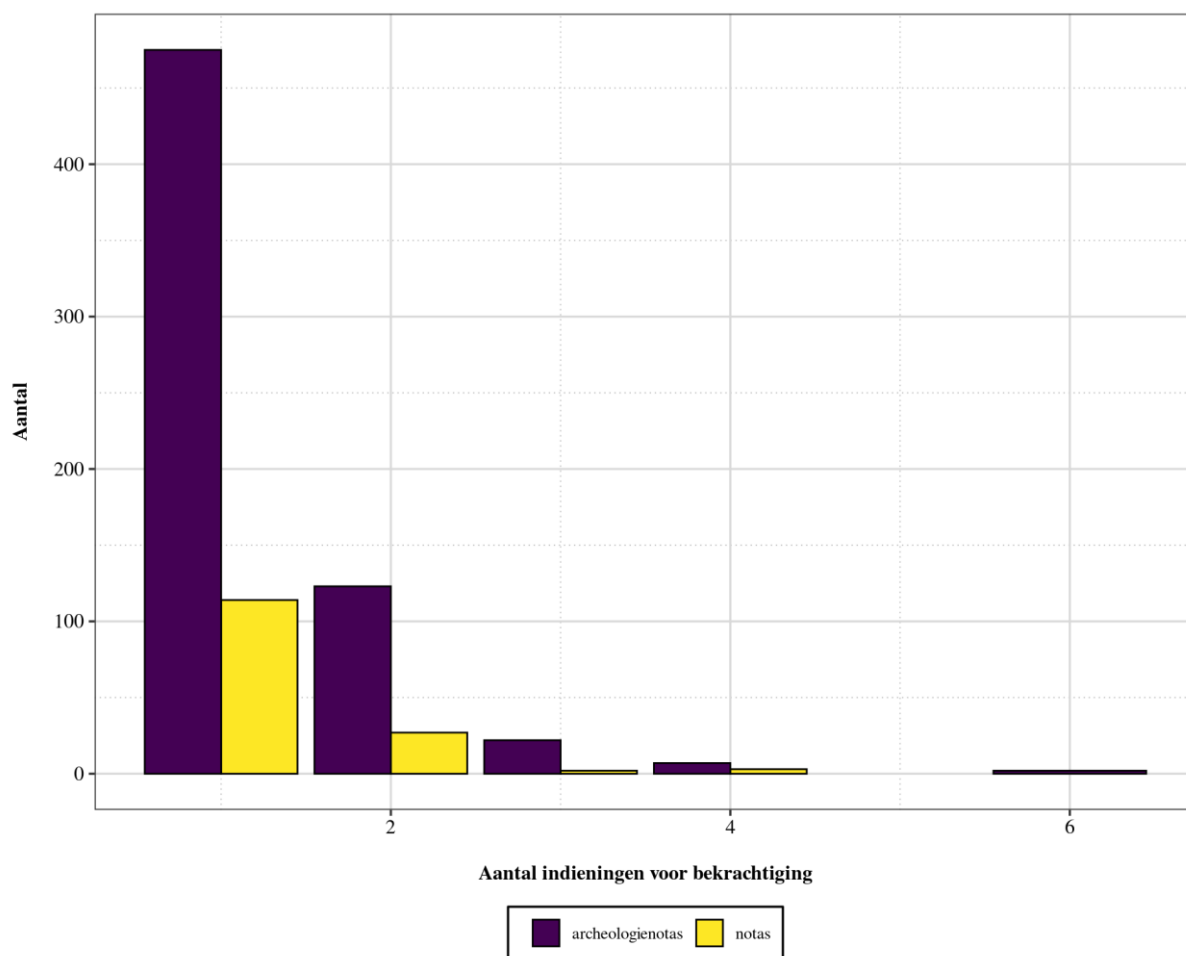

Kostprijs vooronderzoek archeologienota en nota met definitief programma van maatregelen

GRAFISCHE VOORSTELLING

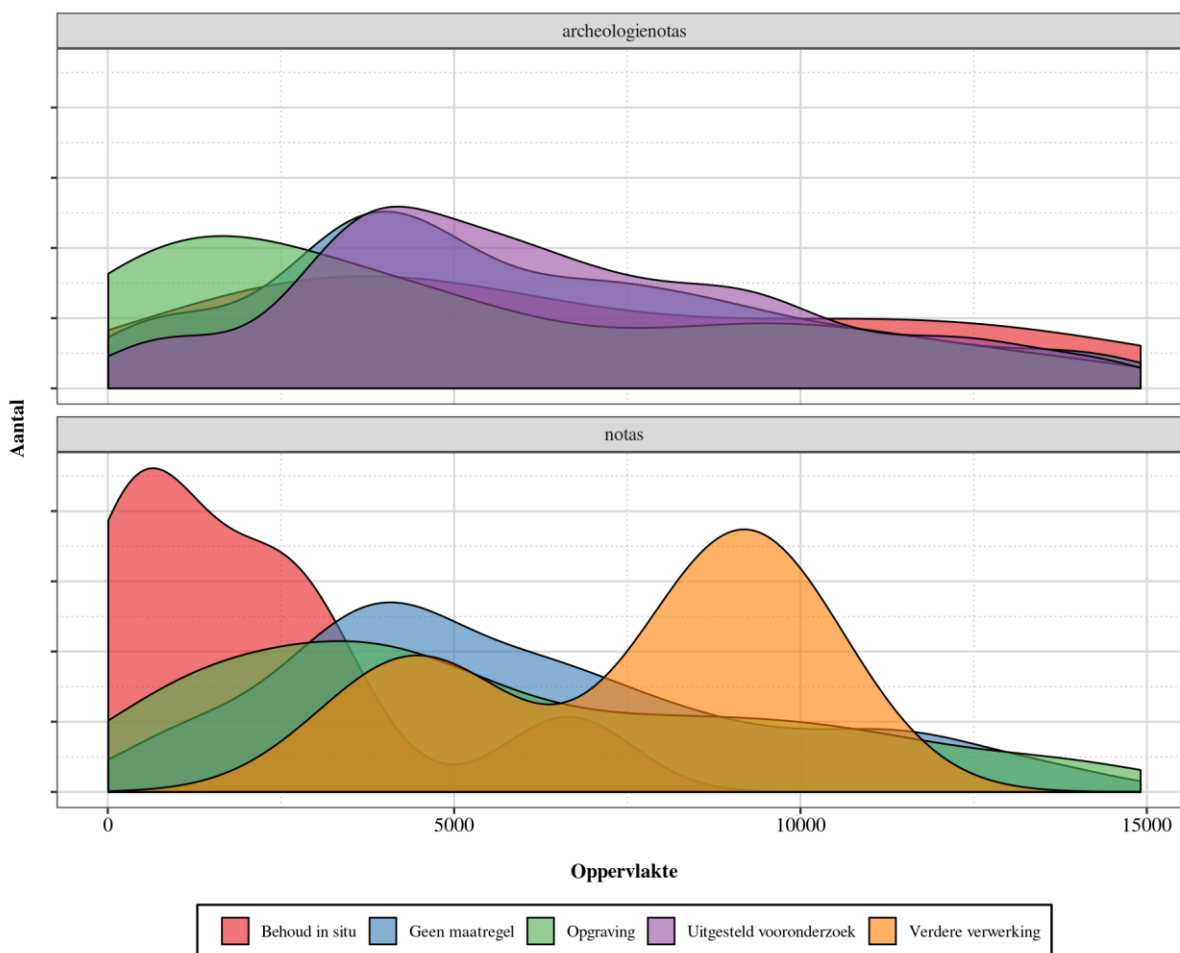

ANALYSE 17: RELATIE TUSSEN OPPERVLAK VAN HET PROJECTGEBIED EN VOORGESTELDE MAATREGELEN

Onderwerp	De relatie tussen het oppervlak van het projectgebied (onderzocht gebied) en de voorgestelde maatregelen in de archeologienota's en nota's, volgens de oppervlakteklassen die bepalen of de opmaak van een archeologienota verplicht is
Gegevens	oppervlakte, maatregelen
Bronnen	archeologieportaal
Voorstellingswijze	densiteitsgrafiek, gestapelde staafdiagram
Opmerkingen	De oppervlakte van de projectgebieden is berekend op basis van de intekeningen daarvan die de erkende archeologen maken bij het indienen van de archeologienota's en nota's. Indien een combinatie van maatregelen voorkomt, telt de analyse beide maatregelen. Het totale aantal ligt daardoor licht hoger (ca. +40) dan het totale aantal bekrachtigde archeologienota's en nota's.

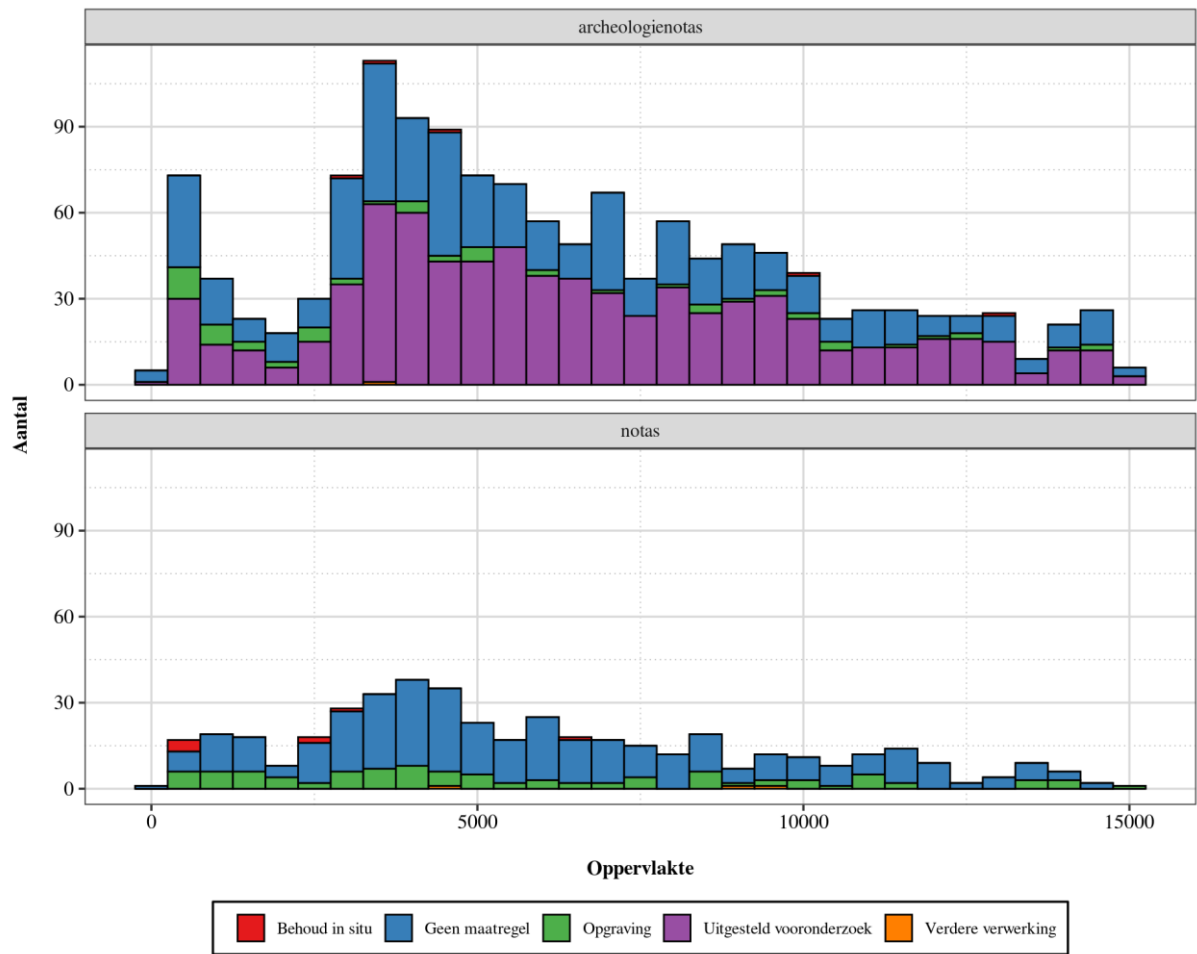
GRAFISCHE VOORSTELLING

Oppervlakte projectgebied archeologienota's en nota's met programma van maatregelen (density)

Maatregelen projectgebied archeologienota's en nota's met programma van maatregelen (histogram)

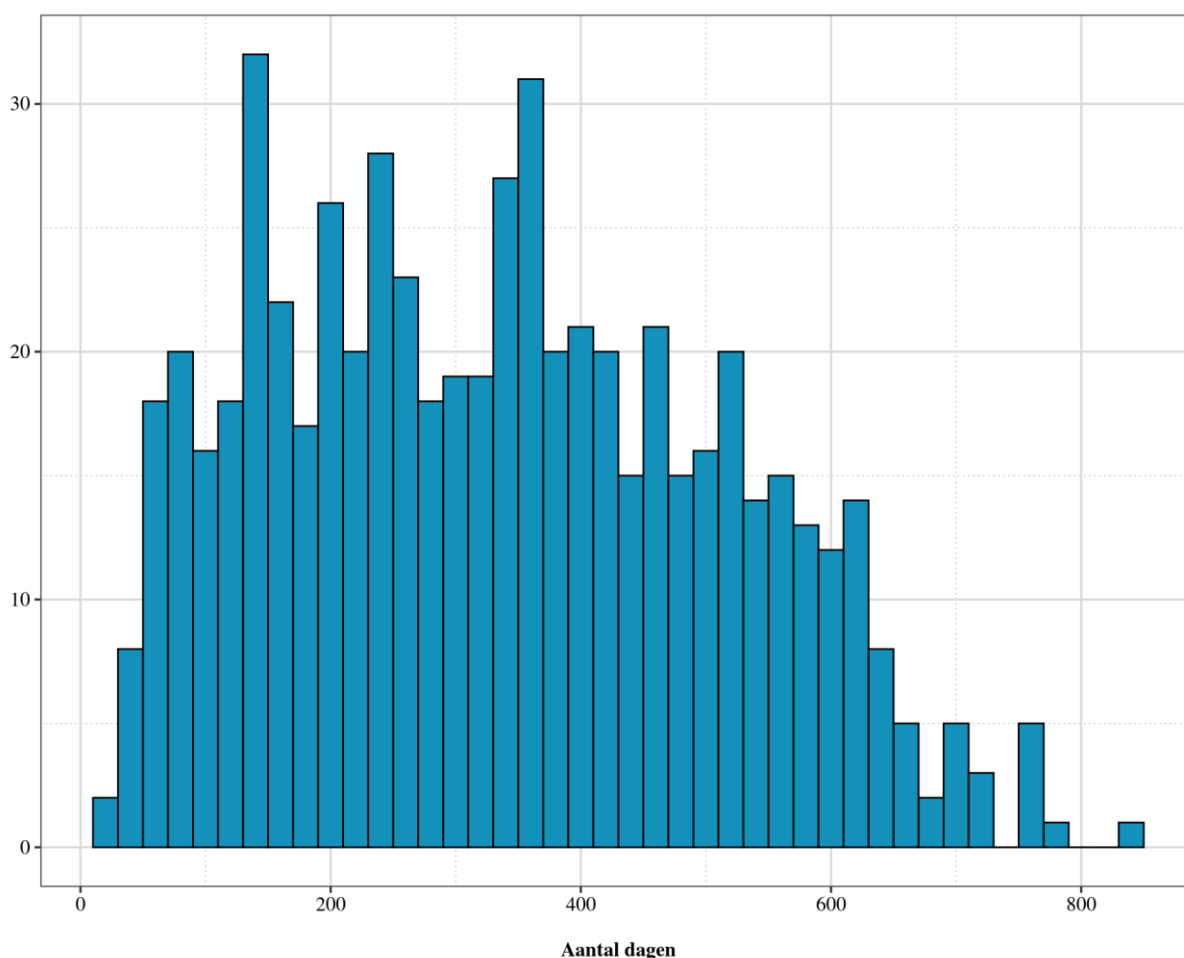

ANALYSE 18: TIJD VERSTREKEN TUSSEN INDIENING ARCHEOLOGIENOTA EN DAAROPVOLGENDE NOTA

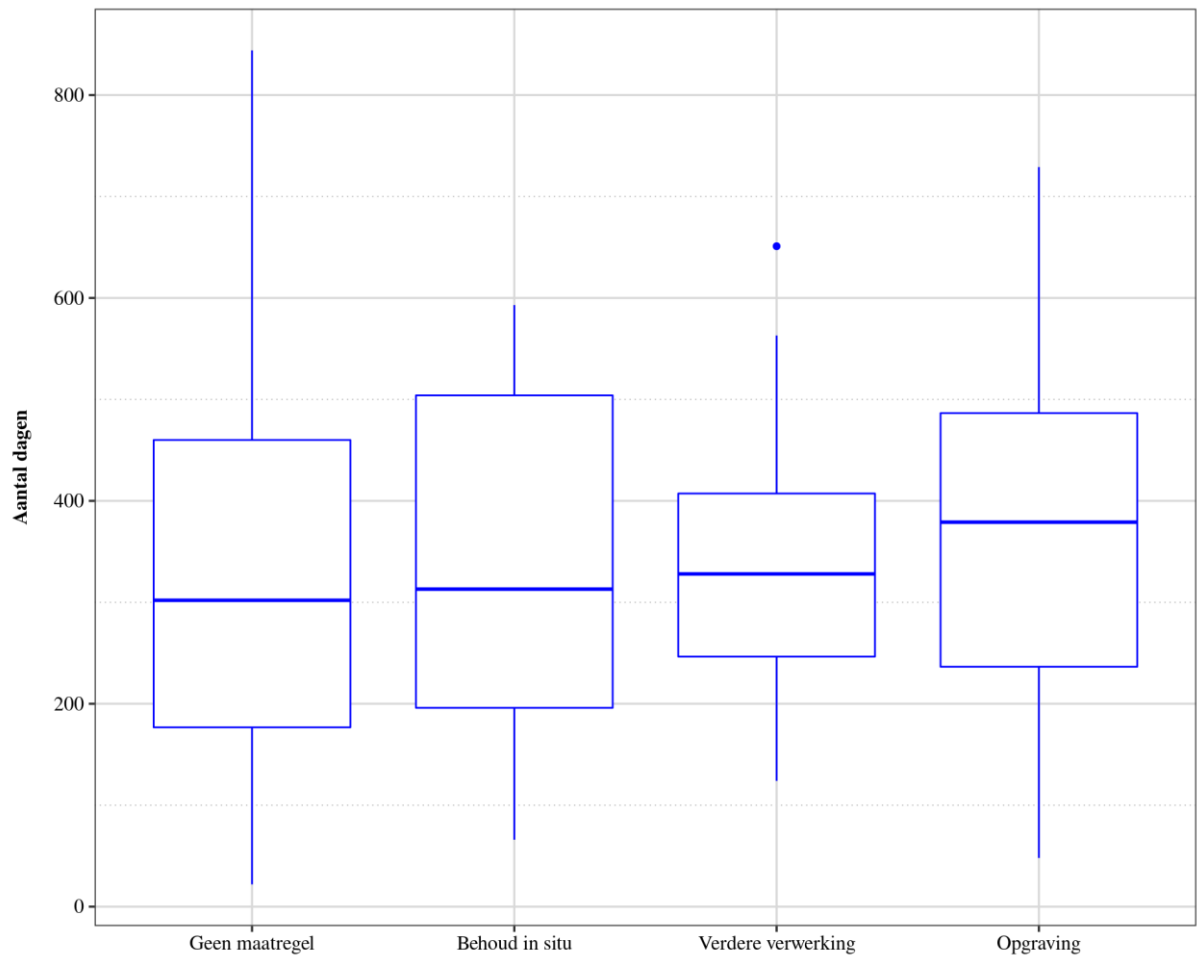
Onderwerp	De tijd, gerekend in kalenderdagen, die verstrijkt tussen de indiening van een archeologienota met maatregel uitgesteld vooronderzoek, en de indiening van de nota die volgt op de uitvoering daarvan
Gegevens	datum indiening, koppeling opeenvolgende archeologienota's, maatregelen
Bronnen	archeologieportaal
Voorstellingswijze	Staafdiagram, boxplot
Opmerkingen	De analyse houdt rekening met de datum van indiening van de bekrachtigde archeologienota (niet de datum van beslissing) en gaat voorbij aan eventuele weigeringen die aan de bekrachtiging voorafgingen. Het verband tussen archeologienota en daaropvolgende nota is bepaald door de koppeling die de erkende archeoloog moet leggen bij het indienen van de nota in het archeologieportaal met de archeologienota die de aanleiding vormde voor het uitgestelde vooronderzoek.

GRAFISCHE VOORSTELLING

Tijd tussen indienen archeologienota en indienen nota

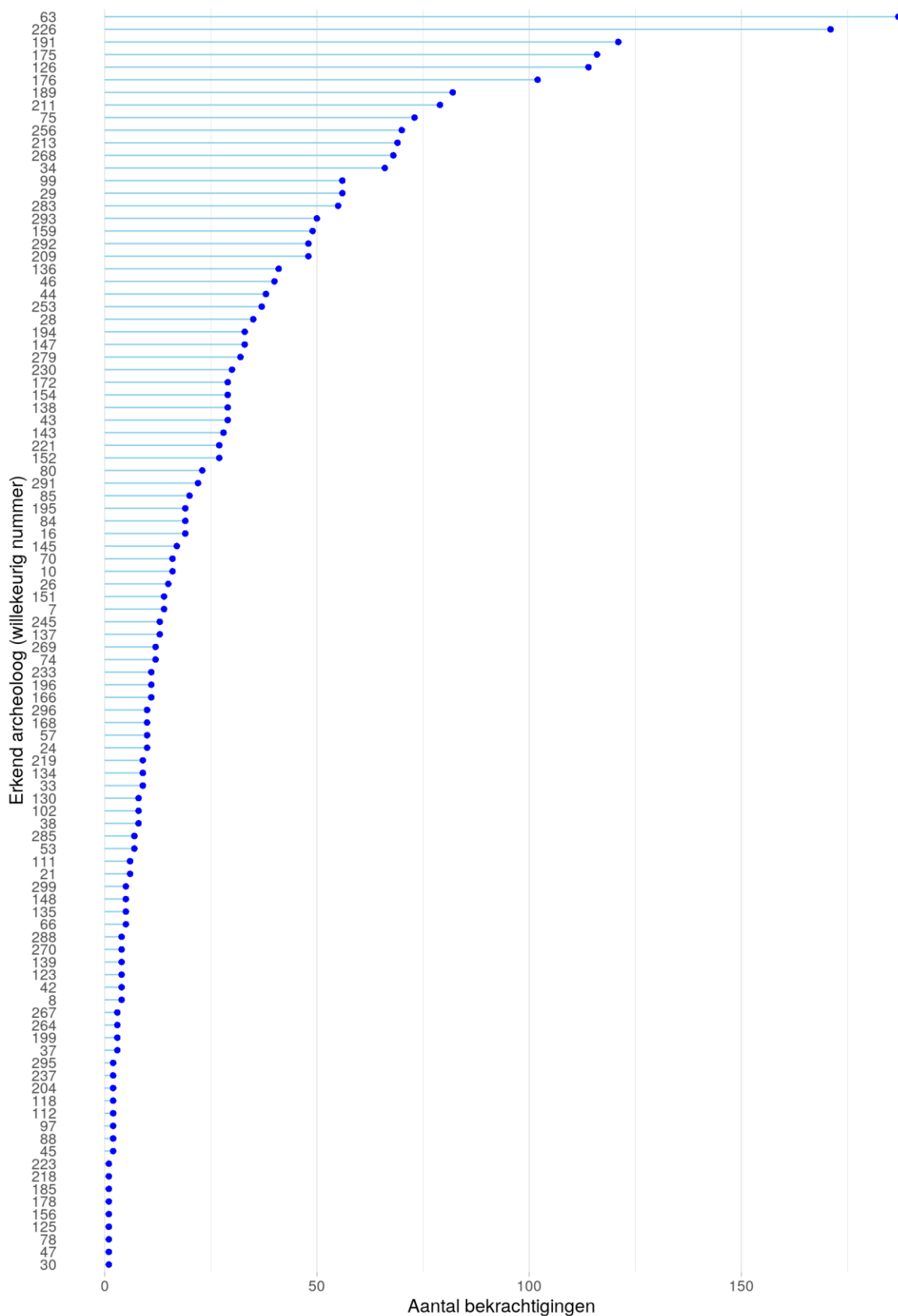
Tijd tussen indienen archeologienota en indienen nota naargelang programma van maatregelen

ANALYSE 19: AANTAL BEKRACHTIGDE ARCHEOLOGIENOTA'S EN NOTA'S PER ERKENDE ARCHEOLOOG, NATUURLIJK PERSOON

Onderwerp	Het aantal bekrachtigde archeologienota's en nota's geteld per erkende archeoloog natuurlijk persoon
Gegevens	ID indiener, beslissing
Bronnen	archeologieportaal
Voorstellingswijze	lollipop chart
Opmerkingen	<p>De analyse telt enkel bekrachtigde archeologienota's en nota's, en gaat voorbij aan weigeringen. Op die manier telt ze het aantal projecten waar een erkende archeoloog verantwoordelijkheid voor neemt.</p> <p>Archeologienota's en nota's worden gelinkt aan een erkende archeoloog op basis van de indiening ervan in het archeologieportaal. Degene die indiende is degene die de verantwoordelijkheid voor de (archeologie)nota op zich neemt.</p> <p>De ID's in de grafiek zijn volstrekt willekeurig toegekend. Er bestaat geen verband met de erkenningsnummers van de erkende archeologen, noch met de volgorde van erkenning. Dit om anonimiteit te garanderen.</p>

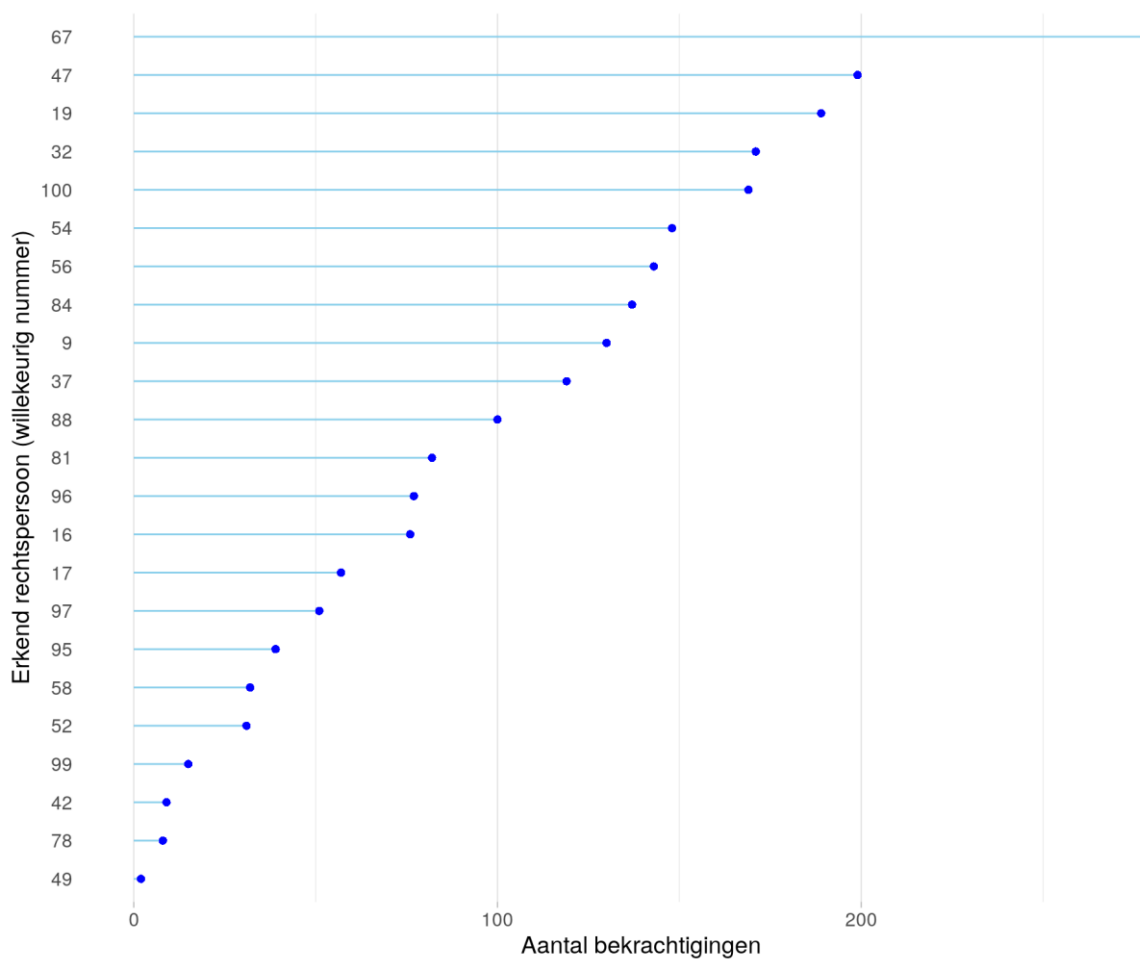
GRAFISCHE VOORSTELLING

ANALYSE 20: AANTAL BEKRACHTIGDE ARCHEOLOGIENOTA'S EN NOTA'S PER ERKENDE ARCHEOLOG, RECHTSPERSOON

Onderwerp	Het aantal bekrachtigde archeologienota's en nota's geteld per erkende archeoloog rechtspersoon
Gegevens	ID indiener, beslissing
Bronnen	archeologieportaal
Voorstellingswijze	lollipop chart
Opmerkingen	<p>De analyse telt enkel bekrachtigde archeologienota's en nota's, en gaat voorbij aan weigeringen. Op die manier telt ze het aantal projecten waar een erkende archeoloog verantwoordelijkheid voor neemt.</p> <p>Archeologienota's en nota's worden gelinkt aan een erkende archeoloog - rechtspersoon op basis van de indiening ervan in het archeologieportaal. Indien de natuurlijke persoon die indiende niet aangaf dat hij namens een erkende rechtspersoon handelde, dan vallen deze documenten buiten de telling. Voor twee erkende archeologen-natuurlijk persoon gebeurde een handmatige correctie.</p> <p>De ID's in de grafiek zijn volstrekt willekeurig toegekend. Er bestaat geen verband met de erkenningsnummers van de erkende archeologen, noch met de volgorde van erkenning. Dit om anonimiteit te garanderen.</p>

GRAFISCHE VOORSTELLING

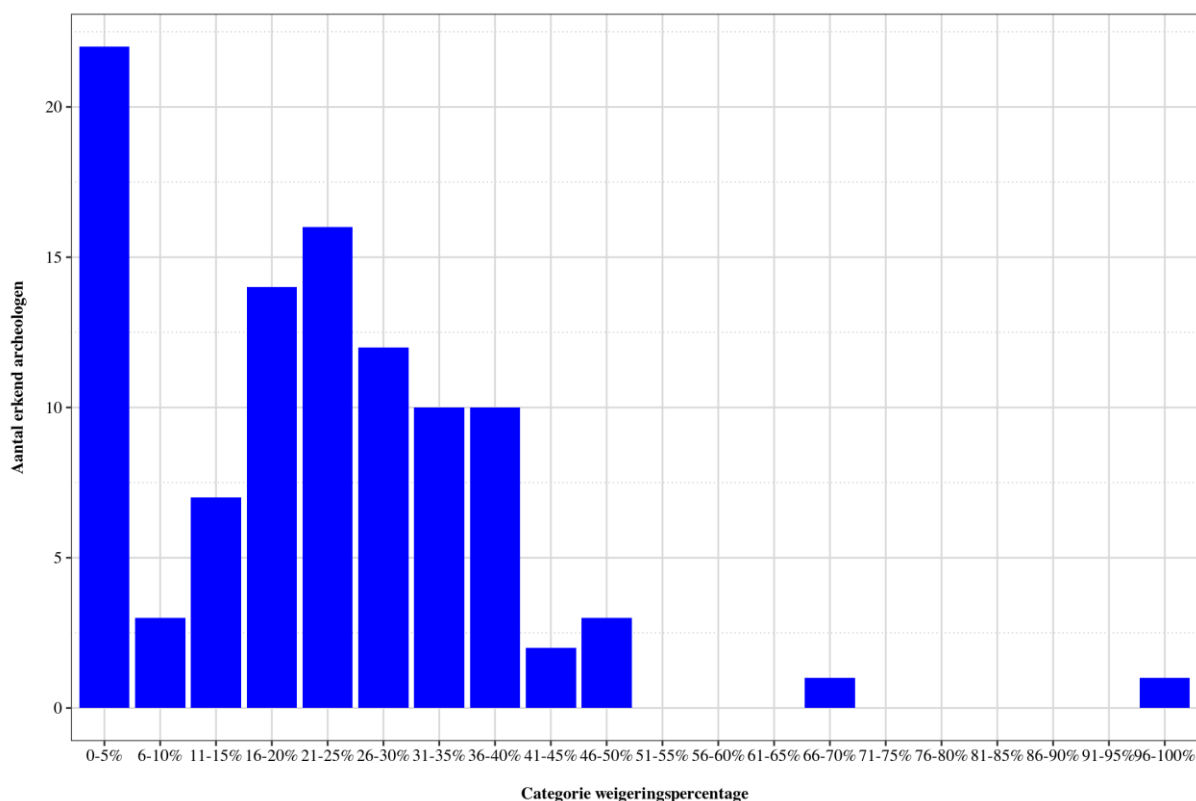

ANALYSE 21: WEIGERINGSPERCENTAGE ERKENDE ARCHEOLOGEN

Onderwerp	Het weigeringspercentage per erkende archeoloog natuurlijk persoon
Gegevens	beslissing, ID indiener
Bronnen	archeologieportaal
Voorstellingswijze	histogram, lollipop chart
Opmerkingen	<p>De analyse telt per erkende archeoloog, natuurlijk persoon, en per erkend archeoloog, rechtspersoon, het aantal ingediende archeologienota's en berekent daarbinnen de verhouding tussen weigeringen en bekrachtigingen. Het resultaat is een weigeringspercentage per individu en per rechtspersoon.</p> <p>Archeologienota's en nota's worden gelinkt aan een erkende archeoloog - rechtspersoon op basis van de indiening ervan in het archeologieportaal. Indien de natuurlijke persoon die indiende niet aangaf dat hij namens een erkende rechtspersoon handelde, dan vallen deze documenten buiten de telling. Voor twee erkende archeologen-natuurlijk persoon gebeurde een handmatige correctie.</p> <p>De ID's in de grafiek zijn volstrekt willekeurig toegekend. Er bestaat geen verband met de erkenningsnummers van de erkende archeologen, noch met de volgorde van erkenning. Dit om anonimiteit te garanderen.</p>

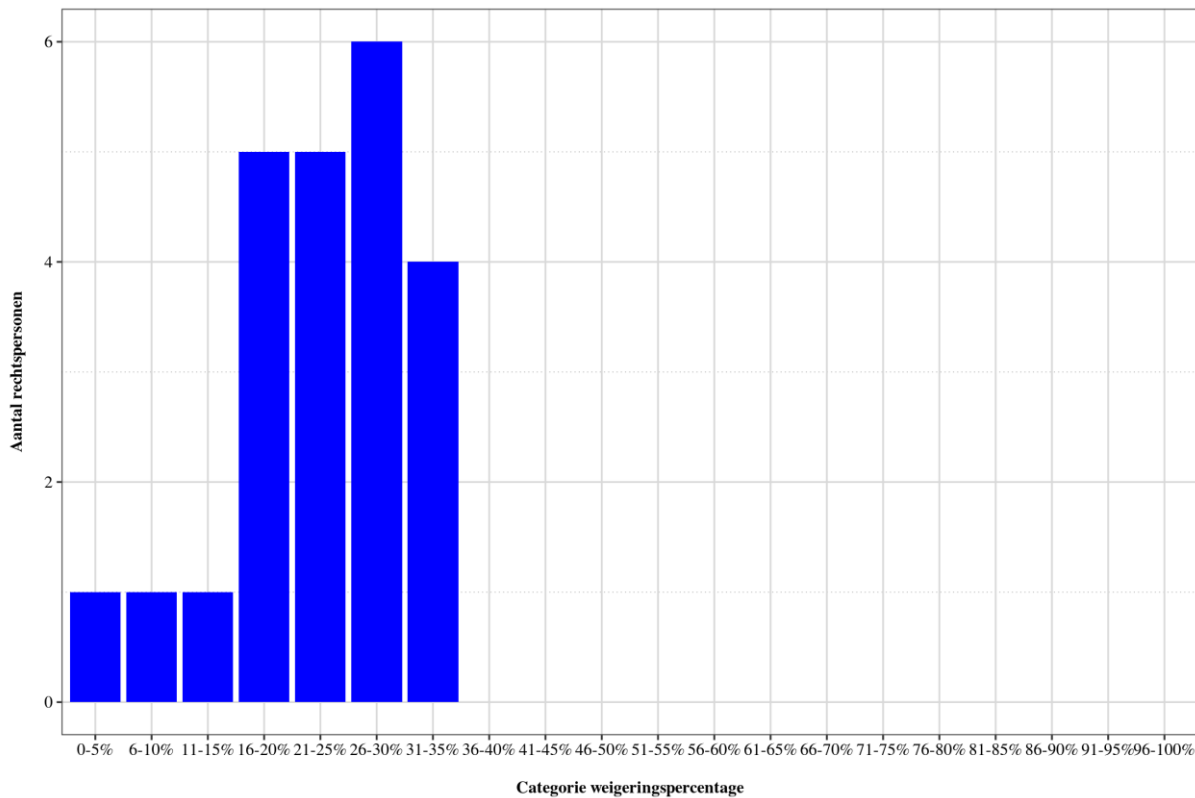
GRAFISCHE VOORSTELLING

Klassen weigeringspercentage erkend archeoloog natuurlijk persoon

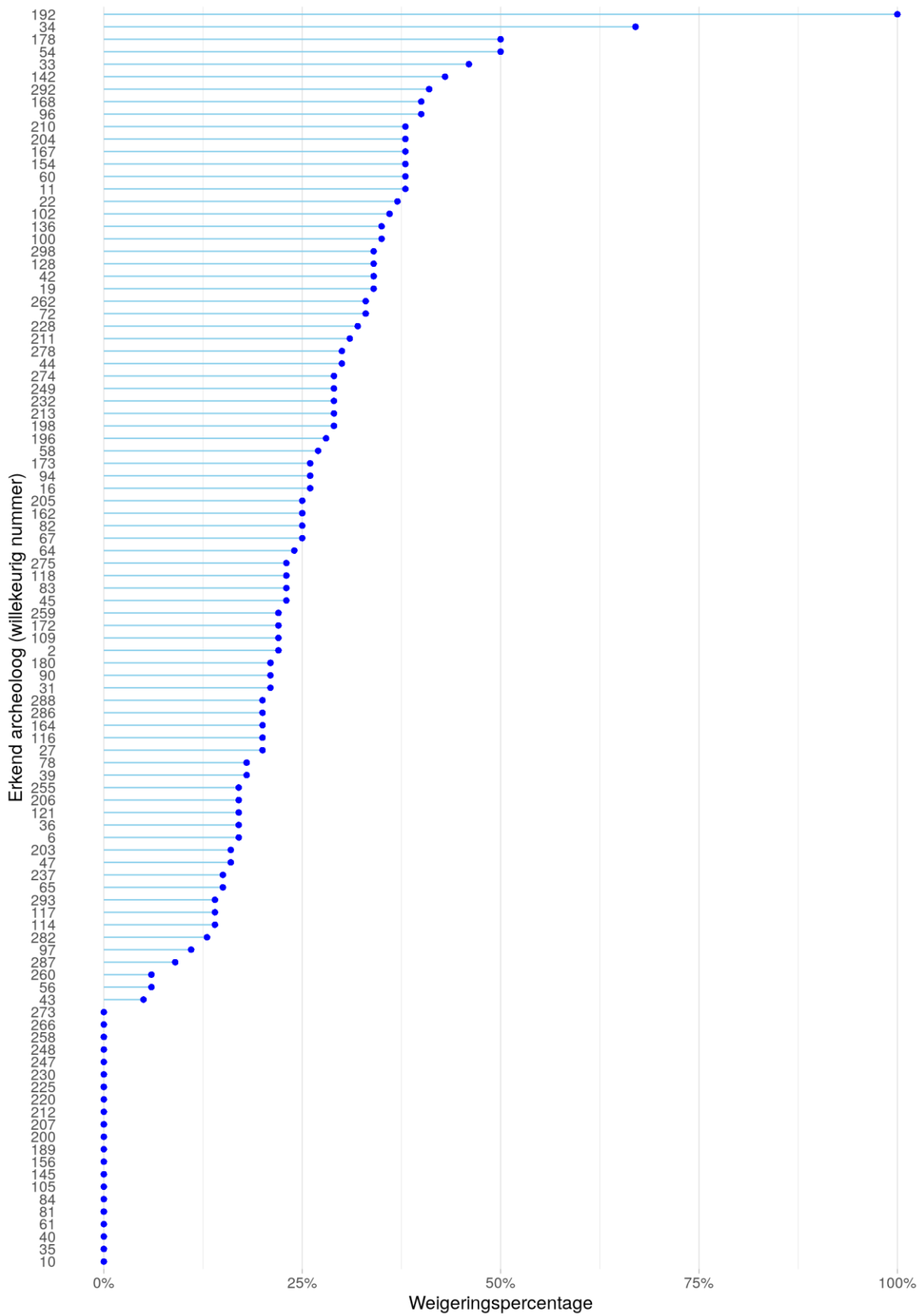

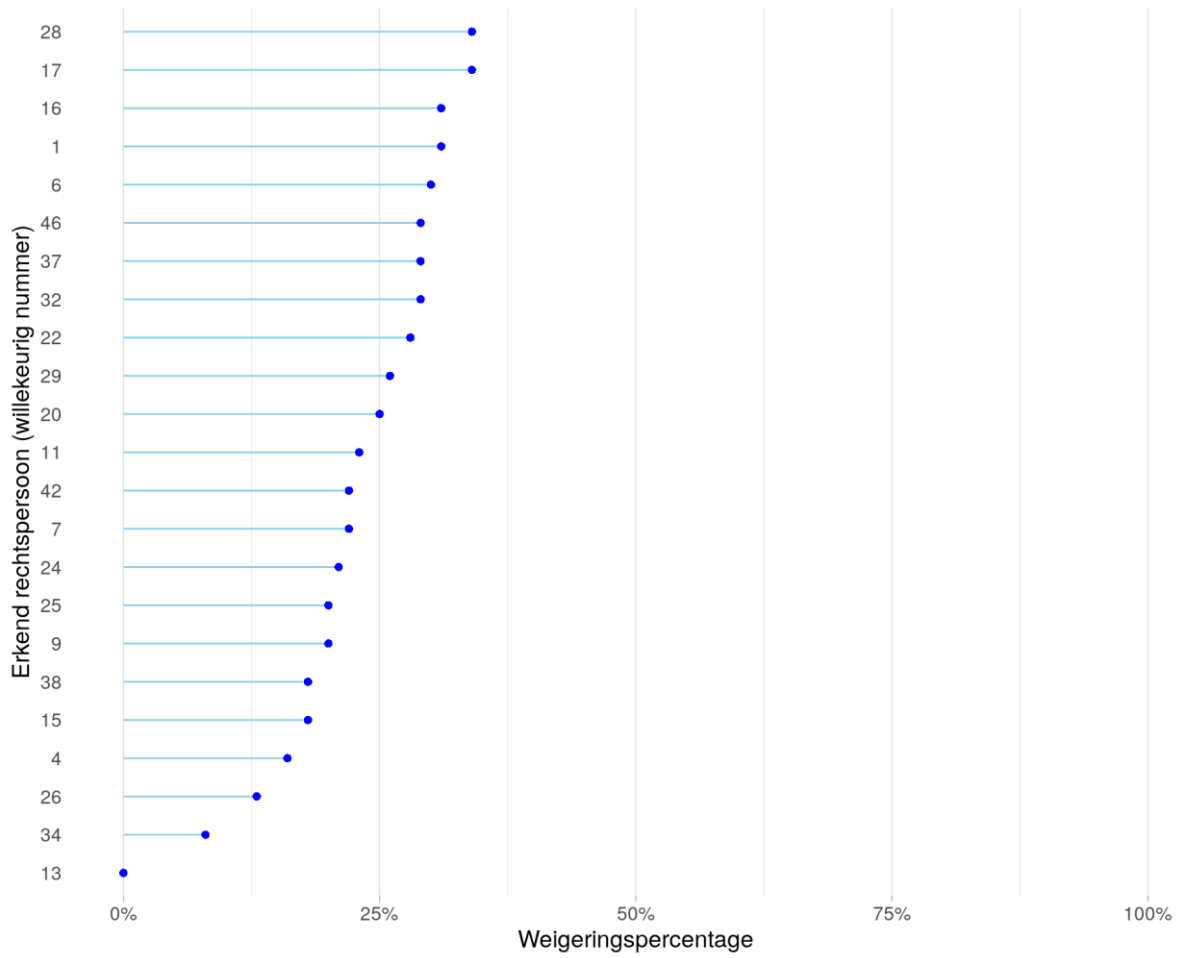
Klassen weigeringspercentage erkend archeoloog rechtspersoon

Weigeringspercentage per erkend archeoloog natuurlijk persoon

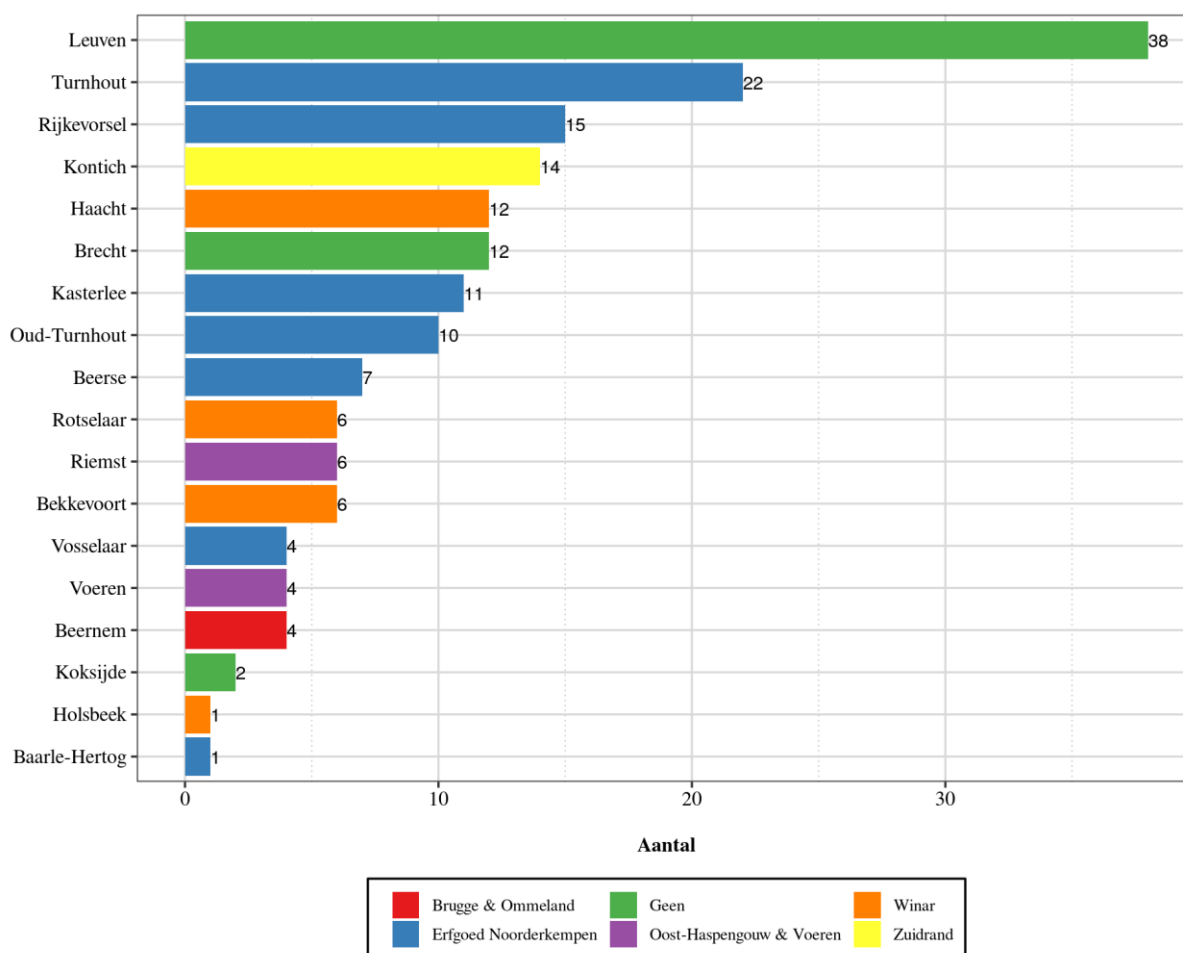
Weigeringspercentage erkend archeoloog rechtspersoon

ANALYSE 22: BEHANDELDE ARCHEOLOGIENOTA'S EN NOTA'S PER ERKENDE ONROENDERFGOEDGEMEENTE EN IOED

Onderwerp	Het aantal behandelde archeologienota's en nota's per erkende onroenderfgoedgemeente en intergemeentelijke onroenderfgoeddienst, en de aard van de beslissing daarover
Gegevens	ID behandelaar, beslissing
Bronnen	archeologieportaal
Voorstellingswijze	staafdiagram
Opmerkingen	De erkende onroenderfgoedgemeente Zonnebeke komt niet voor in de grafiek aangezien deze in 2018 geen archeologienota's of nota's behandelde. De kleuren van de staven geven de IOED's aan.

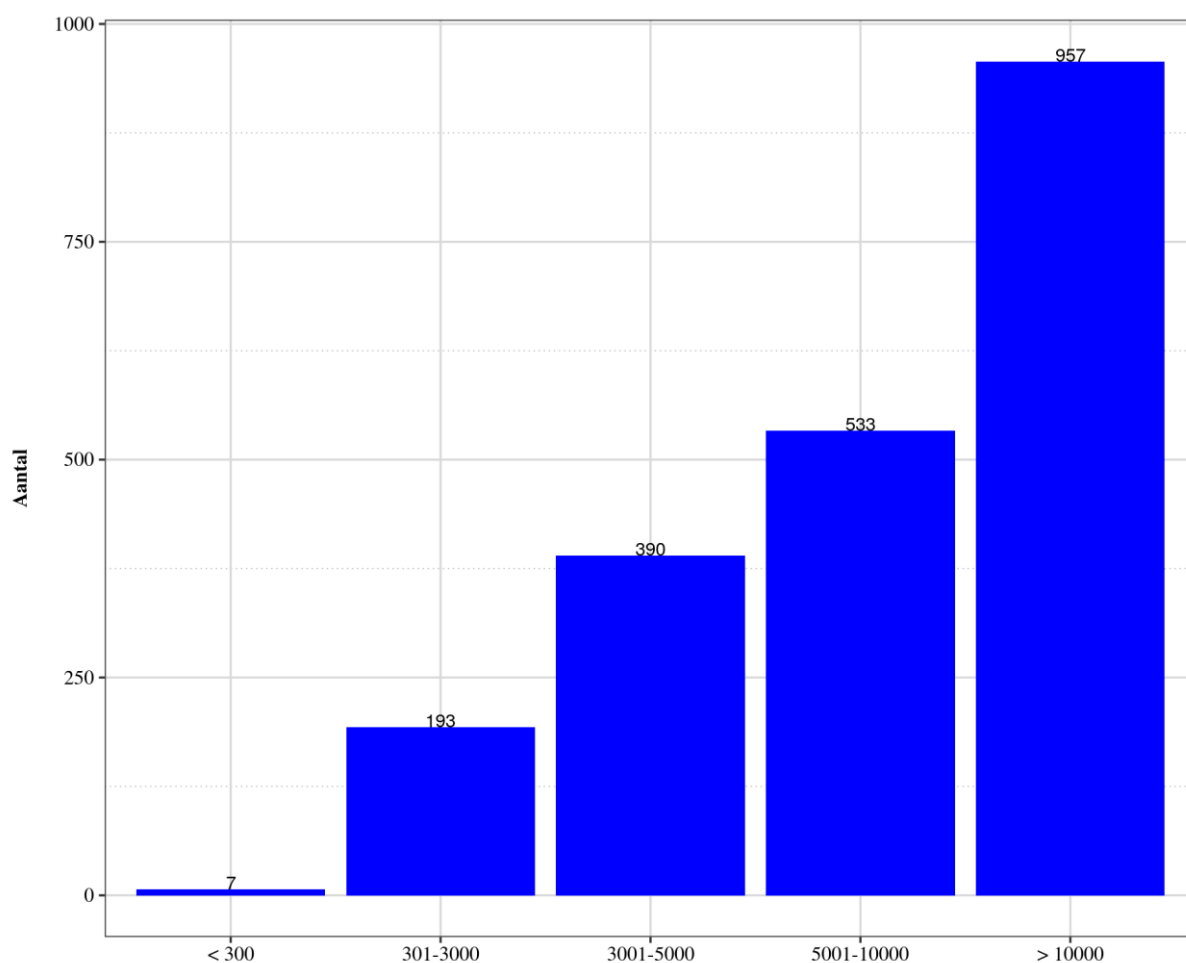
GRAFISCHE VOORSTELLING

ANALYSE 23: OPPERVLAKTE PROJECTGEBIEDEN ARCHEOLOGIENOTA'S

Onderwerp	Oppervlakte van de projectgebieden van archeologienota's (onderzochte gebieden) verdeeld volgens de oppervlaktecriteria die bepalen of een archeologienota vereist is (criterium perceelsoppervlak)
Gegevens	oppervlakte
Bronnen	archeologieportaal
Voorstellingswijze	staafdiagram
Opmerkingen	De analyse baseert zich op de intekeningen van de projectgebieden die de erkende archeologen maken bij het indienen van de archeologienota's. Deze intekening valt in verschillende gevallen niet samen met de perceelsgrenzen, maar beperkt zich tot het deel van de percelen dat de erkende archeoloog daadwerkelijk onderzocht heeft (vaak overeenstemmend met de ingreep in de bodem). Het vertrekpunt van de drempelcriteria is evenwel het volledige oppervlak van alle betrokken percelen. Daardoor komt een deel archeologienota's in de grafiek terecht in een "te lage" oppervlakteklasse.

GRAFISCHE VOORSTELLING

ANALYSE 26: MOTIVERING VOOR DE WEIGERING VAN ARCHEOLOGIENOTA'S EN NOTA'S

Onderwerp	Gronden die het agentschap Onroerend Erfgoed hanteerde bij het weigeren van archeologienota's en nota's
Gegevens	Beslissing
Bronnen	archeologieportaal
Voorstellingswijze	tabel
Opmerkingen	De analyse baseert zich op een manuele inventarisatie van alle weigeringsbeslissingen uit 2018 vanwege het agentschap Onroerend Erfgoed. Weigeringsbeslissingen door de erkende onroerenderfgoedgemeenten maken geen deel uit van de analyse gezien zij niet noodzakelijk dezelfde weigeringsgronden hanteren. De mogelijke redenen zijn: gebrekkige of onvoldoende gemotiveerde verwachting, programma van maatregelen (PVM) niet adequaat, programma van maatregelen niet uitvoerbaar of onvoldoende begrijpbaar.

GRAFISCHE VOORSTELLING

Aantal aangehaalde redenen

Aantal redenen	Archeologienota	Nota
1 reden	55,3%	59,0%
2 redenen	34,8%	30,2%
3 redenen	9,9%	10,8%

Verdeling van de aangehaalde redenen

Reden	Archeologienota	Nota
enkel verwachting	34,6%	44,6%
enkel PVM niet adequaat	13,3%	12,2%
enkel PVM niet helder/uitvoerbaar	7,4%	2,2%
verwachting + PVM niet adequaat	23,9%	25,2%
PVM niet adequaat + PVM niet helder/uitvoerbaar	7,8%	4,3%
verwachting + PVM niet helder/uitvoerbaar	3,1%	0,7%
alle 3 redenen	9,9%	10,8%

ANALYSE 27: VOORWAARDEN OPGENOMEN BIJ ARCHEOLOGIENOTA'S EN NOTA'S

Onderwerp	Voorwaarden die het agentschap Onroerend Erfgoed of de erkende onroerenderfgoedgemeente opnam bij de bekrachtiging van archeologienota's en nota's
Gegevens	Voorwaarde
Bronnen	archeologieportaal
Voorstellingswijze	tabel
Opmerkingen	De analyse baseert zich op de tekst van de voorwaarden die het agentschap Onroerend Erfgoed of de erkende onroerenderfgoedgemeente opnam bij het bekrachtigen van archeologienota's en nota's uit 2017 en 2018. Deze werden ondergebracht in 23 categorieën. Van een beperkt aantal bekrachtigingen onder voorwaarden was de inhoud van de voorwaarde nog niet beschikbaar in het archeologieportaal. Doordat in een enkele archeologienota of nota meerdere categorieën van voorwaarden kunnen voorkomen, is de som van de percentages niet gelijk aan 100% (het totaal is de toegekende categorieën, niet het aantal archeologienota's en nota(s)).

GRAFISCHE VOORSTELLING

Aandeel	Categorie
29,3%	randvoorwaarden voor activiteiten op terrein voorafgaand aan onderzoek
22,1%	onderzoekstechnieken
14,5%	uitbreiding van onderzoekszone
12,5%	benadrukking/herinnering van Code van Goede Praktijk
7,5%	praktische randvoorwaarde bij uitvoering onderzoek
6,0%	criteria voor keuze verder vooronderzoek
6,0%	onderzoeksvragen
6,0%	extra onderzoeksmethode
4,7%	bevestiging van programma van maatregelen
3,9%	aandacht voor specifieke periodes/situaties
3,6%	explicitering van programma van maatregelen
3,6%	modaliteiten voor behoud in situ
3,4%	Code van Goede Praktijk volgen i.t.t. programma van maatregelen
2,6%	Ervaringsvereisten t.a.v. uitvoerders
2,1%	IOED/onroerenderfgoedgemeente betrekken/informereren
1,8%	criteria om onderzoeksmethode stop te zetten
1,6%	Inpassing van onderzoek in bouwwerken
1,6%	natuurwetenschappen
1,3%	volgorde van uitvoering onderzoeksmethodes
1,0%	voorwaarde opnemen in bouwvergunning
0,8%	inperking van onderzoekszone
0,5%	organiseren van / afstemmen met explosievenruiming
0,3%	onderzoeksmethode niet uitvoeren

ANALYSE 28: RESULTATEN ARCHEOLOGISCH VOORONDERZOEK

Onderwerp	Resultaten van afgeronde trajecten van archeologisch vooronderzoek wat betreft voorgestelde maatregelen, retroactief
Gegevens	maatregelen
Bronnen	archeologieportaal
Voorstellingswijze	tabel
Opmerkingen	<p>De analyse baseert zich op de maatregelen uit bekrachtigde archeologienota's en nota's uit de jaren 2016, 2017 en 2018. Enerzijds geeft ze de verhouding van de verschillende maatregelen uit alle tot nu toe bekrachtigde nota's.</p> <p>Anderzijds koppelt ze elke bekrachtigde nota aan de archeologienota met maatregel uitgesteld vooronderzoek die eraan voorafging. De maatregel "uitgesteld vooronderzoek" uit die archeologienota wordt dan vervangen door de definitieve maatregel uit de nota. Op die manier biedt de analyse een bijstelling van de definitieve maatregelen uit de eerdere evaluaties en geeft ze aan waar de uitgestelde vooronderzoeken toe leidden.</p> <p>De analyse biedt op basis van een extrapolatie een voorspelling van de definitieve maatregelen indien alle uitgestelde vooronderzoeken afgerond zouden zijn.</p>

GRAFISCHE VOORSTELLING

maatregelen in nota's 2016 t.e.m. 2018

Maatregel	Aandeel nota's
geen maatregelen	76,1%
opgraving	19,8%
behoud in situ	1,9%
verdere verwerking	1,7%
behoud in situ + opgraving	0,6%

Actuele stand van zaken van de definitieve maatregelen op basis van archeologienota's en daaraan gekoppelde nota's (2016 t.e.m. 2018)

jaar	definitieve maatregelen	aantal archeologie nota's	aantal nota's	aantal nog uit te voeren uitgesteld vooronderzoek	aandeel nog uit te voeren uitgesteld vooronderzoek	aantal definitieve maatregelen archeologie-nota + nota	aandeel per definitieve maatregel
2016	geen maatregelen	547	172	149	38,3%	719	84,3%
	behoud in situ	7	6			13	1,5%
	opgraving	54	57			111	13,0%
	verdere verwerking	1	5			6	0,7%
	behoud in situ + opgraving	4	0			4	0,5%
2017	geen maatregelen	1611	482	702	52,5%	2093	86,4%
	behoud in situ	5	8			13	0,5%
	opgraving	161	128			289	11,9%
	verdere verwerking	4	13			17	0,7%
	behoud in situ + opgraving	7	3			10	0,4%
2018	geen maatregelen	806	209	896	77,2%	1015	85,7%
	behoud in situ	10	4			14	1,2%
	opgraving	93	43			136	11,5%
	verdere verwerking	4	6			10	0,8%
	behoud in situ + opgraving	7	2			9	0,8%

De tabel houdt enkel rekening met “definitieve maatregelen”. Dat zijn de uiteindelijke maatregelen voor een gedegen omgang met het archeologisch erfgoed (geen maatregelen, behoud in situ, opgraving, verdere verwerking of een combinatie daarvan). De maatregel “uitgesteld vooronderzoek” hoort hier niet bij, aangezien pas na uitvoering van dat uitgestelde vooronderzoek zal blijken welke maatregel echt nodig is.

De kolom “aantal archeologienota’s” geeft het aantal bekrachtigde archeologienota’s uit het desbetreffende jaar, verdeeld volgens de definitieve maatregel. Archeologienota’s met maatregel “uitgesteld vooronderzoek” komen hier niet in voor: enkel definitieve maatregelen voor de omgang met archeologisch erfgoed zijn opgenomen.

De kolom “aantal nota’s” geeft het aantal bekrachtigde nota’s aan dat voortvloeit uit een archeologienota van het desbetreffende jaar. Zo zijn er 172 bekrachtigde nota’s met “geen maatregelen” die volgen uit een archeologienota bekrachtigd in 2016, die uitgesteld vooronderzoek vooropstelde. De nota in kwestie is bekrachtigd in 2017, 2018 of 2019, maar wordt herleid tot het jaar waarin het archeologische traject werd opgestart (bekrachtiging archeologienota met maatregel uitgesteld vooronderzoek).

De kolom “nog uit te voeren uitgesteld vooronderzoek” geeft per jaar aan hoeveel van de archeologienota’s met maatregel uitgesteld vooronderzoek nog wachten op de uitvoering daarvan

ANALYSE 29: ONDERZOEKSMETHODES VOLTOOIDE ARCHEOLOGISCHE TRAJECTEN

Onderwerp	Onderzoeksmethodes gehanteerd bij afgeronde trajecten van archeologisch vooronderzoek, retroactief
Gegevens	onderzoeksmethodes
Bronnen	archeologieportaal
Voorstellingswijze	tabel
Opmerkingen	De analyse baseert zich op de onderzoeksmethodes die de erkende archeoloog aanwendde bij bekrachtigde archeologienota's en nota's uit de jaren 2016, 2017 en 2018. Daarvoor werd elke bekrachtigde nota gekoppeld aan de archeologienota met maatregel uitgesteld vooronderzoek die eraan voorafging. De dataset bestaat uit enerzijds archeologienota's met definitieve maatregelen en anderzijds uit archeologienota's met maatregel uitgesteld vooronderzoek waar intussen al een nota voor ingediend is (en het uitgestelde vooronderzoek dus uitgevoerd is). De analyse geeft weer welke onderzoeksmethodes aangewend werden bij trajecten van vooronderzoek die al volledig afgerond werden. Trajecten waar nog uitgesteld vooronderzoek moet uitgevoerd worden, maken geen deel uit van deze analyse. Indien een onderzoeksmethode twee maal voorkwam in hetzelfde traject werd ze maar een keer geteld. Dit is bijvoorbeeld het geval wanneer proefsleuven op een deel van een terrein voorafgaand aan de vergunningsaanvraag uitgevoerd worden en proefsleuven op een ander deel in uitgesteld traject.

GRAFISCHE VOORSTELLING

Meest frequente unieke combinaties van onderzoeksmethodes uit volledig afgeronde trajecten van vooronderzoek (2016 t.e.m. 2018): top 5

Onderzoeksketen	aandeel
bureauonderzoek	61,6%
bureauonderzoek + proefsleuven/proefputten	18,3%
bureauonderzoek + landschappelijk bodemonderzoek	9,1%
bureauonderzoek + landschappelijk bodemonderzoek + proefsleuven/proefputten	7,3%
bureauonderzoek + landschappelijk bodemonderzoek + verkennende archeologische boringen + proefsleuven/proefputten	1,6%
subtotaal	97,9%

Voorkomen van onderzoeksmethodes (zelfstandig of in combinatie met andere) uit volledig afgeronde trajecten van vooronderzoek (2016 t.e.m. 2018)

Onderzoeksmethode	aandeel
bureauonderzoek	100,0%
proefputten/proefsleuven	28,6%
landschappelijk bodemonderzoek	19,0%
verkennend archeologisch booronderzoek	2,7%
veldkartering	0,6%
waarderend archeologisch booronderzoek	0,6%
geofysisch onderzoek	0,3%
proefputten i.f.v. prehistorie	0,1%

Het voorkomen van onderzoeksmethodes is afgezet tegen de totale groep onderzoeksmethodes. Doordat onderzoeksmethodes vaak in combinaties voorkomen is het totaal hoger dan 100%.

VOORSTELLINGSWIJZE GRAFIEKEN

Boxplot

Een boxplot geeft vijf elementen weer: het minimum, het eerste kwartiel, de mediaan (tweede kwartiel), het derde kwartiel en het maximum. De afstand tussen deze elementen geeft een indicatie van de spreiding van de waarden. Het eerste kwartiel is de onderzijde (of linkerzijde) van de box, de mediaan de lijn in de box, en het derde kwartiel de bovenzijde (of rechterzijde) van de box. Lijnen en punten buiten de balk geven extreme waarden aan die onder het eerste kwartiel of boven het derde kwartiel vallen.

Densiteitsgrafiek

Een densiteitsgrafiek is een voorstellingswijze om twee groepen van sterk verschillende omvang toch visueel te kunnen vergelijken. De Y-as stelt een frequentie voor en geen aandeel of aantal.

Gestapelde staafdiagram

In een gestapelde staafdiagram geeft de totale lengte van de staaf aan wat de waarde van de gehele groep is. Binnen de staaf tonen delen in verschillende kleuren hoe de groep nader verdeeld is in subcategorieën (verhouding). Dit laat toe om de onderverdeling van verschillende groepen met mekaar te vergelijken.

Histogram

Een histogram geeft de frequentieverdeling van gegevens weer in klassen. Elke kolom staat voor een klasse met een onder- en bovengrens. De klassen sluiten bij mekaar aan en hebben normaliter een zelfde bereik. Elke staaf geeft de omvang van de klasse aan.

Lijndiagram

Bij een lijndiagram verbindt een lijn verschillende waarden. Veelal geeft die een evolutie of frequentie aan. Meerdere categorieën kunnen voorkomen in de grafiek, voorgesteld door lijnen in verschillende kleuren.

Lollipop chart

Een lollipop chart geeft waarden aan door middel van een lijn, waarbij de lengte van de lijn gelijk staat aan de waarde van het item. Een bol aan het einde van de lijn benadrukt de totale waarde. Dit type grafiek is vooral aangewezen bij het voorstellen van veel verschillende individuele waarden.

Spreidingsdiagram

In een frequentiegrafiek komt elke individuele waarde voor als een stip. Die bevindt zich op een positie bepaald door waarden op de X- en Y-as. De verdeling en spreiding van de stippen over het grafiegebied kunnen tendensen tonen.

Staafdiagram

In een staafdiagram geeft de lengte van de staven de waarde van de categorie aan. Meerdere groepen kunnen naast mekaar voorkomen zodat onderlinge vergelijking van verschillende groepen binnen eenzelfde categorie mogelijk is, net als vergelijking van de verschillende categorieën.

////////////////////////////////////

RESULTATEN
ARCHEOLOGISCH
ONDERZOEK

Bijlage 3 / 2019

////////////////////////////////////

KRISTOF HANECA EN ANTON ERVYNCK

INHOUD

1	DOELSTELLING	3
2	HET ARCHEOLOGIETRAJECT: BASISDOCUMENTEN ALS RESULTAAT	6
2.1	KADERS.....	6
2.2	DOCUMENTEN	6
3	MATERIAAL EN METHODE	9
4	NUMERIEKE ANALYSE	11
4.1	TYPES DOCUMENTEN.....	11
4.2	INGREPEN IN HET BODEMARCHIEF DIE LEIDEN TOT EEN OPGRAVING	16
4.3	STAPPEN IN HET VOORONDERZOEK	17
4.4	INSTRUMENTEN VOOR BEHEER.....	18
5	BESLISSINGEN IN FUNCTIE VAN HET BEHEER VAN HET ARCHEOLOGISCH ERFGOED	23
6	BIJDRAGEN TOT DATABANKEN IN FUNCTIE VAN BEHEER.....	32
7	INHOUDELIJKE INFORMATIE	33
7.1	INLEIDING.....	33
7.2	VERGUNNINGSPLICHTIGE INGREPEN: VOORONDERZOEK.....	33
7.3	EINDVERSLAGEN	35
7.3.1	OVERZICHT	35
7.3.2	TOEVALSVONDSTEN.....	35
7.3.3	PROJECTEN MET WETENSCHAPPELIJKE VRAAGSTELLING	35
7.3.4	VERGUNNINGSPLICHTIGE INGREPEN.....	37
7.3.5	OVERZICHT	42
8	BIBLIOGRAFIE	43

Resultaten van archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen: werkjaar 2018

1 DOELSTELLING

De Vlaamse Regering vraagt aan het agentschap Onroerend Erfgoed elk jaar een rapport waarin wat betreft archeologie o.a. volgende elementen aan bod komen (in navolging van het Onroerenderfgoeddecreet, Hst. 5 (Archeologie), Afd. 6 (Evaluatie), §2):

- een overzicht van het aantal vooronderzoeken en opgravingen alsook de duur ervan;
- een overzicht van de resultaten van deze onderzoeken;
- een overzicht van de voorgestelde en goedgekeurde maatregelen uit de archeologienota;
- de financiële implicaties van het archeologisch onderzoek en de werking van het archeologisch solidariteitsfonds.

Dit rapport biedt een antwoord op de tweede vraag. De andere vragen worden beantwoord in het rapport 'Evaluatie archeologie 2018', waar dit rapport een bijlage bij vormt.

Alhoewel het Onroerenderfgoeddecreet van kracht is sinds 1 januari 2015, trad het archeologieluik gefaseerd in werking. De volledige operationalisering is er sinds 1 juni 2016. Het jaar 2018 is aldus het tweede volledige waarin de nieuwe regelgeving voor archeologie van kracht was.

Op 1 januari 2016 was reeds een belangrijk element in de regelgeving met betrekking tot het archeologisch erfgoed in werking getreden, met name de 'Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren' (hierna 'de Code van Goede Praktijk')¹, die als doel heeft een standaard te bieden voor de kwaliteit van archeologisch onderzoek en het gebruik van metaaldetectoren in Vlaanderen. Samen met het Onroerenderfgoeddecreet omschrijft deze code de vereiste handelingen binnen het archeologietraject en definieert ze welke resultaten op welke termijnen moeten geleverd worden. Als dus naar 'resultaten' wordt gepeild, vormt de Code van Goede Praktijk de structuur waarbinnen die kunnen geïnventariseerd worden. De basis van de analyse bestaat uit de documenten die volgens de Code van goede praktijk gegenereerd worden (zie 2.2).

Ruim een half jaar na de inwerkingtreding van de archeologieregelgeving, werd een aantal aanpassingen aan de Code van Goede Praktijk doorgevoerd. Deze zijn tot stand gekomen in overleg met de Vlaamse Ondernemers in Archeologie (VONA) en komen tegemoet aan enkele bezorgdheden geuit door de archeologische sector. De versie 2.0 van de Code van Goede Praktijk trad in werking op 1 januari 2017. De belangrijkste aanpassingen zijn:

---

¹ De Code van Goede Praktijk, versie 1.0, werd vastgesteld op 1 januari 2016 en trad dus ook op die datum in werking; in de praktijk kwam het er op neer dat deze vanaf 1 april 2016 werd toegepast en dit i.f.v. vergunningsaanvragen waarvan de indiendatum voorzien werd na 1 juni 2016.

- In de Code van Goede Praktijk werd de archeologienota met beperkte samenstelling geïntroduceerd. Die heeft de bedoeling sneller en goedkoper een archeologienota op te maken in die situaties waar geen archeologisch erfgoed aanwezig is, de bodemingrepen geen negatieve impact veroorzaken of een opgraving niet tot nuttige kenniswinst leidt (zie verder);
- Enkele vormelijke en inhoudelijke aanpassingen aan de (archeologie)nota zorgen ervoor dat de Code van Goede Praktijk eenduidiger te interpreteren is;
- De introductie van de assistent-aardkundige in de Code van Goede Praktijk beperkt de inzet en de kostprijs van de aardkundige tot situaties waarin deze expertise absoluut noodzakelijk is. Voor alle andere situaties volstaat het voortaan om een beroep te doen op een assistent-aardkundige: personen die niet noodzakelijk gediplomeerd zijn in de aardwetenschappen, maar toch over een zekere kennis inzake bodemtypes en sedimenten beschikken.

Na anderhalf jaar praktijkervaring was het tijd voor een tweede actualisatie². Die kwam er met inbreng van onder meer VONA, aardkundigen en depotverantwoordelijken. Versie 3.0 van de Code van Goede Praktijk is van toepassing vanaf 1 oktober 2018³. De belangrijkste aanpassingen t.o.v. versie 2.0 zijn:

- Er kwam een uitbreiding van het toepassingsgebied van de archeologienota met beperkte samenstelling. Vroeger mocht er slechts op basis van één doorslaggevend aspect aangetoond worden dat geen erfgoed aanwezig is, geen verstoring zal plaatsvinden of geen kenniswinst mogelijk is. Vanaf nu kan dat op basis van meerdere aspecten, die wel nog steeds beperkt in aantal moeten zijn. Vroeger moest men bovendien “met aantoonbare zekerheid” aantonen dat geen erfgoed aanwezig is, geen verstoring zal plaatsvinden, of geen kenniswinst mogelijk is. Dit is vanaf nu “met hoge waarschijnlijkheid”. Dit sluit meer aan bij de archeologische realiteit en de formuleringen over de kaart met gebieden waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt.
- De omvang en diepgang van het archeologierapport kregen een afslanking. De basis voor deze rapportering is het veldwerk, zonder assessment of verwerking. De op te nemen informatie blijft beperkt tot wat strikt noodzakelijk is op dat punt in het archeologisch onderzoek.
- De handelingen die nodig zijn om een aardkundig onderzoek uit te voeren en de inzet van de aardkundige daarbij, werden scherper gesteld en ingeperkt.
- Het aantal natuurwetenschappelijke stalen dat men ongezeefd moet bijhouden en het volume daarvan, ging naar beneden.
- Passages die tot foutieve interpretaties leidden en daarmee tot overbodige inspanningen zijn verdwenen of scherper geformuleerd.

In wat volgt, worden de resultaten samengevat van de archeologische projecten die onder de regelgeving van het Onroerenderfgoeddecreet vielen, en waarvoor tussen 1 januari en 31 december 2018 documenten in het archeologieportaal⁴ opgeladen zijn. Er moet daarbij rekening mee worden gehouden dat een deel van de in 2018 uitgevoerde archeologische projecten nog onder de regelgeving van het Archeologiedecreet verliep. Deze projecten worden in onderstaand document niet behandeld. Deze situatie zal trouwens ook de komende jaren nog aanhouden, zolang nog projecten overeenkomstig het Archeologiedecreet kunnen opgestart of afgewerkt worden en de termijn waarbinnen resultaten van die onderzoeken kunnen ingeleverd worden niet verstreken is.

² <https://www.onroerenderfgoed.be/de-code-van-goede-praktijk>

³ <http://www.ejustice.just.fgov.be/eli/bsluit/2018/07/20/2018014734/staatsblad>

⁴ <https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie>. Het archeologieportaal is een digitaal platform dat door het agentschap ter beschikking wordt gesteld aan de erkende archeologen, voor het indienen van de documenten die het archeologisch traject onder het Onroerenderfgoeddecreet genereert.

Tegelijk zal het eindverslag van een aantal (zo niet de meeste) in 2018 onder het Onroerenderfgoeddecreet uitgevoerde opgravingsprojecten slechts in de daaropvolgende jaren beschikbaar worden (zie de termijn voor het opstellen van een eindverslag, fig. 1). In 2018 verstreek de wettelijk vastgelegde termijn voor het indienen van een eindverslag van in 2016 uitgevoerde archeologische opgravingen, onder de regelgeving van het Onroerenderfgoeddecreet.

2 HET ARCHEOLOGIETRAJECT: BASISDOCUMENTEN ALS RESULTAAT

2.1 KADERS

Het Onroerenderfgoeddecreet voorziet drie kaders voor archeologisch onderzoek⁵:

- een eerste kader vormt het archeologisch onderzoek *bij vergunningsplichtige ingrepen in de bodem*, ook wel Malta-archeologie genoemd, naar het Verdrag van Malta of Verdrag van Valletta. Het Verdrag van Malta werd door België ondertekend op 30 januari 2002 en geratificeerd op 8 oktober 2010. Het trad voor België in werking op 9 april 2011;
- een tweede kader is het archeologisch onderzoek volgend op de melding van een *toevalsvondst*⁶. Van dergelijke vondsten is het verplicht binnen de drie dagen aangifte te doen bij het agentschap Onroerend Erfgoed, waarna dit, indien de toevalsvondst archeologische waarde heeft, overgaat tot archeologisch onderzoek. De toevalsvondsten vallen eveneens onder het Verdrag van Malta;
- een derde kader is het archeologisch onderzoek *met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen*. Hieronder valt elke vorm van archeologisch onderzoek die niet vervat zit onder de twee eerder aangehaalde categorieën.

Deze drie kaders genereren elk specifieke documenten die de resultaten van het uitgevoerde onderzoek beschrijven.

2.2 DOCUMENTEN

Bij het **archeologisch onderzoek bij vergunningsplichtige ingrepen in de bodem** ontstaan volgende types van documenten (zie fig. 1)⁷:

- de **archeologienota**, opgemaakt vóór het bekomen van een vergunning op basis van een *archeologisch vooronderzoek zonder of met ingreep in de bodem*, met administratieve gegevens, een verslag over de resultaten van het onderzoek, een beslissing en een plan van aanpak voor de maatregelen die daaruit volgen. Sinds 1 januari 2017, met de invoering van de versie 2.0 van de Code van Goede Praktijk (zie eerder), kan ook een **archeologienota met beperkte samenstelling** worden ingediend in bepalde situaties waar geen archeologisch erfgoed aanwezig is, de bodemingrepen geen negatieve impact veroorzaken of een opgraving niet tot nuttige kenniswinst leidt. In deze gevallen blijft het vooronderzoek beperkt tot een bureauonderzoek dat bovendien beperkter is in omvang dan normaal. **In wat volgt wordt het onderscheid tussen archeologienota's en archeologienota's met beperkte samenstelling niet gemaakt;**
- de **nota**, opgemaakt op basis van een *archeologisch vooronderzoek met ingreep in de bodem* dat is uitgevoerd na het aanvragen of bekomen van een vergunning. Daarin zijn opgenomen: administratieve gegevens, een verslag van de resultaten van het onderzoek, een beslissing, en een plan van aanpak voor de maatregelen die daaruit volgen;

---

⁵ Vandenhende *et al.* 2018, 257-324.

⁶ <https://processen.onroerenderfgoed.be/archeologie/toevalsvondsten/>

⁷ De definities volgen deze uit de begrippenlijst van de Code van Goede Praktijk.

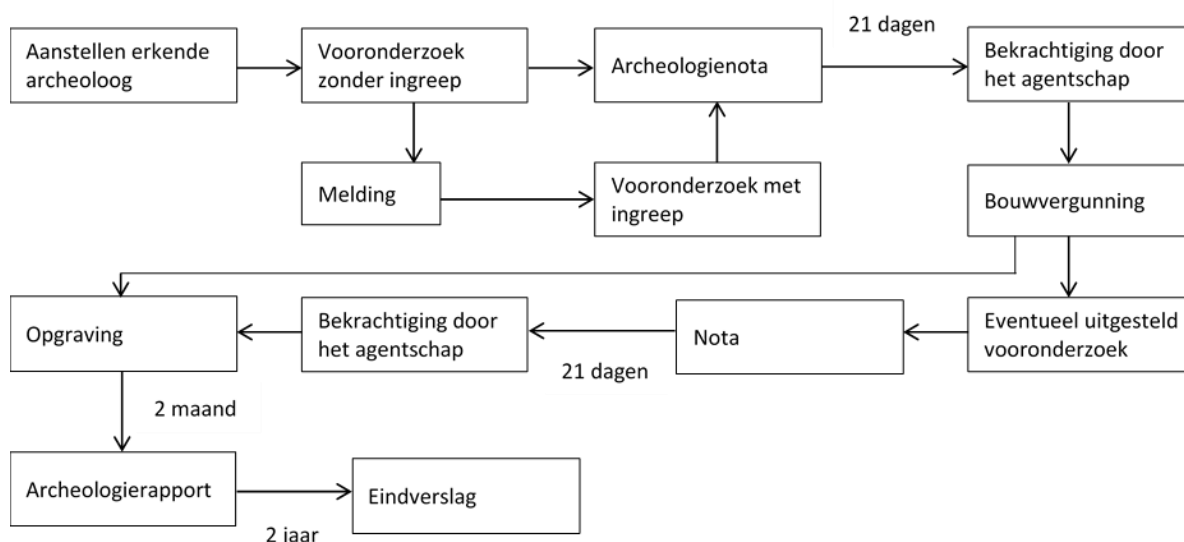

Fig. 1: Schematische voorstelling van het archeologietraject bij archeologisch onderzoek bij vergunningsplichtige ingrepen in de bodem⁸.

- het **archeologierapport**, opgemaakt op basis van een *archeologische opgraving*, met administratieve gegevens, een voorlopig verslag van de werkzaamheden en resultaten, en een aanpak voor het verdere onderzoek (in te dienen twee maanden na het beëindigen van het terreinonderzoek);
- het **eindverslag**, opgemaakt op basis van een *archeologische opgraving*, met administratieve gegevens en een definitief verslag van de resultaten (in te dienen twee jaar na het beëindigen van het terreinonderzoek).

Aan het schema in fig. 1 moet nog de nuance worden toegevoegd, waarbij een uitgesteld vooronderzoek (opnieuw) zonder ingrepen in de bodem verloopt. De wetgeving en de Code van Goede Praktijk spreken - expliciet - enkel van een uitgesteld vooronderzoek met ingreep in de bodem maar in sommige gevallen kan het voorkomen dat de redenen die een vooronderzoek met ingreep in de bodem belemmeren, ook gelden voor een deel van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem. Een bureauonderzoek kan steeds worden uitgevoerd, maar in sommige gevallen is het niet mogelijk om op het terrein ook een veldkartering, een geofysisch onderzoek of een landschappelijk bodemonderzoek uit te voeren. Dan is er geen andere mogelijkheid dan het uitgesteld uitvoeren van een deel van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem. Na het aanvragen of verlenen van de bouwvergunning kan het vooronderzoek verder worden uitgevoerd, te beginnen met de resterende fasen van het vooronderzoek zonder ingreep in de bodem, mogelijk maar niet noodzakelijk gevolgd door vooronderzoek met ingreep in de bodem. Na afronding van de fasen van het vooronderzoek die noodzakelijk bleken (dus mogelijk zonder fase met ingreep in de bodem) wordt een nota opgesteld.

Het **archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen** produceert, in het geval het gaat om ingrepen in de bodem, een archeologierapport en een eindverslag. De termijnen voor het afwerken daarvan zijn dezelfde als bij de bovenstaande categorie.

Voor de **toevalsvondsten** geldt dat, indien deze tot een opgraving leiden, deze ingreep wordt uitgevoerd zoals een archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen. Er

⁸ Vandenhende et al. 2016, 285.

worden dus achtereenvolgens een archeologierapport en een eindverslag opgesteld, waarbij de termijnen voor het afwerken dezelfde zijn als bij de bovenstaande twee categorieën.

In het kader van het archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen zijn enkele projecten ondergebracht als oplossing voor problemen die ontstonden bij de overgang van het Archeologiedecreet naar het Onroerenderfgoeddecreet. Na 1 april 2016 konden opgravingsvergunningen volgens het Archeologiedecreet alleen nog aangevraagd worden als er een verleende stedenbouwkundige vergunning voorhanden was met een voorwaarde over archeologie, aangevraagd voor 1 juni 2016. Wanneer dit niet het geval was, en er ook nog geen bekrachtigde archeologienota voorlag, die de toelating bevat voor een opgraving, en de initiatiefnemer toch vrijwillig koos om het vooronderzoek met ingreep in de bodem uit te voeren, bleef enkel de procedure van de wetenschappelijke vraagstellingen over om dit wettelijk te laten gebeuren. Toelatingen voor niet-vergunningsplichtige handelingen aan beschermd erfgoed waarin een noodzakelijke archeologische registratie vervat zit, volgen eveneens datzelfde traject van wetenschappelijke vraagstelling.

3 MATERIAAL EN METHODE

De basis van de hiernavolgende analyse wordt zoals gezegd gevormd door de documenten beschreven in 2.2, in 2018 opgeladen in het archeologieportaal, en in het geval van de archeologienota's en de nota's ten laatste op 21 januari 2019 bekrachtigd. De ingediende documenten worden op basis van de indiendatum tot een bepaald werkjaar gerekend maar vermits de termijn voor bekrachtiging 21 dagen bedraagt, konden op 31 december 2018 ingediende documenten nog tot 21 januari 2019 bekrachtigd worden. **Een archeologienota of nota die werd ingediend in 2018 kan eventueel ook na 21 januari nog stilzwijgend bekrachtigd worden.** De bevraging van het archeologieportaal werd voor het kalenderjaar 2018 afgerond op 15 februari 2019. Op dat moment hadden alle in 2018 ingediende dossiers een weigering, bekrachtiging of stilzwijgende bekrachtiging ontvangen.

Bij de analyse wordt niet enkel gebruik gemaakt van de metagegevens ingegeven in het archeologieportaal; deze werden aangevuld met informatie die uit de documenten zelf komt. Alle **eindverslagen** zijn daarvoor nagelezen door het team Onderzoek Archeologie, rekening houdend met de monitoringsfiches opgesteld door de consultants archeologie van Afdeling Beheer. **Archeologienota's en nota's met als maatregel 'opgraving'** werden eveneens nagelezen en een reeks van kwalitatieve en kwantitatieve gegevens is genoteerd in een speciaal daartoe ontwikkelde databank 'resultaten archeologisch onderzoek'.

Archeologierapporten werden niet nagelezen in het kader van deze evaluatie aangezien deze documenten een voorafname zijn van het uiteindelijke eindverslag, waarbij voorlopig gepresenteerde resultaten en interpretaties na verdere studie nog inhoudelijk kunnen wijzigen.

Meer specifiek zijn per informatiebron volgende data voor de analyses gebruikt:

- het archeologieportaal, <https://geo.onroerendergoed.be/downloads>:
  - download van de shapefiles met archeologienota's, nota's en eindverslagen;
  - query naar alle bekrachtigde (archeologie)nota's met gekoppelde projectcodes (= onderzoeksstappen en -technieken);
  - query naar alle bekrachtigde (archeologie)nota's met genomen maatregel/maatregelen.
- de databank 'resultaten archeologisch onderzoek', die werd ingevuld tijdens het screenen van alle bekrachtigde archeologienota's en nota's met als maatregel 'opgraving', en eindverslagen (hierna aangeduid als 'databank'):
  - gekozen vervolgactie en motivatie;
  - type project: lijninfrastructuur, verkaveling, omgevingsaanleg, enz.;
  - relevantie voor aanvullen beheersinstrumenten (zie hst. 6).
- shapefiles met de afbakening van:
  - alle archeologische zones (AZ);
  - alle archeologische beschermingen;
  - gebieden waar geen archeologie te verwachten is (GGA).

Waar mogelijk en zinnig worden de cijfers voor 2018 vergeleken met deze voor 2016⁹ en 2017¹⁰. Hierbij moet rekening gehouden worden met de ontwikkeling van het archeologisch traject sinds de

---

⁹ <https://www.onroerendergoed.be/nieuws/evaluatierapport-onroerendergoeddecreet>

¹⁰ <https://www.onroerendergoed.be/nieuws/evaluatierapport-archeologie-werkjaar-2017>

invoering van de nieuwe regelgeving. Waar in 2016 de informatie vrijwel uitsluitend uit archeologienota's kwam, is het aanbod voor 2017 en 2018 gediversifieerder, met een duidelijk gestegen aandeel aan nota's. Eindverslagen waren er in 2017 slechts in gering aantal, in 2018 is dit aantal echter toegenomen.

Archeologierapporten werden zowel in 2016 als 2017 met enkele tientallen ontvangen. In 2018 steeg dit aantal beduidend, maar deze documenten worden in wat volgt niet in rekening gebracht. De informatie daaruit zal zich immers herhalen - in mogelijk aangepaste vorm - in de nog op te stellen (en nog te ontvangen) eindverslagen (zie ook verder, hst. 7).

4 NUMERIEKE ANALYSE

4.1 TYPES DOCUMENTEN

In totaal werden in 2018 door het agentschap Onroerend Erfgoed 2891 ingediende documenten verzameld en (waar dat nodig was als stap in het archeologietraject) bekrachtigd¹¹. Tot het kader van het 'archeologisch onderzoek bij vergunningsplichtige ingrepen in de bodem' (VI) horen 2829 documenten, tot dit van het 'archeologisch onderzoek met het oog op wetenschappelijke vraagstellingen' (WV) horen 37 documenten en binnen het kader van de 'toevalsvondsten' (TV) zijn er 25 documenten verzameld¹². Deze documenten verdelen zich over volgende types:

- de archeologienota VI,
- de nota VI,
- het archeologierapport WV,
- het eindverslag WV,
- het archeologierapport TV,
- het eindverslag TV.

	VI	WV	TV	totaal
eindverslag	16	8	4	28
archeologierapport	122	29	21	172
nota	612	0	0	612
archeologienota	2079	0	0	2079
totaal	2829	37	25	2891

Tabel 1: Aantal documenten in 2018 ingediend, per type en per kader (bron: archeologieportaal).

Tabel 1 geeft de ruwe cijfers voor 2018 en figuur 2 toont het aantal per type document, per kader, voor de jaren 2016, 2017 en 2018. Het is duidelijk dat in 2018 - net als in 2017 - de overgrote meerderheid van de projecten binnen het kader van vergunningsplichtige ingrepen in de bodem (VI) verliep terwijl documenten gerelateerd met initiatieven vanuit wetenschappelijke vraagstelling (WV) gering in aantal waren. Ook het aantal documenten rond toevalsvondsten (TV) bleef beperkt. Dit laatste betekent in geen geval dat er weinig meldingen van toevalsvondsten waren in 2018, want de melding van een toevalsvondst genereert geen document bij de aanvang van een project. Binnen de VI-projecten overheersen de archeologienota's terwijl nota's veel geringer in aantal zijn. In 2018 zijn er duidelijk minder documenten ingediend én bekrachtigd dan in 2017 (3416 in 2017 t.o.v. 2891 in 2018). Deze daling is vooral toe te schrijven aan het dalend aantal bekrachtigde archeologienota's in 2018 (-33,5% t.o.v. 2017). Het aantal bekrachtigde nota's steeg met 167% t.o.v. 2017.

¹¹ Archeologierapporten en eindverslagen dienen niet bekrachtigd te worden.

¹² In 2018 werden 138 toevalsvondsten gemeld maar slechts 40 daarvan waren archeologisch relevant en leidden tot interventie op het terrein.

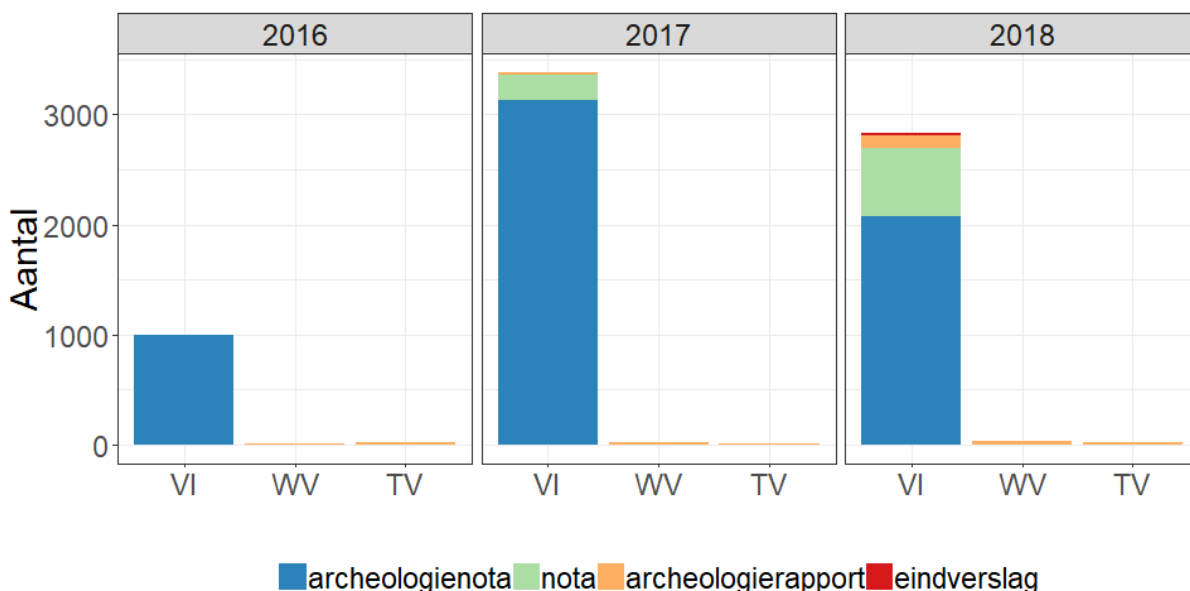

Fig. 2: Aantallen van de types documenten ingediend in 2016, 2017 en 2018 (VI, WV, TV: zie tekst) (bron: archeologieportaal).

In 2016 werden 423 archeologienota's bekrachtigd die pleiten voor uitgesteld vooronderzoek. In 2017 waren dat er 1344. Op basis van deze aantallen kon voor 2018 een veel groter aantal ingediende nota's verwacht worden dan de bereikte 612 (waarvan een deel zelfs het 'vervolg' kan zijn van een archeologienota bekrachtigd in 2018). Een groot deel van het aangekondigde uitgestelde vooronderzoek heeft dus (nog) niet plaatsgevonden. De redenen daarvoor zijn moeilijk te vatten maar het kan gaan om bouwprojecten die uitgesteld of afgelast zijn, waarvan de plannen zijn aangepast (waarna een nieuwe archeologienota nodig bleek), om bureauonderzoek dat voorlopig geen vervolg kan krijgen omdat de projectgebieden nog niet in eigendom zijn van de geïnteresseerde projectontwikkelaar, enz.

Figuur 3 toont de verdeling van de oppervlaktes van de projectgebieden die in de archeologienota's voor 2018 zijn behandeld. Daarbij valt op dat het grootste deel van de dossiers over relatief kleine terreinen gaat. 88,9% is kleiner dan 5 ha, 54% kleiner dan 1 ha. Deze cijfers komen quasi exact overeen met wat werd vastgesteld voor 2017, toen de cijfers eveneens respectievelijk 89 % en 54 % bedroegen. Het vastgestelde patroon toont aan dat het in de verdere analyses weinig nut heeft om in plaats van enkel het aantal documenten, ook de oppervlakte die zij vertegenwoordigen in rekening te brengen. Het gaat immers in hoofdzaak over kleine gebieden.

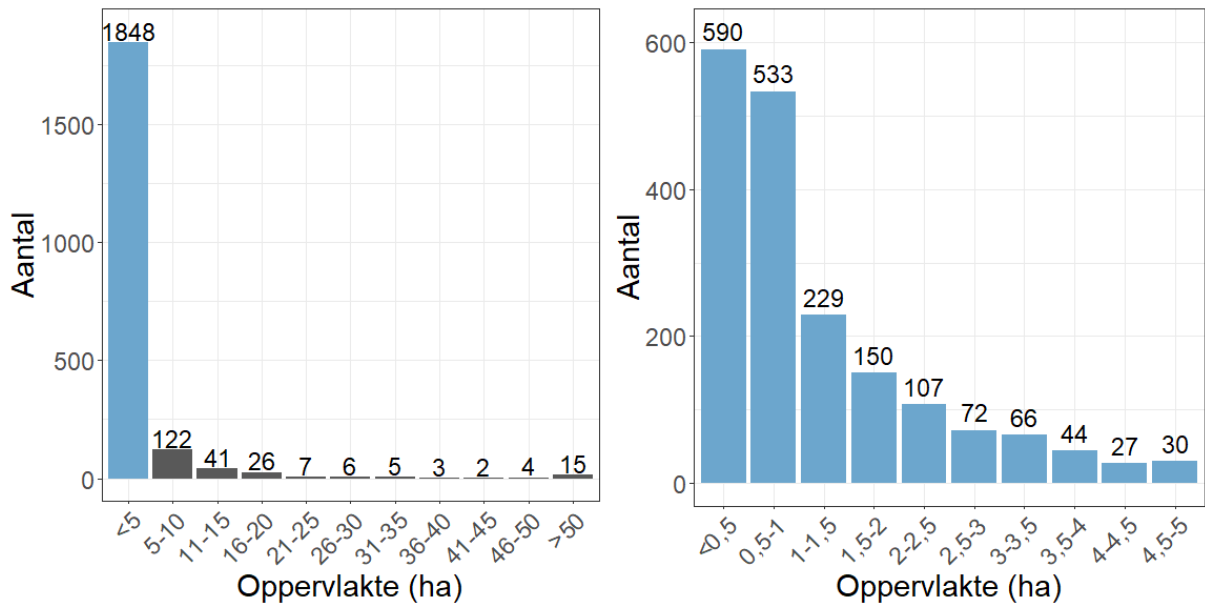

Fig. 3: Verdeling van de oppervlaktes van de projectgebieden voorgesteld in de voor het werkjaar 2018 bekrachtigde archeologienota's (n= 2079, links: algemeen overzicht, rechts: detail voor de gebieden < 5 ha) (bron: archeologieportaal).

Figuur 4 toont de verdeling van de oppervlaktes van de projectgebieden die in de nota's voor 2018 zijn behandeld. Daarbij valt opnieuw op dat het grootste deel van de dossiers over relatief kleine terreinen gaat. 92,5% is kleiner dan 5 ha, 63,1% kleiner dan 1 ha. Ook deze cijfers zijn sterk vergelijkbaar met 2017 waar respectievelijk 91% van de projectgebieden kleiner was dan 5 ha en 59% kleiner dan 1 ha. Het voor 2017 en 2018 vastgestelde patroon toont opnieuw aan dat het in de verdere analyses weinig nut heeft om in plaats van enkel het aantal documenten, ook de oppervlakte die zij vertegenwoordigen in rekening te brengen. Het gaat ook voor de nota's immers in hoofdzaak over kleine gebieden.

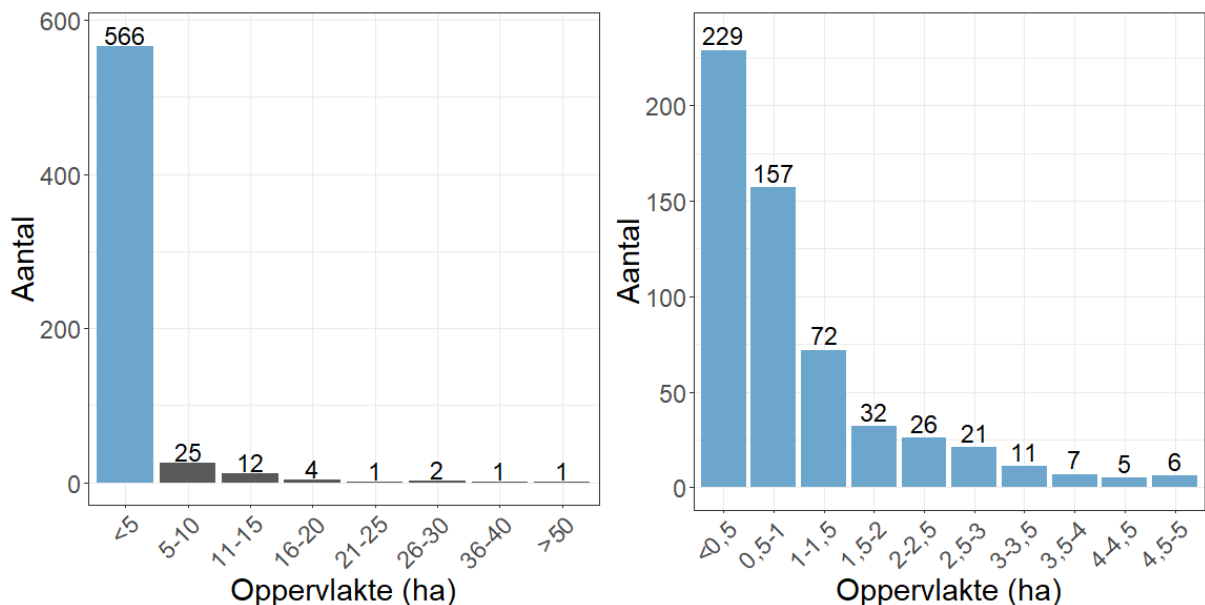

Fig. 4: Verdeling van de oppervlaktes van de projectgebieden voorgesteld in de voor het werkjaar 2018 bekrachtigde nota's (n= 612, links: algemeen overzicht, rechts: detail voor de gebieden < 5 ha) (bron: archeologieportaal).

Het aantal ingediende documenten verdeelt zich voor 2018 opnieuw ongelijkmatig over de provincies (fig. 6 en tabel 2). Voor Oost-Vlaanderen en Antwerpen ligt het aantal archeologienota's beduidend hoger dan voor Vlaams-Brabant en Limburg. West-Vlaanderen bekleedt een intermediaire positie. Dit patroon houdt zonder twijfel verband met de verschillende aard en dynamiek van de economische ontwikkeling en het ruimtegebruik in de verschillende delen van het land. De verschillen komen goed overeen met wat werd vastgesteld voor 2017, al is het verschil tussen Oost- en West-Vlaanderen minder uitgesproken.

	W-Vl	O-Vl	A'pen	VI-Br	Lim
eindverslag TV	2	1	1	0	0
archeologierapport TV	11	2	2	4	2
eindverslag WV	1	2	1	3	1
archeologierapport WV	7	9	2	7	4
eindverslag VI	1	1	9	1	4
archeologierapport VI	30	32	27	12	21
nota VI	137	126	143	93	113
archeologienota VI	411	475	523	323	347
Totaal	600	648	708	443	492

Tabel 2: Aantal documenten in 2018 ingediend en indien van toepassing bekrachtigd, per type en per kader, en per provincie (bron: archeologieportaal).

Het is opvallend dat de in 2018 ingediende archeologierapporten en eindverslagen, volgend op de meldingen van toevalsvondsten en aansluitende ingreep in de bodem op het terrein, net als in 2017 en 2016, overwegend uit West-Vlaanderen komen. Dat is deels te verklaren door het aantal meldingen van bij toeval aangetroffen resten uit WO I (zie 7), die steeds archeologisch en ethisch relevant zijn. Het betekent niet dat de meldingen van toevalsvondsten ongelijk over het Vlaams grondgebied zouden verspreid zijn, maar enkel dat deze die als relevant voor verder onderzoek worden weerhouden een document genereren.

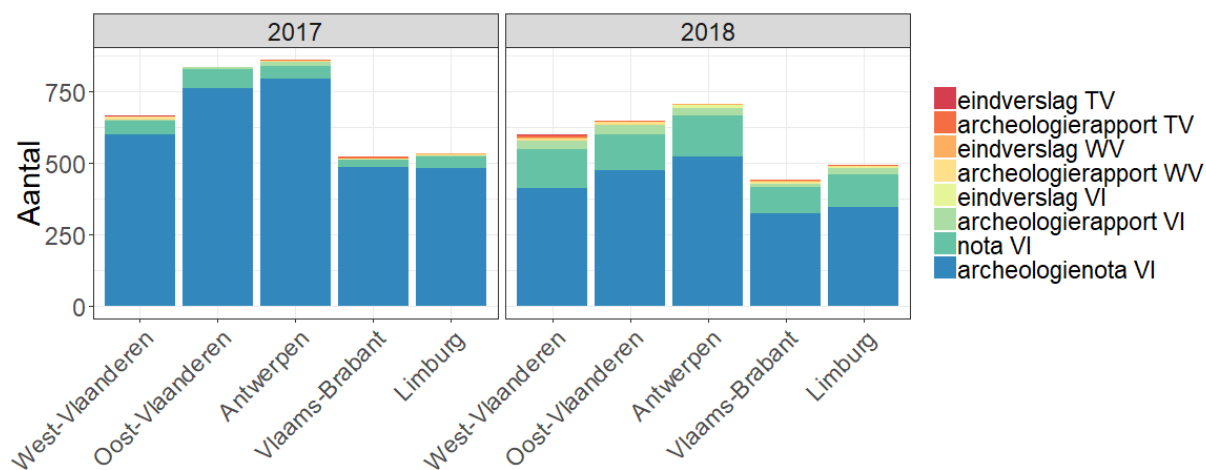

Fig. 6: Aantallen van in 2017 en 2018 ingediende documenten per provincie (bron: archeologieportaal).

4.2 INGREPEN IN HET BODEMARCHIEF DIE LEIDEN TOT EEN OPGRAVING

In 2018 werden 227 archeologienota's en nota's bekrachtigd die als maatregel een opgraving van minstens een deel van het projectgebied voorstellen. Figuur 7 toont de aantallen van de types ingrepen in het bodemarchief die leidden tot het indienen van een archeologienota of nota met als maatregel 'opgraving'. De maatregel 'opgraving' is in het archeologieportaal echter een term die zowel een 'archeologische opgraving' als 'begeleiding van werken' kan betekenen. Tijdens een gedetailleerde screening van alle archeologienota' en nota's werd nagegaan welk type van maatregel daadwerkelijk werd voorgesteld per dossier. Daaruit bleek dat van alle archeologienota's met als maatregel 'opgraving' er voor 53,5% van deze dossiers eigenlijk een 'begeleiding van werken' werd voorgesteld.

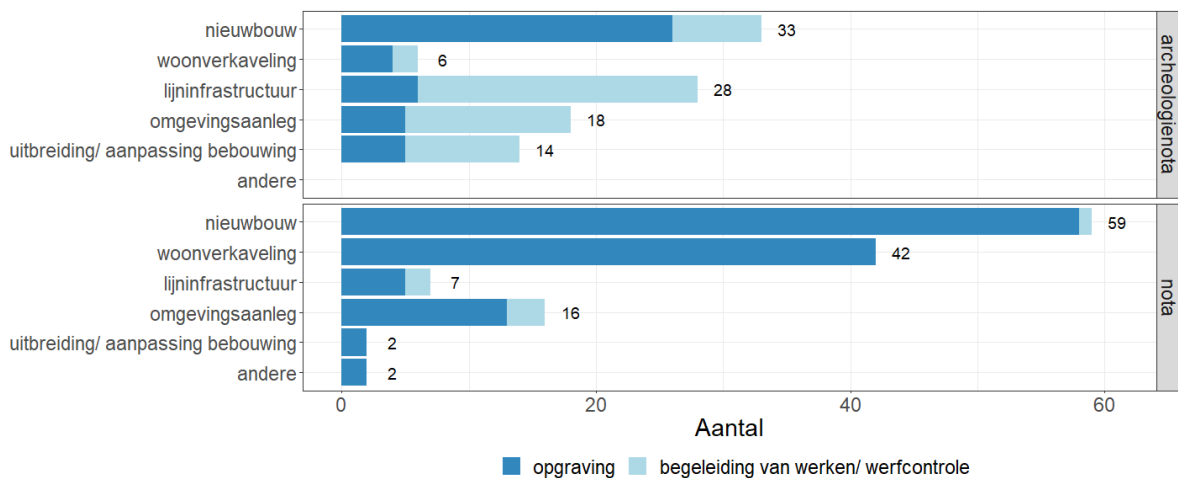

Fig. 7: Aantallen van in 2018 ingediende archeologienota's en nota's met als maatregel 'opgraving', per type van ingreep (bron: archeologieportaal en databank).

Uit figuur 7 en Tabel 3 blijkt dat afhankelijk van het type van ingreep in het bodemarchief er een duidelijk verschil is tussen de frequentie van de gekozen maatregel 'archeologische opgraving' en 'begeleiding van werken'. Zo betekent de maatregel 'opgraving' bij de aanleg van een nieuwe, of aanpassing aan een bestaande lijninfrastructuur meestal dat er een begeleiding van de werken wordt geadviseerd. Dit is vooral het geval tijdens een eerste fase van het vooronderzoek (archeologienota).

Wanneer in een nota de maatregel 'opgraving' wordt voorgesteld, betekent dat meestal dat er ook effectief een archeologische opgraving wordt geadviseerd voor (minstens een deel van) het projectgebied, nl. in 95,3% van de dossiers. Enkel bij een lijninfrastructuur of omgevingsaanleg werd hier ook soms van afgeweken en enkel een begeleiding van werken geadviseerd. De aantallen van het aandeel 'opgraving' of 'begeleiding van werken' per type van ingreep zijn terug te vinden in Tabel 3.

Ingrep	AN_beg	AN_opg	N_beg	N_opg	totaal
andere	0	0	0	2	2
uitbreiding/ aanpassing bestaande bebouwing	9	5	0	2	16
omgevingsaanleg	13	5	3	13	34
lijninfrastructuur	22	6	2	5	35
woonverkaveling	2	4	0	42	48
nieuwbouw	7	26	1	58	92
totaal	53	46	6	122	227

Tabel 3: Aantallen van de voorgestelde maatregel per type project, voor bekrachtigde archeologienota's (AN) en nota's (N) met als maatregel 'opgraving', volgens het archeologieportaal. Het onderscheid wordt gemaakt tussen de advisering voor een archeologische opgraving (_opg) en een begeleiding van de werken (_beg). (bron: archeologieportaal en databank)

4.3 STAPPEN IN HET VOORONDERZOEK

De Code van Goede Praktijk onderscheidt binnen het vooronderzoek een aantal categorieën van methoden:

- deze **zonder ingreep in de bodem**:
  - bureauonderzoek,
  - geofysisch onderzoek,
  - landschappelijk bodemonderzoek,
  - veldkartering.
- deze **met ingreep in de bodem**:
  - verkennend archeologisch booronderzoek,
  - waarderend archeologisch booronderzoek,
  - proefputten & proefsleuven,
  - proefputten in functie van steentijd artefactensites.

De Code van Goede Praktijk schrijft voor dat bureauonderzoek steeds de start van een archeologisch vooronderzoek moet vormen. De keuze van de andere methoden ligt vrij maar dient men schriftelijk te beargumenteren. Het is duidelijk dat de in 2018 bekrachtigde archeologienota's voornamelijk op bureauonderzoek gebaseerd zijn terwijl de andere onderzoeksmethoden veel minder vaak worden toegepast (fig. 8). In de nota's komt vooral onderzoek met proefputten of -sleuven aan bod, alhoewel in een aantal gevallen ook nog landschappelijk bodemonderzoek wordt uitgevoerd. Een aantal nota's beschrijft ook nog bureauonderzoek, alhoewel dat volgens de structuur van het archeologisch traject niet kan. Meestal gaat het echter om het herhalen, in de nota, van de tekst van een vroeger uitgevoerde archeologienota. In het algemeen is het vrijwel geheel ontbreken van geofysisch onderzoek, veldkartering, verkennend en waarderend archeologisch booronderzoek, en proefputten in functie van steentijdsites in het vooronderzoek opvallend, en is dit bovendien een constante t.o.v. de vorige jaren.

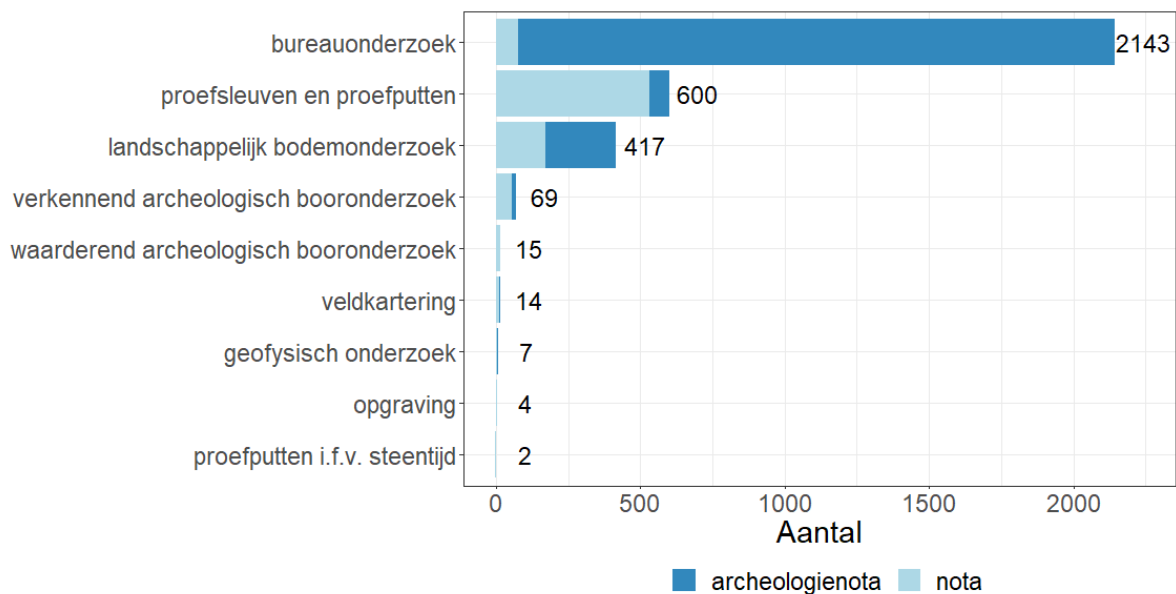

Fig. 8: Voorkomen van de verschillende onderzoeksmethoden binnen het archeologisch vooronderzoek beschreven in de archeologienota's en nota's voor 2018. Meerdere methoden kunnen toegepast zijn per project (n = 2691) (bron: databank).

Het vaak uitsluitend voorkomen van bureauonderzoek is het resultaat van de frequent in de archeologienota's aangehaalde situatie waarbij op het moment van het opstellen van de archeologienota de erkende archeoloog nog geen toegang heeft tot het terrein (omdat bv. de aanvrager van de archeologienota nog geen eigenaar is van dat terrein), of dat dit laatste om andere redenen (bv. bebossing) nog niet kan onderzocht worden. Dit leidt dan vaak tot een archeologienota waarin een 'uitgesteld traject' wordt voorgesteld (zie ook 5).

4.4 INSTRUMENTEN VOOR BEHEER

Om het behoud en het beheer van het archeologisch erfgoed te ondersteunen behoudt het Onroerenderfgoeddecreet een aantal bestaande instrumenten, en introduceerde het sinds 2016 een aantal nieuwe¹³. Een eerste, reeds langer gebruikt instrument omvat de **beschermde archeologische sites**. Het Onroerenderfgoeddecreet definieert een beschermde archeologische site als "een archeologische site die voorlopig of definitief beschermd is overeenkomstig hoofdstuk 6"¹⁴ en een archeologische site als "een onroerend goed dat ondergronds, aan de oppervlakte of onder water aanwezig is, met inbegrip van de archeologische artefacten die er integrerend deel van uitmaken, van algemeen belang wegens de archeologische erfgoedwaarde"¹⁵.

In 2018 kondigden 11 projecten uit de archeologienota's en nota's een mogelijke ingreep in een beschermde archeologisch site aan. Dat komt neer op 0,4% van de in het archeologieportaal ingediende archeologienota's en nota's. Dit is een lichte, mogelijke niet significante daling ten opzichte van 2017, toen het om 0,6 % ging. In twee gevallen gaat het voor 2018 bovendien om een nota die aansluit op een archeologienota, eveneens uit 2018.

¹³ De beschrijving van deze instrumenten volgt Vandenhende *et al.* 2018, 289-292.

¹⁴ Art. 2.1, 18° Onroerenderfgoeddecreet.

¹⁵ Art. 2.1, 10° Onroerenderfgoeddecreet.

Aan het eind van 2018 kende Vlaanderen **41 definitief beschermde archeologische sites**, waarvan er 8 in 2018 door geplande ingrepen in het bodemarchief bedreigd werden. In totaal ging het om 11 geplande ingrepen, waarbij de sites van **Hoogtenederzetting op de Kesselberg**, **Site van het Prinsenhof in Gent** en de **Site van Sinte Gitter** telkens twee maal aan bod kwamen. Bij de 'Hoogtenederzetting op de Kesselberg' betreft het zowel een archeologienota als daaropvolgende nota voor hetzelfde projectgebied.

Een in 2016 ingevoerd instrument vormen de **archeologische zones (AZ)**, niet te verwarren met de archeologische zones die overeenkomstig het Archeologiedecreet konden worden beschermd¹⁶. De archeologische zones uit het Onroerenderfgoeddecreet zijn "zones waar op basis van waarnemingen en wetenschappelijke argumenten onderbouwd kan worden dat ze met hoge waarschijnlijkheid archeologische erfgoedwaarde hebben"¹⁷. Hoewel er geen zekerheid bestaat over de aanwezigheid van archeologische erfgoedwaarde, bestaat er wel degelijk een gefundeerd wetenschappelijk vermoeden. Als het bovendien zeer waarschijnlijk ook nog eens over een voldoende goed bewaarde archeologische site gaat, kan ze worden opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones¹⁸. De vaststelling van deze inventaris gebeurt door de minister bevoegd voor onroerend erfgoed¹⁹. De minister ondertekende op 19 februari 2016 een eerste reeks besluiten waardoor de historische kern van 58 historische steden is opgenomen in de vastgestelde inventaris van archeologische zones²⁰. Ondertussen werden daar nog 6 prehistorische sitecomplexen in alluviale contexten en 6 bandkeramische sites bij opgenomen, wat het totaal op 70 vastgestelde AZ's brengt.

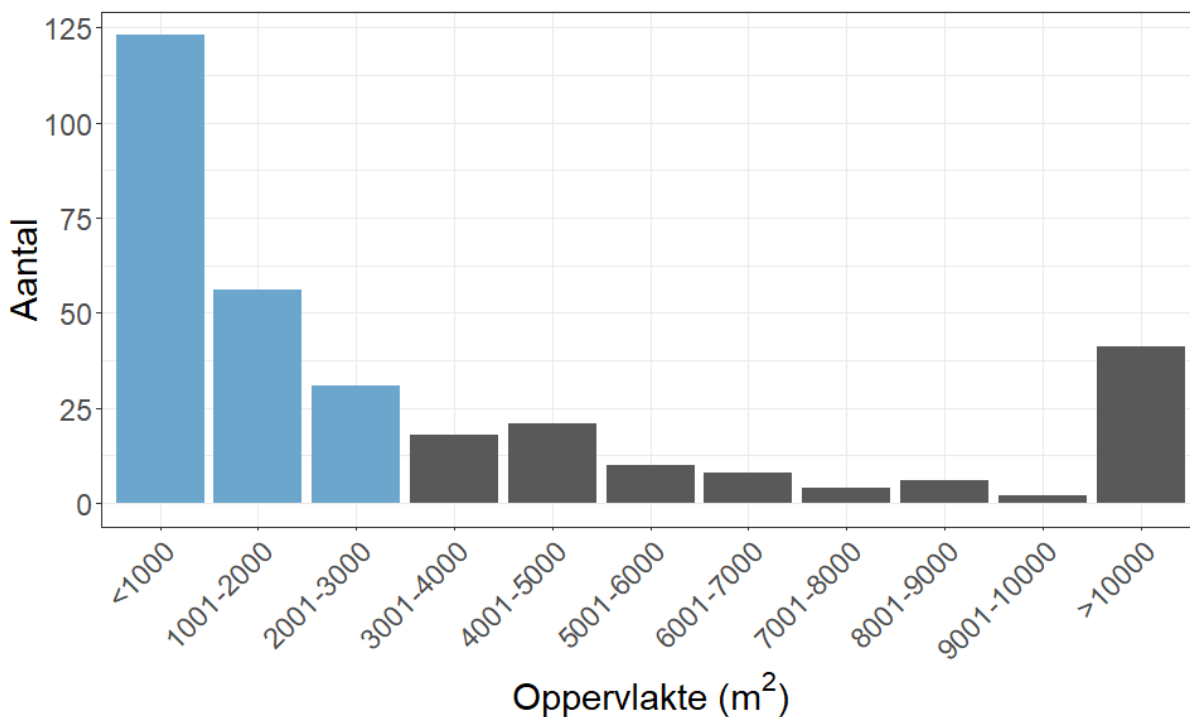

Fig. 10: Verdeling van de oppervlaktes van de projectgebieden voorgesteld in de voor het werkjaar 2018 bekrachtigde archeologienota's en nota's van toepassing op terreinen binnen een vastgestelde archeologische zone (AZ) (n= 320) (bron: archeologieportaal).

¹⁶ Art. 3, 3° en 13 Archeologiedecreet.

¹⁷ Art. 2.1, 11° Onroerenderfgoeddecreet.

¹⁸ Art. 4.1.1 Onroerenderfgoeddecreet en art. 4.1.3 Onroerenderfgoedbesluit.

¹⁹ Art. 4.1.6 Onroerenderfgoedbesluit.

²⁰ Ministerieel Besluit van 19 februari 2016 (56 archeologische zones) en Ministerieel Besluit van 8 maart 2016 (twee archeologische zones). BS 31 maart 2016. <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/portaal/bericht/225>

320 archeologienota's en nota's betroffen terreinen gelegen in een AZ, dat is 12% van het totaal aantal ingediende archeologienota's en nota's. In 2017 bedroeg dit aandeel 11%, in 2016 was dit eveneens 12%. Dit cijfer blijkt de afgelopen drie jaar dus stabiel te zijn.

In 110 van de gevallen (34%) gaat het in 2018 om terreinen groter dan 3000 m² (fig. 10, aangeduid in zwart), waar dus ook zonder de vaststelling van een AZ onder de regelgeving van het Onroerenderfgoeddecreet voor het merendeel²¹ een archeologienota vereist zou zijn geweest (in 2017 bedroeg dit aandeel 32%). Ten opzichte van het vorige werkjaar is er dus een kleine, mogelijk niet significante, stijging van het aandeel van de kleinere projectgebieden binnen de AZ's (< 3000 m², fig. 10, blauw) (=66%, 68% in 2017). Dat is toeval of mogelijk te wijten aan een beter hanteren van dit beheersinstrument. Door het lagere aantal bekrachtigde archeologienota's en nota's in 2018 zijn er echter slechts 320 gebieden die binnen de perimeter van een AZ vallen, t.o.v. 384 in 2017.

Figuren 10 en 11 geven de oppervlaktes van de projectgebieden apart voor terreinen binnen of buiten een archeologische zone. De vergelijking toont, net als dat het geval was in 2017 en 2016, duidelijk aan dat de eerste groep uit gebieden bestaat die grofweg slechts een tiende in oppervlak beslaan als de gebieden uit de tweede groep (meerderheid kleiner dan 5000 m² of 0,5 ha, versus meerderheid kleiner dan 50.000 m² of 5 ha).

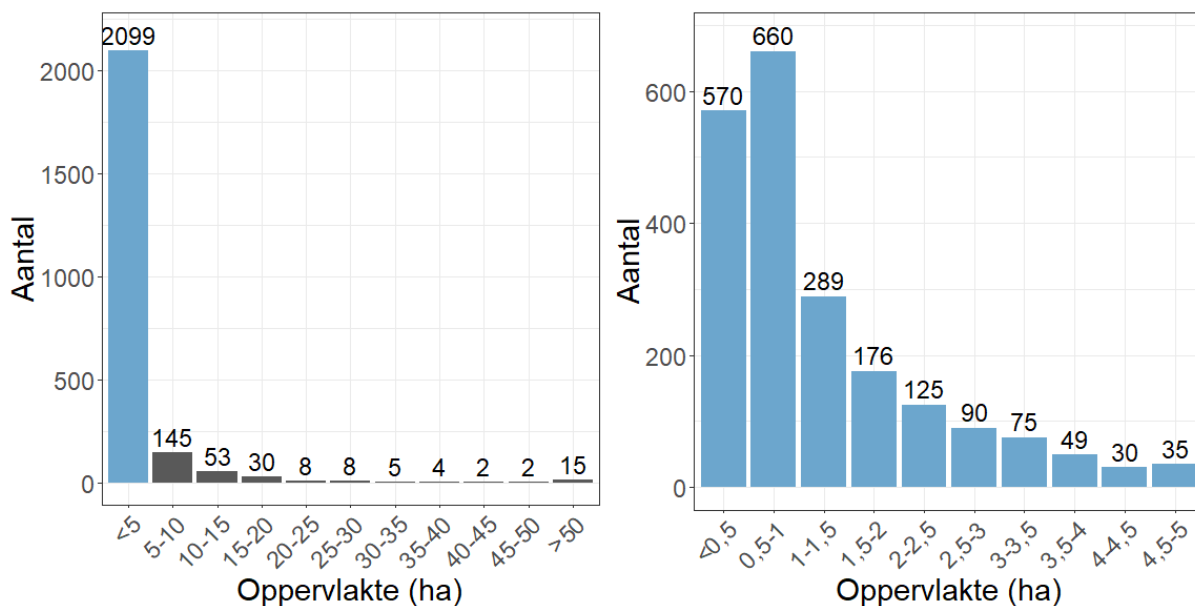

Fig. 11: Verdeling van de oppervlaktes van de projectgebieden voorgesteld in de voor het werkjaar 2018 bekrachtigde archeologienota's en nota's van toepassing op terreinen buiten de archeologische zones (n= 2371) (bron: archeologieportaal).

De **gebieden waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt (GGA-gebieden)**²², vormen naast de vastgestelde archeologische zones een tweede beheersinstrument. Onder deze gebieden wordt verstaan: "gebieden waar op basis van waarnemingen en wetenschappelijke argumenten

²¹ Bij percelen binnen een vastgestelde archeologische zone geldt niet alleen een lager drempelcriterium voor de perceelsoppervlakte (300m²) maar ook een lager criterium voor de bodemingreep (100m²). Archeologienota's en nota's met perceelsoppervlak groter dan 3.000m² maar bodemingreep kleiner dan 1.000m² zijn verplicht tot een archeologisch traject, specifiek door hun bodemingreep en niet door hun perceelsoppervlak, en daarmee door hun statuut als vastgestelde archeologische zone.

²² <https://geo.onroenderfgoed.be>

*onderbouwd kan worden dat ze met hoge waarschijnlijkheid geen archeologische waarde hebben*²³. Het aanduiden van deze gebieden gebeurt op basis van twee hoofdcriteria: 1) het gebied is reeds archeologisch onderzocht en op basis van die kennis is er geen betekenisvol archeologisch erfgoed aanwezig of nog aanwezig (want opgegraven), en 2) het gebied is reeds in die mate verstoord dat er, in combinatie met gegevens over de potentiële dikte van het bodemarchief, geen archeologisch erfgoed (meer) te verwachten valt²⁴. Dat houdt tevens in dat voor dergelijke gebieden bij toekomstige ingrepen in de bodem geen archeologienota meer vereist is. De vaststelling van de gebieden waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt gebeurt sinds 1 januari 2017 door de administrateur-generaal van het agentschap Onroerend Erfgoed²⁵. Voor deze gebieden gelden vanzelfsprekend geen archeologische maatregelen wanneer er ingrepen in de bodem plaatsvinden²⁶. De gebieden waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt, werden een eerste maal vastgesteld op 5 februari 2016, vervolgens werden nieuwe, aangepaste versies vastgesteld op 1 juli en 30 november 2016. In 2017 gebeurde dat opnieuw op 21 februari, 2 mei, 14 juli en 19 oktober. In 2018 werd een geüpdatete versie van de GGA-kaart vastgesteld op achtereenvolgens 20 maart, 22 mei en 13 augustus (versie 10)²⁷.

In 2018 behandelden de archeologienota's en nota's in 173 gevallen (respectievelijk 133 en 40 documenten, samen 6% van het totaal) terreinen die (gedeeltelijk) overlappen met een GGA-locatie. Het gaat dan steeds om een overlap met die GGA-locatie en nooit om een volledige ligging binnen GGA-gebied. Veel projectgebieden raken bovendien enkel aan een GGA-locatie, of hebben slechts een kleine oppervlakte gemeen met een GGA-locatie. Bovenstaande cijfers hebben enkel betrekking op projectgebieden die meer dan 50m² binnen een GGA-locatie vallen of projectgebieden waarvan minstens 10% van hun oppervlakte in een GGA-locatie ligt.

Die gedeeltelijke overlap stelt deze projecten niet vrij van het opstellen van een archeologienota, en wat daar aan maatregelen op volgt. Het is niet bekend hoeveel vergunningsplichtige projecten volledig binnen GGA-gebied lagen, aangezien hiervoor geen archeologienota dient opgemaakt te worden.

---

²³ Art. 5.4.1, derde lid Onroerenderfgoedbesluit.

²⁴ Meylemans E., De opmaak van de 'kaart van gebieden waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt' versie 1 (18-12-2015), intern rapport agentschap Onroerend Erfgoed 4.

²⁵ Dit gebeurde vroeger door de minister bevoegd voor onroerend erfgoed, na mededeling aan de Vlaamse Regering: art. 5.4.1 Onroerenderfgoedbesluit.

²⁶ Bij bodemingrepen in gebieden waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt, blijft de initiatiefnemer wel gehouden aan de meldingsplicht bij toevalsvondsten.

²⁷ Voor de vaststellingsbesluiten van de GGA, zie <https://besluiten.onroerenderfgoed.be/besluiten?query=GGA&sort=id>

5 BESLISSINGEN IN FUNCTIE VAN HET BEHEER VAN HET ARCHEOLOGISCH ERFGOED

De archeologienota en de nota bevatten een voorstel om het archeologisch traject wel of niet verder te zetten en speciëren bij de eerste optie welke verdere stappen (na bekrachtiging) dienen te worden gezet. Een nota kan aldus leiden tot het vrijgeven van het terrein ('geen maatregelen'), tot een opgraving (inclusief werfbegeleiding), of tot behoud in situ²⁸. Een archeologienota leidt tot diezelfde drie opties, plus het voorstel tot uitgesteld vooronderzoek.

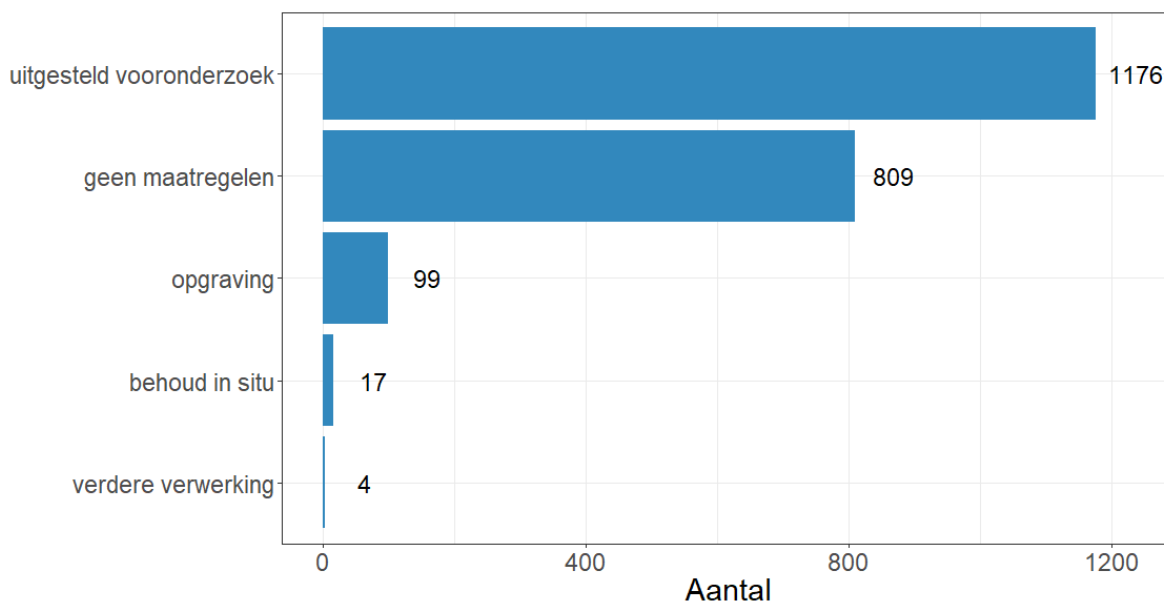

Fig. 12: Aantallen van de keuzes voorgesteld in de archeologienota's voor 2018 (n= 2105 voorgestelde maatregelen op een totaal van 2079 archeologienota's) (bron: archeologieportaal).

Figuur 12 toont het aandeel van de opties die in 2018 in de **archeologienota's** geadviseerd werden. In 39% van de gevallen wordt de vrijgave van de terreinen voorgesteld, of voor een gedeelte van het projectgebied. In 24 archeologienota's worden immers twee (in één geval zelfs drie) maatregelen voorgesteld per project. De optie 'behoud in situ' wordt zelden weerhouden, en dan nog meestal enkel voor een deel van het projectgebied. Een opgraving wordt (als rechtstreekse optie) slechts geadviseerd in een minderheid van de gevallen (4%). Dit betekent echter niet dat dit steeds tot een vlakdekkende opgraving zal leiden, aangezien bij de meeste lijntracés enkel wordt geopteerd voor een archeologische begeleiding van de bouwwerken, wat strikt gezien ook onder de noemer 'opgraving' valt.

Opvallend is de hoge frequentie van archeologienota's die nog steeds - net zoals in 2016 en 2017 - een uitgesteld traject voorstellen (57%). Het gaat hierbij zowel om het uitstellen van vooronderzoek

---

²⁸ Combinaties van deze opties zijn voor 2018 geregistreerd zoals deze in het archeologieportaal werden ingegeven. Het is hierbij wel belangrijk op te merken dat de verhouding tussen de oppervlaktes waarop de verschillende opties betrekking hebben niet in rekening wordt gebracht. Er zijn voor 2018 25 archeologienota's en 8 nota's waarbij meer dan 1 maatregel werd voorgesteld. In 2017, net zoals voor 2016, werden alle archeologienota's en nota's gescreend en telkens enkel de belangrijkste maatregel gekozen, van toepassing op het grootste oppervlak. Door deze licht verschillende aanpak, zijn de cijfers onderling niet rechtstreeks vergelijkbaar.

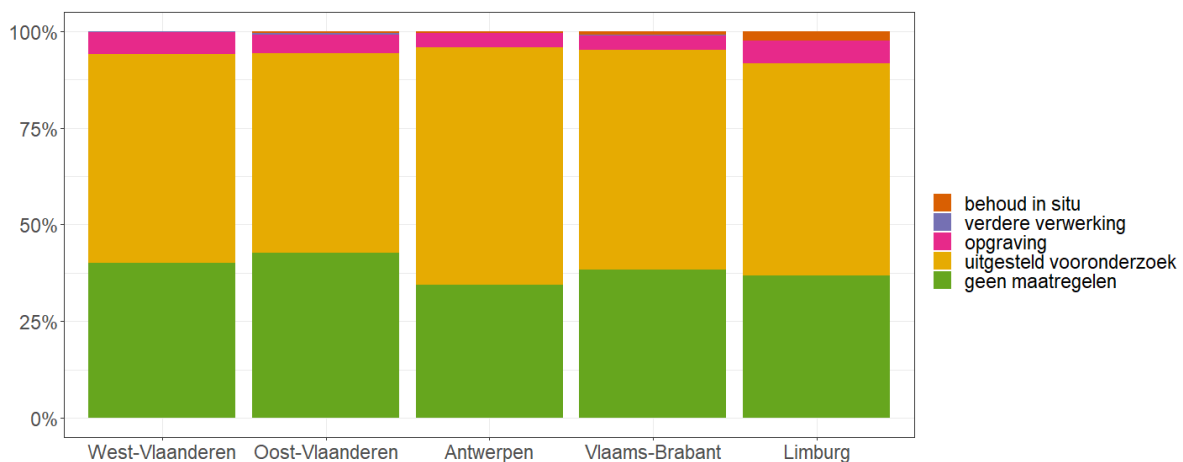
met ingreep in de bodem (proefsleuven) als om het uitstellen van vooronderzoek zonder ingreep in de bodem, daarna eventueel gevolgd door vooronderzoek met ingreep in de bodem. De optie 'verdere verwerking'²⁹ komt slechts zelden voor.

maatregel	2016	2017	2018
geen maatregelen	54,7	51,2	38,9
uitgesteld vooronderzoek	42,3	42,3	56,6
opgraving	2,9	3,4	4,8
begeleiding van werken	0	2,1	0
project afgerond	0	0,2	0
behoud in situ	0,1	0,1	0,8
verdere verwerking	0	0	0,2

Tabel 5: Frequenties (%) van de keuzes voorgesteld in de archeologienota's voor 2016 (n= 1000), 2017 (n= 3120) en 2018 (n = 2079) (bron: databank (2016, 2017) en archeologieportaal (2018)).

Tabel 5 geeft een vergelijking tussen de frequenties waarmee de maatregelen werden voorgesteld in 2016, 2017 en 2018. De cijfers lopen voor 2016 en 2017 opvallend gelijk, maar in 2018 neemt de maatregel 'uitgesteld vooronderzoek' de overhand. Deze tendens houdt een verhoging van de dossierlast voor het erfgoedbeheer in, vermits een belangrijk deel van de bouwdoSSIers nu twee bekrachtigingen vereist. Anderzijds is het natuurlijk niet zo dat alle archeologienota's die opteerden voor uitgesteld vooronderzoek noodzakelijkerwijs tot een nota zullen leiden. Bouwprojecten kunnen ook stopgezet, uitgesteld of aangepast worden, al genereren ze in dat laatste geval wel nieuwe documenten.

In 2018 (net zoals in 2017) lopen de frequenties van de voorgestelde maatregelen opvallend gelijk tussen de provincies.

²⁹ In deze gevallen besluit de archeoloog na het afronden van het vooronderzoek dat alle aanwezige kennispotentieel gerealiseerd kan worden door een verdere verwerking van de ingezamelde vondsten en geregistreerde sporen. Deze verwerking gaat verder dan wat normaliter gebeurt in het kader van een vooronderzoek. Een bijkomende inzameling van vondsten en registratie van sporen op het terrein, in de vorm van een opgraving, is dan niet nodig. Dit kan bv. het geval zijn wanneer bij een proefsleuvenonderzoek een geïsoleerd brandrestengraf wordt aangetroffen. Verder onderzoek op het terrein door middel van opgraving brengt geen extra gegevens op, maar het aangetroffen graf (inclusief vondsten en stalen) dient wel diepgaander onderzocht dan normaal het geval zou zijn bij een vooronderzoek. In deze situatie volgt de rapportering over deze verdere verwerking in de vorm van een nota.

Fig. 13: Relatief aandeel van de beslissingen in 2018 voorgesteld in een archeologienota, per provincie (n= 2079) (bron: databank).

De opties die worden voorgesteld in de **nota's** (fig. 14) komen in hoofdzaak neer op 'geen maatregelen' (76%). In 21% van de dossiers wordt een opgraving geadviseerd, terwijl de opties 'verdere verwerking' en 'behoud in situ' slechts zelden voorkomen.

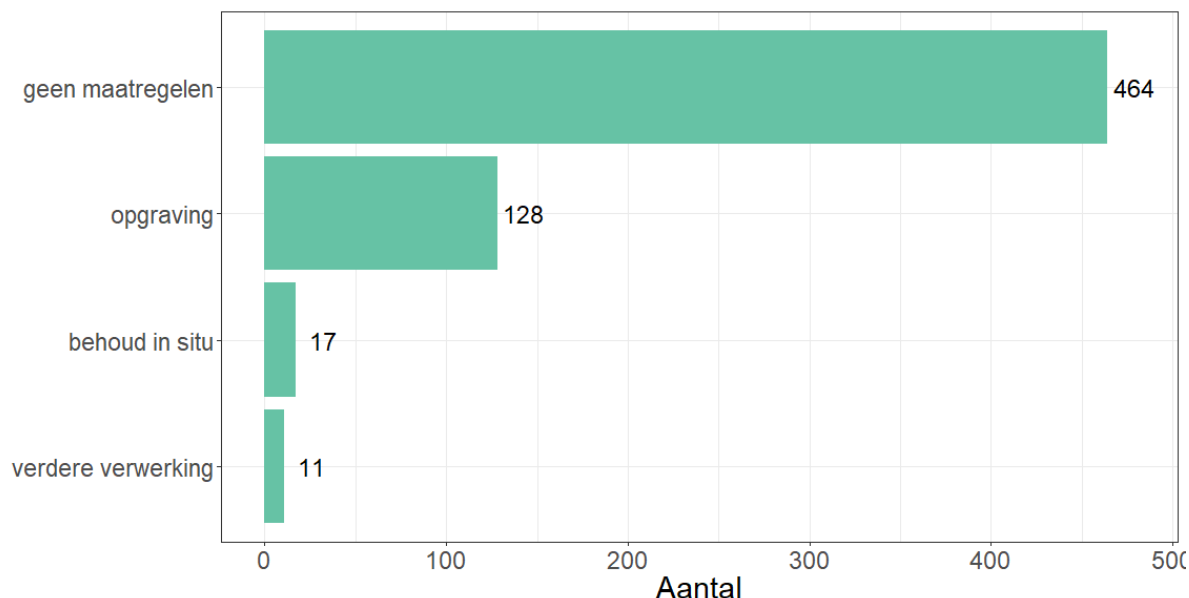

Fig. 14: Aantallen van de keuzes voorgesteld in de nota's voor 2018 (n= 620 voorgestelde maatregelen op een totaal van 612 nota's) (bron: archeologieportaal).

Wanneer voor de nota's uit 2018 een vergelijking tussen de provincies wordt opgesteld (fig. 15), tonen zich slechts minimale verschillen.

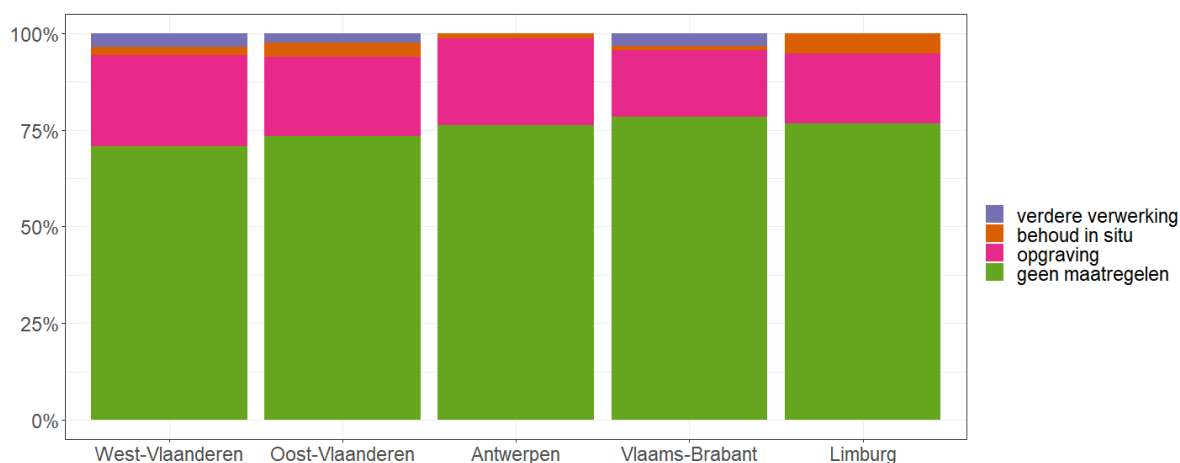

Fig. 15: Relatief aandeel van de beslissingen in 2018 voorgesteld in een nota, per provincie (n= 612) (bron: databank).

De vergelijking van de frequenties van de voorgestelde maatregelen kan ook per archeoregio worden gemaakt. De uit de Nederlandse erfgoedzorg overgenomen term 'archeoregio' is gedefinieerd als "gebied waarbinnen zowel sprake is van een globaal verband tussen landschap en

*bewoningsgeschiedenis als tussen landschapsvormende processen en het ontstaan van archeologische vindplaatsen, en het bodemarchief in het algemeen*³⁰. Elk van de Vlaamse archeoregio's, die vooral afgebakend zijn op basis van de bodemassociatiekaart³¹ en de kaart van de lithologie van de oppervlakkige lagen³², heeft inderdaad een eigen landschapsvorming en dus ook bewoningsgeschiedenis gekend, en is gekenmerkt door specifieke condities voor de bewaring en bereikbaarheid van archeologisch erfgoed. Als het om inhoudelijke informatie gaat, is een opdeling in archeoregio's dan ook relevanter dan een analyse per provincie.

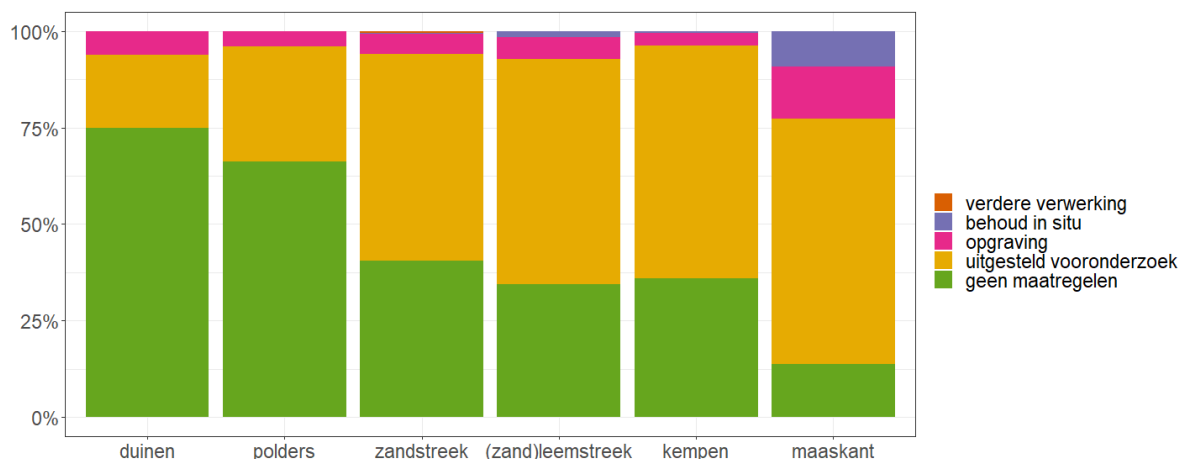

Fig. 16: Relatief aandeel van de beslissingen in 2018 voorgesteld in een archeologienota, per archeoregio (bron: archeologieportaal).

Archeoregio	nota	archeologienota
duinen	1	16
polders	23	127
zandstreek	161	537
(zand)leemstreek	218	676
Kempen	209	727
Maaskant	8	22

Tabel 6: Aantallen van archeologienota's en nota's bekrachtigd in 2018, per archeoregio.

Wanneer de maatregelen voorgesteld in de archeologienota's uit 2018 per archeoregio worden bekeken, tekenen zich duidelijke verschillen af (fig. 16, Tabel 6). Werken gepland in de duin- of poldergebieden leiden iets vaker tot 'geen maatregelen' dan in andere gebieden (een maatregel die – zie eerder – vaak enkel op bureauonderzoek steunt). De Maaskant moet daarbij wel terzijde worden gelaten gezien het kleinere aantal dossiers (n = 22). Mogelijk heeft dit te maken met het feit dat deze gebieden 'afgedekt' zijn, waardoor het bodemarchief door een buffer beschermd is tegen ingrepen die niet te diep reiken. Tussen de zandstreek, de zandleemstreek en de Kempen zijn geen betekenisvolle verschillen vast te stellen.

³⁰ Archis, Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, Nederland.

³¹ <https://dov.vlaanderen.be/dovweb/html/bodemloketten.html>

³² <http://www.atlas-belgique.be/cms2/uploads/oldatlas/atlas2/Atlas2-02-03-01.PDF> en volgende.

Dezelfde analyse, nu gebaseerd op de nota's voor 2018, geeft enkel betrouwbare cijfers voor de zandstreek, de (zand)leemstreek en de Kempen (voor de duinen is er bijvoorbeeld slechts één dossier). De grote overeenkomst tussen de frequenties van de maatregelen voor deze drie archeoregio's valt opnieuw op (fig. 17, Tabel 6).

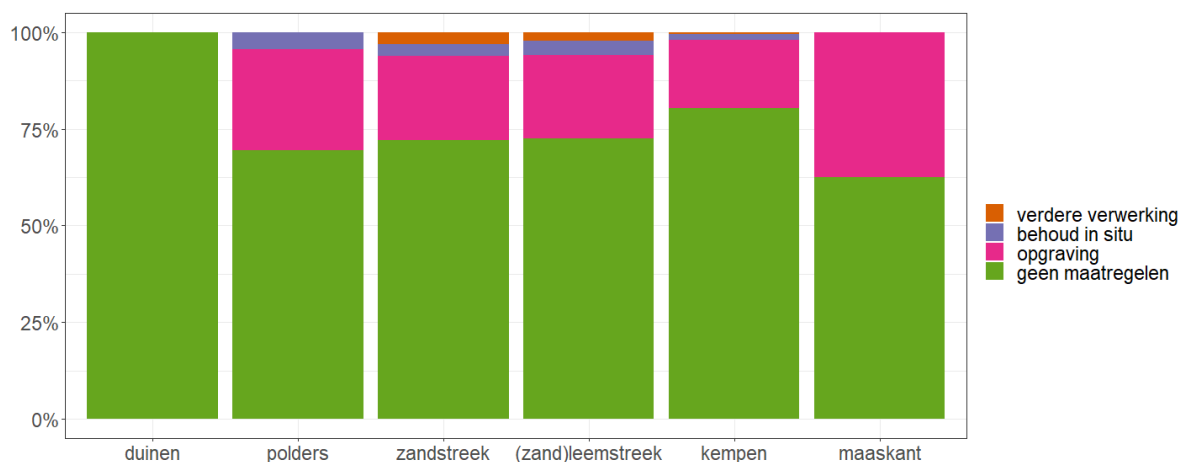

Fig. 17: Relatief aandeel van de beslissingen in 2018 voorgesteld in een nota, per archeoregio (bron: databank).

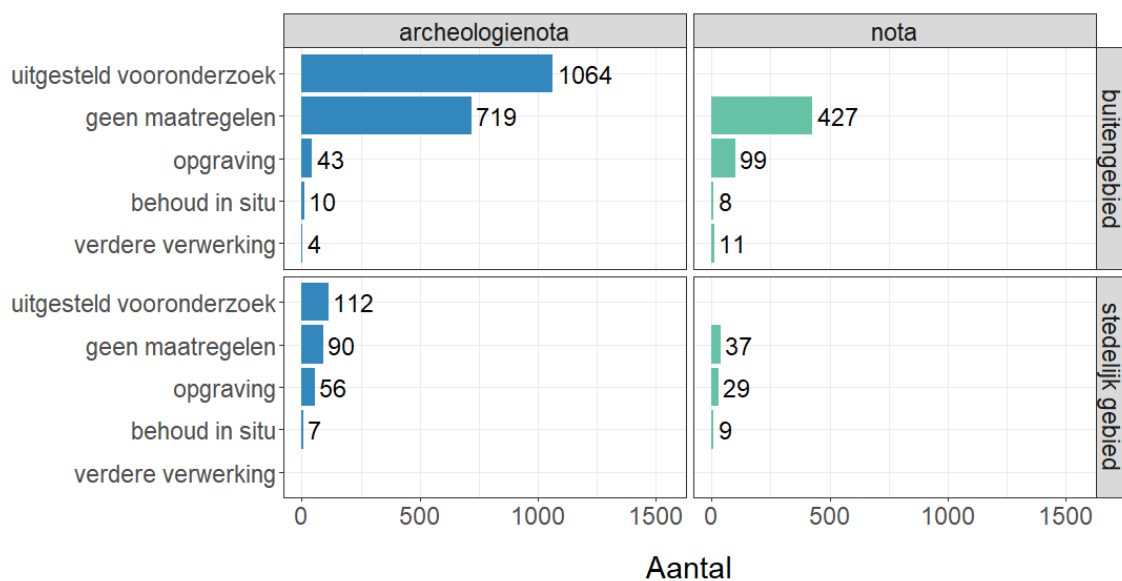

Fig. 18: Vergelijking van de frequenties van de keuzes voorgesteld in de archeologienota's en nota's voor 2018, tussen het buitengebied (n= 1830, 541) en de historische stedelijke kernen (terreinen binnen de vastgestelde stedelijke AZ-gebieden, n= 249, 71) (bron: databank).

Wanneer een vergelijking wordt gemaakt van de frequenties van de keuzes voorgesteld in de archeologienota's en nota's, tussen de historische stedelijke kernen (terreinen binnen de vastgestelde stedelijke AZ-gebieden) en het buitengebied (fig. 18), tonen zich geen grote verschillen, zij het dat de trend waargenomen voor 2016 en 2017 zich bevestigt, met name dat het archeologisch vooronderzoek in deze stedelijke gebieden in eerste instantie vaker leidt tot een opgraving. In historisch stedelijk gebied zit per oppervlakte van het grondgebied nu eenmaal vaak meer

archeologisch erfgoed. Dit verschil tussen historisch stedelijk gebied en buitengebied toont zich zowel op het niveau van de archeologienota's als de nota's.

Het proces van het vooronderzoek dat tot een archeologienota leidt, en de keuzes die daaruit voortvloeien, kan meer in detail bestudeerd worden door de onderzoeksstrategieën in een stroomschema uit te zetten. Figuur 19 biedt voor de **archeologienota's** een vereenvoudigd schematisch overzicht van de aangevraagde projectcodes in het archeologieportaal, de frequenties waarmee deze opties zijn doorlopen en de frequenties waarmee bepaalde keuzes als eindadvies zijn naar voor geschoven. Het is meteen duidelijk dat geofysisch onderzoek nog steeds zelden opduikt in de archeologienota's voor 2018 (n = 3), wat eveneens geldt voor veldkartering (n = 4). Voor verkennend archeologisch booronderzoek werd bij de archeologienota's slechts 13 keer een projectcode aangevraagd. Verder komt een aantal andere, reeds bekende patronen terug, zoals het groot aantal archeologienota's dat enkel bureauonderzoek bevat, en de relatieve zeldzaamheid van landschappelijk bodemonderzoek en onderzoek met proefsleuven en -putten.

Een belangrijke observatie ligt in de verhouding tussen de keuzes die, voor de archeologienota's, uit elk gevolgd traject naar voor komen. Daarbij blijkt dat na 'enkel bureauonderzoek' (het meest gevolgde traject) of na 'bureauonderzoek gevolgd door landschappelijk bodemonderzoek' heel vaak een uitgesteld vooronderzoek als oplossing wordt gezien terwijl men zelden direct tot een opgraving besluit. De optie 'geen maatregelen' wordt minder frequent voorgesteld als het uitgesteld vooronderzoek. In scenario's waarin proefputten of -sleuven worden gegraven, wordt uiteindelijk vaker tot een opgraving besloten.

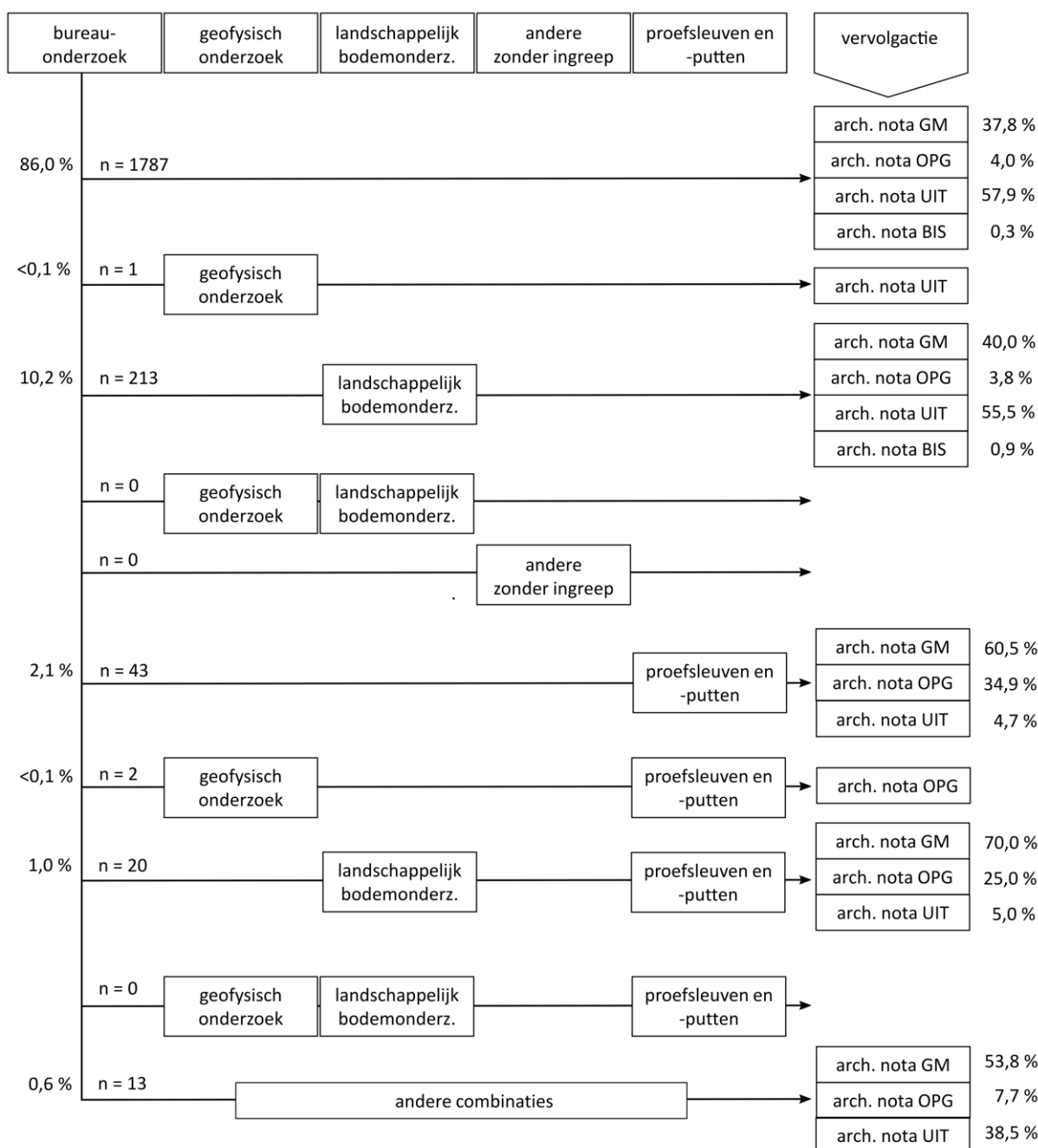

Fig. 19: Vereenvoudigd stroomdiagram voor het verloop van het vooronderzoek in 2018 als voorbereiding van archeologenota's en het advies dat daarin wordt beargumenteerd (BIS: behoud in situ, GM: geen maatregelen, OPG: opgraving en werfbegeleiding, UIT: uitgesteld traject met of zonder ingreep in de bodem) (n= 2079) (bron: archeologieportaal).

Wanneer 'uitgesteld vooronderzoek' niet als optie wordt weerhouden en de verhouding tussen 'geen maatregelen' en 'opgraving' als keuzes na de vier gevolgde trajecten wordt bekeken, wordt dit nog duidelijker (fig. 20). Eenmaal proefsleuven zijn gegraven is de kans op een opgraving als vervolg wat groter omdat de optie van proefsleuven meestal wordt genomen als de verwachting op archeologisch erfgoed al groter is.

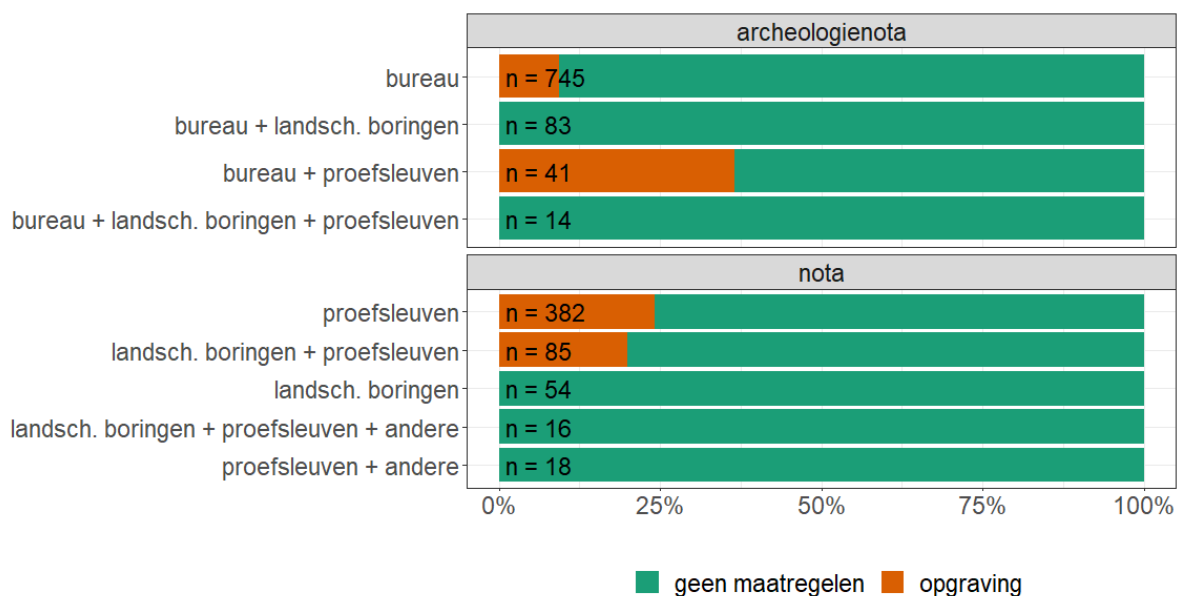

Fig. 20: Verhouding tussen ‘geen maatregelen’ en ‘opgraving’ als keuzes in de archeologienota’s en nota’s voor 2018, naargelang de verschillende trajecten gevolgd in het vooronderzoek (zie fig. 21 en 23, scenario’s met lage frequentie buiten beschouwing gelaten). De opties ‘behoud in situ’ en ‘uitgesteld vooronderzoek’ zijn hier niet in rekening gebracht. Enkel trajecten met meer dan 10 projecten werden in deze grafiek weerhouden (bron: archeologieportaal).

Figuur 21 biedt voor de **nota’s** een vereenvoudigd schematisch overzicht van de in de databank geregistreerde onderzoeksstappen, de frequenties waarmee deze opties zijn doorlopen en de frequenties waarmee bepaalde keuzes als eindadvies zijn naar voor geschoven.

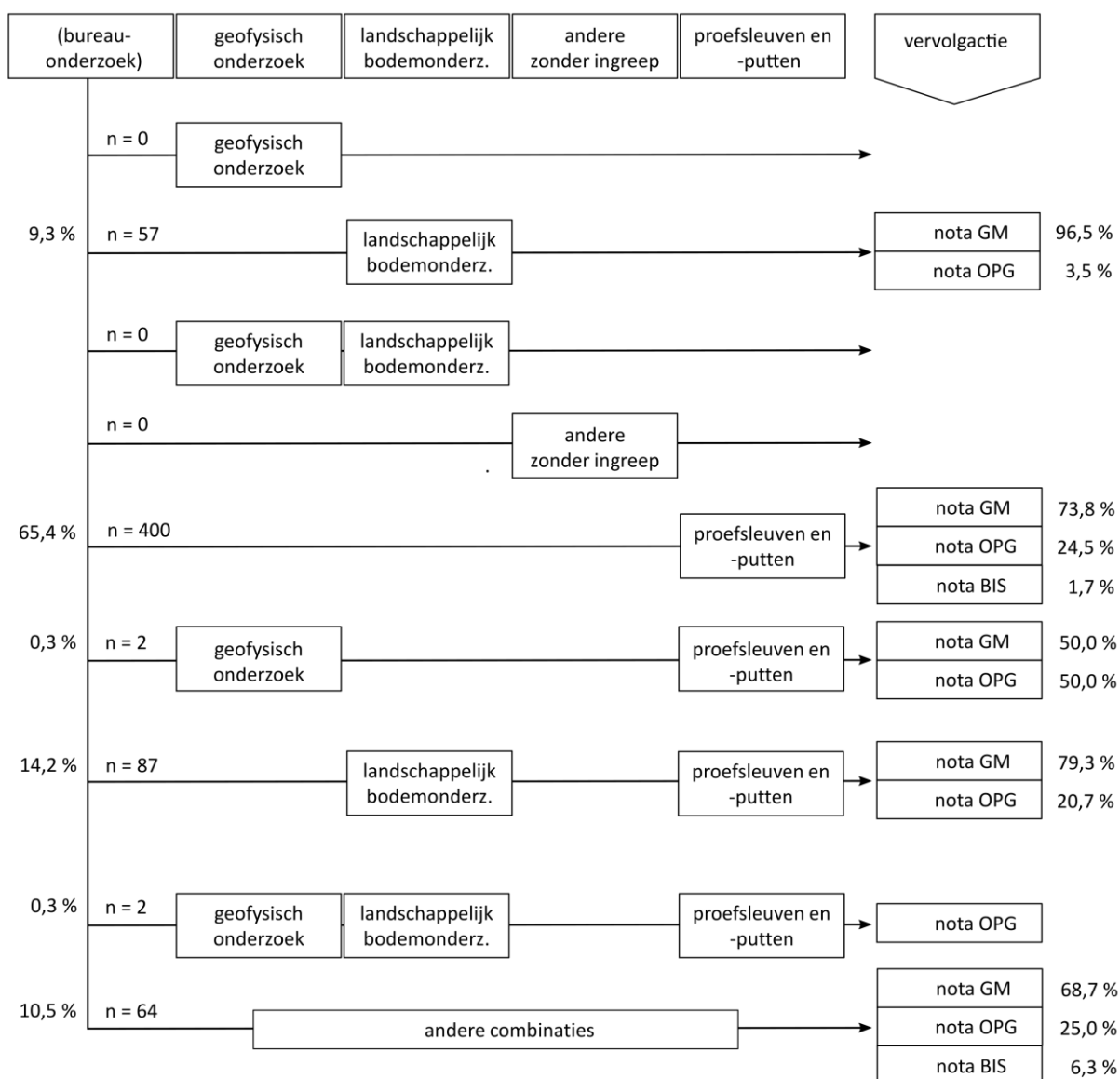

Fig. 20: Vereenvoudigd stroomdiagram voor het verloop van het vooronderzoek in 2018 als voorbereiding van nota's en het advies dat daarin wordt beargumenteerd. 'Bureauonderzoek' behoort in principe niet tot de reguliere onderzoeksstappen voor het opmaken van een nota (BIS: behoud in situ, GM: geen maatregelen, OPG: opgraving of werfbegeleiding, UIT: uitgesteld traject met of zonder ingreep in de bodem) (n= 612) (bron: databank).

Uit het stroomdiagram voor de nota's blijkt dat geofysisch onderzoek ook in deze fase van het archeologisch traject bijna nooit wordt toegepast, en veldkartering al helemaal niet. In 29% van het uitgesteld vooronderzoek wordt nog landschappelijk bodemonderzoek uitgevoerd en in 9,3% van de projecten blijft dat ook de enige uitgevoerde onderzoeksstap. In 65,4% van de gevallen wordt direct tot het graven van proefputten of -sleuven overgegaan. Ook in 2017 was dit grofweg bij twee derde van de nota's het geval. Waar het bij landschappelijk bodemonderzoek blijft, wordt minder vaak een opgraving geadviseerd, waar ingrepen in de bodem zijn uitgevoerd, ligt de frequentie van dit advies hoger (fig. 20). De verklaring voor dit patroon moet dezelfde zijn als bij de archeologienota's.

6 BIJDRAGEN TOT DATABANKEN IN FUNCTIE VAN BEHEER

Archeologisch vooronderzoek of opgravingen zijn niet alleen relevant voor het actueel erfgoedbeheer op het niveau van een bepaald terrein, ze brengen mogelijk ook gegevens aan die kunnen opgenomen worden in de databanken die gebruikt worden voor toekomstige beheersdoeleinden (zoals de eerder besproken ‘beheersinstrumenten’ zoals AZ en GGA), met betrekking op terreinen in de buurt of op terreinen met soortgelijke kenmerken. Voor 2017 waren er in totaal 401 archeologienota’s en nota’s die nuttige informatie leverden voor de uitbouw van de Centrale Archeologische Inventaris (CAI)³³, terwijl dit in 2018 - met beduidend minder bekrachtigde archeologienota’s en nota’s - steeg tot 606. Daarnaast waren er in 2017 tot 810 documenten die bijdroegen aan de uitbouw van de kaart van gebieden waar geen archeologisch erfgoed te verwachten valt (GGA). Voor 2018 zijn dit er minder: 390 of 14,5% van de archeologienota’s en nota’s kan een bijdrage leveren voor de uitbreiding van de GGA-kaart. Vooraleer ze daadwerkelijk worden opgenomen in de GGA-kaart is een inhoudelijke ‘screening’ en een correcte ruimtelijke afbakening (soms voldoet slechts een gedeelte van het projectgebied aan de criteria voor GGA) uiteraard nog nodig. Bureauonderzoek en ander vooronderzoek zonder ingreep in de bodem laten soms reeds toe om terreinen als volledig verstoord te bestempelen, waarna deze kunnen aangevuld worden op de GGA-kaart. Daarnaast worden GGA-terreinen ook opgespoord via vooronderzoek met ingreep in de bodem. In 2017 leverden 24% van de bekrachtigde dossiers nog een bijdrage aan de GGA. In 2018 valt dit aandeel dus terug op het niveau van 2016, toen het aandeel van de voor de GGA-kaart relevante documenten 15% bedroeg.

Gegevens die relevant zijn voor de CAI (23% van de documenten) betreffen voornamelijk vondsten of registraties van sporen die als resultaat van het vooronderzoek of de opgraving verzameld zijn. Dat is een opvallende stijging t.o.v. 2017 waar dit ‘slechts’ 12% bedroeg. Het groter aantal nota’s dat werd ingediend in 2018 - waar ingreep in de bodem vaker deel uitmaakt van het vooronderzoek - kan deze stijging verklaren. De vele vooronderzoeken die enkel uit bureauonderzoek bestonden kunnen in dat opzicht weinig resultaat bieden.

---

³³ <https://cai.onroenderfgoed.be/>

7 INHOUDELIJKE INFORMATIE

7.1 INLEIDING

De kenniswinst ontstaan binnen het kader van de vergunningsplichtige ingrepen kan sinds de invoering van het Onroerenderfgoeddecreet voor 2018 voor het eerst geëvalueerd worden aan de hand van meer dan archeologienota's en de nota's alleen. Informatie uit de sinds 2016 opgestarte opgravingen wordt - weliswaar beperkt maar toch al beduidend meer dan in 2017 - afgewerkt en gerapporteerd als eindverslag. Het afgelopen jaar werden 28 eindverslagen ingediend. Daarnaast zijn er ook reeds 172 archeologierapporten ingediend maar deze worden niet in het kader van dit verslag behandeld. De informatie die ze bevatten zal immers herhaald, maar tegelijk ook uitgebreid, gecorrigeerd en uitgediept worden in de eindverslagen. Vanaf 2019 worden die laatste in een stijgend tempo verwacht, vermits de verwerkingstermijn van twee jaar voor de eerste projecten uitgevoerd onder het Onroerenderfgoeddecreet in 2018 verlopen is, wat trouwens voortschrijdend maar onvermijdelijk voor steeds meer van de later afgewerkte opgravingen het geval zal zijn.

7.2 VERGUNNINGSPLICHTIGE INGREPEN: VOORONDERZOEK

De inhoudelijke, wetenschappelijke informatie die door archeologisch onderzoek sinds 1 juni 2016 onder het Onroerenderfgoeddecreet is verzameld, blijft wat de vergunningsplichtige ingrepen in de bodem betreft, voorsnog beperkt gezien de beschikbare documenten meestal nog steeds uit archeologienota's en nota's bestaan. Toch kunnen de vooronderzoeken - zoals in vorige jaarverslagen - een idee geven waar in de nabije toekomst potentieel archeologische informatie te verwachten valt. In dit rapport wordt die benadering beperkt tot de dossiers die aanleiding gaven om vervolgonderzoek (proefsleuven, opgraving of werfbegeleiding) als optie naar voor te schuiven. Figuur 22 toont de verspreiding van de locaties waar in 2018 vooronderzoek is verricht en geeft weer waar dat tot een vrijgave van het terrein leidde ('geen maatregelen') en waar vervolgonderzoek werd geadviseerd.

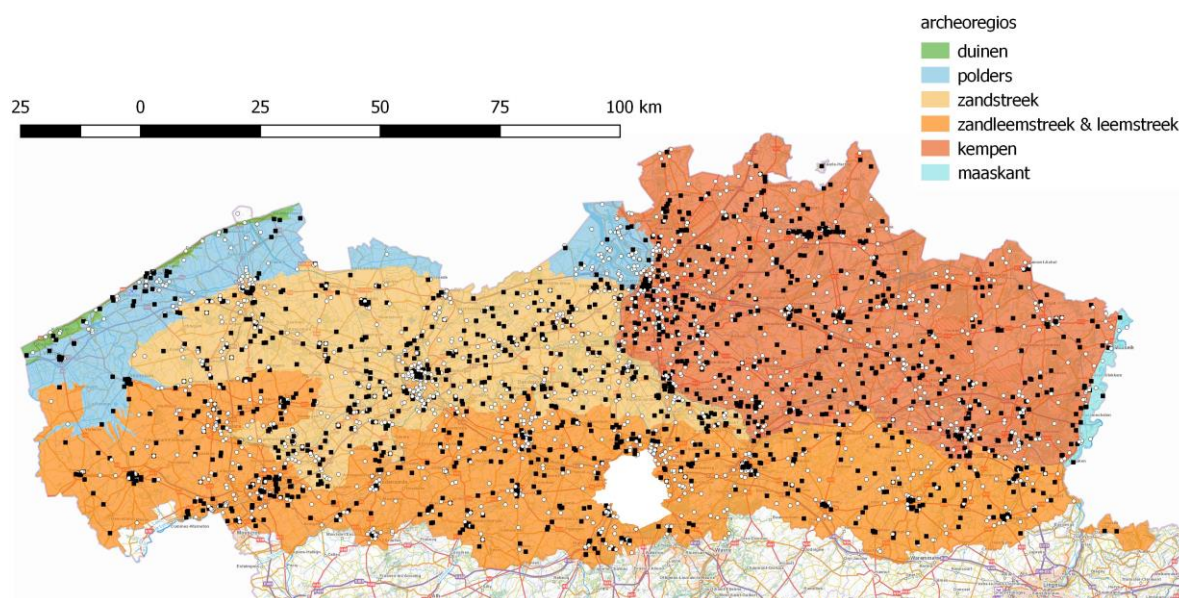

Fig. 22: Locaties waarvoor in 2018 archeologisch vooronderzoek in het kader van vergunningsplichtige ingrepen in de bodem is verricht, met 'geen maatregelen' (witte stippen) of vervolgonderzoek (uitgesteld vooronderzoek of opgraving: zwarte stippen) als advies (n= 2691).

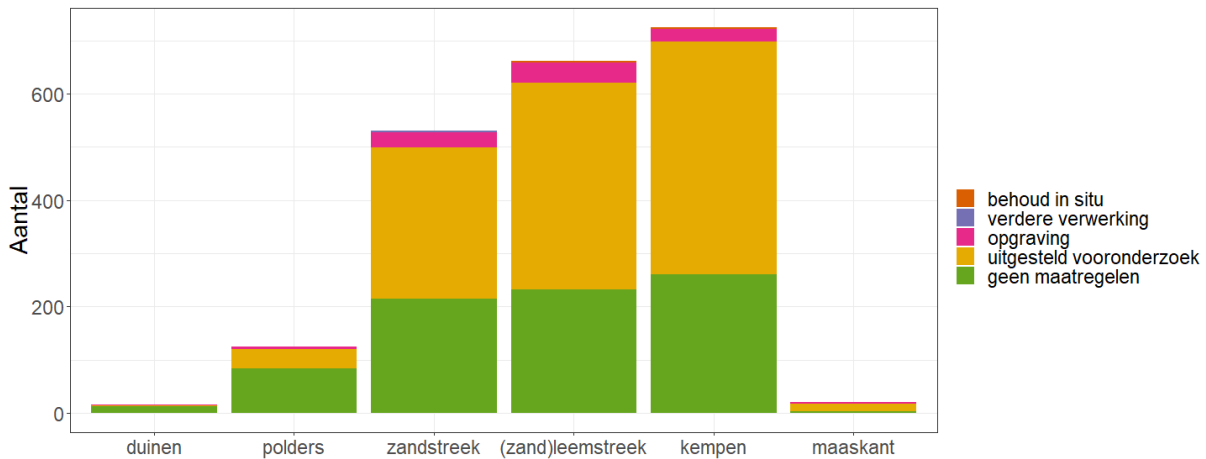

Fig. 23: Aantallen van archeologienota's voor 2018, opgedeeld per keuze van advies, per archeoregio (bron: databank).

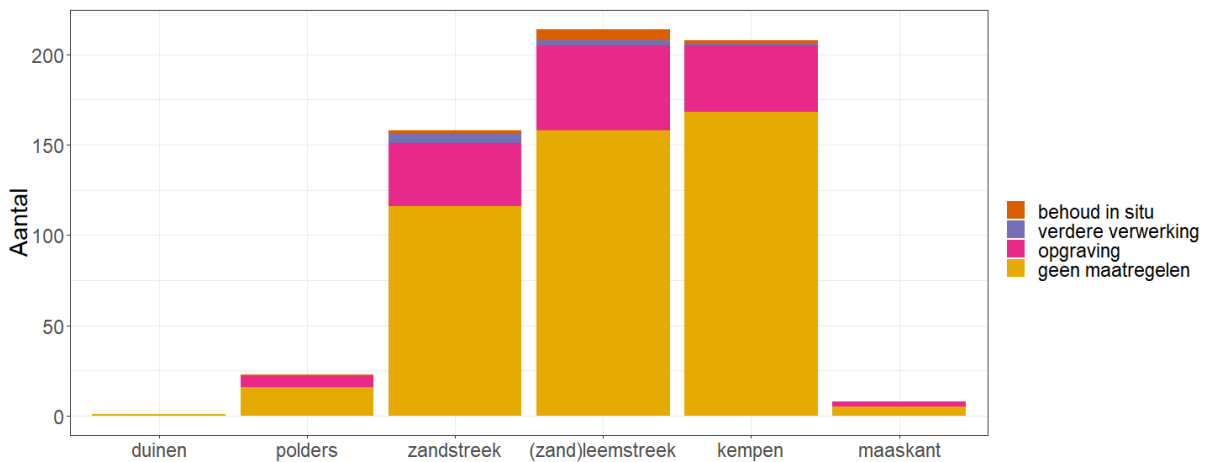

Fig. 24: Aantallen van nota's voor 2018, opgedeeld per keuze van advies, per archeoregio (bron: archeologieportaal).

De verdeling van de archeologienota's en de nota's over de archeoregio's, en de keuzes die daarin worden geadviseerd, staan weergegeven in figuren 23 en 24. Die verdeling is uiteraard het resultaat van de interactie van vele factoren: grootte van de archeoregio, economische dynamiek, bewoningsdensiteit, enz. Ze geeft aan dat in de nabije toekomst archeologische informatie en kennis vooral uit de zand- en leembodems van Vlaanderen zal komen, wat - even terzijde - nadelige repercussies heeft op bv. de kans op het aantreffen van goed bewaard organisch materiaal.

De wetenschappelijke, inhoudelijke informatie uit de in 2018 opgestarte projecten op basis van vergunningsplichtige ingrepen zal pas in de volgende jaren kunnen geëvalueerd worden. Eenmaal in de fase van het opstellen van archeologierapporten en vooral eindverslagen zal een groot volume aan wetenschappelijke, inhoudelijke informatie ontsloten worden.

7.3 EINDVERSLAGEN

7.3.1 Overzicht

In 2018 werden in het archeologieportaal 28 eindverslagen opgeladen, waarvan 16 het resultaat zijn van archeologisch onderzoek in het kader van vergunningsplichtige ingrepen, 8 de weerslag vormen van projecten met wetenschappelijke vraagstelling en 4 als eindrapportage van een terreininterventie na een toevalsvondst werden opgesteld. Voor toevalsvondsten die niet tot een interventie met ingreep in de bodem leiden moet geen eindverslag worden opgemaakt. In wat volgt wordt de inhoudelijke kenniswinst overlopen, per regelgevend kader.

7.3.2 Toevalsvondsten

De vier toevalsvondsten waarvoor een eindverslag werd ingediend brengen een beperkte kenniswinst. Op het domein van het kasteel van Tillegem (Sint-Michiels, Brugge) kwamen bij werken aan een bruggenhoofd resten van een oudere constructie aan het licht, wellicht delen van een postmiddeleeuws gebouw dat voorkomt op de kaart van Ferraris (1771-1778)³⁴. In Antwerpen werd een deel van het 'Sas van het Schijn' geregistreerd, een sluis uit 1818 die het Schijn verbond met de vestinggrachten van de stad³⁵.

Van groter belang is de vondst in Roeselare, van een geïsoleerd brandrestengraf uit de Romeinse periode, dat één voorwerp bevatte: een kookpot die qua datering slechts ruim in de 1ste tot en met de 3de eeuw kan geplaatst worden³⁶. De vondst bevestigt dat het traditionele beeld dat in de Romeinse periode vooral in necropolen werd begraven door het toenemende volume aan archeologisch onderzoek moet bijgesteld worden. Er is steeds meer bewijs dat overledenen ook schijnbaar volkomen geïsoleerd in het landschap werden bijgezet³⁷.

Aan de Vlasmarkt te Dendermonde werd bij graafwerken in een woning vastgesteld dat er nog een laatmiddeleeuwse gebouwkern aanwezig is op het perceel. Bij uitbreiding is het waarschijnlijk dat binnen meerdere woningen in de wijk nog middeleeuwse relicten aanwezig zijn. Ondanks de verwoestingen van de Eerste Wereldoorlog en de daaropvolgende heropbouw moet in de historische binnenstad bij bouw- en graafactiviteiten binnen bestaande woningen dus zeker rekening gehouden worden met dit ondergrondse erfgoed³⁸.

7.3.3 Projecten met wetenschappelijke vraagstelling

In zes van de acht eindverslagen van projecten met wetenschappelijke vraagstelling gaat het om werken in of rond beschermde of gekende archeologische sites en historische gebouwen. De onderzoeken leverden vooral vaststellingen in verband met gebouwde structuren op. Dit was het geval voor de Sint-Lambertus-parochiekerk te Groot Overlaar (Tienen)³⁹, de crypte van de Sint-Pauluskerk te Antwerpen⁴⁰ en de Sint-Antoniuserkerk te Houtem (Vilvoorde). Bij het onderzoek van deze laatste site werden enkele mensenresten buiten context aangetroffen⁴¹. Bij de aanleg van een verwarmingssysteem in de Sint-Michielskerk te Bree (fig. 25) zijn wel (delen van) twintig begravingen

---

³⁴ Lambrecht & Mikkelsen 2018.

³⁵ Meylemans & Cousserier 2016. Dit onderzoeksrapport is slechts in 2018 in het archeologieportaal opgeladen.

³⁶ Dewilde & Wyffels 2018.

³⁷ Hollevoet 2008.

³⁸ De Groote & Moens 2018. Zie ook <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/140019>

³⁹ Yperman 2018. Zie ook <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/43083>

⁴⁰ Schryvers 2018. Zie ook: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/4648>.

⁴¹ Pepermans 2018. Zie ook: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/70614>

aangetroffen, daterend uit de postmiddeleeuwse periode⁴². Op deze populatie is een eerste onderzoek gebeurd⁴³. Bij de 17de-eeuwse Sint-Gertrudiskapel op het domein van het kasteel van Gaasbeek (Lennik) zijn baksteenresten opgegraven van mogelijk een laatmiddeleeuwse voorganger⁴⁴. Ook in het kader van de bescherming van een site, de hoeve Ter Groene Walle te De Pinte, was een vooronderzoek nodig om de mogelijke aanwezigheid van een walgracht (en de dimensies daarvan) te documenteren, vooraleer die zou heraangelegd worden⁴⁵.

Fig. 25: Opgraving in de Sint-Michielskerk te Bree (foto Studiebureau Archeologie).

Twee andere onderzoeken waren eerder verkennend van aard. Langs de Reepstraat te Sint-Gillis-Waas werden sporen uit de metaaltijden, de Romeinse tijd en de (post)middeleeuwen aangetroffen. Voor de eerste twee perioden gaat het vermoedelijk om nederzettingen. Uit de Romeinse tijd dateren vier brandrestengraven, twee mogelijke potstallen, meerdere (paal)kuilen en een grachtensysteem dat lijkt te wijzen op ambachtelijke activiteiten. Daarnaast is er mogelijk sprake van een wegtraject⁴⁶.

Een archeologische prospectie met proefsleuven op de Grote Markt te Diksmuide sneed de gracht van de pre-stedelijke nederzetting (van vóór 1089) aan, wat een nieuwe kijk geeft op het lokale stadswordingsproces. De nederzetting werd door de gracht voor het eerst fysiek begrensd, wat

---

⁴² Vander Ginst & Van Roy 2018. Zie ook: <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/70822>

⁴³ Berk 2018.

⁴⁴ De Gryse 2018. Zie ook: <https://inventaris.onroerendergoed.be/aanduidingsobjecten/1756>

⁴⁵ Overmeire *et al.* 2018. Zie ook: <https://inventaris.onroerendergoed.be/erfgoedobjecten/38495>

⁴⁶ Van Neste & De Puydt 2018.

ongetwijfeld een grote impact had op de identiteit van de bewoningskern. De ontwikkeling van een pre-stedelijke kern tot stad in socio-economische en constitutionele zin is een bijzonder complex proces, dat – zeker voor de kleinere steden in Vlaanderen – nog sterk onderbelicht is⁴⁷.

7.3.4 Vergunningsplichtige ingrepen

Een aantal projecten in het kader van vergunningsplichtige ingrepen bestond niet uit een reguliere opgraving maar enkel uit **werfbegeleiding**. Aan de Esplanadestraat te Aalst konden een verwachte hoge dichtheid aan sporen vanaf de late middeleeuwen, over de postmiddeleeuwse tijd, alsook een lagere archeologische verwachting voor de oudere periodes niet bevestigd worden⁴⁸. Op het Wim Saerensplein te Deurne kwam de postmiddeleeuwse gracht rond het vroegere kasteel Venneborg tevoorschijn, zonder dat die evenwel grondig kon onderzocht worden⁴⁹. Wurfbegeleiding van werken langs de Eikenstraat te Reet (Rumst) leverde geen resultaten op⁵⁰. Dit was ook het geval langs de Londerzeelseweg te Kapelle-op-den-Bos⁵¹. In de dorpskern van Mal (Tongeren) werd bij rioleringswerken enkel een fundering aangetroffen, die toebehoorde aan een nog bestaande schuur⁵². Een werfbegeleiding op het site De Hoogt te Oud-Turnhout liet enkel toe twee paalkuilen te registreren maar de ruimtelijke inplanning van de uitgevoerde werken werd sterk aangepast nadat tijdens het voorafgaand proefsleuvenonderzoek 322 sporen werden aangetroffen, die zich concentreren in drie vindplaatsen uit de metaaltijden en de middeleeuwen⁵³.

---

⁴⁷ De Gryse m.m.v. Eggermont 2018. Zie ook: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/140003>

⁴⁸ De Mulder 2018.

⁴⁹ De Rijck 2018.

⁵⁰ Jennes 2018a.

⁵¹ Hazen 2018a.

⁵² Augustin *et al.* 2018.

⁵³ Belis & Van Kerkhoven 2018.

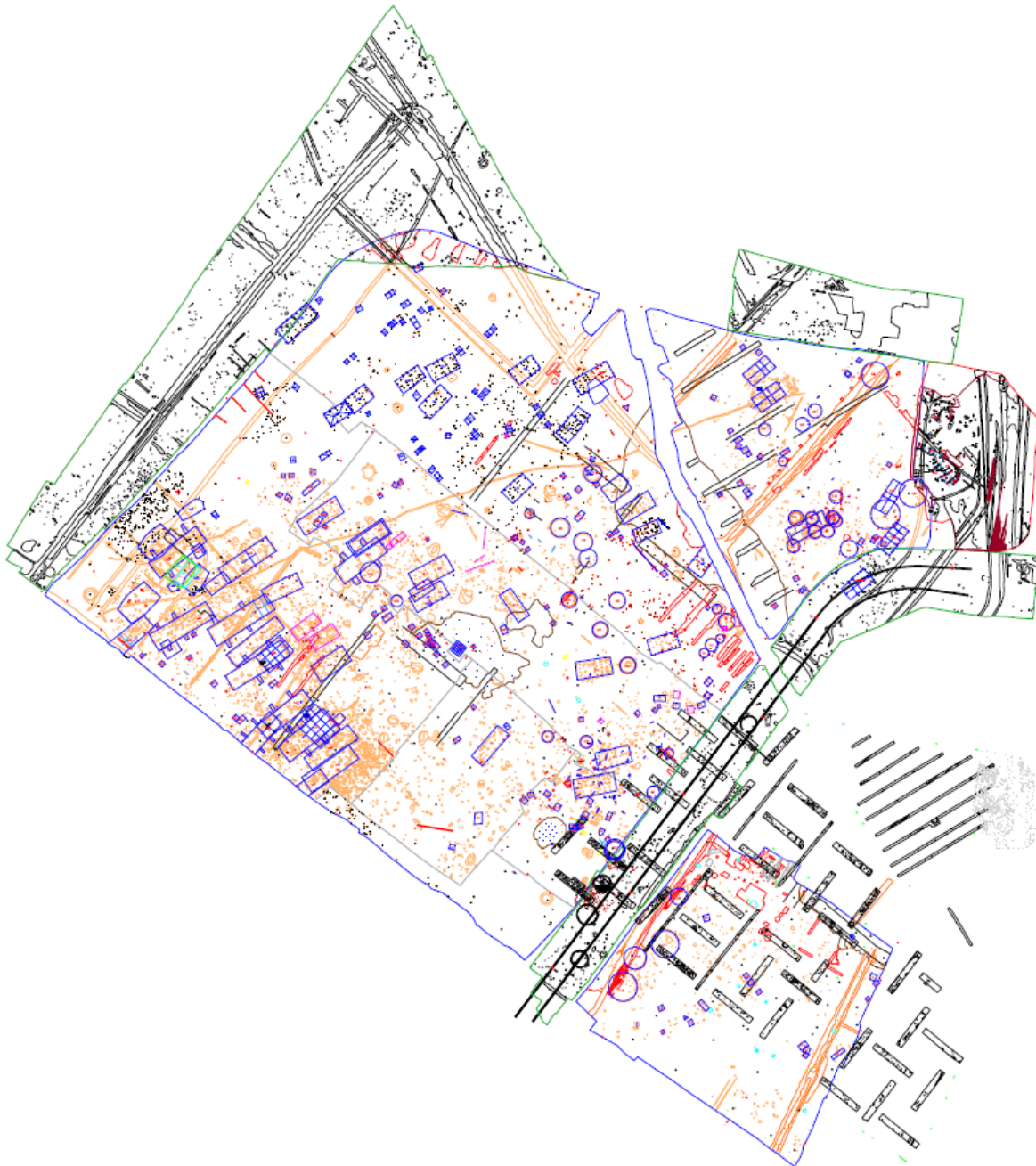

Fig. 26: Brecht - Ringlaan: allesporenkaart van de campagnes 2011 t.e.m. 2017 (Van Nuenen & Gierts 2014, Bracke et al. 2018, Mestdagh 2018).

De informatieve waarde van de **opgravingen** waarvan in 2018 het eindverslag gepubliceerd werd, varieert sterk. Vondsten van beperkte betekenis kwamen tevoorschijn langs de Batenstraat te Zonhoven, waar een waterput met een vulling uit het eind van de 18de of de eerste helft van de 19de eeuw werd onderzocht (maar zonder veel vondsten)⁵⁴. Langs dezelfde straat zijn ook de resten van een pastoriegebouw blootgelegd, dat reeds in de 15de eeuw vermeld wordt. Een gebrek aan vondsten laat echter niet toe om een bouwchronologie op te stellen of de materiële cultuur van vroegere bewoners te reconstrueren⁵⁵.

⁵⁴ van der Waa 2018.

⁵⁵ Vanholme 2018.

Substantiëlere kenniswinst werd geboekt door een aantal andere opgravingen. Langs de Notenstraat te Lummen is de plattegrond van een woonstalhuis uit de Midden-Bronstijd opgegraven. Een tweede cluster van sporen betreft vermoedelijk eveneens een gebouw uit de metaaltijden, al is dit niet met zekerheid te stellen. Een drietal losse vondsten uit de steentijd doet vermoeden dat de site eveneens in deze periode sporadisch in gebruik genomen is⁵⁶.

Tijdens archeologisch onderzoek aan de Ringlaan te Brecht zijn sporen uit verschillende perioden gevonden. De oudste dateren uit de ijzertijd. Waarschijnlijk kunnen twee fasen worden aangeduid binnen de structuren uit deze periode: midden-ijzertijd en midden-/late ijzertijd. Telkens gaat het om bijgebouwen en spiekers. Waarschijnlijk kunnen ze gelinkt worden aan hoofdgebouwen die tijdens eerdere campagnes werden onderzocht (2011⁵⁷ en 2012-2013⁵⁸). Verschillende sporen uit de postmiddeleeuwse periode (16de – 17de eeuw) behoren tot de periferie van een erf. Het gaat vooral om kuilen en paalkuilen, en een waterput. Op basis van een pollenanalyse blijkt het omringende landschap dan hoofzakelijk ingenomen door heide, grasland, bosschages en akkers. Samen met de vorige opgravingen op aangrenzende percelen is nu een uitgestrekt nederzettingsareaal in kaart gebracht (fig. 26)⁵⁹.

De site Minderhout-Hooiopper (Hoogstraten) bevatte sporen uit de metaaltijden, de Romeinse periode en de (post)middeleeuwen. De oudste periode blijkt voor kenniswinst de belangrijkste. Tussen de sporen werden acht spiekers, twee bijgebouwen en een mogelijke huisplattegrond herkend. De oversnijdingen van de sporen en de verschillende oriëntaties van de structuren tonen aan dat de nederzetting verschillende fases kende. Dit werd bevestigd door de radiokoolstofdateringen die bepaalde structuren dateren tussen de late bronstijd en de overgang tussen de vroege en midden ijzertijd. De opgraving te Minderhout bevindt zich op de dekzandgronden van het Maas-Demer-Schelde-gebied, waar vooral de laatste decennia veel opgravingen zijn gedaan, die nieuwe gegevens hebben opgeleverd over het bewoningspatroon. Voor het gebied is er ooit een model opgesteld voor de vroege ijzertijd waarin sprake was van diffuus verspreide bewoning, over het algemeen gekarakteriseerd als een systeem van ‘zwervende erven’⁶⁰. Hierbij bestond de bewoning uit een los verband van enkele huizen die verspreid lagen in een akkercomplex. De erven werden nadat het boerderijgebouw zijn langste tijd gehad had, verlaten om elders in het gebied een nieuw erf in te richten. Een stabiele factor in dit sterk mobiele bewoningsmodel vormde het urnenveld dat generaties lang op dezelfde locatie bleef liggen, als centraal element in de ordening van het landschap, waaromheen de huisplaatsen en akkers zwierven. Bij de interpretatie van de huidige opgraving te Hoogstraten kan dit model echter niet aangehouden worden. In de metaaltijden waren er in het gebied heidevelden aanwezig die begroeid waren met struikheide. In de natte delen van deze heidevelden kwam veenmos voor. Naast de heidevelden waren ook graslanden aanwezig waar plaatselijk walstro en boterbloem groeiden. Dit doet vermoeden dat vee de nabijgelegen velden begraasde⁶¹.

Naast wat secundair, verbrand materiaal uit de metaaltijden en enkele sporen met Romeins aardewerk, kwamen aan de Laarstraat te Zwijndrecht twee gebouwplattegronden aan het licht. Het gaat om een éénbeukig gebouw uit de laat-Merovingische (6de – midden 8ste eeuw) of Karolingische periode (midden 8ste – 10de eeuw) en om een half bewaarde bootvormige plattegrond uit de volle middeleeuwen (einde van de 9de tot het begin van de 11de eeuw na Chr.). Uit een waterloop

---

⁵⁶ Claesen *et al.* 2018a.

⁵⁷ Van Nuenen & Gierts 2014.

⁵⁸ Bracke *et al.* 2018.

⁵⁹ Mestdagh 2018.

⁶⁰ Schinkel 1998; Gerritsen 2003.

⁶¹ Jennes (red.) 2018b.

werden pollenstalen genomen die slechts vaag konden gedateerd worden in de periode van de vroege tot en met de volle middeleeuwen. Het pollenbeeld wijst op een halfopen cultuurlandschap, met een belangrijk aandeel van bos op natte grond. Op de drogere delen van het landschap werden rogge, tarwe, vlas en mogelijk ook gerst en boomfruit verbouwd. Mogelijk werd de beek gebruikt voor het roten van het vlas. Voor de aanvang van het onderzoek waren er geen archeologische sites gekend in Zwijndrecht, op de parochiekerk na, die opklimt tot de 12de eeuw⁶².

Op een vindplaats langs de Weg naar Zwartberg te Opglabbeek konden drie bootvormige plattegronden van boerderijen en een bijgebouw, alle uit de late 10de of 11de eeuw onderzocht worden. Daarnaast werd in het westelijk deel van het onderzoeksgebied een kringgreppel aangetroffen. Het gaat waarschijnlijk om een grafcirkel uit de late bronstijd of vroege ijzertijd. Uit de regio van de Antwerpse Kempen zijn de laatste 15 jaar heel wat gegevens verzameld over de landelijke nederzettingen uit de volle middeleeuwen. Meestal betreft het nederzettingen die al bewoond waren in de vroege middeleeuwen en die verlaten werden in de loop van de 12de of in de vroege 13de eeuw. Op deze sites zijn steeds één of meerdere huisplattegronden van het bootvormige type opgegraven. In groot contrast hiermee staat het feit dat de volmiddeleeuwse rurale nederzettingen in de Limburgse Kempen nog een compleet onbekende factor zijn. De kennis en studie van de algemene nederzettingenontwikkeling in de Kempen staat bovendien op een zeer laag peil in vergelijking met wat in de Nederlandse Kempen aan onderzoek gebeurd is⁶³.

Op een klein oppervlak langs de Sint-Pietersstraat te Kuurne is een erf uit de late 10de -vroege 12de eeuw opgegraven, met drie voorbeelden van eenzelfde gebouwtype: het hallenhuis. Dergelijke volmiddeleeuwse structuren passen in het chronologisch schema recent beschreven voor Oost- en West-Vlaanderen door De Clercq, waarbij de hallenhuisen gezien worden als het duidelijk hoogtepunt van een bouwevolutie die zijn start kent in de vroege middeleeuwen⁶⁴. Een oudere vondst betreft een Romeinse houtskoolmeiler⁶⁵.

De opgraving van een publieke parking in de Eikenstraat te Reet gaf voor het eerst inzicht in de middeleeuwse ontwikkeling van het dorp, vóór het een parochie werd aan het begin van de 14de eeuw. Er werd een middeleeuwse woning van het bootvormige type opgegraven. Het aardewerk dateert de woning tussen het eerste kwart van de 12de en het midden van de 13de eeuw. Twee radiokoolstofdateringen liggen tussen 1030 en 1260 n. Chr. en bevestigen de culturele datering. In de nabijheid van de woning stond met zekerheid één bijgebouw, een vijfpalige hooimijt. Ten noorden stond een gebouw dat mogelijk als schuur te interpreteren is. Het pollenbeeld laat zien dat het landschap in de 12de eeuw een open karakter had. In de omgeving waren graslanden en akkers aanwezig, met gerst, rogge en tarwe. Verder kwamen bosschages met hazelaarstruweel voor en groeiden elzenstruwelen langs sloten en greppels. In het botanisch macrorestenmonster zijn naast graankorrels ook kafresten van graan aangetroffen. Dit geeft aan dat het graan lokaal gedorst werd. Ten slotte toonde de aardewerkstudie aan dat er in de buurt in de vroege middeleeuwen bewoning aanwezig moet zijn geweest. Waar die te lokaliseren is, valt momenteel nog niet te zeggen⁶⁶.

De recentste opgravingsresultaten die tot beduidende kenniswinst leidden, komen uit Brasschaat (site Dullingen 46) en omvatten de resten van een dubbele prikkeldraadversperring die deel uitmaakte van de 'Nordabschnitt' van de 'Stellung Antwerpen', opgericht tijdens de Eerste Wereldoorlog⁶⁷. Het is de eerste keer dat deze prikkeldraadversperring archeologisch kon worden

---

⁶² Claessens 2018.

⁶³ Claesen *et al.* 2018b.

⁶⁴ De Clercq 2017.

⁶⁵ Dyselinck & Fredrick 2018.

⁶⁶ Jennes (red.) 2018c.

⁶⁷ Gheyle & Bourgeois 2013. Zie ook: <https://inventaris.onroerenderfgoed.be/erfgoedobjecten/306184>

onderzocht maar er is geen relatie vastgesteld tot andere elementen uit WO I. Tijdens de opgraving zijn in totaal 432 sporen geregistreerd. De versperring kon, in combinatie met de gegevens van het proefsleuvenonderzoek, over 47 tot 57 m gevolgd worden. Diverse houtstalen tonen aan dat voor de structuur vooral lokaal grenenhout werd gebruikt. De opgraving gaf eveneens inzicht in de afbraak na de oorlog. Die lijkt zorgvuldig te zijn gebeurd, waarbij de houten palen zijn gerecupereerd. De paalgaten zijn vervolgens geleidelijk aan dichtgeslibd, totdat het terrein werd geëgaliseerd om opnieuw in gebruik te worden genomen⁶⁸.

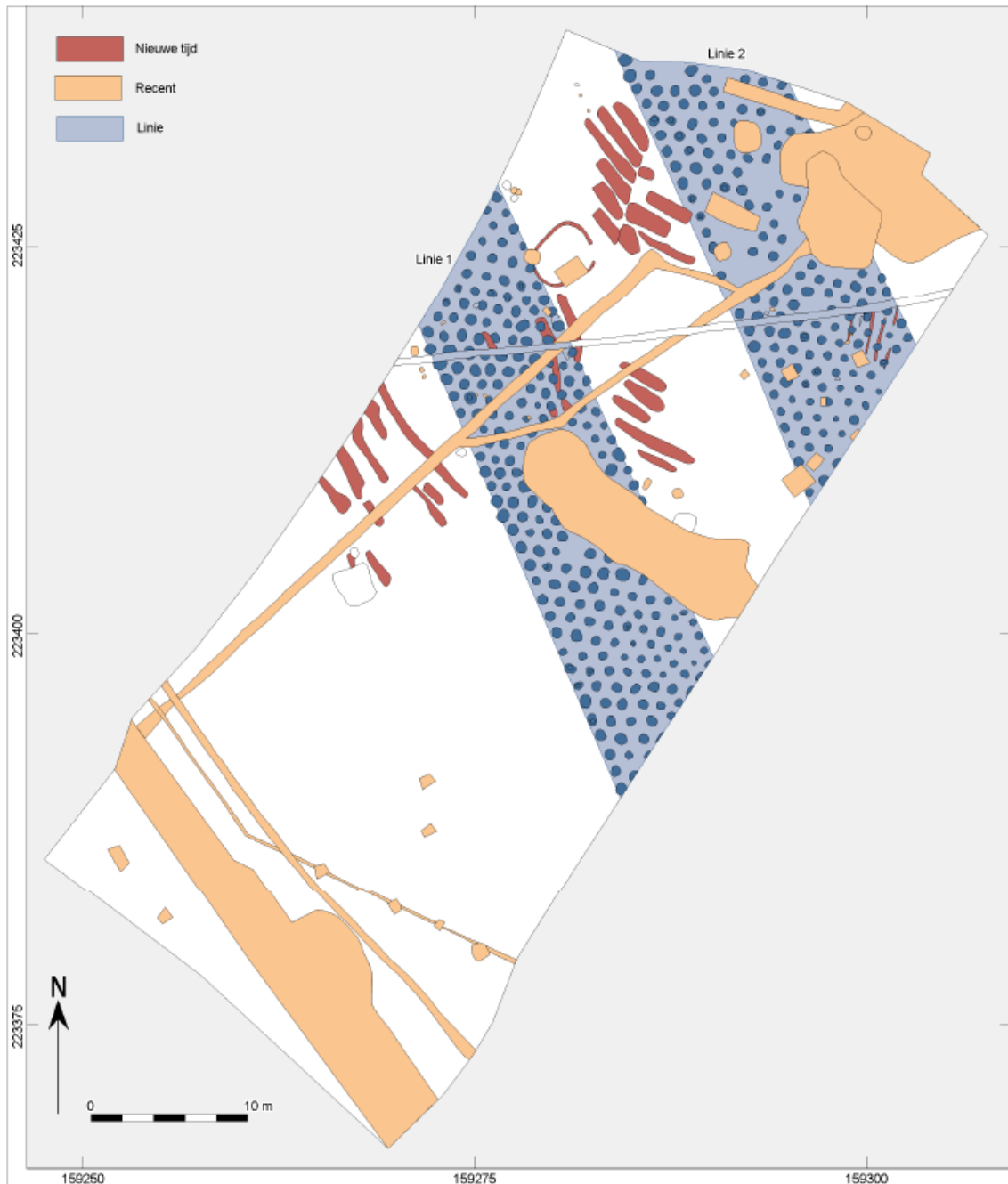

Fig. 27: Brasschaat - Dullingen 46: allesporenkaart met de palerijen van de prikkeldraad-versperring ('Linie') (Hazen (red.) 2018b).

⁶⁸ Hazen (red.) 2018b.

7.3.5 Overzicht

Er zijn in 2018 nog te weinig eindverslagen ingediend om een goed overzicht te krijgen van de tendensen in de ontwikkeling van de kenniswinst door archeologisch onderzoek, binnen het kader van de regelgeving door het Onroerendergoeddecreet. Zo blijven de resultaten van de opvolging van toevalsvondsten beperkt, maar dit zal ongetwijfeld veranderen eens er meer eindverslagen van dit soort onderzoek zijn ingediend. De eindverslagen over projecten met wetenschappelijke vraagstelling betreffen in enkele gevallen eerder verkennend onderzoek maar meestal gaat het om beperkte bodemingrepen uitgevoerd in dossiers van beschermde sites. Deze laatste leiden in regel enkel tot wat bouwhistorische vaststellingen.

Uit de zestien eindverslagen van opgravingen in het kader van vergunningsplichtige ingrepen wordt duidelijk dat het bij zes enkel om werfbegeleiding gaat, met beperkte resultaten. Bij de reguliere opgravingen werden vooral bewoningssporen aangesneden, waarbij de metaaltijden en de middeleeuwen (vooral de volle middeleeuwen) overheersen. De enige militaire site dateert uit WO I. Materiaalstudies komen zelden voor in de eindverslagen, op uitzondering van landschapsreconstructies op basis van plantaardige resten.

De Rijck A. 2018: *Archeologische evaluatie van het bodemarchief te Deurne, Wim Saerensplein (Antwerpen)*. Eindverslag, ABO Archeologische Rapporten 757. Aartselaar: ABO.
<https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/rapporten/eindverslagen/204>

Dewilde M. & Wyffels F. 2018: *Nog een brandrestengraf. Toevalsvondst Roeselare Ventweg-Zuid*. Eindverslag van een toevalsvondst, Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed 106. Brussel: agentschap Onroerend Erfgoed.
<https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/rapporten/eindverslagen/323>

Dyselincx T. & Fredrick K. 2018: *Eindrapport Kuurne, Sint Pietersstraat: Eindverslag*, BAAC Vlaanderen Rapport 636. Bassevelde: BAAC.
<https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/rapporten/eindverslagen/167>

Gerritsen F. 2003: *Local identities: landscape and community in the late prehistoric Meuse-Demer-Scheldt region*, Amsterdam Archaeological Studies 9. Amsterdam: Universiteit van Amsterdam.

Gheyle W. & Bourgeois I. 2013: *Vergeeten linies. Antwerpse bunkers en loopgraven door de lens van leutnant Zimmermann (1918)*. Antwerpen: Provincie Antwerpen Dienst Erfgoed.

Hazen P.L.M. 2018a: *Kapelle-op-den-Bos, Londerzeelseweg. Een archeologische begeleiding*, VEC Rapport 73. Geel: Vlaams Erfgoed Centrum bvba.
<https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/rapporten/eindverslagen/255>

Hazen P.L.M. (red.) 2018b: *Dwars door de prikkeldraadversperring. Een archeologische opgraving aan de Dullingen 46 te Brasschaat*, VEC rapport 70. Geel: Vlaams Erfgoed Centrum bvba.
<https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/rapporten/eindverslagen/274>

Hollevoet Y. 2008: *Onderzoeksbalans Onroerend Erfgoed Vlaanderen, A. Onderzoeksbalans Archeologie, 5 Romeinse tijd, 5.6 Bronnen, 5.6.2 Archeologische bronnen, 5.6.2.4 Begraaving*.
https://onderzoeksbalans.onroerenderfgoed.be/onderzoeksbalans/archeologie/romeinse_tijd/bronnen/archeologisch/begraaving

Jennes N. 2018a: *Kijken onder de Eikenstraat te Reet. Een archeologische begeleiding in de gemeente Rumst*, VEC Rapport 66. Brugge: Vlaams Erfgoed Centrum bvba.
<https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/rapporten/eindverslagen/234>

Jennes N. (red.) 2018b: *Nederzettingssporen uit de Brons- en IJzertijd in een dynamisch dekzandlandschap. Een archeologische opgraving te Hooiopper, Minderhout*, VEC Rapport 76. Geel: Vlaams Erfgoed Centrum bvba.
<https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/rapporten/eindverslagen/316>

Jennes N. (red.) 2018c: *Een glimp van het volmiddeleeuwse Reet. Een archeologische opgraving onder de parking in de Eikenstraat, Reet (gem. Rumst)*, VEC Rapport 78. Geel: Vlaams Erfgoed Centrum bvba.
<https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/rapporten/eindverslagen/317>

Lambrecht G. & Mikkelsen J.H. 2018: *Muur op landhoofd Kasteel van Tillegem, Sint-Michiels (Brugge). Resultaten vondstmelding*, Rapport 2018/20. Brugge: Raakvlak.
<https://loket.onroerenderfgoed.be/archeologie/rapporten/eindverslagen/315>

Mestdagh B. 2018: *Brecht Ringlaan (prov. Antwerpen). Archeologische opgraving. Verslag van resultaten. Eindverslag*, Rapport 2018/26. Ingelmunster: Monument Vandekerckhove nv.
<https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/rapporten/eindverslagen/273>

Meylemans E. & Cousserier K. 2016: *Archeologisch onderzoek van het Noordelijke deel van het "Sas van het Schijn" (Antwerpen)*, Onderzoeksrapporten agentschap Onroerend Erfgoed 53. Brussel: agentschap Onroerend Erfgoed.
<https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/rapporten/eindverslagen/115>

Overmeire J., Van Remoorter O. & Vanoverbeke R. 2018: *Eindverslag. Vooronderzoek in kader van Wetenschappelijke Vraagstelling. Verslag van Resultaten. De Pinte, 'Ter Groene Walle', BAAC Vlaanderen Rapport 902*. Gent: BAAC.
<https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/rapporten/eindverslagen/240>

Pepermans J. 2018: *Houtem Sint-Antonius Abt (prov. Vlaams-Brabant). Archeologische opgraving met wetenschappelijke vraagstelling. Eindverslag*, Rapport 2018/28. Ingelmunster: Monument Vandekerckhove nv.
<https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/rapporten/eindverslagen/301>

Schinkel, K. 1998: *The Ussen Project. The First decade of excavations at Oss*, Annalecta Praehistorica Leidensia 30. Leiden: Universiteit Leiden.

Schryvers A. 2018: *Crypte Sint-Pauluskerk. Archeologisch onderzoek vanuit wetenschappelijke vraagstelling*. Antwerpen: Stad Antwerpen dienst archeologie.
<https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/rapporten/eindverslagen/225>

Vandenhende L., Van Hoorick G., Verhelst A. & Vansant P. 2018: *Zakboekje Onroerend Erfgoed 2018*. Mechelen: Wolters Kluwer.

Vander Ginst V. & Van Roy J. 2018: *Eindverslag: Het archeologisch onderzoek in de Sint-Michielskerk te Bree*, Archo-rapport 458. Tienen: Studiebureau Archeologie bvba.
<https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/rapporten/eindverslagen/296>

van der Waa M. 2018: *Eindverslag: De opgraving van een waterput aan de Batenstraat te Zonhoven*. Tienen: Studiebureau Archeologie bvba.
<https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/rapporten/eindverslagen/173>

Vanholme N. 2018: *Archeologisch onderzoek in de dorpskern van Hombeek. Archeologische opgraving. Eindverslag - 2017G179, RAAP België - Rapport 197*. Eke: RAAP.
<https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/rapporten/eindverslagen/184>

Van Neste T. & De Puydt M. 2018: *Archeologierapport Sint-Gillis-Waas – Reepstraat 2018. Prospectie met ingreep in de bodem*, Rapporten van Erfpunt – Cel Onderzoek 94. Sint-Niklaas: Erfpunt – Cel Onderzoek
<https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/rapporten/eindverslagen/233>

Van Nuenen F. & Gierts I. 2014: *Archeologische opgraving Brecht, Ringweg – Fase 2*, BAAC Vlaanderen Rapport 91. Gent: BAAC.

Yperman W. 2018: *Eindverslag: Het archeologisch onderzoek aan de Sint-Lambertuskerk te Overlaar (Tienen)*. Tienen: Studiebureau Archeologie bvba.
<https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/rapporten/eindverslagen/123>

//

INPUT DERDEN

Bijlage 4 / 2019

INHOUD

INLEIDING: INTERACTIEDAG VLAAMSE ARCHEOLOGIESECTOR..... 3
RONDETAFEL 1: ARCHEOLOGIEPORTAAL..... 4
RONDETAFEL 2: HANDLEIDINGEN EN VORMING..... 7
RONDETAFEL 3: EVALUATIERAPPORT ARCHEOLOGIE 9
RONDETAFEL 4: ARCHEOLOGISCHE ZONES EN GGA-KAART..... 14
RONDETAFEL 5: DEPONERING 17
RONDETAFEL 6: REFERENTIECOLLECTIES..... 20

INLEIDING: INTERACTIEDAG VLAAMSE ARCHEOLOGIESECTOR

Op 26 september 2018 vond een interactiedag plaats voor de Vlaamse archeologische sector. Daarbij gingen rondetafelgesprekken door over actuele thema's uit de Vlaamse archeologie. Het doel van deze gesprekken was ervaringen uitwisselen, feedback geven, visies vormen en in interactie gaan, zowel met het agentschap Onroerend Erfgoed als onderling tussen de verschillende aanwezigen. Die waren met een 80-tal personen, in hoofdzaak erkende archeologen en medewerkers van archeologiebureaus, mensen in dienst van erkende onroerenderfgoedgemeenten en IOED's, verantwoordelijken en medewerkers van erkende onroerenderfgoeddepots, en archeologen in dienst van andere overheden. Namens het agentschap Onroerend Erfgoed namen een gespreksleider en een notulist deel aan elk rondetafelgesprek.

Dit document bevat een verslag van elk van deze rondetafelgesprekken. De verslagen bieden geen woordelijke weergave van de gesprekken maar synthetiseren de onderwerpen, kernpunten, argumenten en visies die aan bod kwamen. Zo bieden ze een inzicht in het verloop van het gesprek, ook voor degenen die er niet aan deelnamen. Omwille van privacy-redenen bevatten de verslagen geen deelnemerslijsten en worden de meningen niet toegewezen aan individuele personen. De thema's van de rondetafelgesprekken waren in volgorde van verslaggeving (klik om direct naar het deelverslag te gaan):

- [Rondetafel 1: Archeologieportaal](#)
- [Rondetafel 2: handleidingen en vorming](#)
- [Rondetafel 3: evaluatierapport archeologie](#)
- [Rondetafel 4: Archeologische zones en GGA-kaart](#)
- [Rondetafel 5: deponering](#)
- [Rondetafel 6: referentiecollecties](#)

RONDETAFEL 1: ARCHEOLOGIEPORTAAL

Deze rondetafel vormde vooral een platform om gebruikerservaringen van het archeologieportaal uit te wisselen en feedback te geven. Dat kon zowel om huidige functionaliteiten gaan als om vragen naar toekomstige ontwikkelingen. De deelnemers zijn werkzaam bij archeologische bureaus, bij overheidsdiensten en bij intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten. Daarmee zijn gebruikers van “beide kanten” van het portaal (indienen en behandelen) aanwezig.

Men vraagt een **visueel onderscheid tussen archeologienota’s met en zonder maatregelen**. Op die manier kunnen erkende onroerenderfgoedgemeenten en de IOED’s die hen ondersteunen gemakkelijk zien welke dossiers nog een vervolg zullen kennen. Men geeft aan dat dit ook op de publieke pagina van (archeologie)nota’s meer duidelijkheid zou bieden, en dat het nuttig kan zijn om dit als extra filter toe te voegen. Aanvullend vraagt men om de attributentabel van de GIS-laag uit te breiden met de beslissing (bekrachtiging, voorwaarden, stilzwijgend), het feit of er maatregelen voorzien zijn (en eventueel welke maatregelen) en het type onderzoek op basis van de ingegeven projectcode(s) (bijvoorbeeld als aanvinkveld per type onderzoek).

Daarnaast zou men graag een opmerkingenveld of **aantekeningenveld hebben bij het aanvragen van een projectcode**, zodat men kan aangeven voor welk project de code dient. Dat maakt het gemakkelijker voor de archeoloog om later zijn weg te vinden in de projectcodes die hij aanvraagt. De code zelf wordt best zo betekenisloos mogelijk gehouden vanuit IT-oogpunt. Aan deze vraag wordt momenteel al gedeeltelijk tegemoetgekomen met de ontwikkeling van een nieuwe toepassing die zoeken op projectcodes toelaat en die zal aangeven voor welk type onderzoek de projectcode geldt en waarvoor ze gebruikt is.

Men vraagt ook om de **weigeringsbrief of bekrachtigingsbrief op het archeologieportaal** te plaatsen zodat archeologen niet moeten wachten op het aangetekend schrijven. Deze brief bevat nl. de reden voor weigering. Dit zou het proces versnellen. Deze mogelijkheid komt er op termijn, maar is momenteel nog niet voorzien omdat de toepassing die de consultants nu gebruiken voor de dossierbehandeling dit niet toelaat. Ze zouden deze brieven nu manueel moeten toevoegen wat tijdsintensief is. Een nieuwe toepassing die in opbouw is verhelpt dit.

Wanneer men nu een (archeologie)nota wil indienen namens de rechtspersoon waar men voor werkt, moet men zelf de indiener aanpassen. Die staat standaard op de natuurlijke persoon. Men vraagt of dat kan veranderen, zodat **standaard de rechtspersoon geselecteerd** is. Dit zou niet te veel aanpassingen vergen en kan in de toekomst opgenomen worden bij een nieuwe release.

In het **Geoportaal** moet men nu zelf de laag met (archeologie)nota’s aanvinken omdat die standaard uit staat. Een oplossing hiervoor zou een profiel “archeologie” zijn, naar analogie met het bestaande profiel “rechtsgevolgen”. Men zou dan dit profiel kunnen selecteren en **automatisch alle lagen actief maken die relevant zijn voor archeologie** (en de andere inactief). Dit is technisch mogelijk.

Men vraagt zich af waarom de **bodemkaart niet als laag aanwezig is in het Geoportaal**. Daardoor moet men nu altijd verschillende sites combineren. Onroerend Erfgoed zal nagaan waarom dit nu niet voorzien is en hoe dit kan opgelost worden.

Men zou graag een **csv-export (of gelijkaardige) kunnen maken van zoekacties op archeologienota’s**. Momenteel is dat al mogelijk via JSON REST services, maar dat is niet evident voor de doorsnee gebruiker. Onroerend Erfgoed gaat na of een csv-export mogelijk is. Een uitbreiding van de GIS-laag zoals eerder besproken zou deze noden ook kunnen oplossen.

richtlijnen over de gebruikers van een archeologisch ensemble. Daar is nu verwarring over waardoor men dit aspect vaak gewoon niet invult.

Men geeft ook aan dat er her en der nog **foute termen** gebruikt worden of informatie gevraagd wordt die niet meer mag (bv. rijksregisternummer). Wanneer men zulke zaken vaststelt mag men dat altijd doorgeven aan ict@onroenderfgoed.be met duidelijk vermelding van waar dit voorkomt (lieft exacte url van de pagina). Dan wordt dit zo snel mogelijk verholpen.

Tot slot informeert Onroerend Erfgoed of er interesse bestaat bij de gebruikers om deel te nemen aan een **testpanel**. Wanneer het agentschap een nieuwe versie ontwikkelt van het archeologieportaal moet die eerst een testfase doorlopen voor ze gereleased wordt. Nu gebeurt dat intern, maar het agentschap zou graag ook een aantal externe gebruikers-testers hebben waar het beroep op kan doen. Men onthaalt dit als een positief idee en stelt voor dat Onroerend Erfgoed deze vraag richt tot VONA en op het volgende netwerkmoment van IOED's en onroenderfgoedgemeenten.

RONDETAFEL 2: HANDLEIDINGEN EN VORMING

Deze rondetafel ging over handleidingen en vorming. Tijdens het gesprek kwamen vragen aan bod over de rol van handleidingen, de relatie met vorming, de rol van de verschillende actoren, de noden, enz. De aanwezigen werken voor intergemeentelijke onroerenderfgoeddiensten, stedelijke archeologische diensten, archeologische bureaus en universiteiten.

Op de vraag **of de handleidingen van het agentschap Onroerend Erfgoed gekend zijn** geeft men aan dat dit niet bij iedereen het geval is. Het agentschap Onroerend Erfgoed zou meer moeten inzetten op communicatie hierrond. De handleidingen zijn erg dispaar beschikbaar (verschillende platformen) en staan nergens in een overzicht gebundeld. Het agentschap Onroerend Erfgoed lanceert binnenkort een nieuwe website. Die biedt meer mogelijkheden en kan een deel van de oplossing voor dit probleem vormen. Men vermeldt dat sommige bedrijven interne infomomenten organiseren, maar dat men merkt dat de vertaling naar het terrein soms moeilijk blijft. Een bijkomend probleem is het verloop van werknemers waardoor ook de kennis op een bepaald terrein verdwijnt of verhuist. Vanuit de hoek van de universiteiten wordt aangegeven dat men de handleidingen aan het lezen is met het oog op overdracht van deze info naar de studenten aan de universiteit.

Vervolgens komt de vraag aan bod **of men de handleidingen als nuttig ervaart**. Men is het eens dat de handleidingen nuttig zijn en geeft aan dat ze ook voor bouwheren zinnig kunnen zijn doordat ze achterliggende info verschaffen. Die zit namelijk minder vervat in de regelgeving of de Code van Goede Praktijk. Onroerend Erfgoed werkt momenteel ook aan 'eenvoudige' publicaties waarbij info verstrekt wordt aan een 'niet-gespecialiseerd publiek' rond bepaalde thema's. Dit kan door bedrijven en andere actoren als motiverend materiaal gebruikt worden.

De handleidingen die tot nu werden uitgebracht zijn geschreven door mensen binnen het agentschap Onroerend Erfgoed vanuit de aanwezige expertise. Zijn er suggesties **welke items het agentschap Onroerend Erfgoed nog zou moeten behandelen, ook buiten zijn eigen expertise?** Men is het eens dat bodemkunde hoog op de lijst staat, onder meer door het terugschroeven van dit vak aan de universitaire opleidingen en het verdwijnen van een aantal mensen met expertise op dit domein. Dergelijke handleiding kan niet los gezien worden van vorming op het terrein. Ook een handleiding over juridische aspecten (archeologie en ruimtelijke ordening) komt naar boven als sterke nood. Daarnaast verwijst men naar de dalende kennis over archeozoölogie (hoewel er een stijgende interesse is), en een nood aan vorming over planten- en dierenresten. De focus daarbij zou niet zozeer op determinatie liggen, maar eerder op het inschatten van onderzoekspotentieel. Ook handleidingen over landschappelijk erfgoed worden vermeld, vooral vanuit de hoek van de IOED's die met deze materie bezig zijn (hiervoor wordt aangegeven dat het agentschap momenteel werkt aan een informatieve website over landschapselementen). Tenslotte meldt men dat er vaak een vraag opduikt naar een handleiding over metaaldetectie en meer bepaald vrijtijddetectie (juridische bepalingen, praktische aspecten zoals melding, ...). Men geeft aan dat er vanuit VONA zeker interesse is en er ook financiële zijn middelen om samen te werken rond handleidingen/vorming. Een eerste stap daarin zou kunnen zijn om de leden te bevragen wat de noden zijn. Samenvattend blijkt het dus nodig om nog eens te brainstormen over handleidingen/vorming en dit in samenwerking met VONA, waarbij zeker de stedelijke diensten en universiteiten niet mogen vergeten worden. Men geeft wel mee dat men bij bevragingen naar de noden moet opletten dat die voldoende breed gedragen worden en dat persoonlijke voorkeuren of noden niet te sterk gaan doorwegen.

Vervolgens komt het gesprek op de vraag **of er voor vorming een samenwerking zou kunnen zijn met andere actoren, zoals de universiteiten**. Sommige bedrijven huren al externe experts in en

soms laat men werknemers een specifiek vak volgen aan de universiteiten. Probleem hierbij is dat dit geen relevant diploma oplevert zoals voorzien door de CGP. Op dit laatste aspect repliceert men dat het certificeren van gevolgde opleidingen een taak is van de universiteiten. De regelgeving voorziet momenteel geen accreditatie van experts met bijhorende opleidingen en diploma's of certificaten. Er is ook geen signaal dat dit in de nabije toekomst zou veranderen. Men vraagt zich af of het agentschap Onroerend Erfgoed geen taak heeft als "opleider". Daarop komt de repliek dat op zich wel kan, maar dit niet tot de kerntaken van het agentschap behoort. Bovendien zijn de praktische mogelijkheden recent afgenomen oor het afbouwen of verdwijnen van sommige labo's. Het is afwachten welke mogelijkheden het nieuwe depot in Vilvoorde op dit vlak kan bieden. Ook kan het agentschap geen opleiding geven voor één bedrijf, ook niet als dit bedrijf de opleiding zou openstellen voor anderen indien daar een financiële vergoeding voor gevraagd wordt. Men geeft aan dat VONA bij wijze van oplossing als inrichter zou kunnen optreden, of dat dit gebeurt door de universiteiten. Op de vraag of vormingsmomenten best gebeuren tijdens de week of tijdens het weekend komen gemengde antwoorden. In principe vindt men dat opleiding een deel van de job is en dus tijdens de werkuren moet gebeuren, maar anderzijds geeft men aan dat er zoveel (veld)werk is dat dit voor vele bedrijven niet haalbaar is.

Sommige uitvoerders werken ook met **vrijwilligers**. De vraag stelt zich of deze mensen ook vraag hebben naar handleidingen of vorming, zij het niet per se op hetzelfde 'diepgravende' niveau als voor de professionelen. Men geeft aan dat er zeker interesse en vraag naar is. De ervaring leert dat vrijwilligers vooral uitkijken naar het contact met professionele archeologen die hen dingen bijleren of info verschaffen over die zaken waar ze mee bezig zijn. Bovendien zijn er bij de vrijwilligers ook mensen met een soms uitgebreide expertise op een bepaald terrein. Deze zouden ook kunnen bijdragen bij het opstellen van handleidingen/vorming. Hierop aansluitend vermeldt men dat sommige medewerkers binnen de bedrijven die vaak rond een specifiek thema, materiaalcategorie, ook over expertise beschikken. Men is bereid om die mensen tijdens de werkuren te laten meewerken aan een handleiding, zij het dat dit op een of andere manier gefinancierd moet worden. Men geeft aan dat er naast "echte" handleidingen ook meer ingezet kan worden op uitgebreide **bibliografische lijsten**, zoals die rond Romeins vondstenmateriaal (auteur S. Vanhoutte). Men vraagt daarbij aanvullend of dergelijke lijsten gebruikt worden aan de universiteiten. Dat blijkt het geval, maar dan op voorwaarde dat ze digitaal zijn, of de studenten haken af. Men suggereert Zotero als mogelijk instrument daarvoor.

Men haalt aan dat er ook meer **vorming en toelichtingen of handleidingen naar de bouwsector** zou moeten gericht worden en dat het agentschap Onroerend Erfgoed hier een belangrijke rol te spelen heeft. Stedenbouwkundige ambtenaren en bouwheren zijn vaak niet mee en dan ad hoc archeologen contacteren waar ze ooit mee hebben samengewerkt. Men geeft aan dat het agentschap wel degelijk infosessies organiseert en folders verspreidt, maar dat die weinig respons krijgen.

Men geeft nog mee dat **handleidingen en vorming niet los van mekaar kunnen gezien worden**. Vormingsmomenten leiden tot handleidingen en omgekeerd. Dit wordt algemeen beaamd, en men verwijst naar de C14 opleiding die nu een handleiding wordt, en de handleiding menselijke resten waar een workshop over doorgaat in het KIK.

Het gesprek sluit af met de oproep dat iedereen die zich geroepen voelt om rond een bepaald thema te werken dit zeker moet doen. Uit deze sessie blijkt dat dit kan gebeuren in een brede samenwerking, en dat het agentschap Onroerend Erfgoed, VONA en de universiteiten hierin zeker kunnen/zullen meewerken en ondersteunen.

RONDETAFEL 3: EVALUATIERAPPORT ARCHEOLOGIE

De bedoeling van deze rondetafel is vooral om de bevindingen uit de evaluatie van het archeologiehoofdstuk voor het jaar 2017 te bespreken met betrokkenen uit de archeologische sector. De deelnemers zijn zelf erkend archeoloog of werken voor een erkend archeoloog, zijn in dienst van een erkende IOED of onroerenderfgoedgemeente, of geven advies aan bouwheren. Slechts een beperkt aantal aanwezigen heeft het evaluatierapport effectief gelezen, onder meer als voorbereiding op het gesprek. Men vraagt dan ook dat Onroerend Erfgoed op regelmatige basis dit soort zaken actief zou verspreiden naar de archeologische spelers. Dat kan bv. in de vorm van een infografiek, wat een goed overzicht biedt en uitnodigt tot lezen.

Het gesprek vertrekt vanuit de vraag **of er vaststellingen in het evaluatierapport zijn die verbazing opwekken**. Een aantal mensen geeft aan dat ze de totale kostprijs voor archeologisch onderzoek hoog vinden, zeker omdat dit bedrag nog niet volledig is. Ze vinden dat vooral voor archeologisch vooronderzoek waarbij de archeoloog op voorhand al kan inschatten -op basis van ervaring over de locatie of het soort werken- dat er geen of slechts geringe archeologische waarde zal zijn. Anderen relativeren deze stelling en vinden dat de kostprijs best wel meevalt. Afgezet tegen de kostprijs van bouwprojecten is archeologie maar een klein aandeel. Er heerst wel een consensus dat de kostprijs hoog is voor archeologienota's waar op basis van enkel bureauonderzoek wordt geconcludeerd dat geen verdere maatregelen nodig zijn. Sommigen opperen dat de overheid vooraf zou kunnen aangeven of archeologisch vooronderzoek nodig is. Anderen wijzen erop dat dit terug gaat naar de vroegere situatie met een advies van overheidswege en dat deze piste verlaten is.

Vervolgens komt het gesprek op **wat er ontbreekt in het evaluatierapport of op een andere manier gebracht moet worden**. Men geeft aan dat de interpretaties die gemaakt worden, niet alleen in het rapport maar ook daarnaast, te veel als een wij/zij verhaal gebracht worden. De interpretaties worden gemaakt vanuit de Vlaamse Overheid en houden onvoldoende rekening met de lokale situatie, zijn vooringenomen, of gaan voorbij aan de rol van het agentschap zelf. Daardoor is de communicatie soms te hard en te gekleurd. Het agentschap zou meer context moeten geven en meer in interactie moeten gaan met de betrokkenen om een beter beeld te krijgen vooraleer te interpreteren en te communiceren. Men wijst er ook op dat het agentschap soms een bepaald standpunt inneemt of zijn werking aanpast, bv. naar aanleiding van wijzigingen aan regelgeving, zonder hier op voorhand over te communiceren. Dat heeft een negatief effect op de werking van de erkende archeologen en moet meer in rekening genomen worden bij communicatie. Het agentschap geeft aan dat de formulering van de boodschap soms anders kan worden geïnterpreteerd dan ze bedoeld was. Het agentschap zal dan ook neutraler communiceren en "wij/zij" actiever vermijden.

Als tweede ontbrekende aspect haalt men de werking van het agentschap als actor aan. Het evaluatierapport gaat in op de werking van erkende archeologen, onroerenderfgoedgemeenten, IOED's, enz. maar niet op de rol en werking van het agentschap. Terwijl dat toch een belangrijke actor is in het archeologische proces. Men verwacht dat het evaluatierapport ook een soort doorlichting van de rol van het agentschap zou bevatten. Als invalshoek geeft men onder meer de frequentie van verschillende weigeringsgronden voor archeologienota's (in categorieën), de link tussen slaagpercentage van archeologienota's en wijzigingen aan de regelgeving of procedures, differentiatie van weigeringen naar regio, werklast per erfgoedconsulent (anoniem, per VTE), en de doorlooptijd van de beoordeling. Men geeft in dit kader aan dat men aanvoelt dat de behandeling verschillend kan zijn afhankelijk van de consulent, en dat dit wel eens gerelateerd zou kunnen zijn aan de werklast per consulent. Dit soort zaken wil men in cijfers zien, zodat het probleem verholpen kan worden of de perceptie wordt rechtgezet. Het agentschap geeft aan dat het ontbreken van het agentschap als actor een bewuste keuze was, om te vermijden dat het rapport een werklastmeting

van het agentschap zou lijken en meer over de werking van het agentschap zou gaan dan over het archeologietraject. Wat betreft de redenen van de weigeringen is er vaak niet één reden, maar een combinatie. Ook is het mogelijk dat de erkende onroerendergoedgemeenten andere criteria hanteren. Een statistische benadering van de weigeringsgronden zal dus niet evident zijn, maar het is zeker een interessante invalshoek.

Een volgende aspect dat men mist in het rapport zijn de doelstellingen van het Onroerendergoeddecreet. Men verwijst onder meer naar de voorkeur voor behoud in situ en de klemtoon op het voorafgaand uitvoeren van vooronderzoek. Dat zijn duidelijke beleidskeuzes uit het Onroerendergoeddecreet en men verwacht dat de evaluatie nagaat of die bereikt worden. Men wil ook weten in welke mate de sector bijdraagt aan het realiseren van die keuzes. De cirkel tussen de evaluatie en de doelstellingen uit het decreet is nu niet rond.

Daarnaast verwijst men ook naar het geringe aanbod van informatie over metaaldetectie. Men heeft onder meer het gevoel dat een groep detectoristen niet meldt en vraagt wat het agentschap daaraan doet. Onroerend Erfgoed geeft aan dat er momenten met de metaaldetectie gepland zijn. Daar zal het agentschap hen informeren en sensibiliseren over de noodzaak te melden en over de beginselen van de Code van Goede Praktijk.

Een aantal aanwezigen zijn vragende partij naar meer gepersonaliseerde gegevens. Zo zou elke erkende archeoloog een document kunnen krijgen met daarin een aantal kerngegevens over zijn werk (aantallen indieningen, slaagpercentage, ...) en een benchmarking ten opzichte van de rest van de sector. Zo kan een archeoloog zelf beter inschatten waar hij staat.

Een ander aspect dat men mist is onderzoek naar “ontwijkingsgedrag” bij bouwheren, waarbij die percelen opdelen en projecten opsplitsen om zo onder de drempelcriteria te blijven en een archeologisch traject te ontlopen. Het agentschap staat open voor een dergelijk onderzoek, maar geeft aan dat dit niet evident zou zijn. Je kan immers niet zomaar achterhalen of twee vergunningen die aan mekaar grenzen eigenlijk een totaalproject zijn. De IOED's geven aan dat zij mogelijk een rol kunnen spelen: zij hebben immers zicht op de omgevingsvergunningen binnen hun gemeenten.

Vanuit die ervaring geeft men ook mee dat dit fenomeen sterk samenhangt met de individuele vergunningverlener: de ene staat dergelijke praktijken toe, de andere niet. Vanuit de kant van de IOED's merkt men ook op dat de evaluatie bij de financiële effecten niet ingaat op de investeringen door onroerendergoedgemeenten, en die zijn toch aanzienlijk. De gemeenten kunnen archeologie als aparte code opnemen in het BBC-systeem zodat deze budgetten onderscheidbaar zijn van de budgetten voor andere erfgoeddisciplines. Maar misschien doet niet iedereen dat. Men stelt voor om hierover te overleggen met de erkende gemeenten om dit uniformer te doen. Het is immers belangrijk dat duidelijk gemaakt wordt dat niet alleen bouwheren en de Vlaamse Overheid investeren in archeologische erfgoedzorg.

Vervolgens peilt het gesprek naar **verklaringen die men uit de eigen praktijkervaring ziet voor bepaalde fenomenen die in de evaluatie vastgesteld zijn**. Het uitstellen van het vooronderzoek is bijna standaard, hoewel de regelgeving dit als een uitzondering voorzag. Men haalt hier verschillende redenen voor aan. Vanuit praktisch oogpunt is een uitgesteld traject gemakkelijker in te plannen omdat de archeoloog dan minder kort op de bal moet spelen. Een andere reden ligt in het feit dat nog niet alle concrete (uitvoerings)details over de geplande werken gekend zijn op het moment van vergunningsaanvraag, wat ook niet nodig is voor de vergunningsaanvraag (bv. funderingswijze, werfzones, ...). Om de archeologische impact te kunnen inschatten zijn deze elementen wel nodig. Dat leidt ertoe dat men met een heleboel scenario's moet rekening houden in de archeologienota en dan telkens redenen wanneer bepaalde zaken achterwege gelaten kunnen worden. Of dat bouwheren verder moeten gaan in het vastleggen van aspecten van hun bouwproject die ze anders

pas later zouden regelen. Dit zorgt voor vertraging en vaak ook voor weigeringen van de archeologennota. Dan is uitstellen van het vooronderzoek eenvoudiger.

Een ander fenomeen waarvoor men verklaringen vraagt is het verschil in beslissingen tussen het agentschap en de erkende onroerenderfgoedgemeenten. In het evaluatierapport wordt dit fenomeen vastgesteld maar wordt geen eenduidige verklaring geboden. Daardoor lijkt het alsof het agentschap hier geen problemen in ziet. Onroerend Erfgoed is niet tevreden over dit verschil, maar geeft aan dat er veel oorzaken kunnen zijn en dat het niet zomaar te zeggen valt welke doorweegt. Ook zijn de onroerenderfgoedgemeenten niet gebonden aan dezelfde criteria als degene die het agentschap hanteert. Als een van de redenen geeft men vanuit de ervaring aan dat men bij erkende onroerenderfgoedgemeenten meer vooroverleg houdt met de erkende archeoloog, wat zorgt voor minder weigeringen. Het hogere aandeel stilzwijgende beslissingen komt doordat men vaker buiten termijn gaat door de lagere frequentie van de collegezittingen. Men haalt aan dat ook dit een voorbeeld is van een situatie waar de evaluatie meer verhalen achter de cijfers zou moeten geven zodat de context duidelijk is.

Aan het einde van het evaluatierapport zijn een aantal **engagements en aanbevelingen opgenomen. Zijn hier nog aanvullingen of opmerkingen bij?** Men merkt op dat een van de doelstellingen van het Onroerenderfgoeddecreet was om meer geïntegreerd te werken. Men vraagt of het agentschap mogelijkheden ziet om dat in de praktijk toe te passen. Bij restauraties van beschermde monumenten worden bijvoorbeeld geregeld archeologische aspecten genegeerd, en ook in de beheersplannen ontbreekt dit. Een geïntegreerde aanpak kan helpen om tot één erfgoedbeleid te komen dat rekening houdt met monumentenzorg, archeologische zorg, enz. Momenteel komt het geïntegreerde werken er te weinig uit in de werking en het beleid van de Vlaamse overheid. Deze vaststelling is terecht, maar ondanks de ambities van het Onroerenderfgoeddecreet zijn er tegelijk andere maatschappelijke tendensen die dit afremmen. De aanbeveling uit het evaluatierapport over een derde traject voor archeologie bij werken aan beschermd erfgoed is bijvoorbeeld niet weerhouden, omdat men vindt dat dit via de toelatingen geregeld moet worden en dat archeologie geen te zware claim mag leggen op restauratieprocedures. Daarnaast is er een algemene consensus dat er meer stabiliteit moet zijn in de regelgeving. Het veelvoud aan aanpassingen van de afgelopen jaren leidt tot onzekerheid en wantrouwen en het belemmert het investeringsklimaat voor de archeologische bedrijven. Men is het dan ook volmondig eens met deze aanbeveling uit de evaluatie.

In de loop van het gesprek komen verschillende **ervaringen en vaststellingen aan bod vanuit de praktijkuitvoering van het archeologietraject**. Deze zaken zijn niet te vatten in cijfers en gaan vaak over de praktische uitvoering van de regelgeving of de werking van het agentschap. Dit soort informatie komt niet voor in het evaluatierapport, wat men betreurt.

Aan de hand van verschillende situaties illustreert men het aanvoelen dat de consistentie bij de werking van het agentschap zoek is. Zo verwijst men naar het weigeren van archeologennota's op basis van elementen die bij de melding van het vooronderzoek wel aanvaard werden. Een ander voorbeeld is een principiële verschil in interpretatie of waardering van bepaalde sites tussen archeoloog en agentschap, wat een impact heeft op de slaagpercentages. Een verschil in visie over de aanpak van het archeologisch traject tussen de archeoloog en het agentschap kan ook leiden tot vertraging en meer weigering. Hierdoor voelen sommige archeologen zich gevisieerd. Ook ervaart men verschillen in interpretatie die afhankelijk zijn van de individuele consultant wat tot een gevoel van willekeur leidt.

Daarnaast haalt men aan dat men de consultants nooit meer op het terrein ziet waardoor afstand en communicatiekloof groter zijn geworden. Men is van mening dat er minder geweigerd zou worden indien de consultant de situatie op het terrein zelf gezien zou hebben. Het is immers

onmogelijk om altijd alles volledig in een rapportering weer te geven. Het agentschap geeft aan dat het weet heeft van deze bekommernissen en maakt momenteel een interne oefening over hoe het terug meer erfgoedconsulenten op het terrein kan inzetten. Politiek heeft men de wens geuit dat de klemtoon zou verschuiven van de individuele dossierbeoordeling naar de opvolging van de erkenning. Het agentschap maakt momenteel de oefening hoe dat in praktijk gebracht zal worden en bereidt zich voor op die herpositionering. De rol van de consulent zal immers verschuiven. Ook aspecten als vooroverleg en ondersteuning komen bij die herpositionering aan bod.

Een ander aspect dat uitgebreid aan bod komt is de vraag naar meer flexibiliteit. Men ervaart dat de erkende archeoloog nu te veel in een keurslijf wordt gedwongen en allerlei zaken op voorhand moet vastleggen of rigide vast hangt aan dingen die eerder zijn vastgelegd. Men wil dat er meer zaken opengelaten kunnen worden en dat de erkende archeoloog ruimte moet hebben om zaken ad hoc in te vullen wanneer ze zich voordoen. Men wil meer kunnen afwijken van de Code van Goede Praktijk en de plannen van aanpak uit meldingen en (archeologie)nota's om zo beter te kunnen inspelen op de realiteit van het terrein. Dit biedt ook meer mogelijkheden voor interactie tussen de erkend archeoloog en de projectontwikkelaar gedurende het bouwproject. Men geeft een aantal voorbeelden zoals de afbakening van de op te graven zone die nog aangepast moet kunnen worden op het terrein in functie van de uitvoeringswijze van de werken, de keuze om met rijplaten te werken of om op te graven die men zelf bepaalt in functie van de inplanting van werfzones door aannemers, enz.

Men merkt ook dat sommige initiatiefnemers de niet-vergunningsplichtige werken achterhouden. Enerzijds gebeurt dit uit angst voor een weigering omdat dit soort werken vaak nog niet vastliggen voor de vergunningsaanvraag, anderzijds om minder archeologie te moeten doen. Men oppert dat het te overwegen valt om de niet-vergunningsplichtige werken uit de archeologieregelgeving te verwijderen. Dit is zeker niet het beste voor archeologie, integendeel, maar kan wel juridisch beter zijn. Het zorgt voor meer duidelijkheid en het kan de relatie tussen de erkend archeoloog en zijn klant verduidelijken. Het kan een grotere vertrouwensbasis geven.

Men ervaart ook een discrepantie tussen de erkenning als rechtspersoon en de erkenning als natuurlijk persoon. De verantwoordelijkheid bij het indienen van archeologienota's en nota's ligt daarbij moeilijk. Volgens vele deelnemers ligt de eindverantwoordelijkheid het best bij de rechtspersoon in de plaats van de natuurlijk persoon. Het agentschap geeft aan dat de situatie met een gedeelde verantwoordelijkheid gelijkaardig is aan de situatie bij bv. bodemsanering en MER, en dat er bij opvolging en evaluatie altijd in eerste plaats naar de rechtspersoon wordt gekeken.

In aanvulling daarop stelt men de vervaltermijn van de opgravingservaring bij de erkenning als archeoloog in vraag. De vrees leeft dat er te snel een verlies van erkenning kan optreden na ziekte, zwangerschap, enz. Veel aanwezigen vinden dat er wel veldervaring moet zijn, maar dat die niet gebonden mag zijn aan een vervaltermijn. Het is niet omdat men minder op het terrein komt, dat men plots al zijn kennis zou verliezen. Men haalt aan dat het agentschap oordeelt over archeologienota's, maar de consulenten ook lang niet allemaal voldoen aan de vereiste voor recente ervaring. Het agentschap verwijst naar de recente versoepeling van de "vervaltermijn" van opgravingservaring voor natuurlijke personen en dat die het gevolg is van signalen uit de sector. Het is niet uit te sluiten dat in de toekomst ditzelfde onderwerp terug op tafel komt, ook voor de archeologen in functie van een rechtspersoon, wanneer dit issue meer prangend wordt.

Er bestaat in de groep ook een algemeen gevoel niet gehoord te worden door het agentschap, en meer bepaald geen contact meer te hebben met de erfgoedconsulenten (vanuit dat opzicht vindt men het ook jammer dat er geen consulenten op de interactiedag aanwezig zijn). Men vindt dat de menselijke relaties verdwenen zijn en men wil terug meer contact en meer mogelijkheid tot overleg. Het ontbreken van dat laatste ziet men als een van de grote redenen voor weigeringen van

Vervolgens wordt gepolst of er nog onderzoeken lopende zijn in functie van toekomstige beschermingen. Dat blijkt het geval te zijn voor de Zwinhavens, de burcht van Kolmont, en een aantal grafheuvel- en celtic field complexen.

Ook komt de vraag aan bod of er nog acties nodig zijn voor **rivier- en zeebodems**. Wat betreft de zeebodem verloopt bescherming via de federale wetgeving. Sinds kort zijn wrakken die meer dan 100 jaar geleden gezonken zijn overigens automatisch beschermd. Voor de binnenwateren werkt het agentschap aan een inventaris. Men geeft aan dat er ook nood is aan richtlijnen voor baggerwerken, zowel wat betreft uitvoering daarvan als wat betreft archeologische opvolging. In antwoord geeft het agentschap aan dat het ook werkt aan aanbevelingen voor beheer van scheepswrakken.

Na de archeologische zones komt het gesprek op de **GGA-kaart**. Men vraagt of het **DHM2** al vlakdekkend werd gescreend. Het agentschap geeft aan dat het gedetailleerde Hillshades en Sky View Factor modellen besteld heeft voor gans Vlaanderen, en dat deze binnenkort voor iedereen beschikbaar zullen zijn via het Geoportaal van Onroerend Erfgoed.

Vanuit de hoek van de IOED's wijst men erop dat het voor de lokale politiek belangrijk is dat de **GGA-kaart regelmatig een actualisatie krijgt op initiatief van de IOED**. Men vraagt op welke manier het agentschap Onroerend Erfgoed te werk gaat bij het screenen van gebieden. Gebeurt dat geografisch en systematisch per deelgebied of eerder sporadisch en ad hoc? Het systematisch screenen blijkt moeilijk te liggen. Dat vergt een grotere inzet van middelen dan nu mogelijk is. Zo zou een grondige update voor de stadskernen erg zinnig zijn, maar is deze informatie niet voorhanden binnen Onroerend Erfgoed. Hier zou de lokale werking van een stad of gemeente dus een grotere rol kunnen spelen. In dit verband haalt men aan dat in stadskernen vaak niet opgegraven wordt tot op volledige diepte, en een GGA dan niet mogelijk is. Hetzelfde geldt voor havengebieden met grote ophogingen. Een GGA-kaart in 3D die rekening houdt met diepte zou een oplossing kunnen zijn. Dat is al langer voorwerp van discussie, maar is binnen het huidige regelgevende kader niet voorzien.

Men suggereert in de kantlijn dat het nuttig zou zijn om met de Vlaamse Bouwmeester samen te zitten over richtlijnen voor **archeologievriendelijk bouwen**. Archeologiesparend bouwen blijkt namelijk vaak moeilijk realiseerbaar omwille van stedenbouwkundige voorschriften. Men is het er over eens dat Vlaanderen op dat vlak achterophinkt ten opzichte van de ons omringende landen.

Tot slot komt het gesprek op **metaaldetectie**. Men merkt op dat archeologische sites bezocht worden door detectoristen die er op grote schaal detecteren en zich niet beperken tot de maximale diepte van 30 cm. Deze sites geraken bekend omdat ze AZ zijn (al dan niet vastgesteld) of omdat ze uit archeologienota's naar voor komen als resultaat van vooronderzoek. Deze informatie is publiek beschikbaar en wordt door detectoristen als bron gebruikt. Men vraagt hoe dit opgelost kan worden. Als optie wordt geopperd om detectie ook te verbieden in vastgestelde archeologische zones en archeologische zones uit de wetenschappelijke inventaris, naar analogie met het verbod in beschermde archeologische sites. Men verwijst ook naar ervaringen uit het (recente) verleden waar overtredingen m.b.t. metaaldetectie worden doorgegeven aan de inspectiediensten, maar hier vervolgens geen gevolg aan gegeven wordt. Dat is weinig motiverend. Er blijken al een aantal veroordelingen te zijn, maar die zijn eerder ad hoc. Het klopt dat er weinig vat is op de metaaldetectoren. Vanaf volgend jaar komt er een doorstart van Medea. In dat kader zijn ook afspraken gemaakt over samenwerking en sensibilisering. Ook wordt gedacht aan richtlijnen voor bv. conservatie van detectievondsten en voor slagveldsites. Ook de sociale media kunnen een rol spelen. Het agentschap onderstreept dat het belangrijk is om vastgestelde overtredingen systematisch te blijven melden aan de politie en het agentschap. Desnoods kan klacht neergelegd worden tegen onbekenden. Enkel op die manier kan er een volledig beeld zijn van de inbreuken op onze regelgeving.

RONDETAFEL 5: DEPONERING

Deze rondetafel draaide rond de centrale vragen: “Hoe kan een betere **afstemming** bereikt worden tussen de **noden** van de archeologen en het **aanbod** van de depots?” en “Hoe kunnen de **vereisten** van de depots **beter ingebed** in het **archeologisch proces en de praktijk**?”. Aan het gesprek namen depotverantwoordelijken en (medewerkers van) erkende archeologen deel.

Een eerste thema vertrok vanuit de vaststelling dat **depots van in het begin van het archeologische traject betrokken willen zijn** om niet voor verrassingen te staan, terwijl veel uitvoerders het depot pas contacteren nadat het hele onderzoeksproces doorlopen is. Voor depots is het namelijk belangrijk om te weten welke hoeveelheden en welke types materiaal ze kunnen verwachten. Ook bestaan er voor de aanlevering van het ensemble vaak randvoorwaarden waar de archeoloog best al van op de hoogte is tijdens de uitvoering van het onderzoek. Als oorzaken verwijst men naar onduidelijkheid en tijdsgebrek. Vroeger bestond er geen structurele mogelijkheid tot deponeren en dat werkt nu nog door, onder meer door achterstand. Het inschatten van hoeveelheden gebeurt meestal pas later in het onderzoeksproces en deponeren verschuift men vaak naar een moment dat het wat rustiger is op het terrein, bv. de winterperiode. Voor vooronderzoek kan men begrijpen dat inschattingen niet evident zijn, maar voor opgravingen zou dat toch al in een vroeger stadium moeten kunnen. Dat biedt ook meer mogelijkheden naar selectie en prioriteiten. Daarnaast bestaat er blijkbaar een terughoudendheid om de zakelijkrechthouder vanaf het begin te informeren. Zo lang er een prijskaartje hangt aan deponeren nemen velen daarvan het risico om het ensemble zelf te beheren zonder (veel) onderhoud tot ze er op aangesproken worden. Als antwoord op de vraag hoe depots beter op de hoogte kunnen zijn van startende opgravingen suggereert men enerzijds het Archeologieportaal (geautomatiseerde melding dat een opgraving gestart is), met de kanttekening dat dit mogelijk problemen oplevert m.b.t. privacy. Anderzijds denkt men aan een automatische mail die vanuit het bureau naar het depot vertrekt bij de aanvang van de opgraving, dus meer op officiële manier. Als conclusie voor deze problematiek stelt men voor om afspraken te maken tussen VONA en het Depotnetwerk over de manier waarop archeologen aan de depots kunnen melden dat ze een opgraving starten. Daarnaast wil men een gemeenschappelijke vraag van VONA en het Depotnetwerk stellen aan Onroerend Erfgoed over de mogelijkheden om dit te automatiseren via het Archeologieportaal.

Als tweede onderwerp kwamen de **verschillende verpakkingsregels van de diverse depots** aan bod. Uitvoerders zijn vaak actief in verschillende regio's en krijgen dus te maken met verschillende depots, die elk hun eigen regels hebben over verpakkingsmiddelen, ook al zijn de basisregels gelijk op basis van de Code van Goede Praktijk. Men geeft aan dat een tijdige interactie tussen depot en archeoloog, zoals eerder aangehaald, hier al een deel van de oplossing kan bieden. Men suggereert verder dat een verkoop van specifiek verpakkingsmateriaal door het depot ook kan helpen. Men plaatst hier twee kanttekeningen bij: sommige depots bieden gratis verpakkingsmateriaal aan, en het statuut van het depot (overheid, vzw, ...) speelt ook een rol in het al dan niet kunnen verkopen van materiaal. Het depotnetwerk zal zich buigen over de vraag of de depots specifieke verpakking kunnen verkopen aan de uitvoerders.

Vervolgens komt het gesprek op de **problematiek dat in bepaalde gebieden geen erkende depots beschikbaar zijn**. De uitvoerders vinden gemakkelijk hun weg naar de bestaande erkende depots via het internet, maar dat lost hun probleem niet op voor gebieden zonder depot. Dit is momenteel vooral het geval in Limburg en West-Vlaanderen. Er bestaat in elk geval consensus dat er zo veel mogelijk ensembles in erkende depots terecht moeten komen en zo min mogelijk mogen achterblijven bij zakelijkrechthouders. Het laten staan bij de uitvoerders is geen optie: niet iedereen heeft daar nu de plaats voor, niet iedereen kan extra plaats voorzien, en men vindt het ook niet

wenselijk dat de deponering geprivatiseerd zou worden (door ruimte te voorzien tegen betaling). Als er geen erkend depot is, vindt men een niet-erkend depot het beste alternatief. Maar daarvoor is er nood aan een overzicht van dergelijke depots en dat bestaat nu niet. De erkende depots kunnen eventueel kwaliteitsafspraken maken met niet-erkende depots en hen ondersteunen. Ze kunnen bovendien kwalitatieve depots stimuleren om toch voor een erkenning te gaan. Men plaatst als kanttekening dat er geen concurrentie mag ontstaan tussen niet-erkende en erkende depots en dat niet alle depots erkend willen zijn gezien daar veel bij komt kijken. Bij een deponering bij een niet-erkend depot moet de uitvoerder duidelijk maken aan de zakelijkrechthouder van het ensemble dat die dan niet vrijgesteld is van zijn verplichtingen m.b.t. instandhouding. Dat is bij een erkend depot wel het geval. Het depotnetwerk zal zich buigen over de vraag naar een lijst van niet-erkende depots, met de bijvragen of hier een kwaliteitslabel aan gekoppeld kan worden en een indicatie van de materialen waarmee men bij elk depot terecht kan. De prioriteit moet dan liggen bij gebieden waar momenteel geen erkende depots aanwezig zijn.

Hierna komt de vraag op tafel **wie instaat voor het bewaren van de onderzoeksdocumenten** (het "archeologisch archief"): is dat een taak van de depots of een taak van Onroerend Erfgoed? De rapportering moet men nu al digitaal aanleveren bij Onroerend Erfgoed, dat vervolgens deze documenten online ontsluit. Dat is niet het geval voor de onderzoeksdocumenten. Is dat een taak die het agentschap bijkomend kan opnemen? En wat met de erfenis uit het verleden? Er bestaat al een hele verzameling aan opgravingsarchieven, die vaak in analoge vorm zijn. Wie zal instaan voor de digitalisering daarvan? Hoe kunnen we garanderen dat alles duurzaam leesbaar blijft? Onroerend Erfgoed engageert zich nu al om de onderzoeksrapporten digitaal te ontsluiten, inclusief alle plannen die daar deel van uitmaken. De bestanden die de archeoloog aanlevert zijn de bestanden die online komen. Maar dat is uiteraard niet het gehele onderzoeksarchief, en dat is technisch en qua data-capaciteit momenteel ook niet mogelijk. Voor de uitvoerders lijkt het logisch dat de onderzoeksdocumenten samen blijven met de vondsten en stalen, en dus mee door het depot bewaard worden (*dat is ook wat de regelgeving voorschrijft*). Maar dat neemt niet weg dat men een nood aanvoelt aan een databank op Vlaams niveau waar iedereen zijn digitale onderzoeksdocumenten kan onderbrengen (*zoals in Nederland de praktijk is*). Veel uitvoerder werken nu al volledig digitaal, en dan is er geen sprake van een "uniek" opgravingsarchief. Een minder intensief alternatief zou een centrale trefwoorden-inventaris zijn die toelaat om te zoeken op aard of kenmerken van de site, en die aangeeft waar het ensemble zich bevindt. Er blijven over dit onderwerp nog veel vragen open staan en het is niet duidelijk wie hier een oplossing in kan bieden.

Een volgende onderwerp gaat over **selectie, en dan met name bij stalen**. Bedrijven en depots ervaren beiden een plaatsgebrek door achterstand bij de verwerking daarvan en door een gebrek aan budget en faciliteiten om die stalen te zeven. Men neemt op het terrein stalen maar men komt er niet aan toe om deze allemaal te zeven, laat staan te verwerken. Dat leidt tot gigantische hoeveelheden onverwerkte stalen, die bovendien een specifieke bewaarproblematiek kennen. Vooral voor oudere opgravingen, toen assessment nog niet gangbaar of verplicht was, is deze problematiek erg groot. Daar heeft men helemaal geen zicht op het potentieel van deze stalen. Er bestaat wel consensus dat het enige criterium voor deselectie is dat een staal geen extra informatie meer biedt over het archeologische verleden. Daarmee verwant is er de vraag hoeveel staal men moet bijhouden om deze informatie te bieden (*bij welke hoeveelheid is het plateau van kenniswinst bereikt?*). Onroerend Erfgoed is bezig met het opstellen van selectiecriteria voor bv. bemonstering, bouwmaterialen en onverwerkte staalnames. Bij de depots hebben sommigen de mogelijkheid om verdere verwerking uit te voeren, maar de meesten beperken zich tot opslag en staan huiverachtig tegen het opnemen van grote hoeveelheden onverwerkte stalen met onbekend potentieel. De depots vinden overigens dat selectie een taak is van degene die het onderzoek uitvoerde, en niet van degenen die het ensemble zal bewaren. In de praktijk is dat vaak anders: door tijdsgebrek bij de uitvoerder is het de depotverantwoordelijke die noodgedwongen tot selectie moet overgaan. Men ziet een aantal aanzetten tot oplossing. Zo moet er een beter onderscheid zijn tussen

referentiestalen (met een specifiek doel) en niet-uitgezeefde bulkstalen (zonder specifiek doel). De depots aanvaarden best de referentiestalen, maar vinden het selecteren van de andere bulkstalen (bepalen potentieel) en de basisbewerking daarvan (zeven, drogen) als taak van de uitvoerders. De bureaus kunnen oplist de hoeveelheden (in m³) zij nog hebben staan van voor de assessmentverplichting en aangeven welke kennis de stalen nog kunnen opleveren, zonder een volledig assessment uit te voeren. Op basis daarvan kunnen de belangrijkste contexten gesignaleerd worden. Dat zeefonderzoek kan overwogen worden als onderwerp voor projecten in het kader van de subsidies voor synthese-onderzoek. Een aantal depots, die over de mogelijkheden beschikken, kan ook een rol spelen bij het uitzeven van deze stalen. Men concludeert dat er aanzetten zijn voor een oplossing, maar dat de erfenis erg groot is.

RONDETAFEL 6: REFERENTIECOLLECTIES

Deze rondetafel vloeit voort uit het recente onderzoeksrapport “*Referentiecollections voor archeologisch onderzoek Een stand van zaken voor Vlaanderen*” door An Lentacker en Anton Erynck. De deelnemers hebben een achtergrond als archeoloog, natuurwetenschapper, depotbeheerder, museummedewerker en 3d-specialist. Het gesprek verloopt aan de hand van een aantal vragen.

Een eerste vraag peilt bij de aanwezigheid **of determinatie gebeurt door het “vastpakken” van een fysieke referentiecollections, dan wel of dit ook kan via literatuur.** Heeft de dagelijkse archeologiepraktijk nood aan referentiecollections? Hierover bestaat consensus dat het fysieke vastnemen van materiaal nog steeds de meest efficiënte manier van determineren is. Hier volgen een aantal vaststellingen uit die men nader bespreekt:

- Binnen de commerciële archeologie is het gebruikelijk dat experts worden uitgenodigd om grote materiaalcategorieën (zoals aardewerk) te komen bekijken. Voor minder courante materialen is dat al veel moeilijker.
- Niet alle commerciële bedrijven erkennen het nut van referentiecollections, alhoewel referentiecollections noodzakelijk zijn bij de opmaak van eindrapporten.
- De verder schrijdende technologische ontwikkelingen laten toe om digitale referentiecollections op te stellen. Het uitwerken van zulke referentiecollections zien de commerciële bedrijven niet als hun taak.
- Het raadplegen van een referentiecollections gebeurt best steeds onder begeleiding van een expert. Maar die experts worden steeds ouder en de overdracht van kennis loopt mank. Men ervaart een gebrek aan permanente vorming.
- 3D-laserscanning is duidelijk de toekomst. Het scannen alleen is niet voldoende: er moet een extra informatie-fiche aangereikt worden dat mee digitaal ontsloten wordt. De vraag blijft dan wie er voor de server zorgt. Men heeft het aanvoelen dat het manueel vastnemen daarnaast toch ook belangrijk blijft.

Een volgende vraag gaat over de **rol die de sector voor zichzelf ziet in het opbouwen van referentiecollections en wat de rol van het agentschap Onroerend Erfgoed** zou moeten zijn.

De deelnemers beseffen heel goed dat het opstellen van een referentiecollections tijd, geld, personeel en een aangepaste infrastructuur vergt. Een oplossing zou zijn dat één neutrale partner dit zou uitbouwen, met steun van de commerciële bedrijven en andere instanties. Als niemand die rol op zich neemt, gaan verschillende (commerciële) projecten los naast elkaar ontstaan. Consultatie van de collections gaat alleen tegen betaling kunnen. Deze ontwikkeling is niet wenselijk maar zeer reëel.

Bij wijze van inspiratie verwijst men naar twee recente initiatieven. In Engeland start een project, gefinancierd door Historic England waarbij alle bestaande referentiecollections van dierlijk bot in een databank worden verzameld en toegankelijk worden gemaakt¹. Daarnaast wordt *Sketchfab* aangegeven als potentieel voorbeeld. Deze site verzamelt verschillende categorieën van 3D-modellen. De optie bestaat om de modellen in *Virtual Reality* te bekijken. Archeozoölogie is al vertegenwoordigd: <https://sketchfab.com/virtualcurationlab/collections/zooarchaeology>. De gebruikers zijn zeer divers: geïnteresseerde individuen (ontwikkelaars, gamers, artiesten, wetenschappers, ...) tot grote organisaties (musea, NGO's, scholen, ...). *Sketchfab* kan dienen als een

---

¹<https://historicengland.org.uk/research/current/heritage-science/building-a-national-zooarchaeological-reference-resource/>

neutraal platform waar 3D-scans van een bepaalde materiaalcategorie in een specifieke map worden geplaatst. Men kan textuur verwijderen, meetresultaten toevoegen, en het is zeer detaillistisch. Bovendien kent dit een groot bereik en is het geschikt voor publiekswerking. Het is duidelijk dat er veel potentieel is en dat er al een aantal zinvolle initiatieven bestaan: men moet niet van nul vertrekken.

Het agentschap wil na de verhuis van het depot naar Vilvoorde een testproject lanceren om referentiemateriaal voor dierlijke resten via het internet aan te bieden. Deze verzameling van foto's en scans kunnen een hulp zijn bij de herkenning van diersoorten op het terrein, bij het assessment, bij het uitzoeken van zeefstalen en bij het herkennen van specifieke contexten (vb, leerbewerking, beenderlijmproductie,...). Deze testcase moet gezien worden als een instrument, niet als een doel op zich. Er wordt ruimte voorzien voor interactie en feedback en uitbreiding van de collectie is altijd mogelijk.

Tot slot bespreekt men de mogelijkheden van een synthese-onderzoeksproject als (gedeeltelijke) oplossing. **Komt het opmaken van een referentiecollectie überhaupt in aanmerking voor deze subsidie?** Men komt tot de conclusie dat de opmaak van een referentiecollectie alvast goed scoort op de volgende beoordelingscriteria: participatief karakter, vergroting draagvlak, maatschappelijke relevantie en wetenschappelijke relevantie. Maar er is één bedrijf of instantie die het voortouw moet nemen, en dat kan uiteraard niet Onroerend Erfgoed zijn.

Men **concludeert** dat referentiecollecties noodzakelijk zijn en blijven, maar dat het onduidelijk is wie welke rol moet en kan opnemen. De overdracht van kennis blijkt een nijpend probleem, nu meer en meer experts op pensioen gaan. 3D-laserscanning ziet men als de toekomst, maar het grootste struikelblok blijft geld.

